

DANMARKS GAMLE
KØBSTADLOVGIVNING

BIND II

NØRREJYLLAND

ROSENKILDE OG BAGGER

KØBENHAVN

1952

DANMARKS
GAMLE KØBSTADLOVGIVNING

DANMARKS GAMLE
KØBSTADLOVGIVNING

BIND II

NØRREJYLLAND

UDGIVET AF
ERIK KROMAN

ROSENKILDE OG BAGGER
KØBENHAVN
1952

Udgivet af

DET DANSKE SPROG- OG LITTERATURSELSKAB

Med understøttelse af

UNDERVISNINGSMINISTERIET CARLSBERGFONDET

DEN DANSKE KØBSTADFORENING

KØBENHAVNS MAGISTRAT

DET FINNESKE LEGAT

Tilsyn med udgaven:

C. A. CHRISTENSEN og STIG IUUL

COPYRIGHT 1952 BY

DET DANSKE SPROG- OG LITTERATURSELSKAB, COPENHAGEN
PRINTED IN DENMARK, FR. BAGGES KGL. HOFBOGTRYKKERI

INDHOLD

Ribe	1
Kolding	107
Varde	129
Vejle	141
Horsens	155
Ringkøbing	165
Aarhus	169
Æbeltoft	191
Grenaa	199
Viborg	207
Randers	231
Skive	253
Nykøbing Mors	259
Nibe	265
Aalborg	269
Hjørring	287
Skagen	295
Fællesprivilegier	313

FORKORTELSER

- aarh. = aarhundrede.
afb. = afbildet.
afd. = afdeling.
afskr. = afskrift.
alm. = almindelig.
anf. = anført(e).
anm. = anmærkning.
art. = artikel.
attest. = attesteret.
bd. = bind.
beg. = begyndelsen, begyndt.
bibl. = bibliotek.
bil. = bilag.
bogst. = bogstav.
brudst. = brudstykke.
d. = den, død.
dat. = dateret.
dipl. = diplomatarium.
div. = diverse.
el. = eller.
f. = folio (o: blad).
facs. = facsimile.
f. eks. = for eksempel.
flg. = følgende.
fol. = folio(format).
foreg. = foregaaende.
forskell. = forskellige.
fragm. = fragment.
Gem. Arch. = Gemeinschaftliches
Archiv.
gl., gml. = gammel.
haandskr. = haandskrift.
halvd. = halvdel.
hd. = haand.
henh. = henhold.
hs. = haandskrift.
hyld. = hyldinger.
iflg. = ifølge.
indb. = indbundet.
indl. = indledning.
inds. = indsendt.
i st. f. = i stedet for.
jf., jfr. = jævnfør.
Kanc. = Kancelli.
kap. = kapitel, kapitlet.
Kgl. Bibl. = Det kongelige bibliotek.
l. = linie.
L.A. = Landsarkiv.
Landesarch. = Landesarchiv.
lat. = latinsk.
lign. = lignende.
lin. = linien.
l. l. = loco laudato, o: paa det nævnte
sted.
m. = med.
marg. = marginen.
m. fl. = med flere.
mgl. = mangler.
m. h. t. = med hensyn til.
m. m. = med mere.
m. v. = med videre.
Mss. = manuskripter.
ndf. = nedenfor.
nr. = nummer.
næstflg. = næstfølgende.
næstforeg. = næstforegaaende.
o. = omkring.
o. fl. = og flere.
ogs. = ogsaa.
o. lign. = og lignende.
o. lin. = over linien.
omkr. = omkring.
oplysn. = oplysning.
opr. = oprindelig(e).
overs. = oversættelse.
overskr. = overskrift.
overstr. = overstreget.
ovf. = ovenfor.
pap. = papir.
perg. = pergament.
pk. = pakke.
privil. = privilegium.
R.A. = Rigsarkivet.
reg. = register, registrum.
rett. = rettet.
rk. = række.

saal. = saaledes.
saml., sml. = samling(er).
sammenskr. = sammenskrevet.
sen. = senere.
sk. = skilling.
skr. = skriveren.
slutn. = slutningen.
smst. = sammesteds.
st. = sanct.
tab. = tabel.
tidl. = tidligere.

tilf. = tilføjet.
T. K. I. A. = Tyske Kancelli, inden-
rigsk afdeling.
top. = topografisk.
udat. = udateret.
udrad. = udraderet.
u. lin. = under linien.
Univ. Bibl. = Universitetsbiblioteket.
varr. = varianter.
vedr. = vedrørende.
o: = id est.

RIBE

Ribe bys segl, gengivet efter brudstykke af segl af grønt voks, under brev af 1295, 15 april i Rigsarkivet. Seglbilledet viser en korsprydet gavl med rundbuet, beslaaet port under en tredelt, rundbuet vinduesgruppe, paa hver side af hvilken en firpasblænding; bag gavlen til venstre et lavt rundt taarn med to sidestillede rundbuede vinduer og korsprydet pyramidetag og til højre et med to lignende vinduer i øverste og to blændinger i næstøverste stokværk og med lignende, korsprydet tag forsynet, højere, ligeledes rundt taarn, hvorfra fremvokser tre kronede leoparder. Feltet er strøet med firbladede blomster. Indskriften, der for største delen mangler, har antagelig lydt saaledes: S]IG[ILLUM CIVITATIS RIPENSIS].

Kong Valdemar 2. Sejr tillader borgerne i Ribe at handle frit overalt i riget uden torveafgifter og told.

A: RA. Ribe by. Perg., stærkt medtaget, 24,5 × 11. Perg. flig. Kongens dobbelt-
 5 segl af grønt voks i flere stykker, DKS nr. 7a og b, nu i Rigsarkivets seglsamling, aftegnet i Kall 4° 426. Seglet omtales som hængende ved brevet af S. Abildgaard, Langebeks saml. VI, RA. — Aa: Kgl. Bibl. Kall 4° 426, facsimile af brevet indtil l. 18 optulerunt. — Ab: Vidisse 1480 28. sept. — Ac: RA. Danske Kanc. Privilegier inds. 1648 f. 2r (oversættelse).

10 Atlas nr. 1004.

Tryk: Terpager 685. — Reg. Dan. nr. *118 og 681; Rep. 1. rk. udat. nr. 83.

Datering: Kongens titel henviser brevet til tiden 1202—14.

W, dei gracia Danorum Sel[auo]rum]que r[e]x, d[ux] Iucie, dominus
 .No[rda]lb]ing[ie], omnibus ex[actori]b[us] et [ui]licis in regno no-
 15 stro constitutis salutem et dilectionem. Cum u[ni]u[er]sis i[n] [regn]o [nostr]o
 consti[tu]tis [e]x iniuncto nobis d[iui]nit[us] officio [su]buenire et condes-
 [cen]dere teneamur, illis tamen specia[liu]s nos recognosci[mus] obliga[tos],
 q[ui] uo]luntati nostre se specia[liu]s [optulerunt], nec labori n[e]c ex-
 pensis ad beneplaciti nostri promocionem in aliquo par[centes]. Huius
 20 ita]que non imm[e]mores ci[ui]bus Ripensib[us] au[ctoritate] freti r[egia]
 hanc libertatis prerogatiuam concedimus, ut, ubicumque infr[a] regni
 nostri terminos eos declinare contigerit negocian[d]i causa, ne aliquibus
 angariis pregraentur, nec quicquam ab eis respectu fori uel thelonei exi-
 gatur, sed sine omni oppressione liberi dimittantur. Ut igitur ista donacio
 25 firma et immutabilis habeatur, presentem paginam dignum duximus robo-
 rare sigilli nostri testim[o]nio. Qui[cu]mque autem contr[a] predictam
 donacionem eos molestauerit, uel [a]ll[i]qua indebita persoluere coegerit,
 maiestati regie [pro]fecto se nouerit obuiare.

30 *Kong Valdemar 2. Sejr giver borgerne i Ribe det privilegium, at ingen maa støvnes uden for byen, og fritager dem for told og andre afgifter.*

13 W. = Waldemarus. 14 Nordalbingie] Nordabergie Ab. 18 optulerunt] saal. facts. i
 Aa; obtulerint Ab. 19 nostri] tilf. o. lin. A.

A: tabt, registreret i Gl. kgl. saml. fol. 1128 (Ribe bys registratur fra 1542) f. 2 r.

Tryk: Rep. 1.rk. udat. nr. 83. Brevet antages her at være identisk med foregaaende, men da dette baade mangler værnetingsreglen og dateringen, er identiteten meget tvivlsom.

Konning Voldemarus, Knudtz brodher, at ingenn maa steffne Ryber borger 5
vthenn byenn. Item friihedt tiill marckind for tolnn oc andher tønghi.
Anno dominicę natiuitatis mcccxxvi°.

3

12(4)2. 4. maj.

Ribe.

Kong Erik 4. Plovpenning fritager borgerne i Ribe for told og andre af- 10
gifter, specielt forband og torvegæld, overalt, hvor de kommer i riget.

A: RA. Ribe by. Perg., hullet, 17,5 × 10,5 (plica 2). Seglsnit udrevet. Kongens segl af grønt voks i røde og hvide silketraade, DKS. nr. 11, nu i Rigsarkivets seglsamling. Paa bagsiden med haand fra c. 1500: *Kong Eriks friheytt pa toln till ewig tiidt.* S. Abildgaard, Langebeks saml. VI, RA., oplyser, at seglet var »helt og holden«. — Aa: Kgl. Bibl. Kall 4° 426, facsimile af brevet indtil l. 30 *molestare* og segltegning. 15 Ab: Vidisse 1491 29 dec. — Ac: RA. Danske Kanc. Privilegier inds. 1648 f. 3r (oversættelse).

Atlas nr. 28.

Tryk: Terpager 686. — Reg.Dan. nr. 818*; Rep. 1.rk. nr. 148.

Datering: Da seglet er kong Erik 4. Plovpenning, maa aarstallet rettes til 1242. 20

E, dei gracia Danorum Slauorumque rex, uniuersis presens s[c]r[i]ptum 5
E. insp]ecturis inperpetu(u)m. Discrete decreuit antiquitas, ut ea, que in
tempo[re] geruntur, [ne] simul cum tempore labantur, litterarum testi-
monio roborentur. Nouerint igitur uniuersi presentem paginam inspecturi,
quod mercatores et ciues nostros Ripenses, ubi[cum]que infra terminos 25
regni nostri deuenerint, liberos esse uolumus inperpetuum ab omni the-
loneo et ab omnibus aliis seruitiis et solutionibus, que aliis distinguntur
uocabulis, uidelicet] forband et torgiald, mandantes, ne quis, ubicumque
memorati ciues applicuerint, ipsos super predicta libertate sibi auctoritate
indulta regia attemptet aliquatenus molestare uel aliquam uexationem 30
seu iniuriam irrogare. Ut igitur inconcusse et libere inperpetuum data
sibi libertate, uti ualeant, nemine mandato nostro in hac parte presumente
contraire presentem paginam memoratis mercatoribus nostris conferen-
dam duximus, sigilli nostri appensione roboratam. Datum Ripis anno
domini m° cc° <xl°> secundo, nonas maii quarto. 35

21 E. = Ericus. 24 paginam] pagi]ginam A. 35 <xl°> lx° A og Ab.

Ribe.

1250. 20. februar.

4

Kong Abel fritager borgerne i Ribe for told, torvegæld, forband og kongens vragnet overalt, hvor de kommer i riget og hertugdømmet for at handle.

A: RA. Ribe by. Perg. 21 × 9 (plica 2,4). Seglsnit. Seglet nu tabt, men aftegnet i ⁵ Kall 4° 426, DKS. nr. 12a og b (ikke anført). Paa bagsiden med hd. fra beg. af 16. aarh.: *Kong Abels priuilegia pa toln, torriig giald, stranurag oc forband*. — Aa: Kgl. Bibl. Kall 4° 426, facsimile af brevet indtil l. 23 *debeant*. — Ab: Vidisse 1491 29. dec. — Ac og Ad: RA. T.K.I. A. 99 Akter vedrørende stridigheder mellem kongen og Hans d.Ældre pk. II og IV. — Ae: RA. Gem. Arch. XXII 31 H (Hansborg), tysk ¹⁰ oversættelse. — Af: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 4r (dansk oversættelse).

Atlas nr. 35.

Tryk: Terpager 686; Dipl.Dan. og DRB. 2.rk. I nr. 1. — Reg.Dan. nr. 907; Rep. 1. rk. nr. 195.

¹⁵ *Datering* se Dipl.Dan. anf. sted.

A, dei gratia Danorum Sclauorumque rex, dux Iutie, omnibus hoc scriptum cernentibus in domino salutem. Certior habetur rerum cognitio, si scripture testimonio confirmetur. Eapropter notum facimus tam presentibus quam futuris, quod latoribus presentium, dilectis nostris ciuibus ²⁰ Ripensibus, hanc libertatis prerogatiuam exigentibus ipsorum diutinis seruitiis et meritis contulimus, ut, ubicumque infra terminos regni nostri et ducatus negociacionis causa cum suis mercimoniis deuerint, liberi esse debeant et exempti penitus a solucione thelonei, th[oru]ggiaald, foorbænd et straandwræach. In cuius rei testimonium presentem cedula ²⁵ sigillo nostro fecimus [r]ob[o]rari. Datum Ripis anno domini millesimo ducentesimo quinquagesimo kalendas martii x^o.

Ribe.

1252. 25. juli.

5

Kong Christoffer 1. fritager borgerne i Ribe for told, torvegæld, forband og kongens vragnet overalt, hvor de kommer i riget og hertugdømmet for at handle, ³⁰ og fastskaar, at de beslutninger, stadens oldermænd og raadsmænd tager sammen med kongens foged, skal staa ved magt.

A: tabt, registreret i Gl. kgl. saml. fol. 1123 (Ribe bys registratur fra 1542), hvor det siges, at brevet »er tiillhengdt woress stadtzrett aff k. Erick 1269,« omtalt af S. Abildgaard, Langebeks saml. VI, RA., hvor det ligeledes siges, at brevet var »hæftet ³⁵ ved« Stadsretten 1269, samt at der ingen segl fandtes, men kun silken, hvori seglet havde hængt. — Aa: Kgl. Bibl. Kall 4° 426, facsimile af brevet indtil l. 14 *meritis con-*

tulimus. — *Ab*: Kgl. Bibl. Ny kgl. saml. fol. 419c (Ribe bys kopibog fra 1601). — *Ac*: Vidisse 1424 6. maj under Kejserprocessen 1424 med oplysning, at seglet var af grønt voks og hang i en silkesnor, tabt, men trykt i SRD. VII 326. — *Ac1*: RA. Langebeks Dipl. — *Ad*: Vidisse 1446. — *Ae*: RA. Danske Kanc. Privilegier inds. 1648 f. 4r (oversættelse). 5

Tryk: Terpager 686 (efter *A*); SRD. VII 1. l.; Dipl.Dan. og DRB. 2. rk. I nr. 68 (efter *Ab*). — Reg.Dan. nr. 923; Rep. 1. rk. nr. 209.

Text efter Ab.

Christoforus, dei gratia Danorum Sclauorumque rex, omnibus hoc scriptum cernentibus in domino salutem. Certior habetur rerum 10
cognitio, si scripturæ testimonio confirmetur. Ea propter notum facimus tam præsentibus quam futuris, quod latoribus præsentium dilectis nostris ciuibus Ripensibus, hanc libertatis prerogatiuam exigentibus ipsorum diutinis seruitiis et meritis contulimus, ut, ubicunque infra terminos regni nostri negotiationis causa cum suis mercimoniis deuerint, liberi esse debeant 15
et exempti penitus a solutione theolonei, torrehgiald, forband, strandvræk, uolentes, ut, quicquid senatores et consules dictorum ciuium simul cum aduocato nostro faciendum decreuerint, ratum et stabile, remota quorumcunque ciuium reclamatione habeatur. In cuius <rei> testimonium, ipsi presentem schedulam sigillo nostro fecimus roborari. Datum Ripis anno 20
domini mcc quinquagesimo secundo octauo kalendas augusti.

6

1265. 25. maj.

Ribe.

Kong Erik 5. Glipping forordner, at alle sækular- og ordensgejstlige i Ribe, der har erhvervet ejendom siden kong Valdemars tid eller fremtidig erhverver saadan, skal svare de samme afgifter som de øvrige borgere. 25

A: RA. Ribe by. Perg. 20×7,5 (plica 1,5). Seglsnit. — *Aa*: Vidisse 1334 4. marts. — *Ab*: RA. Danske Kanc. Privilegier inds. 1648 f. 6r (oversættelse).

Atlas nr. 106.

Tryk: Terpager 687; Dipl.Dan. og DRB. 2. rk. I nr. 463. — Reg.Dan. nr. 1114; Rep. 1. rk. nr. 337. 30

E, dei gracia Danorum Sclauorumque rex, omnibus presens scriptum cernentibus in domino salutem. Habito meliorum nostrorum maturo

9 Christoforus] Cristoforus *Aa*. — Sclauorumque] Slauorumque *Ac*. 11 scripturæ] scriptorum *Aa*. — confirmetur] firmetur *Aa*. 13 libertatis] libertatem *Ab*. — exigentibus ipsorum] exigentibus, ipsorum *Ab*; ex ingentibus ipsorum *Ac*. — diutinis] diucius *Ac*. 14 ubicunque] ubique *Ac* og *Ac1*. 16 torrehgiald] teighiald *Ac*; torghiald *Ac1*. — forband] ferband *Ac1*. — strandvræk] strandvræk *Ac* og *Ac1*. 17 senatores] procuratores *Ac1*. — cum] *mgf. Ab*; *tülf. efter Terpager*. 19 <rei>] *mgf. mss.*; *jf. nr. 4*. 20 schedulam] cedulam *Ac* og *Ac1*. 21 kalendas] kalendarum *Ab*. 31 E.=Ericus] Ericus *Aa*.

consilio st[at]uimus et statutum obseruandum duximus, ut omnes et singuli laici, clerici seu claustrales, qui terras aut possessiones a tempore Waldemari regis iure optinuerant empcionis uel optinebunt de fut[u]ro in ciuitate Ripensi, ad exsoluend[a]s de illis gener[a]les soluciones sicut et al[ii] conciuēs ibidem, quocienscumque opus fuerit, teneantur. In cuius rei testimonium presentes litteras sub sigillo nostro preberi iussimus roboratas. Datum Ripis anno domini m^o cc^o lxx^o secundo die penthecostes presentibus et consencientibus melioribus nostris dominis Andrea Pincerna, Absalone Anders sun, Iohanne marskalco, Matheo dapifero cum ceteris aliis multis.

10 Nyborg.

1266. 15. marts.

7

Kong Erik 5. Glipping fritager borgerne i Ribe for told, torvegæld og kongens vragnet overalt, hvor de kommer i riget for at handle, og fastslaar, at de beslutninger, stadens oldermænd og raadsmænd tager sammen med kongens foged, skal staa ved magt.

15 A: RA. Ribe by. Perg., hullet og plettet, 26 × 10,5 (plica 1,8). Røde og hvide silketraade. Seglet omtales af S. Abildgaard, Langebeks saml. VI, RA., som beskædiget. Paa bagsiden m. hd. fra beg. af 16. aarh.: *Kong Eriks priuilegia pa toln, torgield.* — Aa: RA. Danske Kanc. Privilegier inds. 1648 f. 7 r (oversættelse).

Atlas nr. 111.

20 *Tryk*: Terpager 687; Dipl.Dan. og DRB. 2. rk. II nr.3. — Reg.Dan. nr.1130; Rep. 1. rk. nr.341.

Ericus, dei gracia Danorum Sclauorumque rex, omnibus presens scriptum cernentibus in domino [sa]lutem. Cerci[or] ha[be]tur rerum cognicio, si scripture testimonio confirmetur. Eapropter notum facimus presentibus et futuris, [quo]d latoribus pres[en]cium, dilectis nobis ciuibus Ripensibus, hanc libertatis prerogatiuam exigentibus eorum diutinis seru[iciis] et meritis contulimus, ut, ubicumque infra terminos regni nostri negociationis causa cum suis mercimo[niis] deuener[int], liberi esse debeant et exempti penitus a solutione thelonei, torghgiald, [st]randwr[a]k, [uolentes], ut, quicquid senatores et consules d[ict]orum ciuium simul cum aduocato nostro ibidem faciendum decr[uerint], r[a]t[u]m et stabile, remota quorumcumque c[on]ciuium reclamacione habeatur. Inhibemus igitur districtius, ne [q]uis exacto[rum] nostrorum supradictos ciues nostros super hac emunitatis gracia ipsis a nobis indulta presumat aliquatenus m[ole]stare. Quod, qui contra prohibitionem n[ostr]am temere attemptauerit, offensam regiam se nouerit [i]n [cursurum]. Datum apud [N]yburgh in concilio anno domini

m^o [c]^o lxvi^o in secunda feria proxima post [domin]icam p[a]ss[i]on[i]s teste domino Burglanensi.

8

Ribe stadsret. 1269. 26. juni.

Nyborg.

Text I. — Latinsk text.

A: Kgl. Bibl. Ny kgl. saml. fol. 1880. Perg. 32 × 65 (plica udglattet). Seglhuller 5 til 1 segl. En enkelt traad af hvid silke bevaret. Brevet er skrevet paa hele pergamentets forside og paa den øverste halvdel af bagsiden. Det er stærkt læderet, navnlig bevirker et stort hul ned gennem brevets midte, at store dele af teksten mangler. En lidt ældre fotostatokopi har en noget mere fuldstændig text. S. Abildgaard, Landgebeks saml. VI, RA., meddeler, at pergamentet var oprullet paa en træstok, og at 10 der ingen segl fandtes, men kun silken, hvori seglet havde hængt.

Tryk: Kofod Ancher II Tillæg 255 med facsimile af begyndelsen; Kolderup-Rosenvinge V 216 med varr. og tilføjelser fra Text II; Hasse, Die Quellen des Ripener Stadtrechts 75; Dipl. Dan. og DRB. 2 rk. II nr. 145. — Hans. UB. I 461 nr. 1367; Reg. Dan. nr. 1187*; Rep. 1. rk. nr. 387. 15

Texten udfyldt efter stadsretten 1443 5. jan. og Text II.

[A]nno do]minice incarnationis m^o cc^o lx^o ix^o sexto kalendas iulii ab i[llu]-
strissimo domino Erico, rege Danorum, filio domin[i] regis Cristofori,
anno regni dicti domini regis [Eric]i xii^o hec iura et decreta in consilio apud
Nyburgh celebrato, melioribus regni in hoc consentientibus, ciuibus Ripen- 20
sibus sunt indulta et sigillo domini regis confirmata.

(Text II og III 1 jfr. 4, 1443 2)

<1.> Quicumque infra ciuitatis nostre marchiam hominem sine causa interfecerit et super hoc conuictus fuerit, capit[ali sente]ntie subiacebit. [Si] fugerit, pace sua priuetur et pro ipso cognati nihil satisficient. 25

(Text II og III 2, 1443 3)

<2.> Quicumque in ciuitate nostra in domo uel uico nocte uel die hominem interfecerit et in facto non deprehensus fuerit, uicini xii ex parte utraque, ubi [factum] fuit homicidi[um, co]ram aduocato et consulibus citentur super eodem homicidio ad discernendum et inuenire tenentur, qui 30 reus sit ipsius mortis, et qui ex illis xii discernere noluerint, xl [marchas denariorum] componant aduo[cat]o et ciuitati, quorum medietas cedat aduocato et medietas ciuitati. Set si illi xii in unum conuenire non poterint, maior pars preualebit, et quicquid iuramento s[uo decre]uerint, ratum te[n]eatur. Et si quis ipsorum contra et iniuste fecerit, [in xl marchis puni]- 35 at[ur] et numquam admittat[ur] ad discernend[um nec ad testificandum].

(Text II og III 8, 1443 4)

⟨3.⟩ Quicumque mulieri fecer[i]t uiolenciam et conuictus fuerit, [cum] xii uicinis suis proximis, ubi uiolencia fuit facta, capitali se[ntencie] sub[acebit].

5 *(Text II og III 9, 1443 5)*

⟨4.⟩ Quicumque alium domi cum manu armata uisitauerit et u[iolenc]i-
am sibi fecerit domumque ipsius fregerit [et] domesticum uel famulos
indebite uoluerit [l]edere, et domestic[us neces]sitate uite sue compellente
se defenderit, et actor ibidem lesus fuerit, quodcumque dampnum inde
10 optinuerit, satisfactione careat et emenda. Set si quis intrauerit domum
alterius uiole[n]ter et] impetuose ac male ipsum in propri[a dom]o trac-
tauerit, si conuictus fuerit cum viii bonis uiris, domicilia in ciuitate habentibus,
uel cum viii bonis uiris et inculpatis uicinis suis, qui presentes fuerunt,
xl marchas [denariorum] satisfaciet d[omes]tico [et] xl marchas denariorum
15 aduocato et item ciuitati.

(Text II og III 10, 1443 6)

⟨5.⟩ Quicumque alium uulnerauerit cum armis mortiferis et conuictus
[fu]erit cum viii bonis uiris, domicilia sua in ciuitate hab[entibus, i]uris est,
ut manus ipsius amputetur, nisi cum consensu lesi per aduocatum et consules
20 amicabilem composicio posset fieri inter ipsos.

(Text II og III 11, 1443 7)

⟨6.⟩ Quicumque ciuis ultra quam ad hospicium suum uenerit, si negociatus
fuisset extra ciuitatem, arma in se portauerit et cum hiis deprehensus
fuer]it, dimidiam [marcham denariorum compo]net aduocato et tantum
25 ciuitati. Si uero fuerit hospes, cum primitus ad hospicium suum uenerit,
reponat illa sub custodia hospitis sui. Si post hoc in se portauerit, componat
aduocato [dimidiam ma]rcham denariorum et ciuitati tantum uel sola manu
in reliquiis se purgabit, quod nesciuit, quod inhibitum fuit. Item domesticus
debet dicere hospiti, [quod in]hibitum sit arma in ciuitate portari.
30 Quod si non fecerit, soluet ciuitati dimidiam marcham denariorum et
aduocato tantum. Set si hospes premonitus nichilominus portauerit, manus
eius cum eodem cultello uel gladio seu lancia transfigatur.

(Text II og III 86, 1443 8)

⟨7.⟩ Nemini ciuium nostrorum sane mentis existenti uel in extr[emis]
35 la]boranti liceat legare uel uendere ecclesiis uel claustris, episcopis u[el]
militibus bona in mobilia in ciuit[ate] nostra iacencia. Si uero aliquis legare
uoluerit, uendat ea ciuibus suis pro pecunia et illam leget ecclesiis uel

claustris. Qui hoc infregerit, soluat ciuitati vi marchas denariorum et aduocato vi marchas. Nichilominus bona in[mobili]a ciuibus uendantur.

(Text II og III 12, 1443 9)

⟨8.⟩ Qui infregerit, quod ciuitas seruandum decreuerit, consules de eo iudicabunt et qui[d] composi[cionis] inde prouenerit, ci[uit]as dimidiam 5 partem percipiet et aduocatus dimidiam partem.

(Text II og III 20, 1443 10)

⟨9.⟩ Qui alium ex deliberato consilio baculauerit, si baculatus mortem euaserit, manum am[ittat]. Si baculatus exinde moriatur, qui [i]psum baculauerit, capitali sentencie subiacebit. Set si in facto deprehensus non 10 fuerit et negauerit, per duodecim uicinos, ubi hoc factum est, si poterit, se defendat.

(Text II og III ÷ (jfr. dog 75), 1443 11)

⟨10.⟩ Si qu[is] citatus fuerit super uulne[ra ad discernendum et] non uenerit, in tribus marchis puniatur. Similiter fiat de rapina. 15

(Text II og III 21, 1443 12)

⟨11.⟩ Si inter duos in uico uel in platea uel in potu forsan rixa uel discordia subito oritur, fustes et baculos ibidem comprehend[erint] ad alternam et mutuam lesionem, et hoc probari poterit per duos bonos uiros, qui presentes fuerunt, quod non factum sit ex deliberato consilio set ex quodam 20 impetu, leso vi marchas denariorum componat, ciuitati vi [marchas] denariorum, aduocato vi marchas. Set si poterit probari per bonos uiros, quod prius discordi[a] inter ipsos fuerat, et alter alteri posuerat insidias et leserit ipsum, si euadat, leso xl marchas denariorum componat, ciuitati [et eciam a]duocato xl marchas. Si uero inde moriatur, reus erit sentencie capitalis. 25

(Text II og III 22, 1443 13)

⟨12.⟩ Quicumque alii percusserit alpha⟨m⟩ uel sine merito in platea uel in uico uel, ubicum⟨que⟩ fuerit in ciuitate, alium enorm[iter] trus]erit, si poterit probari per bonos duos uiros, qui presentes fuerunt, leso iii marchas ⟨componat⟩, aduocato i marcham, ciuitati i marcham. 30

(Text II og III 14, 1443 14)

⟨13.⟩ Si quis corrixando cum alio alium appellauerit furem siue latronem

27 alpha⟨m⟩] i st. for m maa der i A læses n, hvad der dog muligvis skyldes en fold i pergamentet. 28 ubicum⟨que⟩] ubicum A. 30 ⟨componat⟩] mgl. A.

uel falsarium, periurum, mortificatorem, lecca[torem uel] spurium et mendacem in detrimentum et confusionem eius, et ita esse probare non poterit, satisfaciat illi, cui crimen inposuit, iiii marchas, aduocato i marcham, ciuitati i marcham.

5 *(Text II og III 15, 1443 15)*

⟨14.⟩ Et quecumque mulieres inuicem [corrigan]tur, iuris est ipsas per uicōs ciuitatis sursum et deorsum per collum lapides baiulare.

(Text II og III 16—17, 1443 16)

10 ⟨15.⟩ Quicumque euaginauerit gladium suum uel cultrum suum ad ledendum alium seu ipsum agitauerit enormiter, si conuict[us fueri]t super hoc cum duobus bonis uiris, domicilia sua in ciuitate habentibus, leso componat iiii marchas denariorum, aduocato iiii marchas, ciuitati iiii marchas. Q[ui uero] c[ui]ltro alium ledere uoluerit, cum cultro [est m]anus eius transfigenda.

15 *(Text II og III 18—19, 1443 17)*

⟨16.⟩ Quicumque in ciuitate nostra conuictus fuerit super ardua causa ad collum et fugerit, ubicumque uenerit et deprehensus fuerit, pac[e] sua priuetur. Quicumque etiam proscriptus fuerit et ciuitati abiurauerit et iterum absque licentia consulum redierit, capitali sentencie subiacebit.

20 *(Text II og III 23—24, 1443 18)*

⟨17.⟩ Si quispiam [l]egitimam uxorem hic [d]uxerit et alias legitimam habuerit et ipsam reliquerit, si de hoc conuictus fuerit, posteriori renuntiat et nichil de bonis participabit, set de ciuitate precipitabi[tur], et ob [ne]q[ui]am facti dimidiam substantiam ipsius componat aduocato et 25 ciuitati. Si quis abstulerit alicui legitimam et b[ona sua] fugeritque de ciuitate cum ea, si depreh[en]sus cum ea fuerit, capitali sententie subiacebit.

(Text II og III 26—29, 1443 19)

30 ⟨18.⟩ Quicumque ar[g]entum non datium produxerit [uenden]do, et monetarius illud falsum esse pronuntiauerit, [et il]le asserit [se illud in ue]nalitatibus suis accepi[sse, ille poci]us quam monetarius preualebit. Set si quis falsos [denarios protulerit scienter et in hos repertus fuerit, ca]pitali subiacebit sententie. Si uero aliquis bundonum [in]scius deprehensus cum falsis] denariis fuerit, emendabit ciuitati i marcham denariorum,

1—2 et mendacem] tilf. o. lin. efter decrimentum A. 3 iiii] tilf. o. lin. og understreget A. 7 baiulare] herefter et ord udrad. A.

aduocato i marcham denariorum. [Et qui] deprehensus fuerit iuxta s[tat]h et stapel, capite puniatur.

(Text II og III 30, 1443 20)

⟨19.⟩ [Si quis cum melle falsificato inue]ntus fuerit, si sit hospes merca-
tor, debet se purg[are cum nautis suis. S]i uero [ciuis fuerit, debet cum xii 5
uicinis suis ex] utraque parte se defendere et purgare. [Et si is uel ille in
purgatione] defecerit, capitali sentencie [subi]acebit, et ipsum mel comburi
de[bet] et igne concr[emari, et hoc idem fiet] de cera falsificata et sic de
omn[i falsificato, quod perire debe]t.

(Text II og III 31—32, 1443 21)

⟨20.⟩ Si quis habue[rit falsum modium et cum eo] deprehensus fuerit,
emendabit ciuitati [i] marcham denariorum et aduo[cato i] marcham
denariorum, et fundus modii extrudetur, et modius in foro suspendatur.
Simile fiat de pundar[io et ulna et statera. N]ullus autem modius ne ca
liquis funiculus uel ulna culpari potes[t, nisi] comprehendatur in mensura. 15
Si quis uero ex istis duo habet uidelicet unum maius, cum quo recipit, et
unum minus, c[um quo erogat, si] cum hiis deprehensus fuerit, sicut fur
[iudicabitur].

(Text II og III 33—34, 1443 22)

⟨21.⟩ Si quis cum falsa mensu[ra uini, medonis], ceruisie deprehensus 20
fuerit, persolue[t aduocato] i marcham denariorum et [ci]uitati i marcham
denariorum. Et si iustam mensuram habuerit et eam plenam non impor-
tauerit, persoluat aduocato oram denariorum et ciuitati oram denariorum.

(Text II og III 35, 1443 23)

⟨22.⟩ Quicumque cit[at]us fuerit [ad ueritatem super quacumque causa 25
protestandum et fuerit] in falso repertus, emendab[it] aduocato iii marchas
denariorum et ciuitati iii marchas et suspendatur a testimonio et numquam
super aliqua causa permittitur testificari.

(Text II og III 36, 1443 24)

⟨23.⟩ Quicumque alii posuerit insi[di]as nocte [uel die et ipsum rebus 30
suis despolia]uerit, si conuictus fuerit cum x[ii] uicinis suis, capite puniatur.

(Text II og III 38, 1443 25)

⟨24.⟩ Si quis cum furto deprehensus fuerit, dimidiam [marcham dena-
riorum ualente, pene suspendii fur r]jeus erit. Si fuerit estimacio m[in]o[r]is

precii, signum furis sibi infigatur et, [si] post hoc cum furto minoris uel maioris precii deprehensus, suspendatur.

(Text II og III 39—40, 1443 26)

⟨25.⟩ Si quis alii furti crimen imputau[erit et nichil sub eo deprehenderit, 5 purgabit se cum xi]i uicinis ex utraque parte et sic [liber] erit. Et quecumque mulier pro furto suspendi [me]retur, pro honore muli[e]bri uiua tumulabetur.

(Text II og III 41—42, 1443 27)

⟨26.⟩ Si aliquis sui homicida fuerit, quod deus auerta[t, uel per iustam 10 sententiam decollatus, heredes ipsius omn]em hereditatem suam integ[ra]-liter optinebunt. Si quis pro furto suspensus fueri[t, debet] ciuitas habere medietatem porcionis furis et aduocatus reliquam medietatem.

(Text II og III 43—45, 1443 28)

⟨27.⟩ Si uir cum legitima alicuius deprehenditur, iuri[s est, ut ipse ab 15 ea per uicos ciuitatis sursum et de]orsu[m] per ueretrum suum traha[tur, et si] ita contingerit, quod in thoro fornicacionis legitimus adulte[rum] uel ambo[s interfecerit adhibitibus secum testibus, s]atisfacacione careat et em[end]a. Et si aliqua puella contra consensum parentum connubium manifestum commiserit uoluntarie illicenter, priuetur tota bonorum suo- 20 rum substantia.

(Text II og III 47, 1443 29)

⟨28.⟩ Ubi promissio aliqua coram consu[libus] uel coram ill[is, qui modo sunt ad consilium deputati, facta fuerit et ordi]nata, eadem promissi[o ra]ta tenebitur, et si consules, coram quibus promissio facta fuit, ad alios 25 consules [ascenderint, asserentes illam promissionem u]eram et taliter esse factam, tam per illos, qui tunc temporis hoc audiunt, quam per illos, qui pri[us] audierant, promissio rata manebit.

(Text II og III 48, 1443 ÷)

⟨29.⟩ Quolibet anno uarian[di sunt] consul[es ita, quod de prioribus iiii 30 remaneant ad illum an]num in illo officio. Secundo anno sunt destituenti.

(Text II og III 49, 1443 30a)

⟨30.⟩ Si quis deliquerit [contra consules uel contra procuratores eorum quicquid preter ipsorum meritum uerbo uel] facto, et inde cum ii bonis uiris, qui presentes fuerunt et audiuerunt, [con]iunctus fuerit, emendabit

7 tumulabetur = tumulabitur. 11 Si] foran dette skarp, højreventd parentes A.

illis in duplo uel illis plus quam alii homini, et preter hoc [c]uilibet consulum in reuerenciam dabit dimidiam marcham.

(Text II og III 50, 1443 31)

⟨31.⟩ Quicumque ordinacioni consul[um et aduocati] contradixerit nolendo eorum stare ordinacioni, debet emen]dare ciuitati iii marchas [et] ⁵ aduocato iii marchas et stare nichilominus ordinacioni eorum prius facte.

(Text II og III 51, 1443 32)

⟨32.⟩ Super quacumque causa consules [cum aduocato in unum conuenierint, sine quorumlibet ciuium uel alio]rum proclamacione ratum et stabile teneatur. 10

(Text II og III 52, 1443 33)

⟨33.⟩ Quicumque in placito [clamauerit uel causam] ali[quam] ib[idem] proposueri[t] preter licenci[am] consulum et aduocati, emendabit adu]ocato et ciuitati oram denariorum.

(Text II og III 53, 1443 34 + 30b)

⟨34.⟩ Ad quemcumque consules pro witæ re⟨ci⟩piendo preconem ciuitatis miser[int] meritis suis exigentibus et uolunt]arie sibi non assignau[er]int, set negauerint, emendet aduocato oram denariorum et ciuitati oram denariorum. Si uero consules pro transgressione huiusmodi personalliter ierint et uacui redierint, persoluet aduocato [i] marcham, ciuitati ²⁰ marcham.

(Text II og III 54, 1443 35)

⟨35.⟩ Quic[um]que de consulibus reuelator consilii exstiterit, qui dicitur raas røuær, uel iustic[iam] ciuitatis pro pecunia] uendiderit, si super hoc conuictus fuerit, precipitabitur de consilio et numquam consul efficiatur. ²⁵

(Text II og III 56, 1443 36)

⟨36.⟩ Qui[c]umque in suo proprio aliquid edificat, et euentu malo uel casu nullo procura[n]te de ipso edificio alicui] lesio contigerit, ille, cuius edificia sunt, [le]so nichil penitus tenetur inde respondere.

(Text II og III 57, 1443 37)

⟨37.⟩ Si quis domum alterius quacumque de causa intrauerit et ibi a iumento uel pecore seu ca[ne] quocumque modo lesus fuerit, dominu]s domus leso nichil inde tenetur respondere. 30

(Text II og III 58, 1443 38)

⟨38.⟩ Si uero pecus uel iumentum uel equus, que homini licita sunt habere, aliquem ad mortem les[erit, sit [in] optione poss[esso]ris, quod uel pecus illud reficiet il[li in] emendam uel retineat et emendet leso ix marchas
5 denariorum. Et si simile de eodem contigerit iterato, emendet xviii marchas leso, aduocato vi marchas, ciuitati vi marchas.

(Text II og III 59, 1443 39)

⟨39.⟩ Si uero pecus alicui wlnus fecerit preter lest, possessor aut pecus illud exponat et a se dimittat les[o] uel eidem emendet ii marchas. Si uero
10 contigat simile de eodem iterato, emendet leso iii^{or} marchas et aduocato iii marchas et ciuitati ⟨iii marchas⟩.

(Text II og III 60, 1443 40)

⟨40.⟩ Quicumque alii aliquam rem sine consensu et uoluntate ipsius surripuerit, si conuictus fuerit cum ii bonis uiris, qui pre[se]ntes fuerunt,
15 sati[sfac]iet illi in iii marchis, aduocato in i marcha et ciuitati in i marcha.

(Text II og III 61, 1443 41)

⟨41.⟩ Si quis de alio conqueritur, quod per ipsum dampnif[ic]atus sit, debet taxationem dampni exprimere et satisfacere sibi, uel cum iuramento sola manu in reliquiis se expurgabit.

(Text II og III 62, 1443 42)

20 ⟨42.⟩ Si ciuium forsan aliquis extra ciuitatem indebite ab aliquo maletractatus fuerit et reuersus mouerit querimoniam super conciuie suo, quod causa illius factum sit, satisfacere leso tenetur aut, quod sui causa factum non sit, iuramento confirmabit.

(Text II og III 63, 1443 43)

25 ⟨43.⟩ Qui ueritatem aliquam probare uel testificari super aliqua ardua causa ⟨debent⟩, domicilia sua infra municionem ciuitatis habere tenentur. Si non habuerint, testificari non possunt.

(Text II og III 64, 1443 44)

30 ⟨44.⟩ Pax ergo, que dicitur pax dei, et effusio cruoris per quemlibet probari potest, dum modo sunt homine[s] in iure suo inculpati, si presentes hoc audiuerunt.

(Text II og III 65, 1443 45)

⟨45.⟩ Quicquid homo confitetur in communi placito, de hoc non poterit aliquo iure se expurgare, et hoc aduocato et consulibus audientibus et duobus bonis uiris iurantibus, domicilia sua in ciuitate habentibus, licet etiam in collum suum procedat. 5

(Text II og III 66, 1443 46)

⟨46.⟩ Si quis querimoniam de altero mouerit quacumque de causa, et alter negauerit coram aduocato et consulibus et super hoc iuramentum prestare noluerit, set p[o]cius reddere quam iurare maluerit, eo quod prius negauit, persoluet aduoca[t]o ii oras [denariorum] et [c]iuitati ii oras 10 denariorum.

(Text II og III 67, 1443 47)

⟨47.⟩ Qui prestiterit alii aliquam rem in concessu et perdita fuerit quocumque casu, persolueri sibi tenetur cum iuramento.

(Text II og III 68, 1443 48)

⟨48.⟩ Qui posuerit aliquam rem sub custodia alterius uel aliquam rem pignori obligarit, et res perdita fuerit, quod res non causa sui perdita nec ex negligencia fuerit, sola ma[nu] in reliquiis se expurgabit.] 15

(Text II og III 69, 1443 49)

⟨49.⟩ Quicumque uoluerit possessiones s[u]as uendere, primo et secundo et tercio placito offerat proximis consanguineis suis²⁸ adhibitis secum duobus bonis uiris, domicilia sua in ciu[it]ate ha]bentibus, et si emere uoluerint sicu[t] alieni inde offer[ant], emant. Si autem noluerint, concedatur, ut [u]endat, cuicumque uoluerit, secundum iusticiam ciuitatis. 20

(Text II og III 70, 1443 50)

⟨50.⟩ Quicumque habuerit possessione[s], unde census datur [annuati]m, et si ille, qui eas conduxerat, non persoluerit censum infra xv dies post tempus solucionis, uidelicet post festum beati Johannis Baptiste et festum [beati] Andree, si do[mesticus] super ipso uoluerit conqueri, per[s]oluat domestico iii^{or} solidos, aduocato iii^{or} solidos, ciuitati iii^{or} solidos. 25 30

(Text II og III 71—72, 1443 51)

⟨51.⟩ Si quis domum alterius conduxerit et [in]trauerit, et postea [domus] e[x]usta fuerit, censum pro dimidio anno soluere tenetur, et si plus quam ad dimidium annum in domo fuerit, censum de toto anno soluere tenetur.

28 post] *gentaget i A.*

Si quis autem al[ium] d[e co]nducta dom[o eicere uo]luerit, is, qui eam conduxit, sola manu in reliquiis ipsam ad annum tenere poterit, si domum ad inhabitandum intrauerit. Set si non intrauit, ille, cuius do[mus est], preualebit.

⁵ *(Text II og III 73—74, 1443 52)*

⟨52.⟩ Si quis facultates suas occupa[re] uoluerit et preconis aduocati copiam habere non p[ot]erit, si sibi duos bonos uiro[s ad]hibuerit, occupacio stabit, usquequo preconem aduocati [primum] adducere potuerit. Et si quis aliquam rem occupare debuerit, ibit ad curiam, ubi res habetur, et sic occupacio stabit.

(Text II og III 76, 1443 53)

⟨53.⟩ Si fortasse duo homines unius dom[us sunt] possessores et fortasse comm[ora]ri noluerint seu nequiuerint, non est necesse, ut domum uendant uel edissipent, set alter maneat in domo uno anno [uel] duobus, ¹⁵ secundum quod elegerint, et alter e conuerso.

(Text II og III 77, 1443 54)

⟨54.⟩ Si quis nocte per uicos ciuitatis uagatur [et] ab aliquo d[et]entus fuerit et detentori pecuniam exhibuerit et iudici et consulibus presentatus non fuerit, et hoc probari poterit, d[etentor] persoluet aduocato vi marchas ²⁰ et ciuitati vi marchas.

(Text II og III 79, 1443 55)

⟨55.⟩ Si quis denarium sancti spiritus, presentibus duobus bonis [uir]is domicilia s[ua] in [ci]uitate habentibus, super contractu uel mercacione aliqua ero[ga]uerit, si uero uni eorum empicio displicet, antequam ab eo ²⁵ recesserit, denarium sancti spiritus aut restituere aut recipere [poterit]. Quod] si ab inu[icem rece]sserint, neuter eorum poterit.

(Text II og III 80—81, 1443 56)

⟨56.⟩ Si aliquis puer infra ix annos aliquem ad [effusi]onem sangu[inis] leserit, puer nichil satisfaciet ciuitati uel aduocato exopto homicidio, pro ³⁰ [quo] satisfacere tenetur.

(Text II og III 82, 1443 57)

⟨57.⟩ Si quis edificare uoluerit aram porcorum siue priuatam, non uici-

1 Si quis] *foran dette skarp, højreventd parentes A.* 6 suas] *saal. ogs. 1443; alterius Text II.*

nus platee quam ad v pedes et uicino suo ad iii pedes ei li[cebit] edificare, cymiterio ad vii pedes uel ad v pedes, si necesse fuerit.

(Text II og III 84—85, 1443 58)

⟨58.⟩ Omnes terre ciuium nostrorum extra ciuitatem et in[fra] scotande sunt in communi placito aduocato et consulibus presentibus. Quicumque 5 eciam possessio[nes] sic scotatas in quieta possessione per a[nn]um et diem habuerit, nulli infra ciuitatem interim commoranti licebit illa[s] possessio[nes] [de cetero] impetere quoquo modo, set fit prescripcio per unum annum. Set si in quieta possessione per triennium habuerit, nulli, siue in regno siue extra [regn]um interim exstiterit, impetere illas possessiones 10 licebit.

(Text II og III 87, 1443 59)

⟨59.⟩ Quicumque citatus fuerit coram consulibus et ad primam citacionem non comparuerit, persoluat ciuitati [dimidiam oram] denariorum et aduocato dimidiam oram denariorum. Si ad secundam citacionem non 15 comparuerit, [oram] ciuitati persoluet et aduocato oram denariorum. Si uero ad [terciam cit]acionem non comparuerit, persolu[et] ciuitati ii ora[s] denariorum] et aduocato ii oras denariorum et cause, que sibi obicitur, reus erit. Et preco ciuitatis ipsos citare tenetur.

(Text II og III 90—91, 93—94, 1443 60)

⟨60.⟩ Quicumque mouerit querimoniam de alio super debito infra decem marchas denariorum existente, si const[i]terit duobus bonis uiris in iure suo inculpatis, tanta in facultatibus h[aben]ti[bus], quod possint debito respondere, infra xv dies, si prius noluerit, persoluere tenetur. Si autem aliquis mo[u]erit querimoniam de alio super debito x marchas denariorum 25 exedente, si constiterit duobus bo[nis ui]ris, domicilia sua in ciuitate habentibus et tanta in facultatibus et domiciliis suis habent[ti]bus, quod possint respondere debito, super quo querela uertitur, infra xv dies, si prius no[luerit, per]soluere tenetur; si uero defecerit in termino solucionis et debitum suum non persoluerit uel eciam non assignauerit sibi rem debitum 30 equiualentem infra dictum terminum, persoluet ciuitati iiii^{or} [solidos et] aduocato iiii^{or} solidos. Item est hec, si in placito proximo subsequenti et in alio super eodem debito querela uertitur. Si autem infra tercium placitum non persoluerit, describitur conuictus et omni i[ure esse] priuatus et exclusus, et persoluat illi, qui ipsum conuicit, i marcham, aduocato i marcham, 35 ciuitati i marcham. Si autem tunc debitum suum persoluere non curauerit,

24 Si] foran dette skarp, højreventd parentes A.

aduocatus et c[onsule]s liberam habeant potestatem ipsum in prisonio, quousque debitum suum persoluerit, detinendi.

Has autem leges et iura suprascripta nos E[ricu]s, dei gracia Danorum Sclauorumque rex, dictis ciuibus Ripensibus indulgemus et tenore presentium confirmamus presentes litteras sub sigillo nostro [eisdem] in huius re[i] testimonium [con]cedentes. Datum anno die et loco supradictis.

Ribe stadsret. [Før 1443].

9

Text II og III. — Latinsk og dansk text.

A: Byarkivet i Ribe. Ribehaandskriftet af Ribe stadsret og Jyske lov. Perg.

10 *Tryk*: Resen 223 (text II) og 261 (text III); Westphalen IV 1999 (text II); Kolde-
rup-Rosenvinge V 217 (text III).

Foruden de to daterede stadsretter for Ribe af 1269 og 1443 foreligger der denne tredie udaterede redaktion, som findes i »stadens bog« (jfr. registret ndf.), et pergamentshdskr. fra 1. halvdel af 15. aarh. (DgL II xxv og Skautrup, Den jyske lov xiv).
15 Den latinske text med den dertil knyttede danske oversættelse bygger paa stadsretten af 1269 og er intetsteds paavirket af stadsretten af 1443, hvor denne viser uoverensstemmelse med den ældre stadsret; jfr. f. eks. § 4. Den her foreliggende formulering af stadsretten kan derfor antages at være en redaktion foretaget i Ribe i tiden efter 1269 og inden 1443, ved hvilken rækkefølgen af paragrafferne i stadsretten 1269 delvis er ændret, og nye bestemmelser er føjet til. Hovedparten af disse er formodentlig magistratsforordninger, en enkelt paragraf, § 102, er af annalistisk karakter og har ikke retslig betydning. Redaktionen er sandsynligvis foretaget af en byfoged, byskriver, raadmand el. lign. Poul Johs. Jørgensen, Retshistorie III mener, at denne redaktion »godt kan tænkes tilvejebragt ved byens foranstaltning«. Arbejdet
20 har dog ikke sat sig spor i den nye officielle stadsret af 1443.
25

Anno dominice incarnationis m^o cc^o lx^o ix^o sexto kalendas iulii ab illu- 2
strissimo domino Erico, rege Danorum, filio regis domini Christofori, anno regni dicti domini regis Erici xii, hec iura et decreta in concilio apud Nyburgh celebrato, melioribus regni in hoc consencientibus, ciuibus Ripensibus sunt indulta et domini regis sigillo confirmata.
30

Thet aer thær tha wor æffter Jesu Christi føthelsæ aer m^o cc^o lx^o ix^o then sætæ dagh i then manæth, ther kalles iulius, vth aff een then altswoædelstæ och altswo wysestæ konyng, konyng Erik, Danemarks konyng, den konyng Cristoffers søn, war thet tolfftæ aer nest effter han konyng wordæ,
35 vthi thet hoff, ther thet samæ aer holdet war i Nyburgh, tha worthæ gyuænæ the burghæræ i Ribæ thessæ æffterschreuen ræth och privilegia meth all rygens raths ouærwærelsæ och ia och mynnæ, och worthæ stathfæst och wæl for warth mæth konyngens inseghel.

(Text I 1, 1443 2)

⟨1.⟩ Ai. Quicumque per industriam uel insidias hominem infra nostre ciuitatis marchiam sine causa interfecerit, capitali sentencie subiacebit.

Hwosom mæth for rath elder for ræthæls slaer en man i hiæll ynnen wor staths fryth for vden brødæ elder sagh, then schal hauæ syn hals for-⁵ broth. ||

(Text I 2, 1443 3)

^{2v} ⟨2.⟩ Aii. Quicumque in ciuitate nostra in domo uel uico nocte uel die in facto homicidii non deprehensus fuerit, uicini duodecim ex parte utraque, ubi factum fuit homicidium, coram aduocato et consulibus citentur ad ¹⁰ discernendum super eodem homicidio et inuenire tenentur, quis reus sit ipsius mortis, et qui ex illis xii discernere nolueri⟨n⟩t, quadraginta markas denariorum componat aduocato et ciuitati, quorum denariorum medieta cedat aduocato et medietas ciuitati. Sed si illi duodecim in unum conuenire non poterint, maior pars preualebit, et quicquid iuramento suo decre- ¹⁵ uerit, ratum et firmum teneatur.

Er thæt swo, ath nogher man i hiell slaes i wor stath i hws elder a pa gadæ, och then, ther schadhen gør, worder ycki a pa gryben mæth færsk giernyng, tha schulæ tolleff nabûr a pa bothæ sithær nest ther hwôs, som mannen worder slaghen, steffnæs for tyl a⟨th⟩ fyndæ een ræth om then mandrapp ²⁰ och ath pa fyndæ then ther gærnyngen giorthæ, och e hwylden aff the tolleff ycki meth wyl wæræ tyl ath vthledæ sannen thær om och wether seiær thet, tha schal han hauæ forbroth xl lub. mark, haluæ a modth fugheden och haluæ a modth byien. Och ær thet swo, ath the tolleff ycki æræ een drachtech ²⁵ mæth there edhæ vth i then sagh, tha e hwath then mestæ deel || thycker, thet schal blyuæ, och e hwat the swæræ, thet schal blyuæ fast och wstraffend.

⟨3.⟩ Aiii. Quicumque hominem interfecerit infra marchiam ciuitatis nostre, morte moriatur, nisi se defenderit, necessitate uite sue compellente, et alio modo effugere non poterit ob periculum uite sue et sic ipsum interfecerit, cum iura omnia permittunt se defendere et uim ui repellere. ³⁰ Si autem de tali homicidio ambigitur, utrum per industriam uel insidias fuit uel non, per duodecim uicinos domicilia in ciuitate habentes, ubi perpetratum erat homicidium, sciri debeat et iudicari. Si autem iuramento suo affirmauerint ipsum defendisse se ex magna necessitate uite sue, pace

⟨1⟩ *hs. har foruden den opr. inddeling af kapitlerne i litra med 12 kapitler under hvert bogstav en fortløbende nummerering med arabertal tilf. m. hd. fra 17. aarh.* 12 nolueri⟨n⟩t] noluerit A. 13 denariorum (2)] derefter overstr. di A. 20 a⟨th⟩] an A. 27 Kap. 3] i st. for den lat. text har skr. først skrevet de første ord af den danske text: ⟨H⟩wo som slaer e, men ordene er overstr. m. rød A.

sua gaudeat et uita non priuetur; nichilominus tria saal et xl markas propinquis interfecti satisfaciat et xl markas ciuitati et aduocato.

Hwosom een man ihiell slaer ynnæn wor staths fryth, tha schal han hauæ syth lyff forbroth, vden han giorthæ ræth nøth weryæ, och han kondæ then
 5 anden ycki vnd gangæ, mæth mynnæ en han schuldæ antych hannom sla, elder han schuldæ hauæ worden slagheth aff hannom, och han slaer hannom || i swo danæ madæ, helst forthy thet forbiythæs i engen ræth, ath man
 ma ey wæryæ syth liff i nøth. Twyuæles thær a pa, om then thær sagh-schyltych ær, hwath heldær han giorthæ ræth nøth weriæ, elder han slo
 10 then anden meth forrath, tha schal thet wth ledæs och fyndes och tyghes aff tollff burgheræ, the thær næst bosæthæ æræ, som mannæn slaghen ær, oc ær thet swo, ath the tolleff swæræ hannom, thær giernyngæn giorthæ, ath wæræ aersagh, swo ath han worthæ syth lyff i nøth och slo hannom ey
 15 schal gyuæ tryi saal och xl mark then døthæ mands frender och xl mark haluæ tyl hærshapp och haluæ byiæn.

(Jf. Text I 1 og 1443 2)

〈4.〉 Aiiii. Quicumque hominem interfecerit infra terminum ciuitatis nostre, capitali sentencie subiacebit; si uero fugerit et in facto deprehensus
 20 non fuerit, pace sua priuetur, ubicumque uenerit; nec occisoris propinqui tenentur heredibus interfecti ad aliquam emendam. ||

Slaer mand annæn i hiæll ynnæn wör byi fryth, tha schal han hauæ syn
 4 r hals forbroth, och ær thet swo, ath han flyær burth och wrder ycki a pa grybben, tha schal han wæræ fryth løæs e hwår han kommær, och hans
 25 frendær thørffuæ ey bæthæræ a modt then døthæ mands ærffnamen for thy.

〈5.〉 Av. Si fur nocturnus domum alicuius perfoderit et interfectus fuerit, nihil pro eo satisfaciat, nec pro fure diurno, si se armis defenderit, quia plus est quam fur, quia uenit occidere et non furari.

Er thet swo, ath een thyff brydær om nathær tyth yn i én mands hws
 30 elder vndær grauær hans hws och wordær thær øuær i hiæll slaghen, tha thørff thær hwerkæn bødæs elder bæthæræs for, och ycki heldær om een thyff thær om dagh gaer ath stælæ och standær tyl weryæ mæth syth waben, forthy han ær meer en een thyff, swo ath han ær ycki alt enæstæ kommæn tyl ath stælæ vden meræ, forthy ath han wyldæ noghen i hiæll
 35 sla och mýrthæ mæth syth waben. ||

〈6.〉 Avi. Quicumque leserit alium ex casu et non uoluntarie, non tene-
 4 v tur satisfacere ciuitati nec aduocato sed leso. Qui hominem ex casu inter-

fecerit, pro illo tenetur satisfacere ciuitati et aduocato et heredibus defuncti et pace sua gaudeat, quia uoluntarie non fecit. Si autem dubitatur, utrum leserit ipsum uoluntarie uel non, uel quod contra ipsum deliquit, uel cum testibus uel cum uicinis debet conuinci uel defendi. Utrum occidit ipsum uoluntarie uel non, per xii uicinos, ubi lesio facta fuit uel homicidium commissum fuit, in communi placito debet descerni et iudicari.

Slaer nogher man anden och gør hannom saer a modt syn wyliaë, tha thørff han ey bæthæræ modt byiæn elder a modt foghdæn thær for, mæn han schal bæthæræ a modt then, thær han schathæ giorthæ. Scheer thet, ath nogher slaer anden i hiæll a modt syn wyliaë, swo ath thet kam hannom ouæn falds a pa och wor ey mæth hans wyliaë, tha tylbyr hannom ath bæthær a modt byiæn och fughden och then døthæ mands frender och brugæ syn fryth, forthy han giorthet ey mæth syn wyliaë. Er thær twyuæl a pa, om then hynanden saer giorthæ och wethærmotd, hwath heldær han giorthet mæth wyliaë eldær ey, elder och om then anden forbrøth sæch a modt hannom elder ey, tha schal thær tyl krauæs antych tyghæ, thær || thet wedderlicht ær, eldær naboer, the thær næst bo, som schathæn scheth ær, och the schulæ hannom wæriæ eldær feldæ; twyuælæs thær och om thet døthslagh, hwath heldær thet schethæ mæth wyliaë eldær ey, tha schulæ xii the næstæ nabør, som thet scheth ær, tyghæ och wythnæ thær om och schylæ thet ath mæth rætæ obenbaer a pa wor byi thyng.

<7.> Avii. Quicumque se defenderit ex necessitate et alium a se remouerit et contigerit ipsum in continenti ledere actorem, quia licitum est cuilibet uim ui repellere, non tenetur satisfacere ciuitati, nec aduocato neque leso, si hoc probari poterit per illos, qui presentes fuerunt, quod cause non fuit actor.

Nøthæs thær nogher tyl ath kyuæs elder slaes mæth andæn och kan thet ey for vdæn wæræ och gør ræth nøth weriæ och slaer then andæn fra sæch och gør hannom saer i thet samæ, tha thørff han ey bæthæræ a modt byiæn eldær modt fughdæn eldær modt then, han schathen <gør>, forthy allæ mend ær aerloff gyuæn aff allæ ræth, ath hwær ma weriæ sech sielleff i nøth for ouæn fald schathæ, och tha allygæwæl schal thet bewysæs meth the thær nær waræ, ath then, thær schathen giorthæ, wor ey i sagh och schyld tyl ath begyndæ kyuæn, vdæn han wor || rætælich nød tyl ath slaes och weriæ sæch.

31 <gør>] ordet er bortraderet og kan ikke læses m. sikkerhed; m. sen. hd. rett. til ffick A. 35 nød] foran ordet overstr. nøth A.

(Text I 3, 1443 4)

⟨8.⟩ Aviii. Quicumque mulieri fecerit uiolenciam et conuictus fuerit cum xii uicinis suis, ubi uiolencia facta fuit, capitali sentencie subiacebit.

Hwylken man nogher quynnæ wald tagher eldær wfyrmelich weldæ gør i
5 wor stath, och han worder øuer wnden i then sagh mæth tolff the næstæ
nabur, som then weldæ scheth ær, tha schal han hauæ syn hals forbroth.

(Text I 4, 1443 5)

⟨9.⟩ Aix. Quicumque alium domi cum manu armata uisitauerit et uiolenciam sibi fecerit uel domum ipsius fregerit et domesticum uel famulos
10 uel hospites ledere uoluerit, et domesticus et sui ex necessitate uite sue se
defenderit, et actor ibidem lesus fuerit, quodcumque dampnum inde opti-
nuerit, satisfactione careat et emenda, et actor satisfaciat domestico in
xl marcis denariorum et ciuitati et aduocato in xl marcis pro uiolencia sibi
facta, si domesticum uel famulos uel hospites suos non leserat. Si uero
15 deliberato consilio actor et complices sui domesticum uel famulos || uel 6 r
hospites suos leserint, quilibet illorum manum suam amittat. Si uero in facto
deprehensi non fuerint et negauerint, per duodecim uicinos, ubi uiolencia
facta fuit, debet discerni et iudicari, et quicquid iuramento suo decreue-
rint, ratum et firmum teneatur.

20 Hwosom yn gaer i en anden mans hws mæth wæbbenth hand och gør
hannom weldæ och brydær hans hws mæth swodanæ madæ, ath han wyl
gøræ hwsbunden elder synæ swennæ eldær synæ gæstæ schathæ, kommær
husbunden vp och grybær weriæ mæth synæ hielpær och wordær stær-
kæræ en then andæn och gør hannom schathæ, e hwathsens schathæ thær
25 han hannom gør i swodanæ madæ, thær thorff han hwerken bødæ eldær
bæthæræ for, vdæn saghwolderæn schal bæthæræ a modt hwsbunden mæth
xl mark pennyng och modt byien och fughden mæth andæræ xl mark for
thet weldæ, han giorth, och thet schal wæræ, om han ycki giorthæ hwsbun-
den saer eldær nogher aff synæ swennæ elder aff synæ gæstær. Er thet swo,
30 ath saghwolder och synæ mæthfylgher yn ga mæth ræth for rath och saer
gøræ husbunden elder nogher aff synæ thenræ elder gestæræ, tha schal han
och alle the, thær mæth woræ, hwær theræ mystæ een hand. Scheer thet
och swo, at the burth flyi och wordæ ycki a grybæn meth færskæ giærnyng,
och the seyæ thær ney for, tha || schal thær fyndæs een ræth om aff tolff 6 v
35 nabôr, the thær næst bosæthæn æræ, som thet weldæ schethæ, och hwat
the swæræ och tyghæ thær om, thet schal fast blyuæ och thær æfftær schal
mand dømme.

(Text I 5, 1443 6)

⟨10.⟩ Ax. Quicumque alium cum armis mortiferis uulnerauerit, nisi se ex necessitate defenderit, et conuictus fuerit cum bonis uiris, domicilia in ciuitate habentibus, iuris est, ut manus eius amputetur, nisi cum consensu lesi per aduocatum et consules amicabilis compositio possit 5 fieri inter ipsos. Si lesus uoluerit dimittere iniuriam suam, non tenetur ciuitas de iure, nisi uoluerit, iniuriam suam remittere, nec aduocatus; nec ciuitas e conuerso, si aduocatus uoluerit dimittere iniuriam suam. Sic in omni casu debet obseruari.

Gør nogher mand then anden saer mæth døth gyuendæ waben, vden han 10 weriær sæch i ræth nøth, worder han louælich øuer wnden aff gothæ mend, thær hws och hyem hauæ i wor stath, tha ær *thet* ræth, ath hans hand schal aff huggæs, for vden han kan sæch wynlich forlygæ mæth then, thær han brøth i modt, æfftær fughdens och rathmends wylæ och mynnæ, och ær 7 r *thet* swo, ath *then*, || thær schathen fæk, wyl gyuæ syn rætygheyt vth 15 øuær, tha thørff ey forthy byien gyuæ syn ræth vth øuær, vden han wyl, och yeki fughdæn hældær, vden han wyl. Er *thet* och swo, ath byien wyl gyuæ syn rætycheyt tyl, tha thørff ey fughden forthy gyuæ syn tyl, vden han wyl, och swo thwerth i modt. Gyuær fughden syn ræth tyl, tha thørff ey byien vden syn wylæ gyuæ syn ræth vth ouær, och swo schal *thet* holdes 20 i allæ sagh.

(Text I 6, 1443 7)

⟨11.⟩ Axi. Quicumque ciuis ultra quam ad hospicium suum uenerit, si negociatus fuisset extra ciuitatem, arma in se portauerit, et cum hiis deprehensus fuerit, dimidiam marcam denariorum componat aduocato et 25 tantum ciuitati. Si hospes fuerit cum primitus ad hospicium suum uenerit, reponat arma sua sub custodia hospitis sui; si post hoc in se portauerit, componat aduocato dimidiam marcam et ciuitati tantum, uel sola manu in reliquiis se purgabit, quod nesciuit, quod prohibitum fuit. Domesticus tenetur hospiti dicere, quod inhibitum sit in ciuitate arma portari; quod 30 si non fecerit, soluat aduocato dimidiam marcam et ciuitati tantum. Si hospes premonitus nichilominus in se arma portauerit, manus eius cum eodem cultro seu gladio seu lancea transfigatur. ||

7 v Hauær noghæn wår burghæræ wæreth fra hws i syn sysælæ och kommær hiem, tha schal han leggæ syth waben fra sæch, i stæth han hiem kommær, 35 fyrræ en han gaer i gien a pa gadæn. Fyndæs han ath bæræ waben a pa sæch, æfftær han hauær fyrst hiemmæ wæret, tha schal han bæthæræ en halff mark pennyng a modt fughden och een half a modt byiæn. Er *thet* och een

8 si] herefter har skr. beg. at skrive det næstflg. ord, men atter overstr. det A.

gæst hæræ kommær tyl byien, tha schal han leggæ syth waben fra sech, thet fyrstæ han kommær tyl hærberch, vnder sÿn husbondens giømmæ; gør han thet ycki, swo ath han fyndæs ath bæræ waben a pa sæch, æfftær han hauær fyrst wæræth i syth hærhærgh, tha schal han gyuæ fughdæn een
 5 halff mark och byiæn een halff, eldær han schal thet holdæ mæth syn helghæns eeth, ath han thet ey wÿstæ, ath thet wor forbothæn ath bæræ waben. Och tylbyr thet hwær husbond ath waræ synæ gæstær ath, ath thet ær forbothen ath bæræ wabæn i wôr stath; hwosom thæt ycki gør, tha schal han bæthær fughdæn en halff mark och byien en halff. Er gæstæn || och
 10 ath warth, och han bær sythæn allygæwæl wabæn a pa sæch, tha schal hans hand i giømmæl slaes mæth thet samæ wabæn, er thet knyff, swærth eldær spiÿth.

(Text I 8, 1443 9)

⟨12.⟩ Axii. Quicumque infregerit, quod ciuitas seruandum decreuerit,
 15 et consules in unum conuenerint, de illo consules iudicabunt, et quid composicionis inde prouenerit, ciuitas dimidiam partem percipiet et aduocatus aliam dimidiam partem.

Brydær thær noghær a modt the samæ styckær, thær stathæn hauær bothæt ath holdæs, och rathmend æræ wordæn øuær enæ om, tha schulæ
 20 råthmendæn dømæ thær øuær, och e hwat thær aff faldær tyl brødæ, thet schal stathæn hauæ halfft och fughdæn then anden haluæ dell.

⟨13.⟩ Bi. Quicumque wlneratus suum wlnus in placito ostendens et si concordauerit cum ledente, priusquam uicini sui super hoc con||iurant, 8v
 factor rei soluat aduocato domini regis vi marcas et aduocato vi marcas.

25 Worder noghær saer giorth och teer synæ saer obenbaræ a pa thyngæ, scheer thet swo, ath han och then, hannom schathæn giorthæ, forligæs, fyrræ en the nabûr swæræ thær om, the thær næst bo som schathæn ær schêth, tha schal then, thær giærnyngæn giorthæ, gyuæ konnyngæns fughet vi mark och byiæn andær vi mark tyl brødæ.

(Text I 13, 1443 14)

30 ⟨14.⟩ Bii. Si quis corrixando cum alio alium appellauerit furem siue latronem uel falsarium, periurum, mortificatorem, spurium, leccatorem seu in ciuitate siue extra in detrimentum et confusionem, et ita esse probare non poterit, satisfaciât illi, cui crimen imposuit, i markam, ciuitati unam
 35 marcām et aduocato i markam.

Kyuæs thær noghær tyl hobæ mæth schensæls oerd, swo ath then enæ

24 domini regis] tilf. o. lin. A. 29 mark (2)] herefter gentaget mark, men underprikket og overstr. m. rødt A.

kallær then andæn thyff eldær røuer, mórthær eldær falskænær, meen ethær eldær horbarn, schalk eldær schøgæssøn, hannom tyl scham och wonæræ, hwat heldær thet ær i wor byi eldær vdæn, och kan thet ey bewysæ, tha
 9 r schal han bæthæræ fyrst a modt then, thær han swodan || schensæl tyl laghdæ, mæth een mark och sythæn modt byien mæth i mark och fughden een 5 mark.

(Text I 14, 1443 15)

<15.> Biii. Quecumque mulieres iniucem corrixantur, iuris est, ipsas per uicos ciuitatis lapides baiulare.

Kyuæs thær noghær qwyndæ och gyuæ hwær andær schensæls órðh, tha 10 ær thet theræ ræth, ath the schulæ bæræ stén ath byiæn then enæ gadæ vp och then anden nethær.

(Text I 15a, 1443 16a)

<16.> Biiii. Quicumque euaginauerit gladium suum uel cultrum suum ad ledendum alium, seu ipsum agitauerit enormiter, si conuictus fuerit 15 super hoc cum duobus bonis uiris, domicilia in ciuitate habentibus, leso actor componat tres markas denariorum, ciuitati iii markas et aduocato iii markas.

Uth draghær noghen syth swærth eldær syn knyff tyl ath gøræ een
 9 v andæn thær || schathæ mæth, eldær han iaghær hannom swarligh mæth 20 synæ waben, wordær han øuer wndæn aff to beschethæn mend, thær hws och hiëm hauæ wth i wór stath, ath han ær sagh schyldich, tha schal han bæthæræ iii mark a modt then, han howmóth giorthæ och iii mark byiæn och iii mark fughden.

(Text I 15b, 1443 16b)

<17.> Bv. Quicumque alium cum cultro ledere uoluerit et euaginauerit ad ledendum alium, cum eodem cultro est manus eius transfigenda. 25

Hauær noghær wylæ tyl ath gøræ en andæn saer mæth syn knyff och draghær knyuen vth aff schethæ tyl ath gøræ schathæ, tha scal hans hand i giømel slaes mæth then samæ knyff. 30

(Text I 16a, 1443 17a)

<18.> Bvi. Quicumque in ciuitate nostra conuictus fuerit de ardua causa ad collum amittendum et clam a ciuitate fugerit, ubicumque uenerit et deprehensus fuerit, pace sua priuetur.

Hwosom i wor stath øuer wndæn worder for noghær drabeligh sagh, 35
 10 r thær || han hauær forbroth syn hals for, och han flýiær hiemæligh burth

aff stathæn, tha i hworæ han fyndæs och a pa grybæs, tha schal han wære frith løøs.

(Text I 16b, 1443 17b)

5 <19.> Bvii. Quicumque a ciuitate nostra proscriptus fuerit pro suis forefactis et ciuitatem abiurauerit et iterum absque licentia consulum et ciuitatis redire attemptauerit, si deprehensus fuerit, capitali sentencie subiacebit.

Wordær noghær fordreuænæ vth aff stathæn for synæ snøthæ giærnyng och forswær stathæn, ær *thet* swo, han dierwæs tyl ath *kommæ* igiæn for 10 vdæn rathmendæs aerloff och myndæ, tha schal han hauæ syn hals forbroth.

(Text I 9, 1443 10)

<20.> Bviii. Quicumque alium ex deliberato consilio cum tribus uel cum quatuor complicibus baculauerit, ut se domi transferre non ualeat, com- 15 ponat leso xl marcas, aduocato et ciuitati xl marcas, || si cum viii uicinis 10 v suis conuictus erit. Si uero exinde moriatur baculatus, capitali sententie subiacebit. Sed si in facto deprehensus non fuerit et negauerit, per xii uicinos, si poterit, se defendat.

Slær een then anden mæth staff elder stang aff ræth for råth mæth synæ 20 æfftær fylghær, to elder thre, swo saræ, ath han ey kan sielff gangæ hiem, och wordær thær mæth for wndæn aff viii the næstæ naboer, tha schal han gyuæ then, thær schathen fæk, xl marc och fughdæn och byiæn xl marc. Er *thet* och swo, ath then thær huggæn fæk, blyuær døth thær vth aff, tha schal then andæn mystæ syth howæth. Grybæs han och ey mæth færsk 25 giærnyng och seiær thær ney for, tha schal han weryæ sæch mæth xii naboer, om han kand.

(Text I 11, 1443 12)

<21.> Bix. Si inter duos in uico uel in platea uel in potu forsan rixa uel discordia subito oritur, fustæs et baculos ibidem comprehenderint ad alter- 30 nam et mutuam lesionem, et hoc probari poterit per duos uiros domicilia in ciuitate habentes uel per bonos uiros alios, qui || hoc uiderunt et pre- 11 r sentes fuerunt, quod non factum sit ex deliberato consilio, sed ex quodam impetu, actor leso vi marcas denariorum componat, ciuitati vi marcas et aduocato vi marcas. Sed si poterit probari per bonos uiros domicilia in 35 ciuitate habentes, quod prius discordia inter ipsos erat et alter alteri posuerat insidias cum tribus aut cum iiii et sic ipsum leserat, si lesus morte euaserit, actor leso xl marcas denariorum componat, ciuitati et aduocato

31 in] *derefter overstr. ci (ved linieskifte); jf. flg. ord A.*

xl marcas denariorum componat. Si negauerit et deprehensus non fuerit, per xii uicinos suos se purgabit.

Wordær kyff mellom to och wördæ schelachtygh a pa gadæ eldær i strædæ eldær i kro, och the grybæ tyl weriæ, stang, kylæ eldær knýppæl ath gøræ hwær andæn schathæ mæth, och wordær schathæ giorth, kan ⁵ *thet* bewysæs mæth to besæthæn burghær i stathæn eldær mæth andæræ gothæ mend, thær øuær woræ, och *thet* wydderlight ær, ath *thet* ey schethæ aff for råth eldær berathæn modt vdæn aff eth tyl lopp och een ræth hastygh^{eyt}, tha || schal then, thær schathæn giorthæ, bæthær a modt then ^{11 v} anden vi mark pennyng och byien vi mark och fughdæn vi mark. Kan ¹⁰ *thet* och bewysæs mæth gothæ mend, thær bosæthæn æræ i stathæn, ath the haffthæ fyrræ gammæl auend i mellom thennom, swo ath then enæ mæth ræth for råth gyk afttær then andæns schathæ och kam swo øuær hannom mæth synæ hielpæ, thre eldær fyræ, och giorthæ hannom swo schathæ, tha schal han bødæ then, han schathæn giorthæ, vm han holdær ¹⁵ syth liff, xl mark pennyng och byiæn och fughdæn xl mark. Wordær han och ycki a pa grybæn mæth færsk giærnyng, och han seiær thær ney for, tha schal han aersagæ sæch mæth xii syn næstæ naboer.

(Text I 12, 1443 13)

⟨22.⟩ Bx. Quicumque alii dederit alapam manu irata uel sine merito in ²⁰ platea uel in uico, uel ubicumque in ciuitate fuerit, alium enormiter truserit, si poterit probari per bonos duos uiros, qui presentes fuerunt, actor com- ^{12 r} ponat leso iii marcas et ciuitate || marcam et aduocato marcam. Si negauerit et in facto non deprehensus fuerit, sola manu in reliquiis se purgabit.

Slaer noghær andæn kyndhest aff vrethæ eldær mæth næuæ forsmælligh ²⁵ nethær vndær sæch slaer pa gadæ eldær stræthæ eldær noghær andær stæth i stathæn for vdæn schyld och brødæ, och *thet* bewysæs hannom øuær aff to gothæ mænd, thær hwoos waræ, tha schal han bæthæræ then andæn iii mark, stathæn een mark och fughdæn een mark. Fyndæs han och ey mæth færskæ giærnyng och seiær thær ney for, tha tyl byr hannom ath aersagæ ³⁰ sægh mæth syn hælghæns eeth och scal swæræ mæth syn vth racht hand. ||

(Text I 17a, 1443 18a)

^{12 v} ⟨23.⟩ Bxi. Si quispiam legittimam uxorem in ciuitate nostra duxerit, et alibi prius aliam habuerit illamque reliquerit, si postea de hoc conuictus fuerit, posteriori renunciat, et nichil de bonis uxoris posterioris parti- ³⁵

17 ney] *i st. f. e har skr. først beg. at skrive y (?) A.* 31 eeth] *foran ordet overstr. och; jf. flg. ord A.*

cipabit, sed de ciuitate precipitabitur, et ob nequiciam facti dimidiam substanciam ciuitati et aduocato componat.

Gyfftæs noghær mand mæth een echtæ konæ i wor stath och hauær een anden i eth andæth stæth leuændæs, och han worder thær mæth for wndæn, 5 tha schal han scheliæs fra thæn sethær meræ och entæ nydæ aff hennæ gwoztz; thær mæth schal han fordryuæs uth aff stathæn och for swodanth schalkery schal han mystæ syth haluæ gwoztz, hwyllkæt schal gangæ i fughdens och byisæns wæræ.

(Text I 17b, 1443 18b)

10 <24.> Bxii. Si quis de ciuitate nostra alicui legittimam vxorem abstulerit et bona <sua> fugeritque de ciuitate cum illa, si postea cum illa deprehensus fuerit, capitali sentencie subiacebit.

Hwosom i wor stath lokkær nogher mands echte konæ och fangær aff hans gwoztz och rymmær burth mæth hennæ || aff byiæn, worthær han 13 r 15 thær æfftær a pa grybæn mæth hendæ, tha schal han hauæ syn hals forbroth.

<25.> Ci. Si quis de alio conqueritur, quod uxorem suam legittimam cum bonis suis sibi abstulerit, et cum illa non deprehenditur, debet per xii uicinos purgari, utrum hoc fecerat uel non; si conuincitur, ubicumque uenerit, pace sua priuetur.

20 Kommær noghær och kær a pa then andæn, ath han hauær lokkæt hans echtæ konæ och fangæt aff hans gwoztz, och then anden wordær thær yeki mæth gryben, tha schal thet wyndnæs aff xii næstæ naboer, om han ær schyldigh eldær ey; wordær han øuær wndæn, tha schal han wæræ frythæløø, e hwaræ han kommær.

(Text I 18a, 1443 19a)

25 <26.> Cii. Quicumque argentum non datium produxerit uendendo, et monetarius illud falsum esse pronunciauerit, et ille asserit, se illud in || uenalitatibus suis accepisse, ille potius quam monetarius ad defendendum 13 v se preualebit.

30 Ber noghær falst sylleff fram tyl ath sælæ, och mynttæ mesteræn seiær thæt ath wæræ falst, och then andæn seiær, ath han fæk thet swo i købensschapp for synæ waræ, tha schal han nerræ wæræ tyl ath weriæ sæch mæth rætæ en mynttæ mæsteræn tyl ath feldæ hannom.

(Text I 18b, 1443 19b)

35 <27.> Ciii. Si quis falsos denarios protulerit scienter et in hoc repertus fuerit, capitali sentencie subiacebit.

Hwo thær falskæ pennyng wydderlich och mæth wylæ fram bær och wordær thær mæth befunden, han schal mystæ syth howth.

(Text I 18c, 1443 19c)

⟨28.⟩ Ciiii. Si aliquis bundonum inscius deprehensus fuerit cum falsis denariis, emendabit ciuitati unam marcam et aduocato unam marcam, 5 et sic liber erit.

Grybæs noghæn won wyttich bundæ met falskæ pennyng, ath han køpp-
14 r slaghær || mæth them, ey mæth syth wyth eldær wylæ, tha schal han
bæthær byiæn een mark och fughden een mark, och swo schal han blyuæ
kwyth. 10

(Text I 18d, 1443 19d)

⟨29.⟩ Cv. Quicumque deprehensus fuerit iuxta stadh et stapel, quod falsos denarios fabricauerit, capitali sentensie subiacebit.

Fyndæs nogher ath standæ wyth stæth och stabæl och smethæ falskæ
pennyngæ, tha hauær han syn hals forbroth. 15

(Text I 19, 1443 20)

⟨30.⟩ Cvi. Si quis cum melle uel ferro falsificato uel cum aliis rebus falsificatis deprehensus fuerit, si sit hospes mercator, debet se purgare cum nautis suis. Si uero ciuis fuerit, et cum aliquo falsificato deprehensus fuerit, debet cum xii uicinis suis ex utraque parte se defendere et purgare, et si 20 hospes uel ciuis in purgacione defecerit, capitali sentencie subiacebit, et ipsum mel comburi debet et igne concremari, et hoc idem fiet de cera falsificata et sic de omni falsificato, quod perire debet. ||

14 v Kommær nogher mæth falskt honnyng eldær iærn eldær noghen anden
thyng, thær forfælskæth ær, tyl ath sælæ, er thet en køppmand, thær 25
gæst ær, tha schal han vndlæddych sæch mæth synæ schyppmend, vdæn
ær thet een burghæræ, tha schal han aersagæ sæch mæth xii hans næstæ
naboer a pa beggy sythær wyth hannom; wæræ sæch hwath heldær thet
ær burghæræ eldær gest, thær mysfeylær i syth aersagh, som foræ sagth ær,
tha schal then hauæ syn hals forbroth och thet honnyng schal brendæs och 30
fortæræs i eldæn, och thet samæ schulæ mand gøræ wyth thet wox, thær
forfælschæt ær, och al andær falsk thyng, thær brendæs kan och fortæræs.

(Text I 20a, 1443 21a)

⟨31.⟩ Cvii. Si quis habuerit falsum modium et cum eo deprehensus fuerit, emendabit ciuitati unam markam et unam marcam aduocato, et modii 35

15 r fundus extrudetur, et modius in foro suspendatur. Simile erit et fiat || de
pundario falso et ulna falsa et statera falsa.

Hauær nogher en falsk schieppæ, och befyndes thær mæth, tha schal han gyuæ tyl brødæ byiæn een mark och fughdæn een mark, och bondæn schal wth slaæs aff then falschæ schieppæ, och schieppen schal hengæs a pa byisæns markæth, och then samæ ræth schal them wethær faræ, thær
5 falskæ pundær, falschæ alnæ eldær falschæ wecht fyndæs ath hauæ.

(Text I 20b, 1443 21b)

⟨32.⟩ Cviii. Nullus modius nec aliquis funiculus uel ulna culpari potest, nisi comprehendatur in mensura. Si quis uero ex istis duo habet, unum maius, cum quo recipit, et unum minus, cum quo erogat, si cum hiis depre-
10 hensus fuerit, sicut fur iudicabitur.

Engæn schal lastæ noghær schieppæ eldær repp elder alnæ, vdæn then týdt noghær wth mædær mæth noghen aff them, thær falskæ æræ; er thet och swo, ath noghær hauær to aff the forschreuen madæ, swo som een størræ, thær han yn taghær || mæth, och en myndæræ, thær han vth mædær
15 mæth, och wordær han thær mæth befunden, tha schal han dømæs som een thyff.

(Text I 21a, 1443 22a)

⟨33.⟩ Cix. Si quis cum falsa mensura uini, medonis et ceruisie deprehensus fuerit, soluat ciuitati unam markam et aduocato unam markam.
20 Befyndæs nogher mæth ath hauæ falschæ wyn madæ, eldær thær han vth tappær myøth eldær øll mæth, tha schal han hauæ forbroth een mark a modt stathæn, och een mark modt fughden.

(Text I 21b, 1443 22b)

⟨34.⟩ Cx. Si quis iustam mensuram habuerit et eam plenam non impor-
25 tauerit, persoluat ciuitati oram denariorum et aduocato oram denariorum. Si hoc trinis uicibus contigerit cum aliquo et inobediens et rebellis fuerit, fundus lagene extrudetur in medio foro et per illum annum uacet et braxare non presumat, nec uinum uel medonem uel eciam ceruisiam mensuratim uendat, antequam a consulibus et aduocato recuperabit. ||

30 Hwo thær hauær en ræth madæ och tapper thæn ycki fuld, kæræs thær 16 r vth øuær, tha schal han gyuæ stathæn een øræ pennyng och fughden en øræ pennyng, gør han thet thryi syndæ och ær forthradæn och howmodigh och wyl ey wæræ liydegh, tha schulæ men sla bondæn vth aff tündæn myt a pa tårghet, och thær æfftær schal han ycki brwæ eth gantzæ aer om kryng,
35 och han schal ey sælæ wyn elder myøth eldær øll i kannæ tall, fyrræ en råthmend och fughdæn wylæ gyuæ hannom thær loff tyl.

(Text I 22, 1443 23)

⟨35.⟩ Cxi. Quicumque citatus fuerit ad ueritatem super quacunque causa protestandam, et fuerit in falso repertus, emendabit ciuitati iii marcas denariorum et aduocato iii marcas denariorum, et suspendatur a testimonio et numquam super aliqua causa permittatur testificari. 5

Stæffnæs noghær for tyl ath wyndnæ och tyiæ sandæn om noghen thyng, och han prouæs och grybæs i lyiæn, tha schal han gyuæ tyl bæthæryng 16 v stathæn iii mark pennying och fughdæn iii mark pennying, || och thæræ mæth schal han wæræ v̄th laghth fra wyndnæ och tyiæ om noghær sagh, och scal ycki meer troæs tyl ath tyiæ. 10

(Text I 23, 1443 24)

⟨36.⟩ Cxii. Quicumque alii posuerit insidias nocte uel die et ipsum rebus suis despoliauerit, si conuictus cum xii uicinis suis fuerit, capite puniatur.

Gangær noghær æfftær thæn andæn mæth forræthælsæ och berouær 15 hannom syth gwotzs, dagh eldær nath, och thet bewysæs hannom øuær mæth xii the næstæ naboer, tha schal han hauæ syth howæth forbroth.

⟨37.⟩ Di. Si quis alium cathenis, uinculis, compedibus absque licencia consulum et aduocati mancipauerit iniuste, si conuictus fuerit hoc fecisse cum xii uicinis suis, leso xl marcas denariorum componat, ciuitati et 20 aduocato xl marcas denariorum.

Hwylkæn som then anden settær i fengsel och leggær a pa hannom boyæ, 17 r bond || eldær fiethær for vdæn schyld och brødæ och hauær thæt ey mæth rathmendæs och fughdens aerloff, wordær han thær mæth forwndæn aff tolff the næstæ naboer, tha schal han bæthær e modt then, han swodan 25 howmodt giorthæ, xl mark pennying och byiæn och foghden xl mark pennying.

(Text I 24, 1443 25)

⟨38.⟩ Dii. Si quis cum furto deprehensus fuerit, dimidiam marcam denariorum ualente, pene suspendii fur reus erit. Si fuerit estimacio minoris 30 precii, signum furis sibi infigatur; si post hoc fur cum furto deprehensus fuerit minoris uel maioris precii, suspendatur.

Wordær een a pa grybæn mæth thyuery, thet thær swo myghæt wærth ær som viii schyllyng pennying, tha schal han dømæs tyl ath hengæ; er thet och mynnæ wærth en viii schillyng, tha schal hannom gyuæs eth 35 thyffs merk, och wordær han ther æfftær befunden i styld och thyuery, tha

8 pennying (1)] *foran ordet overstr. dena (jf. text II) A.* 31 furto] *foran ordet overstr. fo A.*

e hwat heldær *thet* ær mæra en viii schylling eldær mynnæ, tha schal han hengæs. ||

(*Text I 25a, 1443 26a*)

5 <39.> Diii. Si quis alii crimen furti imputauerit et nichil sub eo depre- 17 v
henderit, purgabit se cum xii uicinis suis ex utraque parte et sit liber.

Schýldær en then anden for stýld, och han grybær hannom entæ i hendæ, tha schal then andæn göræ sæch schæer mæth tolff synæ næstæ naboer a pa beggy sythær och wæra kwyth och fryi.

(*Text I 25b, 1443 26b*)

10 <40.> Diiii. Quecumque mulier pro furto suspendi meretur, pro honore muliebri uiua tumulabitur.

Hwylken en qwyndæ bedryuær thýuery och stæll swo mýghæt, som hendæ mæth rætæ tylburdhæ ath hengæs for, tha for een qwyndelygh æræs schýld schal hwn leuendæs begrauæs i iordhæn.

15

(*Text I 26a, 1443 27a*)

<41.> Dv. Si aliquis sui homicida fuerit, quod deus auertat, uel per iustam sentenciam || decollatus fuerit, heredes ipsius omnem hereditatem 18 r
suam integraliter obtinebunt.

20 Scheer *thet* swo, ath noghær dræbær sæch siellæff, hwylkæt guth for-
biythæ, eldær noghær halshuggæs mæth rætæ for synæ brødæ, tha schulæ theræ ærwyng hauæ theræ arff alt samæl swo mýghet, som *thet* ær.

(*Text I 26b, 1443 27b*)

<42.> Dvi. Si quis iusta de causa pro furto suspensus fuerit, ciuitas tene-
tur habere medietatem porcionis furis et aduocatus reliquam medietatem.

25 Hengæs een thýff for ræth sagh, tha schal býien hauæ then haluæ deel
aff hans howæth gwotzs, och fughdæn schal hauæ then andæn haluæ deel.

(*Text I 27a, 1443 28a*)

<43.> Dvii. Si aliquis uir cum legitima uxore alicuius in adulterio depre-
henditur, iuris est || ciuitatis, ut ipse ab ea per uicos ciuitatis sursum et 18 v
30 deorsum per ueret(r)um suum trahatur, et sic de illa causa liber erit.

Befyndæs nogher mæth andæn mands echtæ konæ i hoor, tha ær *thet* stathsæns ræth, ath han schal drawæs aff hendæ ath byiæn then enæ gadæ vp och then anden nethær wyth *thet* samæ lymmæ, thær han giorthæ sýndæn mæth mæth hendæ, och swo schal han blyuæ qwyth for then sagh.

30 ueret(r)um] ueretur A.

(Text I 27b, 1443 28b)

〈44.〉 Dviii. Si contigerit, quod aliquis legitimam habens uxorem in thoro fornicacionis inuenerit adulterum, et ibidem uidelicet in thoro fornicacionis ipsum interfecerit uel ambos, adhibitis secum testibus, satisfactione careat et emenda. 5

Fynder nogær en horkarl i sengæ *meth* syn echtæ konæ, och hauær thær tyiæ och bewysyng øuær, ath *thet* swo ær, slaer han *hannom* i hiæll elder och bothæ hendæ och *hannom*, tha thørff han thæræ for hwerken bødæ eldær bæthæræ. ||

(Text I 27c, 1443 28c)

10
19 r 〈45.〉 Dix. Quecumque puella contra consensum et uoluntatem suorum parentum connubium manifestum commiserit uoluntarie illicenter, priuetur tota bonorum suorum substantia.

Hwylken en *iungfrw* a modt synæ foreldærs råth och wylia sæch sielleff taghær een mand obenbaer w louendæ, hwn schal hauæ fortapt all hendæ 15 deel aff thæt gwotzs, thær hendæ hafft bårdh ath hauæ.

〈46.〉 Dx. Quicumque alium precipitauerit in aqua ad demergendum illum, componat leso et aduocato et ciuitati xl marcas. Si uero in facto deprehensus non fuerit, cum xii uicinis, ubi lesio facta fuit, se purgabit.

Hwosom then andæn schüdhær i wandæt *hannom* tyl ath drughænæ, 20 tha schal han bæthæræ *hannom*, thær schadhæn fæk, och fughdæn och byiæn xl mark; wordær han och ey a pa grybæn mæth færskæ giærnyng, tha ma han claer gøræ sæch *meth* xii, the næstæ naboær æræ thær, som *thet* schethæ. ||

(Text I 28, 1443 29)

25
19 v 〈47.〉 Dxi. Ubi promissio aliqua coram consulibus uel coram illis, qui modo sunt ad concilium deputati, facta fuerit et ordinata, eadem promissio rata tenebitur, et si consules, coram quibus promissio facta fuit, ad alios consules ascenderint asserentes, illam promissionem esse ueram et taliter esse factam tam per illos, qui tunc temporis hoc audiunt, quam per illos, 30 qui prius hoc audierant, promissio rata tenebitur.

Louæs thær eth lofft for rathæth eldær for the, thær nÿis æræ schikkæt tyl ath rathæ, tha schal *thet* blyuæ fast och schal holdæs. Er *thet* och swo, ath the samæ rathmend, thær *thet* lofft hauæ vndfangæn och hørdhæ, fram gangæ for the anderæ rathmend och bæræ wyndæ om och seyæ *thet* 35 lofft ath wæræ sandæ, och *thet* ær rætæligh tyl gangæn, tha schal *thet* hol-

5 careat] careant A. 6 echtæ] h er tilf. o. lin. af skr. selv A. 23 æræ] tilf. u. lin. af skr. selv A. 28 ad] o. lin. m. lysere blæk A. 30 hoc] derefter overstr. a + beg. af h A.

dæs och blyuæ stathfæst swo wæl aff them, the *thet* tha høræ, som aff them, the *thet* hauæ fyrræ hørth. ||

(*Text I 29, 1443 ÷*)

(48.) Dxii. Quolibet anno uariandi sunt consules, ita quod de prioribus ^{20 r}
5 quatuor remaneant ad illum annum in illo officio, secundo uero anno destituendi.

Hwerth aer schulæ rathmendæn omschiffætæs, swo ath iiii aff the fyrmeræ rathmend schulæ blyuæ *thet* aer fram i embettæt, och the schulæ *thet* andæt aer aff sættæs.

10 (*Text I 30, 1443 30a*)

(49.) Ei. Si quis deliquerit contra consules uel procuratores eorum quicquid preter ipsorum meritum uerbo uel facto et inde cum duobus bonis uiris, qui presentes fuerunt et audiuerunt, conuictus ab eis fuerit, emendabit illud in duplo, quam alicui alii homini, et preter hoc cuilibet consu-
15 lum ob reuerenciam dimidiam marcam emendabit.

Schër *thet* swo, ath noghær brýdær a mórd rathmendæn eldær theræ thenræ, kan *thet* hannom bewysæs øuær, thær saghwolder ær, mæth to gothæ mend, the thær ouær waræ och *thet* hørthæ, ath han sagschýldich ær, tha schal han twyfald swo mýghet bæthæræ a modt them som a modt en
20 andæn mand, thær han haffdæ *then* samæ brødæ a modt || broth, och ^{20 v}
thær tyl øuær schal han gyuæ hwer rathmand i sæær en halff marc tyl en høuesk|heyt.

(*Text I 31, 1443 31*)

(50.) Eii. Quicumque ordinacioni consulum et aduocati contradixerit,
25 nolendo stare eorum ordinacioni, emendare debet iii markas ciuitati et aduocato iii marcas denariorum et nichilominus debet stare ordinacioni eorum prius facte.

Hwosom sæch ycki wyl ladæ nýiæ mæth *thet*, thær ráthæth och fughden sættæ och schyckæ i en endracht, och tall thær a modt, han schal hauæ
30 forbroth iii mark modt stathæn och iii mark pennyng modt fughdæn, och sythæn schal han alligæwæl en ladæ sæch nýiæ.

(*Text I 32, 1443 32*)

(51.) Eiii. Super quacumque causa et super quocumque facto consules cum aduocato in unum conuenerint, sine quorumlibet ciuium uel aliorum
35 proclamacione ratum et stabile teneatur.

13 audierunt] et *tilf. A.*

OvæR hwath sagh elder hwyllkæ stýckæ rathæth och fughdæn wordær
 21 r endrachtygh øuær, thet schal holdæs och || blyuæ stathfæst for vdæn noghen
 burghærs eldær andær mands genseyæls i noghær madæ.

(Text I 33, 1443 33)

⟨52.⟩ Eiiii. Quicumque in placito clamauerit uel causam aliquam 5
 ibidem proposuerit preter licenciam consulum et aduocati, emendabit
 ciuitati et aduocato oram denariorum.

Gør nogher w liýdh mæth roob eldær buldær a pa thyngæ, eldær standær
 tyl och seiær synæ ærend fram for vdæn råthmendæns och fughdæns
 aærloff, tha hauær han broth een øre pennyng a modt byiæn och fughdæn. 10

(Text I 34, 1443 34 + 30b)

⟨53.⟩ Ev. Ad quemcumque consules pro wydæ recipiendo preconem
 suum miserint, meritis suis exigentibus, et uoluntarie wydæ non assig-
 nauerit, sed negauerit, emendet ciuitati oram denariorum et aduocato
 oram denariorum. Si uero consules pro transgressione huiusmodi persona- 15
 liter ierint et uacui redierint, persoluet ciuitati unam marcam et aduocato
 unam marcam denariorum. ||

21 v Sendæ rathmend theræ both tyl noghær mand æfftær syn wydæ eldær
 brødæ pennyng vth ath gyuæ, och han gør sæch thær forthroddæn øuær
 och wyl them ey vth leggæ, mæn seiær thær plath ney for, tha schal han 20
 bæthrå stathæn en ore pennyng och fughdæn en ore pennyng; vdæn gangæ
 rathmend sielff thær æfftær och them wethærfaræs thet samæ, ath the ey
 heldær kondæ noghet fa, tha schal han bæthæra stathæn i mark och
 fughden en mark pennyng.

(Text I 35, 1443 35)

⟨54.⟩ Evi. Quicumque de consulibus reuelator consilii extiterit, qui
 dicitur raths røuær, uel eciam iusticiam ciuitatis pro pecunia uendiderit, si
 super hoc conuictus fuerit, precipitabitur de concilio et numquam consul
 efficiatur. 25

Er thær noghær rathmand, thær røbær eldær obenbaer gør rathsæns 30
 hiemæligheyt, thær kallæs raths røuær, eldær thær sæll stathsæns rætecheyt
 for pennyng och wordær thær mæth for wndæn, tha schal han vthwysæs aff
 rathæth och schal aldær meræ wæra wærdich tyl ath wordæ rathmand. ||

22 r ⟨55.⟩ Evii. Non tenentur consules citari ad discernendum in communi
 placito de homicidio uel de alio facto quamdiu consulatum tenent. 35

Thæt tylbýr ey noghæn rathmand ath stæffnæs tyl wor almyndelygh thyng for noghær sagh ath athschiliæ, for mandøth eldær andær stýckæ, emen han ær i rathæth.

(Text I 36, 1443 36)

5 <56.> Eviii. Quicumque in suo proprio aliquid edificat, et euentu malo uel casu nullo procurante de ipso edificio alicui lesio contigerit, ille, cuius edificia sunt, leso nichil penitus tenetur inde respondere nec in aliquo emendare.

Býggær noghær mand a pa syth eghæt i byiæn, och thet kommær sæch
10 ouænfalds tyl, ey mæth nogher mands wylæ eldær for acht, ath noghæn fangær thær schathæ vth aff, tha tørff then, thær byggenyngæn tyl hør, entæ swaræ eldær bæthær hannom, thær schathæn fæk. ||

(Text I 37, 1443 37)

<57.> Eix. Si quis domum alterius quacumque de causa intrauerit, et ^{22 v}
15 ibi a iumento uel pecore uel cane quocumque modo lesus fuerit, dominus domus leso nichil inde tenetur respondere nec in aliquo satisfacere.

Gangær noghær syth ærynd i een andæn mands hws och fangær ther schathæ aff hans fæ eldær qwygg, swosom: hæst, hund eldær andær tammæ dýyr, tha thørff husbondæn hannom thær for entæ swaræ eldær
20 bæthæræ i noghær madæ.

(Text I 38, 1443 38)

<58.> Ex. Si pecus uel iumentum uel equus, que homini licita sunt habere, aliquem ad mortem leserit, sit in opzione possessoris, quod uel pecus illud reficiet leso in emendam, uel retineat, et emendet leso ix marcas
25 denariorum, et si simile de eodem contigerit iterato, emendet leso xviii marcas et ciuitati vi marcas et aduocato vi marcas denariorum.

Scheer thet swo, ath eth fæes howæth, hæst, hund, oxæ, thýer, swýn eldær || noghet andæth dýyr, thær mand ma holdæ mæth ligæ, gør noghær ^{23 r}
døth saer, eldæ i anden madæ wordær hans døth, tha schal thæt standæ tyl
30 eiær mandæn, hwath heldær han wyl gyuæ hannom thet samæ dýyr for syn schathæ, thær hannom schathæn giorthæ, eldær han wyl gyuæ hannom ix mark pennyng tyl bæthæryng, och ær thet swo, ath thæt samæ dýyr gør andæth synnæ swodan schathæ, tha schal syn eiær mand bæthæræ then, thær schathen fek, xviii mark och byiæn vi mark och fughdæn vi mark
35 pennyng.

(Text I 39, 1443 39)

〈59.〉 Exi. Si cuius pecus alicui wlnus fecerit preter læst, possessor aut pecus illud exponat leso et a se dimittat illi, uel eidem emendet duas marcas denariorum. Si uero contigerit simile de eodem iterato, emendet leso iiii marcas denariorum, ciuitati et aduocato iiii marcas. 5

Gør en mands fæ then andæn mand saer for vdæn læst, tha schal eiær mand hauæ kor, hwat heldær han wyl gyuæ thæn anden *thet samæ fæes* 23 *howæth* for syn schatæ och || ladæ hannom *thet fylghæ*, eldær han wyl gyuæ hannom ii mark pennyng tyl bæthæryng; vdæn schær *thet swo*, ath han beholdær *thet samæ fæes howædt*, och *thet gør thær æfftær* nogher mand 10 *swo dan schathæ*, tha schal han bæthær then, thær schathær faær, iiii mark pennyng och stathæn och fughden iii mark.

(Text I 40, 1443 40)

〈60.〉 Exii. Quicumque alii aliquam rem sine consensu et uoluntate ipsius surripuerit, si conuictus fuerit cum duobus bonis uiris, qui presentes 15 fuerunt et uiderunt, satisfaciet illi in tribus marcis, ciuitati in una marca, aduocato in una marca. Si quis aliquam rem habet alicui attinentem et illam illi reddere noluerit, si tribus placitis legaliter illam exegerit et non rehabuerit, teneat illam cum rapina.

Hwosom taghær *noghet vth aff* en andens thyng for vdæn hans wyth- 20 scopp och wylæ, wordær han thær mæth for wnden aff to dondæ mend, the thær næer woræ och *thet soghæ*, tha schal han bæthæra a modt hannom 24 *iii mark och byiæn en marc ||* och fughden een mark; vdæn hauær noghær andæn mands thyng, och wyl ey fangæ hannom then i gieen, och eiær mand kræuær then i gieen aff hannom louælich thrynnæ thyngæ dagh och kan ey 25 tha fangæn, tha schal then thyng reghænæs then andæn tyl ath holdæn som eth rôff, och thær æfftær schal mand dømæ.

(Text I 41, 1443 41)

〈61.〉 Fi. Si quis de alio conqueritur, quod per ipsum dampnificatus sit, debet taxationem dampni exprimere, et ille, si cognouerit se sibi fecisse 30 dampnum, debet satisfacere secundum estimationem bonorum, uel si negauerit, cum iuramento sola manu in reliquiis se purgabit.

Kær noghær a pa then andæn, ath *han* hauær giorth hannom schathæ, tha schal han vpseyæ for, hwææ stoer sum pennyng then andæn hauær giorth hannom schathæ, wyl tha schathæmand wæra *thet bekenth*, tha 35 schal han bæthæra swo *myghet*, som schathæn reghænæs for; er han

thet yeki bekenth || vdæn seiær thær ney for, tha schal han weryæ sæch ^{24 v}
sielleff mæth syn vpholdæn hand och swæræ sæch mæth syn hælghæns eeth
fryi och qwyt.

(Text I 42, 1443 42)

5 <62.> Fii. Si ciuium forsā aliquis extra ciuitatem indebite ab aliquo
male tractatus fuerit et reuersus mouerit querimoniam super conciuē suo,
quod causa illius factum sit, tenetur ei satisfacere, si recognouerit, aut,
quod sui causa factum non sit, iuramento confirmabit in reliquiis sola
manu.

10 Wordær noghen burghær yllæ handæleth vdæn byiæn for vdæn brødæ
och kommær yn i byiæn i giēen och kær a pā nogher synæ mæth burghæræ,
ath han fæk thet wethærmotd for synæ schyld, er then andæn thet bekēnth,
tha tylbÿr hannom ath bæthæræ a motd then, thær schathæn fæk, eldær
han schal weriæ thet vth aff mæth syn eeth, som een ræth ær, ath han ey
15 fæk then schathæ for synæ schÿld. ||

(Text I 43, 1443 43)

<63.> Fiii. Qui ueritatem aliquam probare uel testificari uolueri(n)t ^{25 r}
super aliqua ardua causa, domicilia sua infra municionem ciuitatis habere
tenentur; si non habueri(n)t, testificari uel probare non possunt.

20 Wyl thær noghær tÿiæ eldær bewysæ thet, thær sandæ ær, om noghæn
drabeligh sagh, tha schal han hauæ hws och hiēm ynnæn wor staths wærn;
hauær han thet yckæ, tha schal han ey tyiæ eldær wyndnæ om noghen
stoer sagh.

(Text I 44, 1443 44)

25 <64.> Fiiii. Pax ergo, que dicitur pax dei, et effusio cruoris per
quemlibet probari potest, dummodo sint homines in iure suo inculpati,
qui presentes fuerunt et uiderunt.

Om then fryth, thær kallæs guthsfryth, och vm blothsæns vthgÿdælsæ,
ma hwær mand, thær i syn ræth er, wstraffendæ tyiæ, wyndnæ och seiær
30 sandæn om och særdelæs the, thet soghæ och thær øuær waræ. ||

(Text I 45, 1443 45)

<65.> Fv. Quicquid homo confitetur in communi placito, de hoc non ^{25 v}
poterit aliquo iure se expurgare, et hoc aduocato et consulibus audientibus
et duobus bonis uiris iurantibus, domicilia sua in ciuitate nostra habentibus,
35 licet eciam ad collum suum amittendum procedat.

E hwat een mand sielff bekendæs a pā wor almyndeligh thyng, thær kan

17 testificari] *rett. fra* testificare A. — uolueri(n)t] uoluerit A. 19 habueri(n)t] habue-
rit A. 28 guthsfryth] s er tilf. m. sen. hd. A. 35 amittendum] am|mittendum A.

han aldæræ mæth nogher ræth seiæ ney for, woræ *thet* en om the stýckæ ath gøræ, *ther* han mattæ mystæ syn hals for, swo framth som rathæth och fughdæn haffthæ *thet* hørth och to dondæ mend, besethæn burghær i byiæn, wyldæ swæræth, ath the hørthæ *hannom* swodan stýckæ wæræ bekenth.

5

(Text I 46, 1443 46)

〈66.〉 Fvi. Si quis de alio querimoniam mouerit quacumque de causa, et alter negauerit coram aduocato et consulibus in primo, et super hoc iuramentum prestare noluerit, sed potius reddere quam iurare maluerit, eo, quod prius negauit, persoluat aduocato ii oras et ciuitati ii oras. ||

26 r Er *thet* swo, ath een kær a pa then andæn for hwath sagh *thet* wæræ *kan*, och then andæn seiær thær fyrst ney for fughdæn och rathæth, och han wyl thogh allygæwæl yckæ swæræ thær a pa och weryæ sæch, som en ræth ær, vdæn han wyl heldær wethærleggæ then anden syn schathæ, tha schal han bæthæræ, for thy han saghthæ thær fyrst ney for, fughdæn ii 15 ore och stathen ii ore.

(Text I 47, 1443 47)

〈67.〉 Fvii. Quicumque prestiterit alii aliquam rem in concessu et perditam fuerit, quocumque casu persolvere sibi tenetur cum iuramento.

Hwosom lãnær en thyng vth aff en andæn, wæræ sæck e hwath *thet* ær, 20 wordhær then samæ thyng burtæ i synæ wæræ, tha schal han betalæ then anden swo myghet thær for, som han wyl holdæ mæth syn eeth, ath *thet* wor ycki bæthær. ||

(Text I 48, 1443 48)

26 v 〈68.〉 Fviii. Qui posuerit aliquam rem sub custodia alterius, uel aliquam 25 rem pignori obligauerit, et res perditam fuerit, quod res non causa sui perditam nec ex negligencia uel incuria fuit, sola manu in reliquiis se purgabit.

Fangær een then anden noghæn thyng ath giømmæ eldær tyl *enth* panth, wordær thæn thyng burtæ i thæn andens wæræ, tha schal han, om han wyl, gøræ sæch claer mæth syn hælghæns eeth, ath *thet* ey tyl kam aff hans for- 30 symæls eldær mæth hans wylæ elder wytscapp, ath then thyng wordæ burtæ, elder han schal wythærleggæ then anden syn schathæ. ||

(Text I 49, 1443 49)

27 r 〈69.〉 Fix. Quicumque uoluerit possessiones suas uendere, primo placito et secundo et tercio offerat eas proximis consanguineis suis emendas, adhi- 35 bitis secum duobus uiris domicilia sua in ciuitate nostra habentibus, et si

emere uoluerint, et sicut alieni proinde offerre noluerit, concedatur, ut uendat, ubicumque uoluerit, secundum iusticiam ciuitatis.

Wyl noghær sælæ syth gwotzs, ærff och eyghæ, tha schal han *thet* fyrst fall biythæ synæ eyghenæ frendær och næstæ a pa then fyrstæ thyng och
 5 then andæn och then thrydiæ mæth to dondæ besædæn mend i stathen tyl wyndnæ och tyiæ, wylæ the købæt och gyuæ thær swo myghet for, som andæræ fremdæ, tha schulæ the wæræ næst; wylæ the och ey, tha schal then anden hauæ loff tyl ath sælæt, e hworæ han wyl, som stathsæns schreuaenæ ræth holdær. ||

(Text I 50, 1443 50)

10 <70.> Fx. Quicumque habuerit possessiones, unde census datur annu- 27 v
 atim, et si ille, qui eas conduxerat, non persoluerit censum suum infra xv
 dies post tempus solucionis, uidelicet post natiuitatem beati Iohannis bap-
 tiste et post festum sancti Andree, si domesticus super eo uoluerit con-
 15 queri postea de censu suo insoluto, persoluat domesticus iiii solidos, aduo-
 cato iiii solidos, ciuitati iiii solidos, et liberam habeat postetatem domesti-
 cus recipiendi precium sui census in domo debitoris cum presencia aduocati
 et consulum uel uoluntate uel nuncio ipsorum.

Festær een hws eldær ioordh aff en andæn for aeligh ræntæ och schýld,
 20 gyuær han yeki syn schýld vth ynnæn femtanæ daghæ næst æfftær then
 rætæ schýld tydth, so som ær om sancti Iohannis dagh mythsomær och
 sancti Andree dagh, wyl husbundæn thær æfftær kæræ vth øuer, ath hans
 schýld staer en tha w gyuldæn, tha schal then andæn bæthæræ husbundæn
 iiii schilling och fughden iiii solidos och byi|len iiii schilling, och thær tyl 28 r
 25 schal husbunden hauæ fuld macht yn ath ga i han(s) hws och taghæ thær
 fyllæst for syn giald mæth fughdæns och ræthsæns øuærwærelsæ elder mæth
 theræ wylæ och myndæ eldær mæth theræ bôth.

(Text I 51a, 1443 51a)

<71.> Fxi. Si quis domum alterius conduxerit et intrauerit, et postea
 30 domus exusta fuerit, censum pro dimidio anno soluere tenetur, et si ultra
 dimidium annum in eadem domo fuerit, censum pro toto anno soluere
 tenetur.

Fyrst een fæstær hws tyl leyæ aff then anden, scheer *thet* swo, ath
 husæth vp brendær i stæth, æfftær han ær thær vth i farnæ, eldær yndæn
 35 eth halfft ær thær æfftær, tha býr hannom ath gyuæ eth halfft aers schýld;
 vdæn syddær han thær lengær vth i en eth halfft ær, tha schal han gyuæ
 eth hellt aers ræntæ. ||

2 ubicumque] ordet gentaget, men underprykket og overstr. A. 5—6 mæth.. tyiæ] tilf. forneden paa siden m. skr.s hd. A. 25 han(s)] han A.

(Text I 51b, 1443 51b)

28 v <72.> Fxii. Si quis alium de conducta domo remouere uoluerit, is, qui eam conduxit, sola manu in reliquiis cum iuramento ipsam domum ad annum habere poterit, si eandem domum ad inhabitandum intrauerit, et si non intrauerit, ille, cuius domus est, preualebit, si tanta necessitas urget 5 eum, ut alibi domum ad inhabitandum habere non poterit, sicuti est incendium.

Wyl nogher vth wysæ then anden aff *thet* hws, thær han hauær fæst vth aff *hannom* for schyld for then rætæ tydth, som the æræ worden øuær enæ om; er then anden yn flýth i hwsæt, tha ma han weriæ sæch husæth tyl eth 10 aer ath bo vth i mæth syn vpp racht hand och holdæt mæth syn helghens eeth; vden ær han ycki thær vth i farnæ tyl ath bo, tha ær husbunden nærræ tyl ath wysæ *hannom* vth en then anden tyl ath blyuæ, och særdelæs om thær ær swo stoor thrang for hws i byien effter brand eldær anden schathæ, 29 r ath || husbunden kan engæn andær weyghe fa. 15

(Text I 52a, 1443 52a)

<73.> Gi. Si quis facultates alterius occupare uoluerit uel aliquem alium extraneum impedire et preconis aduocati uel eciam ciuitatis copiam in instanti habere non poterit, si sibi duos bonos uiros adhibuerit, occupacio stabit, usque quo preconem aduocati uel ciuitatis primum adducere poterit. 20

Hwosom en anden mands gwotzs besettæ wyl elder en anden fremdæ mand hynderæ, ær ey fughdæns both eldær staths both swo nærr, ath han kan taghæ them ther øuær i *thet* fyrstæ, tha ma han taghæ to andær dondæ mend thær øuær och besættynge eldær hynderynge schal blyuæ fast swo lengæ, tyl fughdens both elder staths both *kan kommæ* thær øuer. || 25

(Text I 52b, 1443 52b)

29 v <74.> Gii. Si quis aliquam rem in ciuitate occupare uoluerit, ibit ad curiam, ubi illa res habetur, cum preconem aduocati uel ciuitatis uel eciam cum duobus bonis uiris, et sic occupacio stabit et rata tenetur.

Om noghær wyl besættæ en andens gwotzs i stathæn, tha schal han taghæ 30 mæth sæch fughdens both eldær staths both eldær to andæræ gothæ mend och ga tyl then samæ gaerdth, *thet* gwotzs lyggær, thær han hynderæ wyl, och hwath han besættær mæth theræ øuerwærelæs, *thet* schal blyuæ besæth.

(Jfr. text I 10, 1443 11)

<75.> Giii. Si quis ab aduocato uel eciam consulibus uel ab aliquo alio 35 conquestus uel impeditus a ciuitate inobediens et rebellis clam resesserit

2 domum] *derefter overstr.* cum iuramento; *jf. ofv. A.*

et iuri stare noluerit, si postea in ciuitate repertus fuerit, propter inobedien-
ciam suam componat aduocato et ciui||tati tres markas et compellitur iuri 30 r
stare.

Wordær noghær a pa kærðth eldær besæth aff fughdæn eldær rathæth
5 eldær aff noghen andæn, och han wyl icky blyuæs wyth rætæ, vdæn flÿiær
lønlygh vth aff stathæn mæth howmodt och fforthreedt, wordær han thær
efftær befundæn i byien, tha schal han for syn wlyythælsæ och forthrod-
denheyt gyuæ fughdæn och byiæn iii mark, och en allygæ wæl nøthæs tyl
ath gøræ swo mÿghet, som en ræth ær.

(Text I 53, 1443 53)

10 <76.> Giiii. Si fortasse duo homines unius domus sunt possessores et
fortasse commorari noluerint in illa domo seu eciam nequiuerint, non est
necesse neque concedendum, ut domum eandem sine amborum consensu
uendant uel dissipent, sed alter eorum maneat in domo uno anno uel duo-
15 bus, secundum quod inter se ipsos elegerint, et alius e conuerso.

Scheer thet swo, ath to mend hauæ bothæ eth hws tyl || fællia, och the 30 v
wylæ ey bo tyl sammæl i husæth, eldær ma wæl sche the kondæ ey wæl bo
magæligh tyl sammæl i eth hws, tha schal thet ey forthy wæræ nøthÿrth och
schal ey loff tyl gyuæs, ath noghær af them scal sælæ thet hws vden mæth
20 beggæs theræ wylia och myndæ, och ey helder vp ath brÿdæs tyl ath
schyfftæt i mellom them, vden then enæ blyuæ thær vth i eth aer eldær ii,
e efftær som the kondæ bothæ forlygæs om, och then andæn thær æfftær
och swo lengæ.

(Text I 54, 1443 54)

25 <77.> Gv. Si quis nocte per uicos ciuitatis uagatur et ab aliquo detentus
fuerit et detentori pecuniam exhibuerit, et iudici et consulibus presentatus
non fuerit, et hoc probari poterit, detentor persoluat aduocato vi marcas
et ciuitati vi markas. ||

Gaer noghær om nathær tydth ath byiæn en gadæ vp och then andæn 31 r
30 nethær och wordær a pa gryben, biythær han hannom pennyng, thær han-
nom a pa grybær, thær tyl ath han ma wæræ qwyth, och then andæn vnd-
fangær the pennyng och ladær hannom ga i syth behold, och han wordær
yckæ ferdth for domæræn och rathmenden, tha schal then, ther hannom
a pa greeb, gyuæ fughdæn vi mark och stadthæn vi mark.

35 <78.> Gvi. Quicumque alii uiolenciam fecerit et libertate sua alium
depriuauerit uel eciam captiuitati mancipauerit sine iudicis et consulum
mandato, leso satisfaciat in xl marcas, aduocato et ciuitati in xl marcas.

Si actor negauerit, et lesus probare non poterit, cum xii uicinis suis, ubi lesio facta fuit, se purgabit. ||

31 v Gør en then anden weldæ och berøuer hannom syn fryiheyth elder sæt-
tær hannom i fengsæl och i hechtæ vden domærens och rathmendæns aer-
loff och both, tha schal han bæthæræ then, thær han howmodt giordthæ, 5
xl mark och fughden och byiæn xl marc; er *thet* swo, ath han seiær ney for,
ath han ey giordthæ then andæn wæthermodt, och then andæn kan hannom
thet ycki øuær bewysæ, tha schal han aersagæ sæch mæth xii the næstæ
naboer, *ther* som *thet* schedthæ.

(Text I 55, 1443 55)

10

<79.> Gvii. Si quis denarium sancti spiritus, presentibus duobus bonis uiris, domicilia sua in ciuitate habentibus, super contractu uel aliqua mercacacione erogauerit, si uero uni eorum empicio displicet antequam ab eo
32 r recesserit, denarium sancti spiritus aut || restituere aut tenere poterit; quod
si ab inuicem recesserint, neuter eorum potest empicionem infringere. 15

Fangær een then anden een guths pennyng a pa noghet ley måll elder
noghet køøpp, ær *thet* swo, ath een aff them forthyckær købeth i stæth,
fýrræ en the schiliæs ath, ær *thet* then, thær pennyngæn vp togch, tha tyl býr
hannom ath fangæ then anden syn pennyng i giæn och købeth blyuæ døth,
er *thet* och then, thær pennyngæn vth gaff, ath hannom forthyckæreth, tha 20
thørff then anden ey gyuæ hannom syn pennyng i giæn vdæn han wyl;
vdæn schyliæs the fýrst fra hwær andæn, tha schal købet blyuæ, som the
wordæ øuær enæ om. ||

(Text I 56 a, 1443 56 a)

32 v <80.> Gviii. Si aliquis puer infra xiiii annos aliquem ad effusionem 25
sanguinis leserit, puer nichil tenetur satisfacere aduocato uel ciuitati sed
leso.

Er *thet* eth barn ynden xiiii aer och gør nogher blodth saer, tha thørff
thet barn ey bæthæræ a modth fughden elder byien vdæn a modth then,
thær schadthen fæk. 30

(Text I 56 b, 1443 56 b)

<81.> Gix. Si quis puer infra xiiii annos existens hominem interfecerit,
tenetur satisfacere pro homicidio aduocato et ciuitati in xl marcas.

Slaer eth barn, thær yndæn xiiii aer ær, en mand i hiæll, tha schal *thet*
bæthæræ for *thet* dødtth slagch fughden och byien xl mark. 35

(Text I 57, 1443 57)

(82.) Gx. Si quis edificare uoluerit aram porcorum siue priuatam, non uicinius pla||tee quam ad v pedes et uicino suo ad iii pedes ei licebit edi- 33 r
ficare, cimiterio aut ad vii pedes uel ad vi pedes, si necesse fuerit.

6 Engæn schal byggæ swynæ styigh elder hiemmælicheyt nærræ gaden en a pa fem fæddær och nærræ syn naboer en iii feddær och nærræ kyrkæ-gærth en vii fæddær elder vi, om nøthyrth ær.

(83.) Gxi. Quicumque alii fundum locauerit sub annuali pensione ad aliquot annos uel quamdiu domus propter incendium durare poterit, si in
10 censu suo non defecerit, ab illo fundo interim non poterit remoueri, nec census augeri.

Hwosom sættær en anden syn iordth tyl leyiæ for ærlich schyld tyl een wyssæ tydth swo som i swo mannyng beschethen ær elder swo lengæ, som husæth kan standæ for brand, thær han byggær thær a pa, tha ma han
15 ycki wysæ hannom vth aff ynden then tydth, om then anden formaa och || wyl gyuæ syn schyld vth i then rætæ tydth, och schal han ey forhýghæ 33 v
hannom schyldæn.

(Text I 58a, 1443 58a)

(84.) Gxii. Quicumque terras uel possessiones in communi placito sibi
20 scotatas in quieta possessione per annum et diem habuerit, nulli infra ciui- tatem interim commoranti licebit illas possessiones interim impetere quoquo modo.

Wordær nogher hws eldær iordth elder andæn eyghæ schøøth a pa wor almyndeligh thyng, och han beholdær thet i syn rolygh hæffth ær och dagh
25 om kryng vdæn noghær mands a kæræ, tha ma engæn, i stathæn boer, thær æfftær kære ældær delæ a pa thet gwotzs elder gøræ hannom thær hyn- dær vth i y nogher madæ.

(Text I 58b, 1443 58b)

(85.) Hi. Si quis terras uel possessiones in communi placito sibi scotatas
30 in quieta possessione per triennium habuerit, nulli cui siue alii extraneo, siue extra regnum siue in regno || iterum extiterit, impetere illas posses- 34 r
siones licebit.

Beholder en mand hws elder iordth, thær hannom ær schøøth a pa wor almyndeligh thyng, iii ær i synæ wæræ mæth ro och magk vden noghær
35 mands tyl talæ elder last, tha beholdæ sæch thet sithæn framdelæs for vdæn noghær mands genseyælsæ eldær a talæ, hwath heldær thet ær burghær

6 fæddær] foran ordet overstr. fædd A. 16 han] o. lin. m. skr.s hd. A. 26 hannom] foran ordet overstr. beg. af samme ord (hanno) noget forskrevet A.

elder en fræmdæ mand, yndæn rygæt elder vdæn, tha schal engæn hauæ macht tyl ath delæt hannom vth aff mæth rætæ.

(Text I 7, 1443 8)

<86.> Hii. Nemini ciuium nostrorum sane mentis existenti uel in extremis laboranti liceat legare uel uendere ecclesiis uel claustris, episcopis, 5 militibus bona immobilia in ciuitate nostra iacencia; si uero aliquis ob salutem anime sue legare uoluerit, uendat ea ciuibus suis pro pecunia et illam leget ecclesiis uel claustris. Quicumque hoc infregerit, soluat ciuitati vi marcas denariorum et aduocato vi marcas denariorum. Nichilominus bona immobilia ciuibus uendantur. || 10

34 v Engæn vth aff woræ burghæræ, hwat helder han ær i syn wæl modt, eldær han lyggær i hans vddærstæ, schal sælæ eldær gyuæ kyrkæ eldær klostær, byscop eldær ryddær noghæt w rørendæ gwozts, thet thær belegæn ær i wor stath; wyl noghær gyuæ swo danth gwotz for syn siæll, tha schal han sælæ thet synæ mæthburghære for pennyng och delæ thæm for syn 15 siæll, som hannom bæst thyckær; hwo hæræ gør i modt thær wyth och syndæ hauær, tha hauær han forbroth vi mark pennyng i modt byiæn oc vi mark pennyng i modt fughdæn, och en schal gwoztsæth allygæ wæl sæliæs burghæræ i stadthæn.

(Text I 59, 1443 59)

20

<87.> Hiii. Quicumque ciuis uel hospes coram consulibus et aduocato citatus fuerit et ad primam citationem non comparuerit, si personaliter in ciuitate fuerit, persoluat aduocato et ciuitati oram denariorum pro inobe- 35 r diencia. Si uero secundo citatus fuerit, || et ad secundam citationem non comparuerit, si in ciuitate personaliter fuerit, conponat aduocato oram 25 denariorum et ciuitati oram. Et si tercio citatus fuerit, et tunc non comparuerit, si personaliter in ciuitate fuerit, conponat propter inobedientiam suam aduocato oram et ciuitati oram et debiti, quod sibi imputatur, reus erit.

Steffnæs noghær thet fyrstæ synd ath mødæ for rathmendæn och fugh- 30 dæn, ær han sielff i byiæn och forsmaer ath mødæ, tha for hans w hørsom schal han bæthæræ fughdæn och byiæn èn øre pennyng. Steffnæs han thet andæth synd och wyl ey tha modæ, er han hiemmæ i byiæn, tha schal han gyuæ fughdæn i ore och stadthen en ore tyl brødæ, vdæn stæffnæs han thet thridy synd, ær han nærwærynd i stadthæn och wyl ey en tha mødæ, 35 tha for syn howmodt schal han bæthæræ fughdæn i ore och byiæn i ore, och thær tyl schal han wæræ nethærfeld for then sagh, thær hannom tyl leggæs. ||

⟨88.⟩ Hiiii. Quicumque mouerit querimoniam in communi placito de alio super debito et probare non poterit per bonos uiros, et alter negauerit, sola manu in reliquiis se purgabit et sic pro debito liber erit. 35 v

Taghær noghær tyl ath kæræ a pa then anden for giald abænbaræ a pa 5 thýngæ, och kan thet ey bewysæ mæth gothæ mænd, ath han ær hannom schýldigh, tha ma then andæn weriæ sæch mæth syn eeth, som rætæn vth wiis, och wæræ then giæld qwýth.

⟨89.⟩ Hv. Quicumque in communi placito de aliquo super debito con- queritur et ille negauerit, et actor dicit se posse probare per bonos uiros, 10 qui presentes fuerunt, tunc in proximo sequenti placito producantur testes reo citato, et secundum testimonium illorum debet de debito iudicari. Si autem illi protestantur, quod reus in tanto debito actori de iure tenetur, dies ad xiiii dies subsequentes prefigatur ad debitum soluendum, si prius 15 soluere noluerit. Si uero in termino solutionis defecerit et debitum infra 15 ⟨dictum terminum⟩ non persoluerit, uel eciam non quittauerit sibi rem in tertia parte debito meliorem, persoluat aduocato iiii solidos denariorum et ciuitati iiii solidos denariorum.

Kær en a pa then anden for giald abænbaræ pa thýngæ, och then andæn seiær ney for, ath han ær hannom entæ schýldægh, och sagh- 20 woldæræn seiær sæch thet ath wylæ bewysæ mæth dondæ mend, the thær øuær waræ, ath han ær hannom schýldigh, tha schal thet vp sættæs tyl then anden næstæ thyngdagh, thær æfftær kommær, tha schal saghwol- dær føræ syn bewysenyng for och stæffnæ then andæn tyl thýngæ; kom- 25 mær thær swo danæ mend fram, thær wyndnæ och tyiæ mowæ, och the bæræ wyndæ om, ath then enæ ær thæn andæn swo mýghet schýldich, tha schal thær æfftær dømæs i swodanæ madæ, ath schýldænær schal hauæ xiiii daghs daff tyl ath betalæ then andæn, om han ycki wyl fyrræ; er 30 thæt || swo, ath han gialdær hannom ycki, yndæn the xiiii daghæ fram ga, 36 v eldær gør hannom wythærleggæls mæth een thyng, thær trýsær swo goodth ær, som thet giald, tha schal han hauæ forbroth iiii schillyng modt fugh- 30 dæn och iiii solidos modt byiæn.

(Text I 60a, 1443 60a)

⟨90.⟩ Hvi. Si quis mouerit querimoniam de alio super debito infra x marcas denariorum existente, si constiterit duobus bonis uiris in iure suo 35 inculpatis, tantum in facultatibus habentibus, quod possit debito respon-

15 ⟨dictum terminum⟩] *mgf. A.* 23 bewysenyng] *efter s'et har skr. beg. at skrive n (?), men rett. det in scrib. A.* 34 si] *foran ordet overstr. sibi A.*

dere, infra xv dies sibi soluere tenetur, et si tantum in facultatibus non habuerint, de tanto debito testificari non possunt.

Hwosom kær øuær then andæn for giald, *thet* for yndæn x mark pennyng ær, ær *thet* to dondæ mend wydderlyght, thær wstraffend och wlastend æræ vth i theræ ræth, och the bære wyndnæ om, ath then enæ ær then andæn || 5
 37 r swo mýghet schýldych, om the samæ týiæ hauæ swo myghet gwotzs wyth ath hæætæ, som *thet* giald tyl seiær, tha schal schýldænær betalæ thæn andæn yndæn xv daghæ; hauæ the ycki swo mýghæt gwotzs, tha mowæ the ycki heldær tyiæ om swo myghet giald.

(Text I 60b, 1443 60b)

10

⟨91.⟩ Hvii. Si quis conqueritur de alio super debito x marcas excedente, si constiterit duobus bonis uiris, domicilia sua in ciuitate habentibus et tanta in facultatibus suis et domiciliis habentibus, quod possint debito respondere, super quo querela uertitur, infra xii dies, si prius noluerit, persoluere tenetur, uel viii solidis denariorum priuetur. 15

Kommær noghær och kær a pa andæn for giald, *thet* thær x mark pennyng øuær gaær, ær *thet* to gothæ mend wydderlicht, ther hws och hiem hauæ 37 v yndæn stadthæn, och hauæ swo || mýghet i gwotzs och husænyng, som *thet* giald tyl seyær, tha schal then, thær theræ wyndæ och týiæ vth øuær gaær, betalæ then andæn yndæn xii daghæ, om han ycki wyl fyrræ, eldær han 20 schal hauæ viii schilling pennyng forbroth.

⟨92.⟩ Hviii. Super tanto debito, pro quanto in facultatibus possit respondere, potest quis testificari, si sit in iure suo inculpatus.

Hwær mand, thær en dondæ mand ær och ær wstraffend y syn ræth, ma wyndnæ och tyiæ om swo myghet giald, som hans eghæt gwotzs ær wårth, 25 *thet* hannom sielff tyl hørær, och yekæ meer. ||

(Text I 60c, 1443 60c)

38 r ⟨93.⟩ Hix. Si quis super debito de alio in placito conquestus est, et xv dies sunt transacti, et tria placito subsequencia et in quarto placito non persoluerit, describitur et omni iure priuatus et exclusus, et persoluat illi, 30 qui illum conuicit, i marcam, aduocato unam marcam et ciuitati unam marcam.

Hwo thær pa kæræs for giæld a pa thyngæ, scheer *thet* swo, ath the xv daghæ æræ fram gangæn, thær hannom woræ gyuæn tyl togh, och han for fylghæs thær æfftær a pa thryi thyng, ær *thet* swo, han ycki tha betalær then 35 andæn a pa *then* fiærdthæ thyngdagh, tha schal han wæræ lagh søcht och

for wndæn, nethær feld och schild fra all syn ræth, och thær tyl schal han gyuæ saghwoldæren i mark och fughdæn een mark och stathdæn een mark.

(Text I 60d, 1443 60d)

5 <94.> Hx. Si conuictus debitum suum persolvere non curauerit et ino-
bidiens et rebellis exti||terit, aduocatus et consules liberam habent pote- 38 v
stantem ipsum in presonio, quousque debitum suum persoluerit et aduo-
cato et consulibus secundum iura ciuitatis satisfecerit, detinendi quamuis,
domicilia habuerit et sufficientem cautelam in facultatibus habuerit.

10 Wordær nogher forwnden och nethærfeld for gial, som rætæn vth wiis,
och syddær thær tyl øuær hørygh mæth howmodt och forthredt och wyl ey
betalæ, tha hauæ fughdæn och rathmenden fuld macht tyl ath sættæ han-
nom i stok och hæchtæ swo lengæ, tyl han hauær gyuldæn syth giald och
gyuæth fughdæn och rathæth so myghæth, som en ræth ær, endoch ath han
hauær hws och hiem och gwotzs i byæn.

15 <95.> Hxi. Si conuictus conqueritur in placito de aliquo quacumque de
causa, ille, super quo querela uertitur, non tenetur de || iure, nisi uoluerit, 39 r
conuicto respondere nec satisfacere, antequam pro se satisfecerit, sed tene-
tur satisfacere aduocato et ciuitati.

20 Thæn thær for wndæn ær for giald eldær andæn sagh, kær han a pa noghær
andæn, wæræ sæch for hwath sagh thet ær, tha thørff then, thær kæræmael
øuær gangær, entæ swaræ then forwndæn, vdæn han wyl, och ey bæthæræ
a môth hannom, førre en han hauær sielff fyrst bæthæreth, vden fughdæn
och stadthæn schal han bæthæræ swo myghet, som hannom býr a rætens
weynæ.

25 <96.> Hxii. Super quacumque causa uicini ad discernendum in placito in
unum conuenerint, iuramentum eorum ine omni reclamacione ratum et
firmum et stabile teneatur, nisi fuerit publice contra communitatem ciui-
tatis.

30 Samælæs nabûr apa thyngæ tyl ath schylæ noghen sagh ath, æræ the
endrachtych i theræ edthæ, tha schal thet blyuæ fast thet, the swæræ,
forvdæn || nogher mands genseiæls, vdæn thet waræ obenbaræ a modth 39 v
then gantzsæ almow i stathdæn.

<97.> Ii. Si discensio fuerit super aliquo pignore alicui impignorato de
quantitate pecunie, ille, qui impignorauit, sola manu cum iuramento in
35 reliquiis preualebit et tenebit etiam de omni re impignorata. Si uero ille,

31 mands] *foran ordet overstr. madns g A.*

cui res sit impignorata, testes habuerit, qui presentes fuerunt, cum res impignorata fuit, tunc ille preualebit et secundum ipsorum testimonium debet iudicari.

Wordær thær thrætæ mellom to vm en thyng, ther then enæ hauær sæth then andæn tyl pandæ om pennyngs wærdth, swo ath then enæ seiær, ath ⁵ *thet* wor swo got, och then andæn seiær, ath *thet* war bæthæræ, tha schal ^{40 r} then, thær then || samæ thyng vth sættæ, holdæth mæth syn helghæns eeth och swæræ *thet* mæth hans vpracht hand, ath *thet* panth war swo myghet wærth, som han seiær, och swo schal han hauæ forgang och æfftær hans eeth schal ther dømæs, vdæn hauær then anden tyiæ och wyndnæ, the thær ¹⁰ *øuer* waræ apa then tydth, han fæk *thet* panth, och the gangæ fram och tyiæ och swæræ *thet* mæth hannom, ath *thet* panth wor icky bæthær, en som han seiær, tha schal han hauæ ræth, och æfftær theræ edhæ schulæ mand domæ; thennæ *forschreuen* ræth schal holdæs om all then thyng, thær panthsæth ær och thrætæ wordær om och kærmael. ¹⁵

<98.> Iii. Quicquid homo in communi placito promiserit alicui soluere, in placito eodem uel ecclesia cum bonorum testimonio tenetur soluere. Si uero sine aliquibus presentibus soluerit, ille, cui soluit, si uoluerit, iterato debitum poterit extorquere. ||

^{40 v} E hwath een iattær then andæn ath betalæ obenbaræ a pa thyngæ, *thet* ²⁰ schal han betalæ hannom obenbaræ a pa thyngæ eldær mæth gothæ mends *øuerwærælsæ* och tyiæ; er *thet* swo, ath han betaler hannom for vdæn gothæ mends *øuerwærælsæ*, tha ma then anden mæth rætæ, om han wyl, manæ then samæ giald en een tydth vth aff hannom.

<99.> Iiii. Quicquid aliquis promiserit bonis presentibus, tenetur sol- ²⁵ uere bonis presentibus. Si aliter soluerit, ab eo iterum poterit debitum extorqueri.

Hwath een iattær for gothæ mend ath betalæ, *thet* schal han betalæ *meth* gothæ mends *øuerwærælsæ*; betalær han *thet* for vdæn gothæ mends nærwæryndæ, tha ma *thet* samæ giald en een tydth *meth* ligæ manæs han- ³⁰ nom vth aff. ||

^{41 r} <100.> Iiiii. Nemo, antequam suum bylagh soluerit, in communi placito potest testificari super causas ciuium.

Engæn ma tyiæ eldær wyndnæ a pa then almyndeligh thyng om noghen sagh, ther woræ burghæræ ær a pa rørend, fyrræ en han hauær betalet syth ³⁵ byilagh.

<101.> Iv. Nemini hospitum licitum est infra festum beati Martini et mediam quadragesimam aliquas res emere uel uendere sine licencia ciuitatis, exceptis rebus, que dicuntur rugh waræ et gryseum pannum, qui dicitur wathmell.

5 Engen gæst ma sælæ eldær købæ nogher waræ eldær andæn thyng fra sente Martens dagh och so tyl mythfastæ, for vdæn han hauær byisæns aerloff, vdæn *thet* ær rughwaræ eldær wathmæll. ||

<102.> Ivi. Anno domini m^o cc^o i^o incepimus murare circa ciuitatem. 41 v
Efftær guths aer m^o cc^o i^o tha begýndæ wy ath muræ om stathæn.

10 <103.> Ivii. Quicumque alicuius domum infregerit uel ianuam alicuius cum uiolencia inuaserit et domum non intrauerit, tenetur satisfacere domestico iii marcas denariorum, aduocato et ciuitati iiii marcas. Si negauerit, sola manu in reliquiis se purgabit.

Hwosom then andens hws brýdær yn mæth wældæ eldær hans dør 15 vpslaer, en doch alligæwæl ath han thær ey yn gaer, tha schal han hauæ forbroth iii mark pennung a modt husbundæn och iiii mark a modt fughdæn och byiæn, och seiær han thær ney for, tha schal han claræ sæch mæth syn eghen eeth och swæræth, ath han ær w schýldich. ||

<104.> Iviii. Si duo adinuicem pugnaverint et se concordauerint, et alter 42 r
20 de altero noluerit conqueri, potest tamen aduocatus et ciuitas de ipsis pro iure suo conqueri et ipsos cum testibus deuincere, uel sola manu se purgabunt in reliquiis cum iuramento, si testes presentes non fuerunt.

Slaes to tyl sammæl och forligæs sielff yndæn býrthæs, swo ath then enæ wyl ycki kæræ øuær then andæn, tha mowæ alligæwæl fughdæn och stad- 25 then kæræ øuær them for theræ rætygheyt, om thær ær tyiæ tyl ath for wyndæ them mæth; ær thær engæn tyiæ, tha schulæ the vndlædighæ them mæth theræ hælghens eeth, som een ræth ær.

<105.> Iix. Quicumque naues ex nouo in ciuitate nostra preparare uoluerit, que sette||bond habuerint, ex qualibet naue tenetur soluere ciui- 42 v
30 tati nostre ii marcas. Si uero illam uendiderit, et mencio de istis duabus marcis facta non fuerit, et uterque tacuerit, qui nauem uendidit, predictas marcas exsoluat; sed si mencio inter ipsos facta prius fuerit, qui nauem uendidit, soluat unam markam, et, qui emit, aliam.

Býggær noghær mand nýi schypp i wor stath, thær sættæbond hauæ,

11 uiolencia] første i er tilf. o. lin. A.

tha schal han gyuæ for hwærth schypp býien ii mark; wyl han sælæ noghæt schypp, færræ en the ii mark æræ vth gyuæn, och thær talæs ycki om, fyrræ en købæth ær giørth, tha schal han, thær schybæth soldæ, betalæ the ii mark; vdæn wor thær fyrræ om taleth, tha schal then, thær schybæth soldæ, betalæ thæn enæ mark, och then, *thet* køfftæ, then andæn. || 5

43 r <106.> Ix. Quicumque in falso testimonio deprehensus fuerit et conuictus cum duobus bonis uiris in iure suo inculpatis, a testimonio perhibendo proscribitur et soluat aduocato regis iii markas et ciuitati iii marcas.

Befyndæs nogher mæth, ath han týiær falskæligh och wordær thær øuær for wndæn aff to gothæ mænd, thær w lastend æræ vth i theræ ræth, tha 10 schal han vth wysæs fra allæ tyiæ och wyndnæ och schal efftær then dag aldry meer tyiæ, och thær tyl schal han gyuæ kornyngens fughæt iii mark och byien iii mark.

<107.> Ixi. Ubi cumque quis moritur et solutionem suam, proprie arffkøpp, pro se persoluerat ibidem, ubicumque locorum bona defuncti in 15 regno sunt, libera ab omni impetitione esse tenentur.

E hwaræ een dør och hauær thæræ betalæth syth arffkøpp, tha tylbýr hans gwotzs ath wæræ fryght, e hworæ *thet* fyndæs i rygæth, for nogher mands hynder. ||

43 v <108.> Ixii. Si quis subitanea et improuisa morte preuentus fuerit, 20 uidelicet aqua submersus uel interfectus subito, uel quacumque morte subitanea, nec huius uite tempus habuerit dictam solutionem soluendi, tunc hereditas defuncti cedat suis heredibus et nichil inde domino regi.

Er *thet* swo, ath een dør bradth dødth eldær gay dødth, swo ath han drughenær i wand eldær wordær schødelich i hiæll slaghæn, eldær hwr lethæs 25 *thet* tyl kommær, och han kan ycki hauæ swo lengæ liffs fræst tyl ath betalæ syth arffkøpp, tha schulæ hans ærwyng alligæ wæl nýdæ hans gwotzs, och konyngen býr thær entæ vth aff.

<109.> Ki. Si alias aduocatus post alicuius mortem super heredibus querimoniam mouerit, quod ille defunctus suum arffkøpp ante mortem 30 non soluerat et heredes eius dicunt illum soluuisse, tunc heredes cum iuramento suo pocius preualebunt et hereditatem tenebunt, si iurare audebunt.

Kommær kæræ øuær noghær dõth mans arwyng aff fughdæn, ath han 44 r ycki betalæth hans arffkøpp, fyrræ en || han dødthæ, och the arwyng seyæ thær thwerth i modt, ath han haffthæ betalæt, wylæ tha the samæ 35

ærwyng swæræ thær a pa, som rætæn wth wiis, tha sculæ the wæræ nærræ tyl ath weriæ them *thet* gwotzs tyl ath beholdæ en fughdæn tyl ath wyndæ them *noghet* aff.

<110.> Kii. Quilibet domesticus habens domicilium in ciuitate, uel qui
 5 sibi emerat expensas de aliquo, tenetur soluere ii denarios aduocato domini
 episcopi semel in anno in festo pasche, antequam corpus domini acceperit.
 Qui autem negligens fuerit et dictos denarios non soluerit, ut dictum est,
 in tribus marcis puniatur. Qui autem ultra mare negociatus est, si quinta
 die, postquam domi redierit, non soluerit, in tribus marcis puniatur.
 10 Hwær husbund, thær hws och hiem hauær i wor stath, och then thær syn
 kost hauær køfft aff een anden, schal gyuæ byscopens fugheth ii *pennyng*
 een tydth a pa aræth om paschæ, fyrræ en han taghær guths lyggæm; hwo-
 som *thet* || forsýmær och gyuær them ycki vth, tha hauær han iii mark ^{44 v}
 forbroth; ær och noghæn fra hws tyl schypps, tha schal han gyuæ *them* vth
 15 yndæn thæn femtæ dagh, næst æfftær *han* ær hiem *kommæn*, eldær han
 schal hauæ iii mark forbroth.

<111.> Kiii. In omnibus diebus dominicis et festis beatorum apostolorum
 et in aliis summis festiuitatibus bona sua ad nauem deferendi, si prospera
 proflat aura, liberam quilibet habeat potestatem, nec ab aliquo tunc est
 20 licencia petenda.

Allæ søndaghæ och apostelæ daghæ och andæræ høttdhælegh daghæ
 ma hwær mand føræ syth gwotzs tyl schypps, om hannom blees en ghoeth
 býr, och thørff thærtyl ey aerloff bethæ aff noghær mand.

<112.> Kiiii. Omnia bona uenalia ad forum Ripense ueniencia, uidelicet
 25 ligna, cremabilia, annonam ceteraque bona, quecumque homo habuerit ue-
 nalia, in omnibus diebus in anno liberam quisque habeat facultatem ex-
 hon(o)randi et uenden||di et emendi et libere ea secundum uoluntatem ^{45 r}
 suam disponendi, nec alicuius licencia est super hoc petenda.

Allæ thyng, thær fall *kommer* tyl Ribær marketh, wæræ sægh wyth, kool,
 30 korn, eldær gwotzs andæth, e hwath thær fall *kommær*, schal wæræ fryght
 hwær dagh i åreth allæ tyl ath købæ och sælæ, ath lÿffte och ath bæræ och
 ath flii æfftær syn wylæ for vdæn nogher mands aerloff thær tyl ath bethæ.

<113.> Kv. Quocumque die integro panes deficiunt in scabellis pisto-
 rum, puniantur communiter in duabus marcis denariorum.

1 thær] *ordet er gentaget (ved lineskifte), men atter overstr. A.* 21 apostelæ daghæ] *der-
 efter overstr. tha A.* 25 ligna] *foran ordet overstr. ligna A. — cremabilia] bogstaverne bi er
 tilf. o. lin. af skr. A.* 27 hon(o)randi] *honerandi A.* 31 och (1)] *foran ordet overstr. os A.*

Gær een gantzæ heel dagh fram tyl endæ, och thær fyndæs ycke brøth fall a pa baggær schamlæ, tha schulæ the allæ hauæ to mark pennyng forbroth.

45 v <114.> Kvi. Omnes in una expensa existentes tenentur soluere unum arngiald et || hoc in natiuitate beati Iohannis baptiste ante solis occasum, 5 uel qui negligens fuerit et non soluerit die sancti Iohannis, in duplo soluat.

Alle the, thær æræ vnder een sæær kost, schulæ gyuæ een arngiald vth om åræth, och thet schal wæræ a pa sente Iohannis dagh mythsommær, fyrræ en solæn nethær gangær; hwosom thet forsýmær, tha schal han gyuæ to pennyng for een. 10

<115.> Kvii. Quilibet de sua fenestra tenetur <soluere> solidum denarium, in qua mercimonia inueniuntur uenalia, illa fenestra excepta, in qua nichil aliud uendatur nisi sal.

Hwær man schal gyuæ een schyilling pennyng aff syth wyndu, thær købenschoop ær fal a pa, vdæn thet wyndu, thær yeki andæt fall ær a pa 15 vdæn salt. ||

46 r <116.> Kviii. Thættæ ær wor ræth om wyn ath sælæ.

Quicumque ciuis uel hospes uinum mensuratim uendere in ciuitate uoluerit, mensuras ciuitatis habere debeat et de quolibet aam soluere debeat ix pint consulibus. Item quicumque uoluerit uendere uinum mensura- 20 tim, debet soluere domino cantori ecclesie Ripensis de quolibet aam iii pynt, similiter iii aduocato domini regis.

Hwylkæn burghær eldær gæst i wør stath wyl wiin vth sælæ i kan tall, tha schal han hauæ byisæns madæ, och vth aff hwær aam schal han schenckæ rathmendæn ix pynt och hær cantor i Ribæ iii pynt och konnyngens 25 fughæth iii pynt.

<117.> Kix. Quicumque uinum uendere uoluerit, uinum suum ad pretorium, proprie radhws, coram consulibus ciuitatis faciat presentari et 46 v secundum quatuor consulum ad hoc ab aliis consulibus || electorum arbitria debet pensari, pro quanto precio sit uendendum. Si autem uinum 30 presentatum et secundum 4^{or} consules, ut dictum est, appreciatum ita uendere noluerit, uas illud debet recludi. Recludens uero iii markas denariorum aduocato domini regis et iii markas ciuitati soluere tenetur.

2 mark] derefter overstr. for; jf. næstflg. ord A. 9 nethær] foran ordet overstr. neg A. 11 (soluere)] mgl. A. 23 i (2)] derefter overstr. og delvis udrad. g A.

Hwosom syn wiin sælæ wyl, tha schal han præsentæræ then wiin a pa rãthhusæth for rathmendæn, och the schulæ wth wælæ fyræ aff them, thær then wiin schulæ wýrdthæ, och æfftær the fyræ rathmends seiælsæ swo schal han sælæn; hwo som thet ycki gøræ wyl, tha schal han sla thet fath 5 tyl sammæl i geen, och e hwykæn sæch ycki wyl ladæ nyiæ, som the iiij hauæ wýrdth then wyn, och slaer thet fath tyl i geen, tha hauær han forbroth iii mark pennyng modth fughdæn och iii modth byien.

<118.> Kx. Quicumque bonum uinum coram consulibus per ipsos appreciandum obtulerit et postea aliud uinum, deterius presentato, uendere 10 attemptauerit, tunc consules uas uini ipsius frange||re debent uinum effun- 47 r dendo et ipse domino regi decem marcas denariorum et ciuitati decem marcas denariorum soluat in memoriam tante presumpcionis.

Hwosom gøth wiin bær fram for rathmendæn them tyl ath wýrdthæ, och han wordær befundæn mæth thær æfftær, ath han sæll wærræ wiin vth 15 i thet samæ stæth for thet gothæ, tha schulæ rathmendæn sla bondæn wth aff thet wiinfath, och han schal gyuæ tyl brødæ hær konnyngen x mark pennyng och stadthæn x mark pennyng.

<119.> Kxi. Quicumque uinum, proprie kort wyn, de uase proprie rynskfath uendiderit, ipse omnibus rebus suis, quas in presenti habuerit, 20 carere teneatur.

Hwosom sæll kort wyn aff eth rynsk fath och wordær thær mæth befundæn, tha hauær han forbroth alt thet gwotzs, han hauær ath faræ mæth. ||

<120.> Kxii. Hec sunt iura pannitonsorum.

47 v

Thættæ ær øuærscheær ræth.

25 Quicumque pannos suos uoluerit tonderi, pro qualibet ulna panni scharlaci ii denarios monete usualis, pro duabus ulnis panni gentisk et anglici iii denarios, pro qualibet ulna ceterorum pannorum cuiuslibet generis unam denarium dabit. Quicumque hoc infregerit, in tribus marcis puniatur.

Hwo syth klædhæ wyl ladæ øuær schæræ, tha schal han gyuæ for en alnæ 30 scharlaghæn ii pennyng almyndelich mýnt och for ii alnæ gentysk klædhæ elder engælskt iii pennyng och for hwær alnæ andæth klædhæ, e hwat thet ær, i pennyng; hwosom thet ycki holdær, han hauær iii mark forbroth.

<121.> Li. Statuimus et in unum cum consensu aduocati nostri conuenimus, quod quilibet nouicius, qui consul crearetur, beneficium suum illo

1 wiin] foran ordet har skr. beg. at skrive wyl (jf. næstflg. ord); overstr. m. rød A.

anno, quod introitus dicitur, celebraret secundum sue dignitatem largitatis, alioquin alia uice ad consulatus excellenciam nullatenus admittatur. ||

48 r Wy hauæ stýfftæt och æræ endrachtech øuær wordæn mæth woor fughdæns råth och myndæ, ath fyrst én nýi rathmand vth wælæs, tha schal han thet samæ ær gøræ syth i gang mæth én kost æfttær hans formowæ, som han 5 wyl ladæ sæch sømæ tyl, eldær han schal ycki a pa een andæn tydth vth kesæs tyl swodan hiedhær och wærdicheyt.

<122.> Lii. De potu traffnensi.

Om traffnæn øll.

Quicumque uoluerit uendere seruisiam traffnensem mensuratim, uendat 10 stopam pro iiii denariis et non carius, et quicumque ciuis uel hospes uenderit lagenam ceruisie traffnensis uel emerit carius, quam pro vi oris denariorum, ille, qui uendidit, careat precio suo, et ille, qui emit, puniatur in lagena ceruisie traffnensis.

48 v Wyl thær noghen sælæ traffnæn øll || i stadthæn ath kand tall, tha schal 15 han sælæ stobæth for iiii pennyng och ycki dýrræ^{ve}, och engæn, hwath heldær han ær burghær eldær gæst, schal sælæ eldær købæ een tûndæ traffnæ øll dýerræ, en for vi ore pennyng; gør thær nogher i modt, tha schal then, thær ølæth sæll, mystæ syn betalyng, och then, thær ølæth købær, schal hauæ forbroth een tûndæ traffnæ øll. 20

<123.> Liii. Quandocumque tunna siliginis emitur pro vi solidis, tunc panis siliginis, proprie schönrog, qui pro denario uendatur, debet ponderare unum pondus, proprie pund, ponderis Coloniensis, et minor panis, qui pro obulo uenundetur, ponderabit xxii lota eiusdem ponderis. Item quando tunna tritici emitur pro marka denariorum, tunc par panum triticeorum, 25 denarium ualencium, ponderabit xiiii lota predicti ponderis, et secundum 49 r quod siligo uel triticum extenditur et re||mittitur in cariori foro uel leuiori, secundum hoc eciam debent pistorum pistare panes utriusque in ualore et pondere, extensiori uel remissiori, discrete secundum formam pretactam.

Naer en tunnæ rugh gialdær vi scilling pennyng, tha schal en schön- 30 roggæ gialdæ een pennyng och weyghæ i pund kolnæsçhæ wæcht, och eth schærffs brøth schal weyghæ xxii lood aff then samæ wæcht. Item naer een tunnæ hwedæ gialdær een mark pennyng, tha schal eth pår hwedæbrøth gialdæ en pennyng och weyghæ xiiii lood kønæsçhæ wecht, och e æfttær som rughæn och hwedæn dýræs eldær lætæs i theræ køpp, theræ æfttær 35 schulæ bagæren bagæ brødth lætær eldær swarær mæth schællicheyt æfttær thæn madæ, som forskreuet staer.

Æfftær thettæ *registrum* schulæ mand fyndæ i stathsens boog, thær 50r
mand ledæ æfftær.

Om noghen slaer een mand i hiell. <1.> Ai.

Ath xii nabur schulæ tyiæ om døthslagh, thær som saghschyldær ey
5 pa gribæs. <2.> Aii.

Om noghær gør nøth weriæ. <3.> Aiii.

Then en mand døth slaer och burth rýmær schal wæræ frethæ løøs.
<4.> Aiiii.

Om en thýff i hiel slaes om nather tydth i eens mands hws. <5.> Av.

10 Ath then, thær then andæn saer gør ey *meth* wylæ, thørff ey bæthæræ
modth fughdæn och byiæn, vdæn thæn schathen fæk. <6.> Avi.

Om noghær gør nøth wergæ och gør then andæn saer. <7.> Avii.

Hwosom woltagher quindæ. <8.> Aviii.

Gør noghær then andæn wældæ och gaer mæth wabæn i syth hws. <9.>
15 Aix.

Ath fughdæn och byiæn thýruæ ey gyuæ theræ ræth øuær, en ath then,
thær schadhæ haffthæ fangæn, wyldæ gyuæ syn tyl. <10.> Ax. ||

Ath engæn schal bæræ wabæn i stadhen. <11.> Axi.

Hwosom brýdhær *thet*, stadhen býthær. <12.> Axii.

20 Then synæ saer theer obenbaer paa thyng. <13.> Bi.

Gyuær en then *andæn* schensæls oerd. <14.> Bii.

Schendæs qwyndæ *sammæl meth* fulæ oerd. <15.> Biii.

Hwo syth swårth eldær knyff vth dragher tyl ath gøræ noghæn schadhæ
mæth. <16.> Biiii.

25 Dragher noghæn syn knyff a pa then andæn tyl ath gøræ *hannom* schå-
thæ. <17.> Bv.

Then for grofft schalkerii forwyndæs och rymær byien, schal wæræ
fredhæ løøs. <18.> Bvi.

Om then, thær stadhæn forbýthæs for syth schalkerii, om kommer
30 i gieen. <19.> Bvii.

Slaer en then andæn *meth* stang, kylæ elder staff mæth for rath. <20.>
Bviii.

Wordær kyff mellom to pa gadæ eldær strædæ, och the grybæ bodhæ
weriæ. <21.> Bix.

35 Om nogher gyuær andæn en kynhest. <22.> Bx.

Taghær noghær echtæ konæ och hauær en andæn echte en leuendæs.
<23.> Bxi.

Lokkær en then andæ(n)s echte konæ aff stadhæn *meth* hans gwotzs
<24.> Bxii.

Hwosom kær øuær then andæn, ath han hauær lokket hans echtæ konæ.
 <25.> C i. ||

51 r Then thær falkst sylleff sælær. <26.> C ii.

Om nogær vth leggær falschæ pennyng. <27.> C iii.

Er thet en enfalich bundæ, thær falschæ pennyng framdraghær. <28.> 5
 C iiii.

Smythær thær noghen falschæ pennyng. <29.> C v.

Om noghen sælær falst honnyng elder iern. <30.> C vi.

Om then thær hauær en falsk schieppæ. <31.> C vii.

Ath engæn schal straffæ noghen schieppæ, reeb elder alnæ, vdæn fyrst 10
 thær mædæs meth. <32.> C viii.

Then ther hauær falsk wyn madæ etc. <33.> C ix.

Om en hauær ræth madæ och tappæræn ycky fuld. <34.> C x.

Hwosom stæffnæs tyl ath tyiæ sandæn. <35.> C xi.

Om noghær gaer efftær then andæn om nattær tyth meth for ræthæls etc. 15
 <36.> C xii.

Sættær en then andæn i hechtæ etc. <37.> D i.

Om styld och thyuerii. <38.> D ii.

Leggær en then andæn thÿuerii tyl. <39.> D iii.

Om en qwyndæ bedryær thÿuærii. <40.> D iiii. 20

Then sæch sielleff dræbær. <41.> D v.

Then thær hengæs for ræth sagh. <42.> D vi.

Hwo thær grybæs mæth andæn mands echtæ konæ i hoor. <43.> D vii. ||

51 v Om nogher i hiel slaer horkarl. <44.> D viii.

Om then iwncfrw, ther sæch sielleff tagær man modt frendær råth. <45.> 25
 D ix.

Hwo then anden schÿdær i wand. <46.> D x.

Thet lofft, thær louæs for rathmenden. <47.> D xi.

Ath rathmend schulæ omschiffæ. <48.> D xii.

Hwosom brydær a modt radhmenden. <49.> E i. 30

Om nogher straffær fughden och radhmen i theræ dom. <50.> E ii.

Ath radhmendens och fughdens endrach i noghen thyng schal blyuæ
 fast. <51.> E iii.

Engæn ma talæ a pa thyngæ vden loff. <52.> E iiii.

Fyrst rathmend sende tyl noghær theræ both æfftær syn wydæ vth ath 35
 gyuæ. <53.> E v.

Om noghær rathmand wordær raths røuær och obenbarer theræ hieme-
 licheyt. <54.> E vi.

Ath rathmend thyruæ ey kommæ a pa thyngæ tyl ath schiliae noghen
 sagh ath. <55.> E vii. 40

Om noghær faer schathæ aff then andæns bygægnyng. <56.> E viii.

Om nogher faer schadhæ aff then andæns fææ w for wands. <57.> E ix.

Om noghær faer syn døth aff en andens fæ. <58.> Ex.

Faer noghær saer ey læst aff en andæns fæ. <59.> E xi. ||

5 Hwo then andens thyng tagher vdæn synæ myndæ och wythscopp. ^{52r}
<60.> E xii.

Kær en a pa then andæn, ath han giordhæ hannom schadhæ i syth gwotzs. <61.> Fi.

Wordær noghær yllæ handælæth vdæn byiæn for en andens schyld.
10 <62.> F ii.

Engen schal tyiæ om noghen drabelich sagh, vdæn han hauær hws i ståthen. <63.> F iii.

Hwo thær tyiæ ma om guths fryth och blosens vth gýdælsæ. <64.> F iiii.

Ath en kan ycki seyæ ney for thet, han bekendæs obenbaræ a pa thyngæ.
15 <65.> F v.

Hwo som ney seiær for een thyng och wyl alligæwæl ycki swæræ thær a pa. <66.> F vi.

Tabæs en thyng, thær en hauær tyl laens aff een andæn elder tyl bandæ.
<67.> F vii.

20 Fangær en then andæn nogher thyng ath giommæ elder tyl pandæ.
<68.> F viii.

Engæn schal sælæ hws eldær iordh, fyrræ han bythæræt syn eghen frendær fyrst. <69.> F ix.

Ath hwer mand schal gyuæ syn iordh schýld vth i lauæ tydth. <70.> F x.

25 Hwat schyld een schal gyuæ aff thet hws, thær gensten vpbrendær, æfftær han flytter ther i. <71.> F xi.

Ath husbunden ma ickæ dryuæ then vth, hans hws || hauær fæst, fyrræ ^{52v}
en i rætæ týth. <72.> F xii.

Om noghær wyl hyndæræ then anden. <73.> Gi.

30 Ath besættæ noghær mands gwotzs. <74.> G ii.

Then besæth wrdær och burth rýmær. <75.> G iii.

Om to hauæ eth hws tyl fellæ. <76.> G iiii.

Hwosom gaer om nather tyth ath byien. <77.> G v.

Hwo then andæn settær i hæchtæ. <78.> G vi.

35 Gyuæs een guths pennyng a pa eth køpp. <79.> G vii.

Gør eth barn noghæn saer. <80.> G viii.

Slaer eth barn noghen i hiell. <81.> G ix.

Wyl noghær byggæ swynestygh etc. <82.> G x.

Then syn iordh fæstær tyl beschedæn tÿth, ath rentæn schal yckæ hyiæs. (83.) Gxi.

Om gwoztz *thet* en hauær fryith aer och dagh vdæn last. (84.) Gxii.

Hauer nogher gwoths iii aer i synæ wæra vdæn a kæræ och last. (85.) Hi.

Engen schal gyuæ iordh gwoztz tyl sælæ gyfft etc. (86.) Hii. 5

Steffnæs noghær for rætæ och forsmaer ath kommæ etc. (87.) Hiii.

Om kærmael for gyald. (88.) Hiiii.

Thet giald, thær ney seyæs for. (89.) Hv. ||

53 r Om giald yndæn x mark. (90.) Hvi.

Thet giald, thær øuer gaer x marc. (91.) Hvii. 10

Hwræ myghet giald mand ma tyiæ om. (92.) Hviii.

Om lagsøgæls for giald. (93.) Hix.

Om lagsocht mand syddær øuær hørech. (94.) Hx.

Ath en forwnden man er rætæløos. (95.) Hxi.

Ath nabur tyiæ sculæ blyuæ fast. (96.) Hxii. 15

Thrætær nogher om eth panthsæns wærth. (97.) Ii.

Giald schal gialdæs *meth* godhe mends øuerwærelsæ tyl tyiæ och wyndnæ. (98.) Iii.

Iattæs noghet for gothæ mænd, tha schal *thet* och betales for gothæ mend. (99.) Iiii. 20

Engæn ma tyiæ, fyrræ hans bylagh gialdæs om the thyng, burgheræn røra. (100.) Iiiii.

Om gæstsæns købenshapp fra sentæ Martens dagh och tyl myth fast. (101.) Iv.

Naer thær begyndæs ath muræ etc. (102.) Ivi. 25

Brÿdær een *then* andens dør. (103.) Ivii.

Slaes to och wylæ ey kæræ pa hwer anden. (104.) Iviii.

Bÿggær een nÿi schypp. (105.) Iix.

Tÿiær thær noghær falskæligh. (106.) Ix.

Aff døth mands ærffkøpp. (107.) Ixi. 30

Item døær noghær bradh døth. (108.) Ixii. ||

53 v Kær fughdæn for ærffkøpp. (109.) Ki.

Ath hwær husbund schal gyuæ byscopens fughet ii pennyng etc. (110.) Kii.

Ath gwoztz ma føræs tyl schypps. (111.) Kiii. 35

Allæ thyng ma føræs fall hwær dagh. (112.) Kiiii.

Om thær fyndæs ycki brøth fall. (113.) Kv.

Om the, thær schulæ gialdæ arn giald. (114.) Kvi.

- Then ræntæ aff hwærth wyndu. <115.> K vii.
 Om wyn sall. <116.> K viii.
 Ath wynæn schal prøuæs þa radhws. <117.> K ix.
 Om noghær sæll wærræ wyn, en han ladær smagæ. <118.> K x.
 5 Sæll een kort wyn aff eth rynst fath <119.> K xi.
 Ræth aff øuærschær. <120.> K xii.
 Ath een nyi rathmand schal gyuæ hans y gang thet samæ aer. <121.> Li.
 Hwræ traffnæ øl schal sælæs. <122.> Lii.
 Om baggær brøth ræth. <123.> Liii.

10 Aalborg.

1271. 6. april.

10

Kong Erik 5. Glipping tillader borgerne i Ribe at udføre varer til Flandern og det øvrige udland.

A: RA. Ribe by. Perg. 21,5 × 14 (plica 3), hullet og plettet, forneden t.v. er hele
 15 plica og et stykke af perg. afrevet. Seglet omtales af S. Abildgaard, Langebeks
 saml. VI, RA., som »lidet beskadiget«. Paa bagsiden m. hd. fra beg. af 16. aarh.:
*Kong Eriks breff, at wy ma vdhføre flesk, korn oc anner kobenscab i Flander elder
 anderstet.* — Aa: Vidisse 1491 29. december. — Ab: RA. Danske Kanc. Privilegier
 inds. 1648 f. 8r (oversættelse).

20 *Atlas* nr. 139.

Tryk: Terpager 688. Dipl.Dan. og DRB. 2 rk. II nr.162. — Reg.Dan. nr.1196;
 Rep. 1 rk. nr.396.

Ericus, dei gracia Danorum Sclauorumque rex, omnibus hoc scriptum
 cernentibus in domino salutem. Notum esse uolumus uniuersis, quod
 25 nos dilectis ciuibus nostris Ripensibus exigentibus eorum seruiciis fidelibus
 et deuotis deferendi in Flandriam uel alibi extra regnum nostrum, ubi
 magis hoc eis expedit, lardum, anonam, equos ac alias res uenales, quas
 gracia mercandi emerint et emptas deferre uoluerint, damus licenciam et
 liberam facultatem. Ne igitur super [h]ac gracia specialiter eis facta ipsi
 30 uel aliquis ipsorum possint ab aliquo impediri, presentes litteras sub sigillo
 nostro eisdem contulimus in huius rei testimonium pariter et cautelam.
 Datum Alæburgh anno domini m^o cc^o l^o xx primo in secunda feria pasche
 presentibus dominis Uffone, dapifero nostro, Laurencio Tuki sun et
 Godich, adu[ocato Rip]ensi.

4 en] foran ordet overstr. eld A.

11

1271. 6.—11. april.

Aalborg.

Kong Erik 5. Glipping fritager borgerne i Ribe for told og torvegæld overalt, hvor de kommer i riget for at handle.

A: RA. Ribe by. Perg., hullet og plettet, 22,5 × 10,5 (plica 2,5). Udrevet seglsnit i plica. Paa bagsiden m. hd. fra beg. af 16. aarh.: *Kong Eriks friheyd pa toln.* — Aa: 5 RA. Danske Kanc. Privilegier inds. 1648 f. 9r (oversættelse).

Atlas nr. 140.

Tryk: Terpager 688; Dipl.Dan. og DRB. 2. rk. II nr. 163. — Reg.Dan. nr. 1197; Rep. 1. rk. nr. 397.

Ericus, dei gracia Danorum S[c]lauorumque rex, omnibus pres[e]ns scrip-¹⁰
tum cernentibus in domino salutem. Cercior habetur rerum cognicio,
si scripture testimonio confirmetur. Ea propter notum facium tam pre-
sent[i]bus quam futuris, quod latoribus presencium, dilectis nostris ciu[i]bus
Ripensibus, hanc libertatis pre[r]ogatiuam exigentibus ipsorum [diu]tinis
seruiciis et meritis contulimus, ut, ubicumque infra terminos regni nostri¹⁵
[ne]gociacionis causa suis mercimoniis deuenerint, ab omni solucione
thelonii et torghyald liberi ess[e de]beant et exempti. Inhib[emus] di-
strictius per gratiam nostram, ne quis exactorum nostr[orum] s[e]u eorun-
dem officialium [predi]ctos ciues nostros super h[ac e]munitatis gracia
ipsis a nobis indulta et concessa presumat aliquatenus [m]olestare. Quod²⁰
qui con[tra] prohibicionem nostram temere attemptauerit, offens[am]
regiam se nouerit incursum. Datum Alæburgh anno domini m^o cc^o lxx^o
primo in ebd[omad]a pasce presentibus dominis [U]ffone dapifero, Lau-
rencio [Tu]chisun et Godik, aduocato Ripensi.

12

1283. 15. juli.

Ribe.²⁵

Kong Erik 5. Glipping fritager borgerne i Ribe for at betale told paa Skaane-markederne.

A: RA. Ribe by. Perg. 16,5 × 9 (plica 1,8). Hul i pergamentet, saaledes at kun *iu*
er bevaret af udstedelsesmaanedens navn. Fragment af kongens dobbeltsegl af
grønt voks, DKS. nr. 19, i røde, hvide og grønne silketraade. Paa bagsiden m. hd.³⁰
fra beg. af 16. aarh.: *Kong Eriks friheyd pa toln.* — Aa: Vidisse 1424 6 maj under
Kejserprocessen, tabt, men aftrykt i SRD. VII 328. — Ab: RA. Danske Kanc.
Privilegier inds. 1648 f. 10r (oversættelse med urigtigt aar 1288).

Atlas nr. 215.

Tryk: SRD. I. I.; Terpager 689 (med urigtigt aar 1288); Dipl.Dan. og DRB. 2. rk.³⁵
III nr. 66. — Reg.Dan. nr. 1399* = 1314*; Rep. 1. rk. nr. 485.

Ericus, dei gracia Danorum Sclauorumque rex, omnibus hoc scriptum
cernentibus in domino salutem. Scire uolumus uniuersos, quod nos di-

lectos nobis ciues Ripenses ab omni solucione thelonei in nundinis nostris Scaniensibus, sicut ubique infra terminos regni nostri a solucione thelonei sunt exempti, dimittimus liberos et exemptos, prohibentes districte per graciam nostram, ne quis aduocatorum nostrorum seu eorundem officia-
 5 lium, qui dictis nundinis pro loco et tempore prefuerint, ipsos contra tenorem presencium presumat aliquatenus impedire, prout regiam uitare uoluerit ulcionem. In cuius rei testimonium sigillum presentibus litteris duximus apponendum. Datum Ripis anno domini m^o cc^o octogesimo tercio idibus iu[luii] teste domino Petro dapifero.

10 Ribe.

1288. 28. december.

13

Kong Erik 6. Menved stadfæster Ribes privilegier, fritager borgerne for told, torvegæld, vragret og forband saavel paa markederne i Skanør som andetsteds i riget og bekræfter, at de beslutninger, stadens raadmænd tager sammen med kongens foged, er bindende for borgerne.

15 A: RA. Ribe by. Perg. 28 × 13,5 (plica 2). Udrevet seglsnit. — Aa: Vidisse 1424 6. maj under Kejsersprocessen, tabt, men aftrykt i SRD. VII 327. Paa bagsiden m. hænder fra beg. af 16. aarh.: *De preuilegiis Skanor, oc hwat borgemester oc radh gøre meth foudens mynne scal fast bliffue.* — Ab: Vidisse af 1465 25. marts. — Ac: Vidisse 1491 29. december. — Ad: Vidisse 1506 11. juli. — Ae: RA. Danske Kanc. Privilegier
 20 inds. 1648 f. 11r (oversættelse).

Atlas nr. 264.

Tryk: Terpager 689; SRD. l. l.; Dipl.Dan. og DRB. 2. rk. III nr. 333. — Reg.Dan. nr. 1409; Rep. 1. rk. nr. 562.

25 **E**ricus, dei gracia .Danorum Sclauorumque rex, omnibus hoc scriptum cernentibus salutem in domino sempiternam. Dignum esse arbitramur illos a nobis specialibus attolli debere graciis et fauoribus precipuis honorari, qui nostris progenitoribus ac nobis grata semper fidelitatis seruicia inpendere studuerunt. Hinc est, quod nos dilectos nobis ciues Ripenses, presencium exhibitores, ipsorum exigentibus meritis et seruiciis benigno fauore
 30 prosequi uolentes, omnia priuilegia sua, libertates et iura, que et quas a progenitoribus nostris habere dinoscuntur, tenore presencium confirmamus, hanc eis graciam superaddentes specialem, quod ubicunque infra terminos regni nostri deuenierint, ab omni solucione thelonii, tam in nund[inis nostris Scanør] quam alibi in regno nostro, torughgiald, strand-
 35 wrek et forband liberi esse debeant et penitus absoluti. Uolumus insuper,

7 sigillum] herefter glemt nostrum A. 9 iu[luii] bør læses for iu[nii], saaledes som det ogs. staar i ældre afskrifter (f. eks. SRD. VII 328), thi kong Erik var i Ribe 15. juli (jf. flg. priuilegium), mens han 3. juni var i Lund. 34—35 strandwrek] strandwraek Ad. 35 forband] forbandes Ad.

ut quicquid consules dictorum ciuium simul cum aduocato nostro, quicumque pro tempore fuerint, decreuerint faciendum, ratum et stabile remota quorumcu[m]que] conciuium reclamacione habeatur. Inhibemus igitur districte per gratiam nostram, ne quis aduocatorum nostrorum uel eorundem officialium seu quisquam alius ipsos ciues super hac emunitatis gracia 5 sibi a nobis indulta audeat molestare, sicut regiam uitare uoluerit ulcionem. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus duximus apponendum. Datum Ripis anno domini m^o cc^o lxxx^o viii^o in die beatorum innocencium testibus dominis magistro Martino cancellario nostro et Petro dapifero nostro. 10

14

1292. 25. august.

Nyborg.

Kong Erik 6. Menved tilstaar Ribe by fri besiddelse af forstranden, List, Manø og stranden mellem disse steder og Ribe sammen med dybet og overjader Ribe by jurisdiktionen de samme steder.

A: RA. Ribe by. Perg., hullet, 21 × 9,5 (plica 1,8). Seglsnit. Paa bagsiden m. hd. 15 fra beg. af 16. aarh.: *Pa List haffn.* — Aa: Vidisse 1482. — Ab og Ac: RA. T.K.I.A. 99 Akter vedrørende stridigheder mellem kongen og Hans d. Ældre pk. II og IV. — Ad: Gem. Arch. XXII 31 H (Hansborg), tysk oversættelse. — Ae: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 12r (dansk oversættelse).

Atlas nr. 286. 20

Tryk: Terpager 690; Michelsen I 519 nr. 42; Dipl.Dan. og DRB. 2. rk. IV nr. 82. — Reg.Dan. nr. 1453*; Rep. 1. rk. nr. 605.

Ericus, dei gracia Danorum Sclauorumque rex, omnibus presens scriptum cernentibus salutem in domino sempiternam. Ten[ore] presencium notum facimus uniuersis, nos exhibitoribus presencium, ciuibus Ripensibus ipsorum forstrand, Liist, M[a]nnø et litora omnia inter predicta loca et ciuitatem Ripensem s(i)ta una cum ipsorum diyb, sicut ea habere aswe[u]eran[t] ab antiquo, per presentes dimittimus libere possidenda, ita eciam quod quicumque in dictis diyp uel fors[tr]and forefecerit[t], in [c]iuitate Ripensi agat et respondeat ac satisfaciat secundum leges ciuitatis eiusdem, prout [c]on[sue]tum est ab antiquo. Unde prohibemus districte per gratiam nostram, ne quis aduocatorum nostrorum uel officialium eorundem seu quisquam alius ipsos contra tenorem presencium presumat aliquatenus molestare, sicut regiam uitare uoluerit ulcionem. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus duximus a[ppo]- 35 nendum. Datum Nyburgh anno domini m^o cc^o nonagesimo secundo in

crastino beati Bartholomei [a]postoli in presencia nostra [et] di[l]iecte matris nostre, testibus dominis Iohanne episcopo Arusiensi, Petro Niclæs [sun] quondam da[pi]fero, Tuuone [R]in[eb]jek et Hamundo Litlæ.

Ribe.**1294. 6. august.****15**

5 *Kong Erik 6. Menved overdrager Ribe en eng til stadens befæstelse.*

A: RA. Ribe by. Perg. 19 × 6,5 (plica 2). Perg. seglrem. — Aa: NLA. Ribe raadstuearkiv. Vidisse af Ribe kapitel 1585 18. sept. med paategning: *Læst udi commissi-
onen i Weille d. 15. aug. 1715.*

Atlas nr. 303.

10 *Tryk:* Terpager 30 (efter A) og 707 (efter Aa); Dipl.Dan. og DRB. 2. rk. IV nr. 134. — Reg.Dan. nr.1468*; Rep. 1. rk. nr. 630.

E, dei gracia Danorum Sclauorumque rex, omnibus presens scriptum cernentibus salutem in domino sempiternam. Notum facimus uniuersis, quod nos exhibit[oribus] pre]sencium, dilectis ciuibus Ripensibus, 15 pratum quoddam ex parte occidentali Kunungs ææng iuxta Ripis situm, quod eis personaliter assignauimus ad municionem ciuitatis eorum, dimisimus fodiendum et pro suis usibus libere ordinandum, donec circummurata fuerit ciuitas antedicta, prohibentes districte, ne quis cuiuscumque conditionis ipsos ciues super dicto prato presumat aliquatenus molestare, sicut 20 regiam uitare uoluerit ulcionem. Datum Ripis anno domini m^o cc^o xc^o quarto in die beati Sixti pape, teste domino Akone dapifero nostro.

Vordingborg.**1315. 13. april.****16**

Kong Erik 6. Menved forordner, at biskoppen og alle gejstlige personer og alle andre, af hvad stand de er, som ejer jorder i Ribe, skal bidrage til 25 byens befæstning.

A: RA. Ribe by. Perg. 20,5 × 6,5. Perg. flig afrevet. — Aa: Vidisse 1334 4. marts. Atlas nr. 552.

Tryk: Terpager 31 og 690. — Reg.Dan. nr.1806*; Rep. 1. rk. nr. 1115.

30 **E**, dei gracia Danorum Sclauorumque rex, ciuibus Rypensibus salutem et gratiam. Uolumus modis omnibus et mandamus, ut uenerabilis pater dominus Iohannes, episcopus Rypensis, et omnes persone ecclesiastice ceterique alii, cuiuscumque condicionis sint, qui terras in ciuitate uestra possidere dignoscuntur, secundum estimacionem terrarum suarum,

3 [R]in[eb]jek] Richnebeck *Terpager*. 12 E. = Ericus. 29 E. = Ericus.

prout per fideles nostros dominos Petrum Falkynhaghæn et Iohannem Friis ac consules uestre ciuitatis fuerint estimate, soluere et contribuere cum communitate uestra pro municione ipsius ciuitatis uestre teneantur, sicuti per predictos dominos P. et Io. nostro nomine fuerint requisiti. Datum Woringburgh anno domini m^o ccc^o quintodecimo dominica proxima 5 ante festum beatorum martirum Tiburcii et Ualeriani in presencia nostra nostro sub secreto.

17

1320. 3. september.

Søborg.

Kong Christoffer 2. stadfæster Ribes privilegier.

A: RA. Ribe by. Perg. 30 × 11,5 (plica 3,5), Christoffer 2.s dobbeltsegl af brunt 10 voks, DKS. nr. 30, i røde og grønne silketraade. Paa bagsiden med haand fra beg. af 16. aarh.: *Kong Cristoffers stadhfæstels.* — Aa: Vidisse 1424 6. maj under Kejserprocessen, tabt, men aftrykt i SRD. VII 328. — Ab: Vidisse 1485 eller 1495. — Ac: RA. Danske Kanc. Privilegier inds. 1648 f. 13r (oversættelse med urigtigt aar 1324).

Atlas nr. 644.

15

Tryk: Terpager 690; SRD. I. I. — Reg. Dan. nr. 1936 og 1958; Rep. I. rk. nr. 1310.

Cristoforus, dei gracia Danorum Sclauorumque rex, omnibus presens scriptum cernentibus salutem in domino sempiternam. Notum facimus uniuersis, quod nos exhibitores presencium, nobis in Christo dilectos ciues Ripenses, speciali gracia prosequi uolentes et fauore, ipsis dimittimus 20 omnia priuilegia, iura, libertates et gracias, que uel quas a nostris progenitoribus, regibus Dacie patentibus litteris se docere poterunt, liberius habuisse, et easdem omnes et singulas tenore presencium confirmamus. Unde sub optentu gracia nostre districtius inhihemus, ne quis aduocatorum nostrorum, eorundem officialium seu quisquam alius, cuiuscumque 25 condicionis, dignitatis aut status existat, ipsos ciues Ripenses super huiusmodi confirmacionis libertatum gracia ipsis a nobis indulta presumat aliquatenus impedire seu in aliquo perturbare, prout indignacionem nostram et ulcionem regiam duxerit euitandam. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum. Datum Syoburgh anno 30 domini millesimo trecentesimo uicesimo quarta feria proxima ante festum natiuitatis uirginis Marie gloriose in presencia nostra.

18

1326. 15. august.

Nyborg.

Kong Valdemar 3. stadfæster Ribes privilegier.

A: RA. Ribe by. Perg. 32 × 11,5 (plica 2,8). Kongens sekret af grønt voks (DKS. 35 nr. 33) i hvide og grønne silketraade. Paa bagsiden med haand fra beg. af 16. aarh.:

Kong Eriks (sen. rett. til *Woldemar*) *stadfestelse pa priuilegia*. — *Ab*: RA. T.K.I.A. 99 Akter vedrørende stridigheder mellem kongen og Hans d. Ældre pk. II. — *Ac*: RA. Gem.Arch. XXII 31 H (Hansborg), tysk oversættelse. — *Ad*: RA. Danske Kanc. Privilegier inds. 1648 f. 15r (dansk oversættelse).

⁵ *Atlas* nr. 746 (skriftprøve).

Tryk: Terpager 691; Dipl.Dan. og DRB. 2. rk. IX nr. 297. — Reg.Dan. nr. 1996; Rep. 1. rk. nr. 1443.

Woldemarus, dei gracia Danorum Sclauorumque rex, omnibus presens
 10 scriptum cernentibus salutem in domino sempiternam. Notum faci-
 mus uniuersis, quod nos exhibitores presencium, nobis in Christo dilectos
 ciues Ripenses, speciali gracia prosequi uolentes et fauore, ipsis dimittimus
 omnia priuilegia, iura, libertates et gracias, que uel quas a nostris progeni-
 toribus, regibus Dacie, patentibus litteris se docere poterint, liberius habu-
 15 isse, et easdem omnes et singulas tenore presencium confirmamus. Unde
 sub obtentu graciae nostre districtius inhiemus, ne quis aduocatorum
 nostrorum, eorumdem officialium seu quisquam alius, cuiuscumque condi-
 tionis, dignitatis aut status existat, ipsos ciues Ripenses super huiusmodi
 confirmacionis libertatum gracia ipsis a nobis indulta presumat aliqua-
 20 tenus inpedire, seu in aliquo perturbare, prout indignacionem nostram et
 ulcionem regiam duxerit euitandam. In cuius rei testimonium sigillum
 nostrum presentibus est appensum. Datum Nyborgh anno domini mille-
 simo tricentesimo uicesimo sexto in die assumptionis beate Marie uirginis
 in presencia nostra.

Nyborg.

1326. 15. august.

19

²⁵ *Kong Valdemar 3. fritager borgerne i Ribe for told og andre afgifter, specielt forband og torvegæld, overalt i riget.*

A: RA. Ribe by. Perg. 24,5 × 12 (plica 2,5). Kongens sekret af grønt voks, let beskadedet, DKS. nr. 33 (ikke anført), i hvide og grønne silketraade. Paa bagsiden med haand fra beg. af 16. aarh.: *Kong Waldemars friiheytt*. — *Aa*: Vidisse under Kejser-
 30 processen 1424, tabt, men aftrykt i SRD. VII 328. — *Ab*: Vidisse 1491 29. december. — *Ac*: RA. Danske Kanc. Privilegier inds. 1648 f. 14r (oversættelse).

Atlas nr. 745.

Tryk: Terpager 691; SRD. l. l.; Dipl.Dan. og DRB. 2. rk. IX nr. 298. — Reg.Dan. nr. 1997; Rep. 1. rk. nr. 1444.

³⁵ **W**oldemarus, dei gracia Danorum Sclauorumque rex, uniuersis presens
 scriptum <inspecturis> salutem in domino sempiternam. Discrete
 decreuit antiquitas, ut ea, que in tempore geruntur, ne simul cum tem-

36 [inspecturus] *agl. A; jf. nr. 3.*

pore labantur, litterarum testimonio roborentur. Nouerint igitur uniuersi presentem paginam inspecturi, quod mercatores et ciues nostros Ripenses, ubicumque infra terminos regni nostri deuenerint, liberos esse uolumus in perpetuum ab omni theloneo et ab omnibus aliis seruiciis et solucionibus, que aliis distinguntur (uocabulis), uidelicet forband et t̅orghyald, mandantes, ne quis, ubicumque memorati ciues applicuerint, ipsos super predicta libertate sibi auctoritate indulta regia attemptet aliquatenus molestare uel aliquam uexacionem seu iniuriam irrogare. Ut igitur inconcusse et libere in perpetuum data sibi libertate uti ualeant, nemine mandato nostro in hac parte presumente contraire, presentem paginam memoratis mercatoribus nostris conferendam duximus sigilli nostri appensione roboratam. Datum Nyborgh nostro sub secreto anno domini millesimo tricentesimo uicesimo sexto in die assumptionis beate Marie uirginis testibus dominis Alberto Albrict *sun* et Offone Niclæs *sun*.

20

1326. 13. november.

Varde. 15

Kong Valdemar 3. befaler alle, som opholder sig i Ribe, at adlyde raadmændene og befaler alle fremmede, som bor i staden om vinteren, at deltage i betalingen af byskatten.

A: tabt. — Aa: Kgl. Bibl., Ny kgl. saml. fol. 419c (Ribe bys kopibog fra 1601). — Ab: Terpager 692.

Tryk: Terpager I. 1.; Dipl.Dan. og DRB. 2. rk. IX nr. 327. — Reg.Dan. nr. 2007*; Rep. 1. rk. nr. 1456.

Text efter Aa.

Waldemarus, dei gratia Danorum Sclauorumque rex, ciuibus Ripensibus salutem et gratiam. Mandamus omnibus et singulis in uestra ciuitate commorantibus, in foro uestro ementibus et uendentibus, cuiuscumque conditionis siue status existit, ut consulibus uestris sint obedientes in omnibus ad mandatum et usum nostrum perficiendum, prout per eosdem fuerint requisiti. Insuper mandamus omnibus et singulis hospitibus per totam hyemem commorantibus et iacentibus, ut contributionem, quae dicitur byskat, ut ciues absque omni contradictione contribuant et exponant, sicuti regiam uindictam et nostram ultionem duxerint euitandam. Datum Warwit nostro sub secreto anno domini mcccxx sexto quinta feria proxima post diem beati Martini episcopi et confessoris teste domino Ludouico Albrition.

5 (uocabulis] *mgf. A; jf. nr. 3.*

1334. 4. marts.

21

Grev Gerhard vidimerer og stadfæster privilegierne af 25. maj 1265 og 13. april 1315.

A: RA. Ribe by. Perg. 30 × 12 (plica 1,5). Seglsnit. Paa bagsiden med haand fra⁵ beg. af 16. aarh.: *Eth widdisse aff ii kongers breff at prester schule giffue skyld aff theris iordh.* S. Abildgaard, Langebeks saml. VI, RA., oplyser, at et »lidet pergamentsbrev af kong Eric Plogpenning, datum anno domini m^o cc^o xv^o« var »hæftet fast« til dette brev. Det maa formodentlig være enten brevet af 1265 ²⁵/₅ eller brevet af 1315 ¹³/₄. Paa plica er der spor af 2 knappenaale.

¹⁰ Atlas nr. 1104.

Tryk: Rep. 1. rk. nr. 1682 (i udtog); Dipl.Dan. og DRB. 2. rk. XI nr. 115.

Gherardus, dei gracia comes Holtzacie et Stormarie, uniuersis in ciuitate Rypensi possessiones habentibus, cuiuscumque condicionis, status aut dignitatis existant, salutem in domino sempiternam. Notum facimus uobis¹⁵ omnibus et singulis et uniuersis, quorum interest uel interesse poterit, nos uidisse et audiuisse litteram domini Erici, quondam regis Dacie, pie memorie ab antiquis temporibus regnantis, aliam eciam litteram domini Erici regis regni predicti nunc nouiter mortui sub ueris eorum sygillis, non cancellatas, non abolitas nec in aliqua sui parte uiciatas in hec uerba:²⁰ Tenor prime littere talis est: Ericus dei gracia Danorum Sclauorumque rex (etc. = nr. 6). Tenor uero secunde littere talis est: Ericus dei gracia Danorum Sclauorumque rex (etc. = nr. 16). Nos etenim predictas litteras in omni suo robore approbamus et eadem confirmamus. Uolumus eciam ac firmiter mandamus, ut ea, que in dictis litteris continentur et narrantur,²⁵ sine reclamacione aliqua obseruentur. In cuius rei testimonium sygillum nostrum presentibus est appensum. Datum anno domini m^o ccc^o xxx^o quarto proxima sexta feria ante dominica Letare.

Viborg.

1368. 20. maj.

22

Henrik og Claus, grever af Holsten etc. og herrer over Jylland, fritager inden³⁰ for deres herredømme og rige borgerne i Ribe for told, saavel paa Skaanemarkerne som andetsteds, torvegæld, vragnet og forbud og giver dem ret til at føre deres varer, hvorhen de vil uden for riget; de fastslaar, at beslutninger, raadmændene tager sammen med grevernes foged, skal staa ved magt, og stadfæster byens tidligere privilegier.

³⁵ A: RA. Ribe by. Perg. 30,5 × 13,5 (plica 3). To perg. seglremme. Paa bagsiden med haand fra beg. af 16. aarh. *Stadhfæstelse alle wor priuilegia oc wy ma alle hande vdhføre.* — Aa: Vidisse 1491 29. december. — Ab: NLA. Ribe raadstuearkiv. Vidisse

af Chr. IV 1596 28. maj med oplysning, at brevet havde to hængende segl. — *Ac*: RA. Danske Kanc. Privilegier inds. 1648 f. 16r (oversættelse).

Tryk: Terpager 692; Suhm XIII 856. — Reg. Dan. nr. 2605; Rep. 1. rk. nr. 2849.

Omnibus presens scriptum cernentibus Henricus et Nicholaus, dei gracia fratres, comites Holsacie et Stormarie et domini Iucie, in domino salutem sempiternam. Notum facimus uniuersis, presentibus et futuris, quod nos exhibitoribus presencium, dilectis nostris ciuibus Ripensibus, exigentibus ipsorum meritis et seruiiciis hanc libertatem prerogatiuam conferimus per presentes, quod, ubicumque infra terminos domini nostri et regni cum suis mercimoniis deuenerint, ab omni solucione thelonii, tam in nundinis Skanæør quam alibi in regno nostro, thorryggiald, strandwregh et foorbodh liberi esse debeant penitus et exempti. Item predictis ciuibus plenam licenciam et liberam damus facultatem deferendi annonam, lardum et butirum et alia mercimonia, quecumque habuerint, extra regnum nostrum, quocumque uoluerint, non obstante prohibicione nostra ne talia extra regnum nostrum deferantur. Item quicquid consules dictorum ciuium simul cum aduocato nostro, quicumque pro tempore fuerint, decreuerint faciendum remota ciuium et quorumcumque aliorum reclamacione ratum et stabile habeatur. Dimittimus eciam predictis ciuibus omnia priuilegia, iura, libertates et gracias, que et quas a Waldemaro rege legislatore et suis successoribus regibus dignoscuntur liberius habuisse, et easdem omnes et singulas tenore presencium confirmamus. Unde sub optentu graciae nostre districtius inhihemus, ne quis aduocatorum nostrorum, eorumdem officium seu quisquam alius, cuiuscumque condicionis aut status existat, ipsos ciues Ripenses super huiusmodi confirmacionis libertatum gracia ipsis a nobis indulta presumat aliqualiter impedire, prout indignacionem nostram duxerit euitandam. In cuius rei testimonium sigilla nostra presentibus sunt appensa. Datum Wyburgh anno domini m^occc^olx^o octauo sabbato post ascensionem domini.

23

1374. 23. juni.

Ribe. 30

Biskoppen i Ribe og hele kapitlet bekræfter, at de har set stadsretten af 26. juni 1269, hvori er indføjet en bestemmelse om, at de beslutninger, som raadmændene tager sammen med kongens foged, skal staa ved magt (Text I 32).

A: RA. Ribe by. Perg., hullet, 23 × 9,5 (plica 2). To seglsnit.

35

Tryk: Rep. 3026 (i udtog).

Omnibus presens scriptum cernentibus Iohannes, dei gracia episcopus Ripensis, totumque capitulum ibidem salutem in domino sempiter-

nam. Notum facimus uniuersis nos priuilegia, libertates et iura ciuibus Ripensibus indulta plures articulos continencia et uero sigillo pendenti confirmata uidisse et perlegisse, que incipiunt sub forma subsequenti. Anno dominice incarnationis m^o cc^o lx^o nono sexto kalendas iulii ab illu-
 5 strissimo domino Erico, rege Danorum, filio domini regis Christofori, anno regni dicti domini regis Erici xii^o, hec iura et decreta in concilio apud Nyburgh celebrato melioribus regni nostri hoc consencientibus ciuibus Ripensibus sunt indulta et sigillo domini regis confirmata, in quibus
 10 [qu]idem articulis iste, qui sequitur, est insertus: Super quacumque causa consules cum aduocato in unum conuene[r]int sine quorumlibet ciuium uel aliorum proclamacione ratum et stabile teneatur. In cuius rei testi-
 monium sigilla nostra presentibus duximus apponenda. Datum anno domini m^o ccc^o lxx^o quarto in uigilia beati Iohannis baptiste.

Helsingør

1410. 12. marts.

24

15 *Kong Erik 7. af Pommern stadfæster de privilegier, som er givet Ribe af tidligere konger.*

A: tabt, registreret i Gl. kgl. saml. fol. 1128 (Ribe bys registratur fra 1542), hvor det siges, at brevet »er underhengdt woress stadtzrett aff k. Erick 1269«, og Ny kgl. saml. fol. 419c (Ribe bys kopibog fra 1601). S. Abildgaard, Langebeks saml. VI,
 20 RA., omtaler ligeledes, at brevet var »hæftet ved« Stadsretten 1269, samt at der ingen segl fandtes, men kun silken, i hvilken seglet havde hængt. — Aa: Vidisse 1446. — Ab: RA. Danske Kanc. Privilegier inds. 1648 f. 17r.

Tryk: Rep. 1. rk. nr. 5077 (i udtog).

Text efter Ab.

25 **W**ii Erich, med guds naade Danmarchis, Suergis, Norges, Wendes och Gottis konning och hertugh i Pommeren etc., kiendes met dette wort obne breff for alle mend, som dette seer eller och hører, att de preuilegia, frelsze och frihed, som wore forfædre, konger i Danmarck, aff dieres goede och kierlige willie och synderlig naade wndt och giffuet haffuer
 30 dissze breffuiszer, alle woris kiere borger i Ribe, de samme preuilegia, frelsze och frihedt wnde wi dennem fremdielles aff wor synderlig naade, och dem stadfeste wi och fuldbiurde met dette wort obne breff i alle maade, som denne preuilegium och frihed liude och wduisze, som dette wort breff ehr wederhendigt. Thi forbiude wi alle wore fougder och emmetzmend och
 35 alle andre, huo de helst erre, dem imod dette wort breff at hindre, men heller i alle maader at fordre, som forschreffuet stander, och till beuaring

disze for^{ne} stycker daa haffue wi wort zignete laadet henge for dette wort breff. Giffuen wdi Helszingøer aar 1410 s. Gregorii papæ daug.

25

1443. 5. januar.

Ribe.

Kong Christoffer 3. af Bayern tager borgerne i Ribe under sin beskyttelse, giver dem en stadsret og stadfæster Christoffer 1.s privilegium 1252 25. juli. 5

A: RA. Ribe by. Perg. 63,5 × 36,5 (plica afskaaret), plettet og hullet, oplæbet paa blaat papir. Seglsnit. Segl mgl. nu, men omtales af Resen 169: »henger der under i røde hvide og sorte Silche-Traaer et stor rund hvid Vox-Dosie, hvor udi paa den ene er indtryckt K. Christoffers Sigillum Majestatis i rød Vox oc paa den anden et langt mindre Sigil iligemaade i rød Vox, som er det Beyerske Vaaben.« Seglet er smst. gengivet i 10 kobberstik = DKS. 67 og 66 (ikke anført). — Aa: RA. Danske Kanc. Privilegier inds. 1648 f. 18r (oversættelse af beg. og slutn.).

Tryk: Resen 147; Westphalen IV 2010; Kolderup-Rosenvinge Love V 216. — Reg.Dan. nr. 3713*; Rep. 1. rk. nr. 7303.

Cristoferus, dei gracia Dacie, Swecie, Noruegie, Sclauorum Gotorum- 15
que rex, comes palatinus Reni et dux Bauarie, omnibus presens
scriptum cernentibus salutem in domino sempiternam. Notum facimus
uniuersis, presentibus et futuris, quod nos dilectos nobis proconsules et
consules ac omnes et singulos ciues Ripenses unacum bonis eorum omni-
bus, mobilibus et immobilibus, ac tota familia eis attinente sub nostra 20
pace et protectione suscipimus specialiter defendendos, concedentes eis
omnes infrascriptas gracias, libertates et priuilegia,

<1.> Primo ut, ubicumque infra terminos regni nostri negociacionis causa
cum suis mercimoniis deuenerint, liberi esse debeant et exempti penitus a
solucone thelonei exceptis nundinis nostris autumpnalibus in Schanør et 25
Draghør etcetera.

(1269 Text I 1, Text II og III 1 jfr. 4)

<2.> Item quicumque infra ciuitatis nostre marchiam hominen sine cau-
sa interfecerit et super hoc conuictus fuerit, capitali sentencie subiacebit;
si fugerit, pace sua priuetur et pro ipso cognati in hoc satisfaciant. 30

(1269 Text I 2, Text II og III 2)

<3.> Item quicumque in ciuitate nostra in domo uel uico nocte uel die
hominem interfecerit et in facto non deprehensus fuerit, uicini duodecim
ex parte utraque ubi factum fuit homicidium, coram aduocato et consuli-

1 for^{ne}] tilf. o. lin. Aa. 25 autumpnalibus] t rett. in scrib. fra p A.

bus citentur super eodem homicidio ad discernendum et inuenire tenentur, qui reus sit ipsius mortis, et qui ex illis duodecim discernere noluerint, quadraginta marcas denariorum componant aduocato et ciuitati, quorum dimidietas cedat aduocato et medietas ciuitati; sed si illi duodecim in unum
 5 conuenire non poterint, maior pars preualebit, et quidquid iuramento suo decreuerit, ratum teneatur. Et si quis ipsorum contra et iniuste fecerit, in quadraginta marcas puniatur et numquam admittatur ad discernendum nec ad testificandum.

(1269 Text I 3, Text II og III 8)

10 <4.> Quicumque mulieri fecerit uiolenciam et conuictus fuerit cum duodecim uicinis suis proximis, ubi uiolencia fuit facta, capitali sentencie subiacebit.

(1269 Text I 4, Text II og III 9)

<5.> Quicumque alium domi cum manu armata uisitauerit et uiolenciam
 15 sibi fecerit domumque ipsius fregerit et domesticum uel famulos indebite uoluerit ledere, et domesticus necessitate uite sue compellente se defende- rit, et actor ibidem lesus fuerit, quodcumque dampnum inde optinuerit, satisfactione careat et emenda; sed si quis intrauerit domum alterius uiolenter et impetuose ac male ipsum in propria domo tractauerit, si conuictus
 20 fuerit cum octo bonis uiris, domicilia in ciuitate habentibus, uel cum octo uiris bonis et inculpatis uicinis suis, qui presentes fuerint, quadraginta marcas denariorum satisfaciat domestico, quadraginta marcas denariorum aduocato et idem ciuitati.

(1269 Text I 5, Text II og III 10)

25 <6.> Quicumque alium wlnerauerit cum armis mortiferis et conuictus fuerit cum octo bonis uiris, domicilia sua in ciuitate habentibus, iuris est, ut manus eius amputetur, nisi cum consensu lesi per aduocatum et consules amicabilem compositio posset fieri inter ipsos.

(1269 Text I 6, Text II og III 11)

30 <7.> Quicumque cuius ultra quam ad hospicium suum uenerit, si negociatus fuit extra ciuitatem, arma in se portauerit et cum hiis deprehensus fuerit, dimidiam marcam denariorum componat aduocato et ciuitati tantum. Si uero fuerit hospes cum primitus ad hospicium suum uenerit, reponat illa sub custodia hospitis sui; si post hoc in se portauerit, componat aduo-
 35 cato dimidiam marcam denariorum et ciuitati tantum, uel sola manu in reliquiis se purgabit, quod nesciuit, quod inhibitum fuit. Item domesticus

5 quidquid] herefter tilf. fecerit, men underprikket A.

debet dicere hospiti, quod inhibitum sit arma in ciuitate portari; quod si non fecerit, soluat ciuitati dimidiam marcam denariorum et aduocato tantum; sed si hospes premonitus nichilominus portauerit, manus eius cum eodem cultello uel gladio seu lancea transfigatur.

(1269 Text I 7, Text II og III 86)

5

⟨8.⟩ Nemini ciuium nostrorum sane mentis existenti uel in extremis laboranti liceat legare uel uendere ecclesiis uel claustris, episcopis uel militibus inmobilia bona in ciuitate nostra iacentia. Si uero aliquis legare uoluerit, uendat ea ciuibus suis pro pecunia et illam legat ecclesie uel claustris; qui hoc infregerit, soluat ciuitati sex marcas denariorum et aduocato 10 sex marcas, nichilominus bona inmobilia ciuibus uendantur.

(1269 Text I 8, Text II og III 12)

⟨9.⟩ Qui infregerit, quod ciuitas seruandum decreuerit, consules de eo iudicabunt, et quid compositionis inde prouenerit, ciuitas dimidiam partem percipiat et aduocatus dimidiam partem. 15

(1269 Text I 9, Text II og III 20)

⟨10.⟩ Qui ex deliberato consilio alium baculauerit, si baculatus mortem euaserit, manum amittat; si baculatus exinde moriatur, qui ipsum baculauerit, capitali sentenci(e) subiacebit; sed si in facto deprehensus non fuerit et negauerit, per duodecim uicinos, ubi hoc factum est, si poterit, se 20 defendat.

(1269 Text I 10, Text II og III ÷)

⟨11.⟩ Si quis citatus fuerit super wlnere ad discernendum et non uenerit, in tribus marcis puniatur; similiter fiat de rapina.

(1269 Text I 11, Text II og III 21)

25

⟨12.⟩ Si inter duos in uico uel in platea uel in potu forsan rixa uel discordia subito oritur, fustes et baculos ibidem comprehenderint in alternam et mutuam lesionem, et hoc probari poterit per duos bonos uiros, qui presentes fuerint, quod non factum sit ex deliberato consilio sed ex quodam inpetu, leso sex marcas denariorum componat, ciuitati sex marcas dena- 30 riorum et aduocato sex marcas denariorum, et si poterit probari per bonos uiros, quod prius discordia inter ipsos fuerat, et alter alteri posuerat insidias et leserit ipsum, si euadat, leso quadraginta marcas denariorum componat, ciuitati et eciam aduocato quadraginta marcas; si uero inde moriatur, reus erit sentencie capitalis. 35

(1269 Text I 12, Text II og III 22)

⟨13.⟩ Quicumque alii percusserit alapam uel sine merito in platea uel in uico uel, ubicumque fuerit in ciuitate, alium enormiter truserit, si poterit probari per bonos duos uiros, qui presentes fuerunt, leso tres marcas
5 ⟨componat⟩, aduocato unam marcam, ciuitati unam marcam.

(1269 Text I 13, Text II og III 14)

⟨14.⟩ Si quis corrixando cum alio alium appellauerit furem siue latronem uel falsarium, periurum, mortificatorem, leccatorem, spurium uell mendacem in detrimentum et confusionem eius, et ita esse probare non poterit,
10 satisfaciat illi, cui crimen imposuit, unam marcam, aduocato unam marcam, ciuitati unam marcam.

(1269 Text I 14, Text II og III 15)

⟨15.⟩ Et quecumque mulieres inuicem corrixantur, iuris est, ipsas per uicos ciuitatis sursum et deorsum per collum lapides baiulare uel duas
15 marcas soluere.

(1269 Text I 15, Text II og III 16—17)

⟨16.⟩ Quicumque euaginauerit gladium suum uel cultrum suum ad ledendum alium, seu ipsum agitauerit enormiter, et detentus fuerit, si conuictus fuerit super hoc cum duobus bonis uiris, domicilia sua in ciuitate
20 habentibus, leso componat tres marcas denariorum, aduocato tres marcas, ciuitati tres marcas; qui uero cultro alium ledere uoluerit, cum cultro est manus eius transfigenda.

(1269 Text I 16, Text II og III 18—19)

⟨17.⟩ Quicumque in ciuitate nostra conuictus fuerit super ardua causa
25 ad collum et fugerit, ubicumque uenerit et deprehensus fuerit, pace sua priuetur. Quicumque etiam proscriptus fuerit et ciuitati abiurauerit et iterum absque licencia consulum redierit, capitali sentenci⟨e⟩ subiacebit.

(1269 Text I 17, Text II og III 23—24)

⟨18.⟩ Si quispiam legitimam uxorem hic duxerit et alias legitimam
30 habuerit et ipsam reliquerit, si de hoc conuictus fuerit, posteriori renuntiatibit, et nichil de bonis participabit, sed de ciuitate precipitabitur, et ob nequiciam facti dimidiam substanciam ipsius componat aduocato et ciuitati. Si quis abstulerit alicui legitimam et bona sua fugeritque de ciuitate cum ea, si deprehensus cum ea fuerit, capitali sentencie subiacebit.

5 ⟨componat⟩] *mgf. A.* 10 unam (1)] *paa rasur med andet blæk A.* 27 sentenci⟨e⟩
sentencia *A.*

(1269 Text I 18, Text II og III 26—29)

⟨19.⟩ Quicumque argentum non datium produxerit uendendo, et monetarius illud falsum esse pronunctiauerit, et ille asserit, se [illud in] uenalitatibus suis accepisse, ille potius quam monetarius preualebit; sed si quis denarios falsos protulerit scienter et in hoc repertus fuerit, capitali⁵ subiacebit sentencie. Si uero aliquis bundonum in sciis deprehensus cum falsis denariis fuerit, emendabit ciuitati unam marcam denariorum, aduocato unam marcam denariorum, et qui deprehensus fuerit iuxta stathæ et stabel, capite puniatur.

(1269 Text I 19, Text II og III 30)

10

⟨20.⟩ Si quis cum melle falsificato inuentus fuerit, si sit hospes mercator, se purgare cum nautis suis debet; si uero ciuis fuerit, debet cum duodecim uicinis suis ex utraque parte se defendere et purgare, et si is uel ille in purgacione defecerit, capitali sentenci(e) subiacebit, et ipsum mel comburi debet et igne concremari, et hoc idem fiet de cera falsificata et de omni¹⁵ falsificato, quod perire debet.

(1269 Text I 20, Text II og III 31—32)

⟨21.⟩ Si quis habuerit falsum modium et cum eo deprehensus fuerit, emendabit ciuitati unam marcam denariorum et aduocato unam marcam, denariorum, et fundus modii extrudetur, et modius in foro suspendatur.²⁰ Simile fiet de pundario et ulna et statera. Nullus autem modius nec aliquis funiculus uel ulna culpari potest, nisi comprehendatur in mensura. Si quis uero ex istis duo habet, uidelicet unum ma[i]us, cum quo recipit, et unum minus, cum quo erogat, si cum hiis deprehensus fuerit, sicut fur iudicabitur.²⁵

(1269 Text I 21, Text II og III 33—34)

⟨22.⟩ Si quis cum falsa mensura uini, medonis et seruisie deprehensus fuerit, persoluat ciuitati unam marcam denariorum, aduocato unam marcam denariorum, et si iustam mensuram habuerit et eam plenam non inportauerit, persoluat aduocato oram denariorum et ciuitati [or]am denariorum.³⁰

(1269 Text I 22, Text II og III 35)

⟨23.⟩ Quicumque citatus fuerit ad ueritatem super quacumque causa protestandam et fuerit in falso repertus, emendabit aduocato tres marcas denariorum et ciuitati tres marcas denariorum et suspendatur a testimonio³⁵ et numquam super aliqua causa permittitur testificari.

(1269 Text I 23, Text II og III 36)

⟨24.⟩ Quicumque alii posuerit insidias nocte uel die et ipsum rebus suis despoliauerit, si conuictus fuerit cum duodecim uiris uicinis suis, [capi]te puniatur.

5 (1269 Text I 24, Text II og III 38)

⟨25.⟩ Si quis cum furto deprehensus fuerit, dimidiam marcam denariorum ualente, pene suspendii fur reus erit; si fuerit estimacio minoris precii, signum furis sibi infigatur et, si post hoc cum furto minoris uel maioris precii deprehensus, suspendatur.

10 (1269 Text I 25, Text II og III 39—40)

⟨26.⟩ Si quis alii furti crimen inputauerit et nichil sub eo deprehenderit, purgabit se cum duodecim uicinis suis ex utraque parte et liber erit, et quecumque mulier pro furto suspendi meretur, pro honore muliebri uiua tumulabitur.

15 (1269 Text I 26, Text II og III 41—42)

⟨27.⟩ Si aliquis sui homicida fuerit, quod deus auertat, uel per iustam sententiam decollatus, heredes ipsius omnem hereditatem suam integraliter obtinebunt. Si quis pro furto suspensus fuerit, debet ciuitas habere medietatem porcionis furis et aduocatus reliquam medietatem.

20 (1269 Text I 27, Text II og III 43—45)

⟨28.⟩ Si uir cum legitima alicuius deprehenditur, iuris est, ut ipse ab ea per uicos ciuitatis sursum et deorsum per ueretrum suum trahatur, et si ita contigerit, quod in thoro fornicacionis legitimus adulterum uel ambos interfecerit ad(h)ibitis secum testibus, satisfactione careat et emenda; et
25 si aliqua puella contra consensum parentum connubium manifestum commiserit uoluntarie illicenter, priuetur tota bonorum suorum substancia.

(1269 Text I 28, Text II og III 47)

⟨29.⟩ Ubi promissio aliqua coram consulibus uel coram illis, qui modo sunt ad consilium d[e]putati, facta fuerit et ordinata, eadem promissio
30 rata tenebitur, et si consules, coram quibus promissio facta fuerit, ad alios consules ascenderint, asser(e)ntes illam promissionem ueram et taliter esse factam, tam per illos, qui tunc temporis hanc audiunt, quam per illos, qui prius audierant, promissio rata manebit.

(1269 Text I 30+34b, Text II og III 49+53b)

35 ⟨30.⟩ Si quis deliquerit contra consules uel contra procuratorem eorum quidquid preter ipsorum meritum uerbo uel facto, et inde cum duobus

bonis uiris, qui presentes fuerunt et audiuerunt, conuictus fuerit, emendabit illis in duplo uel oram denariorum. Si uero consules pro transgressione huiusmodi personaliter ierint et uacui redierint, persoluet aduocato unam marcam, ciuitati unam marcam denariorum.

(1269 Text I 31, Text II og III 50)

5

⟨31.⟩ Quicumque ordinacioni consulum et aduocati contradixerit nolendo eorum [stare] ordinacioni, debet emendare ciuitati tres marcas, aduocato tres marcas denariorum et stare nichilominus ordinacioni eorum prius facte.

(1269 Text I 32, Text II og III 51)

10

⟨32.⟩ Super quacumque causa consules cum aduocato in unum conuenerint, sine quorumlibet ciuium uel aliorum proclamatione ratum et stabile teneatur.

(1269 Text I 33, Text II og III 52)

⟨33.⟩ Quicumque in placito clamauerit uel causam aliquam ibidem proposuerit preter licenciam consulum et aduocati, emendabit aduocato et ciuitati oram denariorum.

(1269 Text I 34a, Text II og III 53a)

⟨34.⟩ Ad quemcumque consules pro witæ recipiendo preconem ciuitatis miserint, meritis suis exigentibus, et uoluntarie sibi non assignauerint, sed negauerint, emendat aduocato oram denariorum et ciuitati oram denariorum.

(1269 Text I 35, Text II og III 54)

⟨35.⟩ Quicumque de consulibus relator consilii extiterit, qui dicitur radhsrøberæ, uel iusticiam ciuitatis pro pecunia uendiderit, si super hoc conuictus fuerit, precipitabitur [de] consilio et numquam consul efficiatur.

(1269 Text I 36, Text II og III 56)

⟨36.⟩ Quicumque in suo proprio aliquid edificat et euentu malo uel casu nullo procurante de ipso edificio alicui lesio contigerit, ille, cuius edificia sunt, leso nichil penitus tenetur inde respondere.

30

(1269 Text I 37, Text II og III 57)

⟨37.⟩ Si quis domum alterius quacumque de causa intrauerit, et ibi a iumento uel pecore seu cane quocumque modo lesus fuerit, dominus domus leso nichil inde tenetur respondere.

(1269 Text I 38, Text II og III 58)

⟨38.⟩ Si uero pecus uel iumentum uel equus, que homini licita sunt habere, aliquem ad mortem leserit, sit in opzione possessoris, quod uel pecus illud reficiat illi in emendam, uel retineat et emendat leso nouem
5 marcas denariorum; et si simile de eodem contigerit iterato, emendat decem octo marcas leso, aduocato sex marcas, ciuitati sex marcas denariorum.

(1269 Text I 39, Text II og III 59)

⟨39.⟩ Si uero pecus alicui uolnus fecerit preter lesum, possessor aut pecus
10 illud exponat et a se dimittat leso, uel eidem emendat duas marcas. Si uero contingat simile de eodem iterato, emendat leso quatuor marcas et aduocato tres marcas et ciuitati tres marcas denariorum.

(1269 Text I 40, Text II og III 60)

⟨40.⟩ Quicumque alii aliquam rem sine consensu et uoluntate ipsius
15 surripuerit, si conuictus fuerit cum duobus bonis uiris, qui presentes fuerint, satisficiat illi in tribus marcis, aduocato in una marca et ciuitati in una marca denariorum.

(1269 Text I 41, Text II og III 61)

⟨41.⟩ Si quis de alio conqueritur, quod per ipsum dampnificatus sit,
20 debet taxationem dampni exprimere et satisfacere sibi, uel cum iuramento sola manu in reliquiis se expurgabit.

(1269 Text I 42, Text II og III 62)

⟨42.⟩ Si ciuium forsitan aliquis extra ciuitatem indebite ab aliquo male tractatus fuerit et reuersus mouerit querimonium super conciuie suo, quod
25 causa illius factum sit, satisfacere leso tenetur, aut, quod sui causa factum non sit, iuramento confirmabit, licet etiam in collum suum procedat.

(1269 Text I 43, Text II og III 63)

⟨43.⟩ Qui ueritatem aliquam probare uel testificari super aliqua ardua causa debent, domicilia sua infra municionem ciuitatis habere tenentur; si
30 non habuerint, testificari non possunt.

(1269 Text I 44, Text II og III 64)

⟨44.⟩ Pax ergo, que dicitur pax dei, et effusio cruoris per quemlibet, probari potest, dummodo sunt homines in iure suo inculpati, si presentes hoc audierunt.

(1269 Text I 45, Text II og III 65)

⟨45.⟩ Quidquid homo confitetur in communi placito, de hoc non poterit aliquo iure se expurgare et hoc aduocato et consulibus audientibus et duobus bonis uiris iurantibus, domicilia sua in ciuitate habentibus.

(1269 Text I 46, Text II og III 66)

5

⟨46.⟩ Si quis querimonium de altero mouerit quacumque de causa, et alter negauerit coram aduocato et consulibus, et super hoc iuramentum prestare noluerit, sed potius reddere quam iurare maluerit, eo quod prius negauerit, persoluat aduocato [dua]s oras et ciuitati duas oras denariorum.

(1269 Text I 47, Text II og III 67)

10

⟨47.⟩ Qui prestiterit alii aliquam rem in concessu et perdita fuerit quocumque casu, persoluere sibi tenetur cum iuramento.

(1269 Text I 48, Text II og III 68)

⟨48.⟩ Qui posuerit aliquam rem sub custodia alterius, uel aliquam rem pigneri obligauerit, et res perdita fuerit, quod res non causa sui perdita ¹⁵ nec ex negligencia fuit, sola manu in reliquiis se expurgabit.

(1269 Text I 49, Text II og III 69)

⟨49.⟩ Quicumque uoluerit possessiones suas uendere, primo et secundo et tercio offerat proximis suis consanguineis adhibitis secum duobus bonis uiris, domicilia sua in ciuitate habentibus, et, si emere uoluerint, sicut ²⁰ alieni inde offerant, emant; si autem noluerint, concedatur, ut uendat, cuiuscumque uoluerit, secundum iusticiam ciuitatis.

(1269 Text I 50, Text II og III 70)

⟨50.⟩ Quicumque habuerit possessiones, unde census datur annuatim, et si ille, qui eas conduxerat, non persoluerit censum infra quindecim dies ²⁵ post tempus solutionis uidelicet post festum beati Iohannis baptiste et festum beati Andree, si domesticus uoluerit super ipso conqueri, persoluat domestico quattuor solidos, aduocato quattuor solidos, ciuitati ⁱⁱⁱ^{or} solidos denariorum.

(1269 Text I 51, Text II og III 71—72)

30

⟨51.⟩ Si quis domum alterius conduxerit et intrauerit, et postea domus exusta fuerit, censum pro dimidio anno soluere tenetur, et si plusquam ad dimidium annum in domo fuerit, censum de toto anno soluere tenetur. Si

¹⁵ obligauerit] slutn. af ordet forskrevet A.

quis autem alium de conducta domo eicere uoluerit, is, qui eam conduxit, sola manu in reliquiis ipsam ad annum tenere poterit, si domum ad inhabitandum intrauerit, et si non intrauit, ille, cuius domus est, preualebit.

(1269 Text I 52, Text II og III 73—74)

5 <52.> Si quis facultates suas occupare uoluerit et preconis aduocati copiam habere non poterit, si sibi duos bonos uiros adhibuerit, occupatio stabit, usquequo preconem aduocati primum adducere potuerit; et si quis aliquam rem occupare debuerit, ibit ad curiam, ubi res habetur, et occupatio stabit.

(1269 Text I 53, Text II og III 76)

10 <53.> Si fortasse duo homines unius domus possessores sunt et fortasse commorari noluerint seu nequierint, non est necesse, ut domum uendant uel edissipent, sed alter maneat in domo uno anno uel duobus, secundum quod elegerint, et alter e conuerso.

(1269 Text I 54, Text II og III 77)

15 <54.> Si quis nocte per uicos ciuitatis uagatur et ab aliquo detentus fuerit et detentori pecuniam exhibuerit, et iudici et consulibus presentatus non fuerit, et hoc probari poterit, detentor persoluat aduocato sex marcas et ciuitati sex marcas denariorum.

(1269 Text I 55, Text II og III 79)

20 <55.> Si quis denarium sancti spiritus, presentibus duobus bonis uiris domicilia sua in ciuitate habentibus, super contractu uel mercancia aliqua erogauerit, si uero uni eorum emptio displicet, antequam ab eo recesserit, denarium sancti spiritus aut restituere aut recipere poterit; quod si ab
25 inuicem recesserint, neuter eorum poterit.

(1269 Text I 56, Text II og III 80—81)

<56.> Si aliquis puer infra nouem annos aliquem ad effusionem sanguinis leserit, puer nichil satisfaciat ciuitati uel aduocato excepto homicidio, pro quo satisfacere tenetur.

(1269 Text I 57, Text II og III 82)

30 <57.> Si quis edificare uoluerit aram porcorum uel priuatam, non uicinius platee quam ad quinque pedes et uicino suo ad tres pedes ei licebit edificare, cimiterio ad septem pedes uel ad quinque, si necesse fuerit.

(1269 Text I 58, Text II og III 84—85)

⟨58.⟩ Omnes terre ciuium nostrorum extra ciuitatem et infra scotande sunt in communi placito aduocato et consulibus presentibus. Quicumque etiam possessiones sic scotatas in quieta possessione per annum et diem habuerit, nulli infra ciuitatem interim commoranti licebit illas possessiones 5 impetere quoquo modo, sed fit prescriptio per unum annum. Sed si in quieta possessione per triennium habuerit, nulli, siue in regno siue extra regnum interim extiterit, impetere illas possessiones licebit.

(1269 Text I 59, Text II og III 87)

⟨59.⟩ Quicumque citatus fuerit coram consulibus, et ad primam cita- 10 cionem non comparuerit, persoluat ciuitati dimidiam oram denariorum et aduocato dimidiam oram denariorum; si ad secundam citacionem non comparuerit, oram ciuitati persoluat et aduocato oram denariorum; si uero ad terciam citacionem non comparuerit, persoluat ciuitati duas oras et aduocato duas oras denariorum et cause, que sibi obicitur, reus erit, et 15 prece ciuitatis ipsos citare tenetur.

(1269 Text I 60, Text II og III 90—91, 93—94)

⟨60.⟩ Quicumque mouerit querimonium de alio super debitum infra decem marcas denariorum existente, si constiterit duobus bonis uiris in iure suo inculpatis, tanta in facultate habentibus, quod p[ossint] debito 20 respondere, infra quindecim dies, si prius noluerit, persoluere tenetur. Si autem aliquis mouerit querimonium de alio super debito decem marcas denariorum excedente, si constiterit duobus bonis uiris, domicilia sua in ciuitate habentibus et tanta in facultatibus et domiciliis suis habentibus, quod possint respondere debito, super quo querela uertitur, infra quin- 25 [decim dies], si prius noluerit, persoluere tenetur; si uero defecerit in termino solucionis et debitum suum non persoluerit, uel etiam non assignauerit sibi rem debito equiualentem infra dictum terminum, persoluet ciuitati quatuor solidos, aduocato quatuor solidos. ⟨Item est⟩ hec si in placito proximo subsequenti et in alio super eodem debito querela uerti[tur; si 30 autem] infra tercium placitum non [persolue]rit, describitur conuictus et omni iure esse priuatus et exclusus et persoluat illi, qui ipsum conuicit, unam marcam, aduocato unam marcam, ciuitati unam marcam; si autem tunc debitum suum persoluere non curauerit, aduocatus et consules liberam habeant potestatem ipsum in prisonio, quousque debitum suum per- 35 soluerit, detinendi.

Has autem leges [et iura] suprascripta nos Cris[toferus], dei gracia Dacie etc. rex, dictis ciuibus Ripensibus indulgemus tenore presencium con-

firmantes insuper priuilegia dictis ciuibus Ripensibus per predecessorem nostrum Cristoferum, regem Dacie etc. pie memorie data Ripis anno domini m^o ducentesimo quinquagesimo secundo octauo kalendas augusti presentibus confirmamus. Unde sub obtentu graciae nostre dis[trictae] 5 prohibemus, ne quis aduocatorum nostrorum, eorundem officialium aut quisquam alius, cuiuscumque condicionis aut status exstiterit, antedictos proconsules, consules et ciues Ripenses uel ipsorum quemquam seu aliquem de ipsorum familia contra has gracias, libertates et priuilegia ipsi a nobis indultas in premissis audeat modo aliquo molestare uel aliqua- 10 tenus impedire, prout regiam maiestatem diligere uoluerit inoffensam. In cuius rei testimonium sigillum maiestatis nostre presentibus duximus appendendum. Datum Ripis anno domini millesimo quadringentesimo quadragesimo tercio uigilia epiphanie domini, anno regni nostri Dacie tercio.

15 **Kolding.****1445. 14. februar.****26**

Kong Christoffer 3. af Bayern forbyder alle, lærde eller læge, at erhverve eller besidde gaarde i Ribe uden at give huspenge af dem; herfra undtages dog præstegaarde, som har været fri for afgift før kongens tid.

A: tabt, men refereret i Ny kgl. saml. fol. 419c (Ribe bys kopibog fra 1601)

²⁰ f. 21 r, herefter Ny kgl. saml. fol. 420.

Registreret: Kinch I, 322; Reg. Dan. nr.*5472; Rep. I. rk. nr. 7477.

Konig Christoffer aff Beyern hans anden priuilegie och friiheds breff, hand haffuer giffuet Riperberye, ere itt percaments breff paa danske lyddendes vdi sin retthe mening, som effther følger etc.

²⁵ Att effther att ther ere nogle klercke och besynderligenn the, som kiercker haffuer paa landsbyerne och thierris prestegorde ther hosz liggendis, kiøbe, pante och vdi anden maade vnder sig drage i Ripæ gorde och husze, som huszpendinge och skatt pleyge aff att gange for hans kon. m. tiidt, och the thennem besidde ville och ey huszpendinge ther aff giffue, som seduane verritt haffuer, ³⁰ Ripæ bye till besuering och skade etc. Huorfor hans kon. m. forbyder alle, och ehuo the helst ere elder være kunde, lærde elder leege, noggen gorde vnder sig att drage och besiidde i Ripæ, wdden the ville ther aff huszpendinge giffue, vndtaggendes retthe frii prestegorde, som frii haffuer verritt for hans ko. m. tiidt. Ittem dierffues noggen her emod att giøre, tha byuder hans kon. m. borge-

22 Koning] foran ordet overstr. thend anden etc. A. — anden] o. lin. m. skr.s hd.; derefter overstr. et ord A. 23 itt] derefter overstr. dansk A. 25 som] derefter overstr. haffuer A. 30 forbyder] m. skr.s hd. rett. fra byuder A.

mesther och raad vdi Ripø, att the dett ingenlunde tillstede skulle vnder hans ko. mai. hyldeste etc. Datum Kolding søndag Inuocauit aar 1445 vnder hans maiest. indsegell etc.

27

14(4)6(?)

Biskop Christiern vidimerer Christoffer 1.s privilegium af 25. juli 1252 og 5 Erik af Pommerns privilegium af 12. marts 1410.

A: tabt, registreret i Gml. kgl. saml. fol. 1128 (Ribe bys registratur fra 1542) f. 2 r og 4 r.

Tryk: Rep. 2. rk. nr. 12732.

En vidisse biscop Christierns i Riibe medt ridder oc andre gode mend 10
anno mcdlxvi.

En vidissze Christiern biscos vti Riibe med ridder och andre gode mendz
anno mcdlxvi.

28

1450. 11. januar.

Ribe.

Kong Christian 1. tager borgerne i Ribe under sin beskyttelse og bekræfter 15 alle de privilegier, som er givet dem af hans forgængere.

A: RA. Ribe by. Perg. 34 × 17,5 (plica 4,5). Kongens dobbeltsegl af rødt voks i ufarvet (i blikkapsel) i røde og grønne silketraade, DKS. 73 (ikke anført) og 74. Paa bagsiden m. hd. fra beg. af 16. aarh.: *Konng Cristiern then første hanss stadffestelse.* — Aa: Vidisse 1480 28 sept. — Ab og Ac: RA. T.K.I.A. 99 Akter vedrørende stridig- 20 heder mellem kongen og Hans d. Ældre pk. II og IV. — Ad: RA. Gem.Arch. XXII 3 H (Hansborg), tysk oversættelse. — Ae: RA. Danske Kanc, Privilegier inds. 1648 f. 19r (dansk oversættelse).

Tryk: Terpager 693. — Reg. Dan. nr. 3836; Rep. 1 rk. nr. 7948.

Cristiernus, dei gracia Dacie, Noruegie, Sclauorum Gotorumque rex, 25
comes de Oldenborgh et Delmenhorst, omnibus presens scriptum
cernentibus cum sinceri nostri fauoris affectu in domino salutem. Notum
facimus uniuersis presentibus et futuris nos dilectos nobis proconsules,
consules totamque communitatem ciuitatis nostre Ripensis unacum bonis
eorum ac tota familia eis attinentibus sub nostra regali pace et protec- 30
tione suscepisse specialiter defensandos. Insuper omnia et singula priuile-

2 søndag] m. skr.s hd. rett. fra dominica A. 10 En vidisse] o: af 1252 25. juli. 11 og 13 mcdlxvi] formodentlig fejl for mcdxlvi, da Christiern Hemmingsen var biskop i Ribe 1418 —54. 12 En vidissze] o: af 1410 12. marts. Da de to uddrag har samme fejl i dateringen, er der formodentlig kun tale om een vidisse, som har indeholdt de to breve.

gia, libertates et gracias eisdem per quoscumque progenitores et predeces-
sors nostros, reges Dacie, concessa et concessas ratificamus, approbamus
et tenore presencium confirmamus, ut eis iuxta tenorem litterarum libere
uti ualeant, prout ea et eas temporibus predecessorum nostrorum habuisse
5 liberius dinoscuntur. Unde sub obtentu gracie nostre districtius inhihemus,
nequis aduocatorum aut officialium nostrorum seu quisquam alius, cuius-
cumque condicionis uel status existat, predictos proconsules, consules
totamque communitatem ciuitatis nostre Ripensis seu aliquem ipsorum in
personis, bonis aut familia contra hanc nostram gratiam audeat inquietare
10 uel quomodolibet molestare, prout ulcionem nostram regiam duxerit eui-
tandam. In quarum defensacionis et confirmacionis euidentis testimonium
secretum nostrum presentibus duximus appendendum. Datum <in> ciuitate
nostra Ripensi dominica proxima post festum epyphanie domini anno
eiusdem millesimo quadringentesimo quinquagesimo, anno uero regni
15 nostri Dacie secundo.

Ad presentia domini Eggert Frille militis.

Ribe.

1455. 14. maj.

29

Kong Christian 1. stadfæster Erik Menveds privilegium af 25. august 1292.

A: RA. Ribe by. Perg., plettet og hullet, 20,5 × 11 (plica 3,2), nu ikke forbundet
20 med andre breve. Seglsnit. Paa bagsiden: *Lest paa Riiper giesteting for tingsdom
fredagen post Laurentii martiris, som er thend 11. dag augusti anno <15>87.* — Aa: RA.
T.K.I.A. Akter vedrørende stridigheder mellem kongen og Hans d. Ældre pk. II.

Tryk: Adler, Efterretn. ang. Byen Ribe VIII 89. — Reg. Dan. nr. 3939*; Rep.
2. rk. nr. 486.

25 **W**ii Cristiern, meth gudz nadhe Danmarcks, Norgis, Wendis oc Godis
koning, greue i Oldenborgh oc Delmenhorst, gøre widerlight alle
men, som nw ære oc komme scule, at fore oss hauer wærith wore ælske-
lighe borgemestere oc radhmen i Ribe meth et wor forfathers koning Eric
breff, som giffuit wor i Nyborgh effter gudz byrdh mclclxxxiii^o sancti
30 Bartholomei afften, ludendis om friiheet pa forstrand och haffne wedh
List, Mannø oc anderstedz vden fore Ribe etc., hwilket wor forfathers
breff wii haue ladhit wedherhenge thettæ wort opnebreff oc stadfeste oc
fuldburdhe thet i alle syne article vbrødelighe holdesculende fforbyudendis
alle, ehwo the helzt ære eller wære kunne, oc serdelis wore foghede oc
35 æmbitzmen for^{de} wore borghere i Ribe pa swodan friiheet oc priuilegia i
noger made athindre, quælie eller vforrette vnder wor koningxlighe heffnd

oc wredhe. Datum in castro nostro Ripensi uigilia ascensionis domini nostro sub secreto anno domini mcdl quinto.

30

1459. 29. maj.

København.

Kong Christian 1. paalægger gejstligheden og borgerne i Ribe at være behjælpelige med byens befæstning, som han har befalet borgmestrene at bygge, i 5 forhold til den jord, de har i byen.

A: tabt, men udførligt refereret i Ny kgl. saml. fol. 419c (Ribe bys kopibog fra 1601) f. 23v, derefter kopibog 1601 i Ribe bys arkiv p. 74 med oplysning, at brevet var paa papir. — Aa: Terpager 31.

Tryk: Terpager 1. 1.; Kinch, Ribe I 345 (udtog). — Reg. Dan. nr. 4070; Rep. 10 2. rk. nr. 992.

Wii Christiern, meth guds nathe Danmarcks, Swerigs, Norgis, Wendis 15
oc Gothis konig, greffue i Olden(b)orgh oc Delmenhorst, helse ether
osz ælscheliche prælater, canicker oc me(ne) clerckeri, borghemester,
radhet oc menighet i Ribe kerlighe meth guds oc wor nathe, wider kere
herrer oc wener, at wii haffue befalet wore borghemestere i Ribe at lade
bygge oc fast gøre for^{nte} wor købstadh Rybe, wor behoff gø(r)es ther om-
kringh. Thii bethe wii ether oc biuthe, at i ther til hielpe at bygghe oc fast
gøre hwer i sin stæd, effter thii som han haffuer iordh til i byen oc <f>or-
tkreffne wore borghemestere ether ther om tilsighende wordhe. Bewiser 20
ether ther udi som i wiide, at osz cronen oc ether selffue nyttelicht ær oc
mact vpa legger oc wele haffue wor thack oc lader thet engelund. In
Christo ualete. Scriptum in castro nostro Haffnensi feria tertia infra
octauam corporis Christi nostro sub secreto presentibus <dorsortenus> im-
presso anno mcdl quinquagesimo nono. 25

31

1465. 25. marts.

Ribe.

Biskopperne i Viborg, Odense og Ribe vidimerer Erik Menveds privilegium af 28. december 1288.

A: RA. Ribe by. Perg. stærkt læderet, 32 × 10,5 (plica 1,8). 3 seglsnit.

Tryk: Rep. 2. rk. nr. 1870 (i udtag). 30

Alle men, thette breff see eller høre læses, hielse wy Knwt, meth gudhz
nathe biscop i Wiborgh, Mawens, biscop i Othens, oc Pether, meth then

13 Olden(b)orgh] Oldenhorgh Aa. 14 me(ne)] merer Aa. 17 gø(r)es] gøes Aa. 19
<f>orskreffne] vorskreffne Aa. 24 <dorsotenus>] Aa har her 3 streger.

same nathe biscop i Ribe, ewinnelech *meth* gudh oc kungøre *meth* thette wort obne breff, ath aar effter gudz byrdh medlx vpa *thet* fempte wor frwe dagh annunciacionis war skikketh for oss wdi biskops stowe i Ribe beschedhen godhe men, som ware Jess Pethersen, Johan Erlandsen, Bakken Nielssen
 5 oc Kally Egern, radhmen i Ribe, hwelke som lodhe oss see eth obet besegleth pergaments breff, oc bathe the oss, ath wy schulde giffue them ther eth widisse vdh aff, hwelketh breff wy sawe, prow[e]t[h], lessde oc ransaghet, som war vstunghet, vskoreth, vskrabeth oc vforfalsketh i alle [made] *meth* syt rette hengende insigle, hwelketh breff, som ludde ordh fra ordh, som
 10 here effter screffuet staar: Ericus dei gracia Danorum Sclauorumque rex (etc. = nr. 13). Ath [wi thette] breff saa ransaghet haffue i alle made, so[m] forscref]fueth staar [indseigle hengende] nethen fore thette breff. Giffuet aar d[agh] oc stedh, som forscreffuet stand[er].

Ribe.

1480. 28. september.

32

15 *Kapitlet i Ribe vidimerer Valdemar Sejrs brev [1202—14] og Christian 1.s brev af 11. januar 1450.*

A: RA. Ribe by. Perg., læderet, 30,5 × 18 (plica 2,2). Seglsnit. — Aa: Udat. vidisse, udstedt af Jennis Wiborg ærkedegn, Hanns Suanninger degn, Casper Mull provst og menige kapitel i Ribe med dansk oversættelse af brevet og de deri inde-
 20 holdte breve, tabt. — Aa1: Univ. Bibl. AM 4° 17 f. 109 v (fra c. 1600). — Aa2: Kgl. Bibl. Gml. kgl. saml. 4° 3170 f. 149 r (1. halv. af 17. aarh.).

Tryk: Rep. 2. rk. nr. 4695 (i udtog).

U niuersis et singulis presentes litteras uisuris, lecturis seu auditoris
 25 Iohannes vam Haffuen, archidiaconus Ripensis, Thomas Longhe, dechanus, Iacobus Windh, cantor totumque capitulum ibidem salutem in filio uirginis gloriose. Nouerint uniuersi et singuli, ad quorum presenciam presentes littere poterint peruenire, nos duas ueras litteras dominorum principum, illustrissimorum regum Dacie etc., sub ueris eorum regie maiestatis sigillis sigillatas, non raras, non abollitas, non cancellatas, nec
 30 in aliqua sui parte uiciatas uidisse et diligenter perlegisse, quarum prima de uerbo ad uerbum sub tali habetur forma: Waldemarum, dei gracia Danorum, Slaorumque rex, dux Jucie, dominus Nordabergie(!) (etc. = nr. 1). Item fforma secunda talis uerbotenus, ut subsequitur: Cristiernus, dei gracia Dacie, Norwegie, Slaorum Gottorumque rex, comes de Oldenborgh
 35 et Delmenhorsth (etc. = nr. 29). Et nos ad rogatum et requisicionem circum-
 spectorum uirorum proconsulum et consulum ciuitatis Ripensis, cum ip-

sum originale de loco ad locum periculosissimum sit portare propter uiarum discrimi(n)a ac uaria suspicionum causas contingendas de uerbo ad uerbum sic instantissime requisiti, originale fecimus transscribi supradictum. In cuius robur fecimus testimonii sigillum capituli nostri presentibus duximus subappensum. Datum anno domini mcdlxx decimo profesto 5 sancti Michaelis archangeli.

33

1480. 4. oktober.

Ribe.

Kong Christian 1. bekræfter de privilegier, som giver borgerne i Ribe ret til at drive handel i Jylland og andetsteds i riget.

A: RA. Ribe by. Perg. 26,5 × 18,5 (plica 4,2). Seglsnit. Paa bagsiden m. hd. fra 10 beg. af 16. aarh.: *Kong Cristierns priuilegia thet wy ma kopslawe i Danmark hvor oss løster.* — Aa: Vidisse 1481 14. marts. — Ab. Vidisse 1499 20. november. — Ac: RA. T.K.I.A. Akter vedr. stridigheder mellem kongen og Hans d. Ældre pk. IV. — Ad: RA. Danske Kanc. Privilegier inds. 1648 f. 20r.

Tryk: Terpager 735; Kinch I 383. — Reg. Dan. nr. 4679; Rep. 2. rk. nr. 4700. 15*

Wii Cristiern, *meth* gudz nade Danmarcks, Sweriges, Noriges, Vendes 20 oc Gothes koning, hertugh i Sleswiig, oc Holsten, Stormarn oc Dithmarschen hertug, grewe i Oldenborg oc Delmenhorst, gøre alle vitherlicht, at wore elskelige borgemestere oc radh i Ribe hawe nw ladet læse her fore 25 oss theres bys preuilegia, som wore forfætre koninge i Danmarck oc hertuger aff hertugdømet *thennem* wnt oc giwet hawe *meth* mange store, kostelige preuilegia oc friiheder, i huilke the *thennem meth* begifftigt hawe *meth* flere article, at the motte søge theres bierging oc næring *meth* 30 theres købmantzschab i Judland oc *annersteds* i wort rige Danmarck, hwor *thennem thet* behoff gøres kwnde, effter thi for^{ne} wor oc kronens 25 købstæd Ribe er beleyen yderst i riget mod hertugdømet oc fore swodan sagh skyld megen swarheed ock tyngge paa kommer ock æn serdeles fore stoor flod oc watnsøgning skyld, som offte paa kommer *meth* storm, swo at bode skiib, hws oc dam ther fore byn oc om kring byn forderwes oc till inthtet gøres, byn og indbyggere till forderuelig skade, vden the ydermere 30 friihed oc preuilegia nyde motte æn andre købstæder, som ey sodan skade oc forfang paa kommer. Tha fore sodane sagher skyld oc *sammeledes* kostelige preuilegia oc friiheder, som the *meth* begifftige ære aff wore forfætre, koninge oc hertuger, oc vppa *thet* at for^{ne} wor købstæd Ribe maa thes 35 ydermere bliffue bygd oc forbættet oc wore borgere sammesteds wid macht, 35 riget oc hertugdømet till nytte oc bestand oc oss oc kronen till thieneste,

2 discrimi(n)a] discrimia A. 35 forbættet] b *rett. in scrib fra fo A.*

hawe wii vnt oc tilladet ock meth thette wort obne breff vnne oc tillade, at forscreffne wore borgere i Ribe mwe søge oc faræ effte[r] theres næring oc biergning allesteds i wort land Judland oc annersteds i wort rige Danmarck meth theres købmantzschab oc ighen købe øxn oc annet effter thi, som the tilforen pleye at gøre. Thi bede oc biwde wii ether alle wore fogede oc embitzmen, borgemestere oc radhmen oc alle andre, vdi hwes læn for^{ne} wore borgere i Ribe meth theres købmantzschab kommende worde, ati forde oc fremme thennem meth thet bæste, vdi hwad made behoff gørs, oc ey tilstæder thennem at hindres eller i nogre made vforrettes, ock forbiwde wii alle ether oc hwer serdeles strengelige for^{ne} wore borgere her emod at hindre eller hindre lade, møde, vmage eller i nogre made vforrette vnder wor kongslige heffnd oc wrede. Datum in castro nostro Ripensi feria quarta proxima post festum beati Michaelis archangeli anno domini millesimo quadringentesimo octuagesimo nostro sub secreto presentibus appenso.

Ad proprium domini regis mandatum
presente domino Petro episcopo Ripensi.

Nyborg.

1480. 13. oktober.

34

Kong Christian I. forbyder udførsel af tømmer fra Ribe undtagen smaat tømmer til Sild, Fær og Ejdersted.

A: RA. Ribe by. Papir. 30 × 21,5. Paa bagsiden kongens segl i rødt voks, DKS. nr. 78 (ikke anført).

Tryk: Adler, Efterretn. ang. Ribe VIII 90. — Reg. Dan. nr.*7591; Rep. 2. rk. nr. 4707.

Wii Cristiern, meth gudz nade Danmarcks, Sweriges, Norges, Vendes oc Gothes koning, hertug i Sleswiig, ock i Holsten, Stormarn oc Dithmerschen hertugh, grewe i Oldenborg ock Delmenhorst, helse ether oss elskelige werduge father biscop Peder i Ribe oc wore elskelige borgemestere oc radh sammestedz kerlige meth gud oc wor nade. Vither kære wener, at oss ther till widende wordet, at ther aff byn oc annerstedz ther om kring vdføres meget timber vdenlandz, swo at skowene ther meth forhuges, oc sammeledes wore borgere ther i byn oc andre wore vndersathe kwnde ey ther fore fonge timber till theres husbygning. Tha wele wii nw fore then oc andre sagher skyld, at ther om kring eller ther aff byn inchtet timber her effter schal vdføres vden lands vden alt ene smaat timber til wore

5 wore] gentaget ved linieskifte A.

land Sild, Før oc Eyderstæde. Thi bede wii oc biwde ether, ati her wppa lade ware tage, at *thette* swo aldeles holdes i alle made, ock lader *thet* engelund, thi wii forlade oss ther wisselige till. In Christo valete. Datum in castro nostro Nyborgh feria sexta post Dionisii et sociorum eius martyrum anno domini mcdlxxx^o nostro sub secreto dorsotenus impresso. 5

35

1482.

Biskop Peder af Ribe vidimerer Erik Menveds privilegium af 25. aug. 1292.

A: tabt, registreret i Gml. kgl. sml. fol. 1128 (Ribe bys registratur fra 1542) f. 25 r.
Tryk: Rep. 2. rk. nr. 5147. 10

En vidissze aff biscop Peder anno mcdlxxxii.

36

1483. 23. maj.

København.

Kong Hans tager borgerne i Ribe under sin beskyttelse og stadfæster alle de privilegier, de har faaet af tidligere konger i Danmark og hertuger i Sønderjylland. 15

A: RA. Ribe by. Perg., plettet og hullet, 40 × 21 (plica 3,8). Seglsnit.

Tryk: Adler, Efterretn. ang. Byen Ribe VIII 93. — Reg. Dan. nr.*7720; Rep. 2. rk. nr. 5233.

Wii Hans, *meth* gudz nade Danmarcks, Norges, Wendes oc Godes koning, vdwald koning till Sweriges rige, hertug vdi Slesuig oc hertug vdi Holsten, Stormarn oc Ditmersken, greffue vdi Oldenburg oc Delmenhorst, gøre alle witterligt, at wii aff wor synderlig gunst oc nade swo oc fore wore kære vndersatters, borgeres oc menigheedz, vdi wor oc kronens købsted Ribe boendes beste oc bestand skyld hafue thaghet, anammet oc vntfanghet oc *meth* *thette* wort obne breff thage, anamme oc 25 vntfange oss *elskelige* borgemestere, radmen oc mene almwge vdi Ribe vdi wor koningxlige hegn, wern, fredh oc beskerming besynderlige atforsware oc fordeytinge till retthe, oc pa *thet* at for^{ne} wor oc kronens købstedh Ribe maa thes ydhermere bygges oc forbethres, oc for^{ne} wore kære vnder- 30 satte mwe thes bæther wedhkomme at vdgøre oc vdgiffue oss oc wore efftherkommere koninge vdi Danmarck theres aarlige byskath oc thieniste, haffue wii vnt, stadfesthet oc fuldburdhet oc *meth* *thette* wort obne breff vnne, stadfeste oc fulburde for^{ne} borgemestere, radmen oc menighed vdi Ribe alle theres *privilegia*, nadher oc friihedher, som wor kære herre ffadher

koning Cristiern, hwes siell gud nade, oc andre wore forfæthre, fremfarne kon[in]ger i Danmarck oc hertugher i Syndreiuotland, thennem nadelige vnt, stadfesthet oc fuldburdhet haffue, swo at the thennem nyde, beholde oc bruge mwe oc skulle vdi alle made oc alle article, efftherthii som for^{ne} wor
 5 kære herre faders os andre wore forfæthres, fremfarne kongers i Danmarck oc hertuger i Syndreiuotland, obne breff for^{ne} wor kære vndersatte vdi Ribe ther vppa giffne ydhermere inneholde oc vtwise, oc beholde wii hoss oss then macht for^{ne} theres priuilegia atforwandle, effther thii som oss tyckes nyttheligt wære oc behoff gøres effter wort elskelige Danmarcks
 10 righes radz radh. Thii forbywde wii alle, ehwo the helst ære eller wære kwnne, oc serdelis wore oc kronens fogethe oc embitzmen oc alle andre for^{ne} wore vndersatte, borgemestere, radmen, borgere oc mene almwe, vdi for^{ne} Ribe emod thenne wor besynderlig gunst, nade oc beskermelsse pa persone eller gotz vdi nogher made athindre eller hindre lade, mødhe,
 15 platze, dele, vmage eller vdi nogher made at vforrette vnder wor kongxlige heffnd oc wrede. Datum in castro nostro Hafnensi fferia sexta quatuor temporum proxima post festum pentecostes anno domini millesimo quadringentesimo octuagesimo tercio nostro regali sub secreto presentibus inferius appenso.

20

Ad mandatum domini regis in
 presencia consiliariorum in
 consi[lio congreg]atorum.

København.**1483. 23. maj.****37**

Kong Hans afsiger dom i strid mellem Ribe by og Hans v. Ahlefeldt og bekræfter, at indbyggerne i Ribe frit maa nyde alle de havne og forstrande, som er mellem List og Ribe, og at ingen maa udføre gods fra steder derimellem uden borgmestres og raads tilladelse.

A: RA. Ribe by. Perg., medtaget af fugtighed, 40,5 × 21 (plica 4). Seglsnit. Paa bagsiden: *Thenne kongelig maiestadz breff bleff lest paa Fanø beerck tingh torsdag nest*
 30 *fore pindz dag ar 1515; Bl[ef lest] paa Fanø bircke thing for dom den 4. juni anno 1640; Lest tyll Huidding herritz ting mandag, som drickting holtis, anno domini mdlxxiiii, før ind sanemen swor; Lest paa Riper gieste ting for tings dom fredagen post Laurentii martiris, som er thend xi dag augusti anno (15)87; Lest paa Ballum biercke thing for things dom fredagen den 21. october anno 1614.* Vedlagt afskrift fra 19. aarh. bekræft
 35 tet af Ribe magistrat d. 12. april 1873. — Aa: RA. Ribe by. Vidisse af Ribe kapitel [1609] med oplysning, at »rigenns secret« hang nedenunder. — Ab: RA. T.K.I.A. 99 Akter vedr. stridigheder mellem kongen og Hans d. Ældre pk. II. — Ac: Smst. pk. IV, tysk oversættelse. — Ad: Gem.Arch. XXII 31 H (Hansborg), samme oversættelse.

Tryk: Adler, Efterretn. ang. Byen Ribe VIII 91. — Reg.Dan. nr.*7721; Rep. 2. rk. nr.5234.

Wii Hans, *meth* gudz nade Danmarks, Norges, Vendes oc Gotes koningh, wtuald koningh, hertugh i Sleszuigh, oc i Holsten, Stormaren oc Ditmersken hertugh, greffue i Oldenborgh oc Delmenhorst, gøre alle wider-⁵ light, ath aar effter gudz byrd mcdlxxx terciio feria septa proxima ante diem sancti Vrbani pape for oss pa wort retthertingh i grabrødre closter stowe i Køpenhaffn, nerwerendes oss e(l)skelige oc werdugste oc werduge fædre, erchebiscop Jens Brotstrop i Lund, biscop Oleff Mortensen i Roskylle, biscop Karll i Othens, biscop Niels Glob i Wiborgh, biscop Eyler¹⁰ i Arus, doctor Cristoffer, *prouest* i Roskylle, her prior Jep Mortensen i Antworskow, her abbet Oleff i Soore, her Erik Ottesen, her Claus Rønnow, her Niels Ericson, her Strange Nielsen, her Johan Oxe, her Knwd Trvged-*sen*, her Loduigh N[ielsen, her] Werner Barsberg, her Eggert Krumedige, her Daudid Hak, her Niels Tommesen, her Eskill Gøye, her Anders Jacob-¹⁵ *sen*, riddere, Henrik Megeinstorp, landzdomer i Sieland, Be[nt Bille], Claus Bryske, Pether Nielsen, landzdomer i Skane, Oleff Morthensen, wor landzdomer i Nørreutland, Laxman oc mange flere gode *men*, ther tha nerwerendes wore, wore skickede Siword Retløff pa Hans van Aneefeldz wegen pa then ene side oc Iwer Nielsen oc Llas Pethersen, borgemestere i Ripe, pa²⁰ then annen side om trette oc dele, the samen haffde. Tha lodh for^{ne} Siwordh lese een schriff, ath for^{ne} Hans van Anefeldh kerde, ath burgern(e) i Ripe weldelige toge hans skiib oc korn fra hannem i hans lææn i hertugdømet oc førde thet ind for Ripe oc ther till stockede oc blockede hans thiener mod logh oc reeth, meth flere article oc kære-mall, som then schriff inneholdh.²⁵ Ther till swarede for^{ne} borgemestere, ath the behindrede thet skiib pa Riber frii strøme, som wor en wxiøes innen for Liist oc ey i Hans van Anefeldz lææn, oc i rette lagde the gode preuilegier *weth* tw hundrede aar gamble, som koninger, herrer oc første haffue wnth oc giffuet Ribere indbyggere meth theres frii [st]renningh oc forstrand, som er Liist, Mannø, oc alth³⁰ thet mellom for^{ne} Liist [oc in]dt[jill] Riberby meth theres haffne oc dyb. Hwilke preuilegier wor kære herr fader koningh Cristiern, hues siell gud nade, haffuer stadfest oc fulburdt meth s[i]th o[b]ne breff, oc ther till lode the lese worth breff, som wii oc Danmarks raadh them haffte tilscriffuet oc forbudt noget korn wd atføres oc budet athindre them, som³⁵ gjorde emod worth forbudh. Item ydermere haffde the oc godh bewisingh, ath the behindrede for^{ne} skiib mere end een wxiøes innermere, end som theres friiheed wdrecker. Tha gaffue the them i rette for oss pa bode

4 konningh] herefter mgl. et par ord; jf. nr. 36 A. 8 e(l)skelige] eskelige A.

sidher. Tha sagde wii swo for rette, effter theres gode preuilegiers oc obne breffs ludelsz, som the i rette lagde for oss, som wore i alle made vfor-
 derffuede, tha bør for^{ne} Ribere indbyggere alle the haffne oc forstrandh
 quitte oc frii atnyde oc beholde, som ere mellom Liiste oc Riberby, oc
 5 ydermere ath enghen maa skiibe eller wdføre noget godz ther emellom
 wden meth borgemesteres oc raadz wilge oc tilstødelse. Thii forbiwde wii
 alle, ehuo the helst ere, her emodh atgøre i nogre made. Dørffues oc noger
 ther emodh atgøre, tha mae the thet forfølge meth theres stadz reeth oc
 ydermere, ath hues the haffue giorth på for^{ne} skiib oc korn oc then man,
 10 som grepen wor, thet haffue the giorth meth rette, oc dømme wii them alle,
 som wore bode i raadh oc gerninger, quitte oc frii oc angerløse i then sagh.
 Datum anno die et loco supradictis. In cuius rei testimonium sigillum regni
 nostri Dacie ad causas presentibus est appensum, teste Efferardo Grubbe de
 Tryggewelde iustitiario nostro dilecto in testimonium omnium premissio-
 15 rum.

1485 eller 1495 (?)

38

Kong Hans vidimerer Christoffer I.s privilegium af 3. sept. 1320.

A: tabt, registreret i Ny kgl. saml. 4° 1353 b 1. foliering f. 61 v (1603), Ny kgl. sml. 4° 646 c (c. 1600), Ny kgl. sml. 4° 1293 a (c. 1600), Thott 4° 2012 (c. 1600).

20 Tryk: Rep. 2. rk. nr. 12621.

En vidisze aff kong Hans anno mcdlxv.

København.

1487. 9. maj.

39

*Kong Hans' rettertingsdom, at alle, der bor i Ribe, skal svare skat og anden
 tyngde som andre i byen, og af øde jorder skal der svares de byrder, som det bør
 25 sig.*

A: RA. Ribe by. Perg. 25 × 12 (plica 2,5). Perg. seglrem. Paa bagsiden m. hd. fra beg. af 16. aarh.: *Preste gardhe.*

Tryk: Adler, Bidrag til Skildring af Byen Ribe 3. hefte 5. — Reg. Dan. nr. *7895; Rep. 2. rk. nr. 6073.

30 **W**ii Hans, meth gudz nade Danmarcks, Norges, Vendes oc Gotes konning, vtuald konning tiil Sueriges rige, hertugh i Slesuigh, i Holsten, Stormarn oc i Ditmersken hertugh, greffue i Oldenborgh oc Delmenhorst, gøre vitherligt, at aer effther gudz bird mcdlxxx septimo then othensdagh

11 En vidisze] o: af 1320 3. sept. — mcdlxv] maa vel være fejl for mcdlxxxv eller mcdlxxxxv.

nest effther sancti Iohannis dag ante portam latinam fore oss selff pa vort rettertingh pa Kopenhaffns radhuss, neruærendes oss elskelige verdighe fædræ her Jens Brostrop, ærchebiscop i Lund, biscop Niels Skaue i Roskilde, her abbet Oluff aff Soer, her Strange Niclesen, vor hoffmester, her Erich Otsen, her Knud Trudsen, her Johan Oxe, her Henrich Meyenstrop, her Laxman, her Anders Jacobsen, her Bent Bille, riddere, vore elskelige men oc rad, vor skicket Yuer Niclesen, vor borgmester i Ribe, sagde oc berette, at ther ære monghe bonder pa land oc prester, som haffue køpt garde, iordæ oc biggestede ther i byen, om them bør at holde byes tænghe meth thennem som andre ther i byen eller ey. Tha effther vore elskelige rads samtøcke oc fulbyrd, som forscrefne staa, sagde vii ther swo pa, at the pa bolæ boo, ære plicughe at skatte oc annen byes tunghæ athollæ som the andre i byen, men huat øde iorde the haffue ther i byen, ther gøre oc redæ aff til bysens leglighed oc tønge, som tilbør. Datum anno die et loco supra-nominatis nostro ad causas sub sigillo teste Iohanne Ketilli, iustitiario nostro dilecto, in fidem et testimonium omnium premissorum.

40

1491. 3. november.

Haderslev.

Kong Hans befaler indbyggerne i Hvidding, Frøs, Kalslund og Gram herredet at søge torv og marked i Ribe.

A. RA. Ribe by. Pap. 29 × 21. Kong Hans' segl paatrykt paa bagsiden, papir over voks, meget utydeligt, DKS. 88 (?). Forneden paa brevet: *Lest paa Frøsz herrids ting for dom och rett thorsdagen den 30 december ao. 1675. Kongl. may.s ridefoget velagt Lauritz Pedersen begierede en copia herefter; Lest paa Calszlund herridhting for retten fredagen den 31. december 1675. Paa bagsiden m. hd. fra beg. af 16. aarh.: Til Hwidinghæret etc.*

*Tryk: Adler, Efterretn. ang. Byen Ribe VIII 96; Kinch, Ribe I 395. — Reg. Dan. nr. *8154; Rep. 2. rk. nr. 6997.*

Wii Hanss, meth gudz nade Danmarcks, Norges, Wendes oc Godes koning, vduald till Suerige, hertug i Slesuig oc hertug i Holsten, Stormarn oc Ditmerschen, greue i Oldemborg oc Delmenhorst, helse ether alle wore kære vndersatte, ehuem i helst tilhøre eller thiene, som bygge oc boo i Huiddingherret, Frøtz herret, Kaslundeherret oc Gramherret, kerlige meth gud oc wor nade. Vither, at borgemestere oc rad i Ribe haffue bereth her fore oss, ati ey nw wele søghe marcket thid till byen, i pleye atgøre, bethe wii ether oc biwde alle, ati her effther søge till for^{ne} by till thorff oc till marcket, som i haffue giord aff arild tiid oc gammell sedwane oc lader

34 thid] gentaget, første sted overstr. A.

thet ingelund vnder wort hyllest oc nade. Datum in Hadersleue fferia quinta proxima post omnium sanctorum anno domini mcdxci^o nostro sub signeto.

Ribe.

1491. 29. december.

41

⁵ *Kapitlet i Ribe vidimerer Erik Plovpenninges privilegium af 4. maj 1242, Abels privilegium af 20. februar 1250, Erik Glippings privilegium af 6. april 1271, Erik Menveds privilegium af 28. december 1288, Valdemar d. 3.s privilegium af 15. august 1326 og greverne Henrik og Claus privilegium af 20. maj 1360.*

¹⁰ A: RA. Ribe by. Perg., stærkt læderet, 38 × 46 (plica 4,3). Seglsnit. — Aa: Udate-ret vidisse i dansk oversættelse af Jenns Wiborg, ærke-degn, Hanns Suanninge, degn, Casper Mull, provst og menige kapitel i Ribe, tabt. — Aa1: Univ. Bibl. AM. 4° 17 (c. 1600) f. 104 r. — Aa2: Kgl. Bibl. Gl. kgl. saml. 4° 3170 (1. halvdel af 17. aarh.) f. 143 r.

¹⁵ *Tryk:* Rep. 2. rk. nr. 7016 (i udtog).

Nos Iohannes van Haghen, archidiaconus, Thomas Lange, decanus, Iacobus Windh, cantor, totumque capitulum ecclesie cathedralis Ripensis uniuersis et singulis presentes litteras inspecturis seu audituris salutem in domino. Notum facimus per presentes, quod sub anno domini ²⁰ millesimo quadringentesimo nonagesimo [primo] ipso die sancte Thome martiris in capella uirginis sancte Barbare eiusdem ecclesie Ripensis hora nona uel quasi constituti coram nobis ac quibu[sdam] aliis clericis ac laycis discreti ac fidedigni uiri, proconsules ac consules ciuitatis Ripensis certas litteras regias, regiis sigil[is ac secretis] sigillatas cum filis sericeis ac sigillis ²⁵ pendentibus in pergameno conscriptas, sanas et integras, non uiciatas, non cancellatas [nec in aliqua] sui [parte] suspectas sed..... omni uicio et suspicione carentes in medium produxerunt, quarum [tenores] sequuntur [de uerb]o ad uerbum: Abel dei gracia [Da]norum Slauorumque rex (etc. = nr. 4), Ericus dei gracia Danorum Slauorumque rex (etc. = ³⁰ nr. 3), Ericus dei gracia Da[norum] Slauorumque rex (etc. = nr. 10), Ericus dei gracia Danorum Slauorumque rex (etc. = nr. 13), Woldemarus dei gracia Danorum Slauorumque rex (etc. = nr. 19), Omnibus presens scriptum [cernentibus] Henricus et Nich[olaus] (etc. = nr. 22). Post quarum quidem litterarum regalem presentationem fuimus per predictos ³⁵ proconsules [ac] consules debita cum instancia requisiti, quatenus huiusmodi tanssumptum per sigilli nostri capituli appensionem necnon notarii

20 primo] paa det første Aa.

nostri subscripcionem dignemur robarare, quod et iustum fore decreuimus, quare presentes litteras sigilli nostri appensione duximus communiri. Datum anno die et loco suprascripto.

Paa plica med anden haand: Auscultata et collacionata est presens transsumptum per me Henrikinum Saxen publicum apostolica et imperiali auctoritatibus notarium necnon uenerabilis capituli Ripensis scribam, et concordat de uerbo ad uerbum cum suis originalibus, quod protestor manu mea propria.

42

1492. 13. januar.

Randers.

Kong Hans tillader borgerne i Ribe frit at handle i købstæderne i riget og uhindret føre de varer, de saaledes køber, hvorhen de vil i landet.

A: RA. Ribe by. Perg. 20,5 × 14 (plica 5,8). Seglsnit. Paa bagsiden med haand fra beg. af 16. aarh.: *Kong Hanses breff thet wy ma købe fry ower alt Iudlandt i købsteder oc meth bønder bleff giorth i Randers mdxcii.* — Aa: Vidisse 1494 9. aug. — Ab: Vidisse 1499 20. nov. — Ac: RA. Viborg bys arkiv. Christian 3.s brev af 1542 8. juni med udtog; jf. Danske Kancellireg. 1535—1550 226. — Ad: RA. Ribe by. Vidisse 1615 7. juni af borgmestre og raad i Ribe. — Ae: NLA. Ribe bispearkiv. Pk.: Ribe domkirke 1492—1770. Vidisse 1647 1. okt. af borgmestre og raad i Ribe. — Af: RA. Danske Kanc. Privilegier inds. 1648 f. 21r.

Tryk: Adler, Efterretn. ang. Byen Ribe VIII 96. — Reg. Dan. nr.*8168. — Rep. 20 2. rk. nr. 7055.

Wii Hanss, met gudz nade Danmarks, Norges, Vendes oc Gothes koning, vduald til Suerige, hertug i Sleswig oc i Holtzsten, Stormarn oc Ditmersken, greffue i Oldenborg oc Delmenhorst, gøre alle vitherligt, at wore vndersate, borgemestere, radmen oc købstedemen her i Iudland wore nw her i Randers fore oss oc wort *elskelige* rigens rad, her nw tilstede wore, om twedract, them emellom wor, om købmantzskab etc. Tha efter wort *elskelige* rigens radz rad vnne wii oc tillade oc *meth* thette wort obne breff vnne oc tillade, at hwar wore købstedemen i Ribe komme i wore købsteder her i landet, mwe the købe oc handtere theres købmandskab *meth* borgere, giæster oc bønder hwer hoess annen, effther som *thennem* behoff *gø(r)ess*, oc hwess the swa købe, mwe the vhindred føre her i landet, hwart the vele. Datum in opido nostro Randrusiensi octaua epiphanie domini anno eiusdem mcdxc secundo nostro sub signeto.

Kolding.**1494. 5. marts.****43**

Kong Hans forordner, at markedet, der plejer at begynde vor frue aften (7. sept.), stadig skal begynde med en sammenkomst denne aften. Den følgende dag, frue dag, maa der ikke købes og sælges, men derefter maa markedet holdes i 3 dage.

A: RA. Ribe by. Perg. 34 × 16,5 (plica 7). Perg. seglrem. Paa bagsiden med haand fra c. 1500: *Eth breff hwr lundæ Ribermerket schal pa gange oc holdes.*

Tryk: Terpager 675 (med urigtig datering 1495). — Reg.Dan. nr. 5058 (med samme datering som Terpager); Rep. 2. rk. nr. 7605.

¹⁰ **W**ii Hans, met guds nade Danmarks, Noriges, Vendes oc Gotes koning, vdwold koning til Suerige, hertug vdi Slesuig, oc vdi Holsten, Stormarn oc Ditmersken hertug, greffue i Oldenborg oc Delmenhorst, gøre alle vitherligt, at wii aff wor sønderlige gunst oc nade haffue vnt oc tilladet oc met *thette* wort obne breff vnne oc tillade, at Riber marcket, som ¹⁵ pleier at begyngnes wor frue affthen natiuitatis, skal begyngnes samme affthen, swo at ther skal holdes modhe, som sidwanie weret haffuer, oc wor frue dag ower skall engen man købe eller selge wor frue til loff oc ære. Oc wore *thet* swo, at noger worder befwnnen *her* emod giorde then dag, *thet* han swo kopte oc solde, skal were forbrudet til oss oc wor embitzman ²⁰ *thet* at anamme pa wore weigne oc gøre oss ther regenskab aff, oc første dag nest effther for^{ne} wor frue dag skal for^{ne} market pa gange oc standende bliffue then dag *annen* oc tredie samfelde dage oc i the tree dage at købe oc selge ther, som her til sidwanie weret haffuer, wor oc kronens told oc rettighed ther met vforsømd i alle madhe. Datum castro nostro Koldinge ²⁵ feria quarta post dominicam Oculi anno domini mcdxc quarto nostro sub secreto.

Dominus rex per se.

Ribe.**1494. 9. august.****44**

Wille Friis, kannik i Ribe m. fl. vidimerer kong Hans' privilegium af 13. jan. 1492.

A: RA. Ribe by. Perg. 24,5 × 12,5 (plica 1,7). 3 perg. seglremme.

Tryk: Rep. 2. rk. nr. 7707 (i udtog).

Wii Wille Friis, canick i Ripe ok prouesth pa Thiwrholm, mesther Ieip Stage, canick sammested, ok Bedel Rantzowe, weffner, gøre alle

10 met guds] *gentaget A.*

wittherligt, *thet* wii haffue hørt ok seeth eth wort nadughe herres koningh Hansses breff, som hans nade haffuer wnth ok giffuet Riper by lydendes ordh fra ordh, som her effther scriffuet standher: Vii Hans, *meth* gudz nade Dannemarks, Norges, Wendes ok Gothes koningh (etc. = nr. 42). Til withnesbyrd, ath wii sodane eth breff seeth ok hørt haffue, henge wii wore ⁵ inthseigle nethen for *thette* breff. Datum Ripis anno domini medxciiii uigilia beati Laurentii martiris gloriosi etc.

45

1499. 20. november.

Ribe.

Kapitlet i Ribe og hovedsmanden paa Riberhus Predbjørn Podebusk vidimerer Christian 1.s privilegium af 4. okt. 1480 og Hans' privilegium af 13. jan. 1492.

A: RA. Ribe by. Perg., stærkt læderet, 38,5 × 12 (plica 3). 2 seglsnit.

Tryk: Rep. 2 rk. nr. 8943 (i udtog).

Wii prelater, caniker och gantze capitell y wor frue domkircke i Ripe, Prebørg Podebusk, ridder, hōw[itsmand] po Riperhuus etc., ¹⁵ gøre alle widerligt *meth* *thette* [wort] obene breff, ath wii hawe seet, leset ok hørt ii permentz breffue, eth breff, som høyboren første koningh Cristern hauer wtgiffweth, [huis] siell gud nade, ok *thet* annet breff, høgmetigste førstes kong Hansses etc., hwilke breffue, som ware vstwngen, vskrabet och vforderweth i alle syne articuler, ludendes ord fra ord, som her ²⁰ effter standher: Wii Cristern, *meth* gudz nade Danmarcks, Norges, Wendes oc Godes koningh (etc. = nr. 33) Hans, *meth* gudz nade Danmarks, Norges, Wendes oc Godes koningh (etc. = nr. 42). At wii sodane breff hawe seet ok hørt, *thet* witne [wi *meth*] wor ins[ig]hel hengendes neden fore *thette* breff. Datum Ripis fferia [quarta ante Clementis] anno etc. ²⁵ medxc nono.

46

1504. 11. juli

Hundsbæk.

Kong Hans forordner, at alle indbyggere i Ribe, som indfører vin, ogsaa maa tappe og sælge den, og at ingen maa hindre nogen i at tappe og sælge vin.

A: RA. Ribe by. Perg. 29,5 × 17,5 (plica 5). Perg. seglrem. 30

Tryk: Adler, Bidrag til Skildring af Byen Ribe 3. hefte 9. — Reg.Dan. nr.*8985; Rep. 2. rk. nr.10116.

Wii Hanss, met gudz node Danmarcks, Sueriges, Norges, Vendes oc
 Gotes konnyng, hertug vdi Slesuig, Holtzsten, Stormarn oc Dyt-
 mersken, greffue i Oldenborgh oc Delmenhorst, giøre alle vitherligth, at wii
 forfaret oc betractet haffue, at thet er wore kiere vndersotte, then mene man
 5 vdi wor stad Riibe, till skade oc storth forfangh, at thenn viin, som køpes
 oc føøres ther ind aff Holland eller anderstedz, ey maa fortappes oc i
 kandetall eller stobetall selges aff the samme wore kiere vndersotthe, som
 then køpe oc tiidh indføre, hwilcket wii her effther ey ville at skee eller
 vpholdes skall ther i staden, oc haffue wii ther fore oc aff wor sønderlig
 10 gunsth oc nade vnth, tilladet oc samtyckth oc met thette wort obne breff
 vnde, tillade oc aldeles samtycke, at alle the woore kiere vndersotthe, som
 ther hiemme eller boende eræ oc her effter worde, tiidh wiin førendes mwe
 oc skulle selfue oc hwer fore seg then tappe oc selghe effther reth stadz
 maade oc fore redeligh oc skellige werdt eller pendinge, nar oc hwor tydt
 15 thennem thet løsther, eller the thet bekomme kunde, oc ville wii ey, ath
 then riige eller then, som meere formaa, skall betage eller oc formeene no-
 ghen, som mynde formaaer, i swaadane mode wiin ath tappe eller selge,
 anderledes en hwer som will, maa oc skall hannum tappe oc selge. Thii for-
 biwde wii alle, ehwo the helst eræ eller waare kunde, oc serdeles woore
 20 fogeder oc embitzmen, borgemestere oc raadmen, som nw ere eller her
 effther kommyndes worddhe, paa wort sloth Riiperhws oc ther i for^{ae} wor
 stad Riibe nogre wore vndersotthe ther i staden heremod thenne wor
 gunsth ath hindre eller hindre lade, møøde, platzse, vmaghe eller i nogher
 mode thennem forbiwde eller formeene swaa wiin at tappe vnder wor
 25 konnynglige heffnn oc wrede. Giffuet vdi Hwndzbeck sancti Ketilli dagh
 aar effther gudz byrd md quarto vnder worth secrete.

Ex mandato domini regis
 proprio in presentia domini Yuari
 Mwneck, episcopi Ripensis etc.

30 Odense.

1506. 11. juli.

47

Kong Hans vidimerer Erik Menveds privilegium af 28. dec. 1288.

A: RA. Ribe by. Perg. 28 × 14 (plica 5). Rettertingsseglet i ufarvet voks, DKS. nr. 80 (ikke anført) i perg. rem. — Aa: RA. T.K.I.A. 99 Akter vedrørende stridigheder mellem kongen og Hans d. Ældre pk. IV.

35 *Tryk*: Rep. 2. rk. nr. 10649 (i udtog).

Wii Hanss, meth gudz nade Danmarchs, Sueriges, Norges, Vendes oc
 Gotes koningh, hertugh i Slesuigh, i Holsten, Stormarn och i Ditmer-
 schenn, greffue i Oldenborgh oc Delmenhorst, giøre vitherligt, at aar effter

gudz byrd md sexto then løwerdagh nest effther *sancti* Knudz konings dagh for oss pa wort rettertingh i Othens vor skicket oss *elskelige* Laurens Persen, wor borgemester i Rybe, *meth* eth breff wskrabet, vstungeth och velferdigt i scrifft oc indsegla, ludendes ord fra ord, som her effther^{ult} staar: Ericus, dei gracia Danorum [S]clauorumque rex (etc. = nr. 13). Datum ut supra nostro ad causas sub sigillo, teste Georgio Marswin iusticiario nostro.

48

1506. 11. juli.

Odense.

Kong Hans befaler købstæderne i Jylland at sende fuldmægtige til Viborg med deres privilegier, naar kongen kommer dertil, og indtil den tid ikke at hindre Ribe borgere i at drive købmandsskab efter deres privilegier.

A: tabt, refereret i raadmand Thomas Jørgensens kopibog 1601 p. 80 i Ribe byarkiv.

Tryk: Rep. 2. rk. nr. 10650. — Kinch, Ribe I 427 (med urigtig dag 1. juli).

Hanns, aff guds naade etc., hans m. obne papiirs breff lyddendes, att borge-¹⁵ mester oc raad i Ribe haffuer haffd thennom for hans k. m. att beklage, huorledes the aff andre kiøpsteder her udi Julland udi adskillige maade uforrettis emod de naader, friheder oc priuilegier aff hans k. m. och fremfarne konger, huoroffuer hans k. m. byuder alle kiøpsteder udi Julland att lade deris fuldmectige møde i Viborg, naar hans k. m. did kommendes vorder, med deris²⁰ priuilegier oc friiheder oc des emellom Riper borgere paa deris kiøbmandskaff effter deris priuilegier oc friiheder, the haffue aff hans kon. m., icke att hindre, møde, platze, umage, uforrette elder forfang att gjør i noggen maade, ferrind de paa begge sider haffue verrit udi retthe etc. Datum Odensze s. Ketilli confessoris dag aar 1506.

25

49

1514. 3. februar.

Odense.

Dronning Christine forliger paa rettertinget forskellige stridsspørgsmaal mellem almuen og borgmester og raad i Ribe. Hvert aar d. 22. februar skal der for almuen gøres rede for byens regnskab, og penge, der er til overs, skal nedlægges i god forvaring til byens og almuens bedste. Borgmester og raad skal i samme omfang som hidtil bruge byens jord, være fri for byskat og have ret til at vælge raadmændene. 24 mænd af almuen skal være til stede, naar borgmester og raad fastsætter byskatten, og 8 mænd skal opkræve skatten og gøre regnskab for den.

A: RA. Ribe by. Perg. 27 × 38 (plica bortskaaret). Seglsnit. — B: RA. Ribe by. Perg., hullet og plettet, 26 × 30 (plica bortskaaret). Seglsnit.

Tryk: Adler, Efterretn. ang. Byen Ribe IX 64. — Reg. Dan. nr. *9954.

Wii Cristina, mett gudz nade Danmarcks, Sueriges, Noriges, Wendes
 5 oc Gottes drotning, hertuginna i Sleszuig, Holsten, Stormarn oc
 Ditmersken, inneborn hertuginna i Sasszen, greffinna i Oldenborig oc
 Dellmønhorst, gøre alle witherligt, att aar effther gudz byrdt mdxiii sancti
 Blasii episcopi dag i wor køps[tadt] Otthense, neruerendes oss *elskelige*
 Iørgen Marswin, wor mandt oc raadt oc Danmarcks riiges canceller, Iens
 10 Stigszen, landzdommere i Fiwn, Eiler Bryskæ, Knudt Wrnæ, Cristiern
 Rantzo oc Karll Bryskæ, wore mendt oc tiænere, Michel Perszen, Hans Stryg,
 borgemestere, oc Iwer Anderszen, radman i Otthense. Thaa wore fore oss i
 rettæ skickedt wore kære wndersotthe, borgemestere, raadt oc meninghedt
 i wor køpstadt Riibe, om nogen trettæ oc wsamme, som *thennem* emellom wor.
 15 Tha fore oss berettæ for^{ne} borgemestere oc raadt, hues sager oc skyllinger
 the haffde tiill almwgen oc meningheden, først att for^{ne} wor almwgæ oc
 meninghedt i Riibe skulle haffue nogen mestyckæ tiill *thennem* fore regen-
 skaffs skyldt, the begere aff *thennem* paa the peninge, som optoges oc wd-
 gaffuis tiill orliig byskatt ock andendell oc fore regenscaff paa bysens
 20 iordtskyldt oc renttæ oc fore bysens ager iordt oc engæ, som thee bruge oc i
 wære haffue, oc fore, att for^{ne} almwge wilde, att radtmen skulle giffue i aar-
 lig byskatt mett *thennem*, oc fore, att almwgen wilde haffue magt att aff-
 settæ aarligen iiii radtmendt oc i setthe igen andre iiii borger thiill radt-
 mendt, oc fore andre flere sager, the oss tha fore gaffue. Ther thiill swarede
 25 for^{ne} almwgæ oc sagde, att the haffde skyldingæ tiill forscreffne borge-
 mester oc raadt om thessæ forneffnde alle sager oc artickelle oc menthe,
 att them wor ickæ skedt skeell ther wdinnen her tiill dags, oc berette the
 for^{ne} theres sager oc kæremoell alle oc huer *serdeles*, ligerwiiss som nw er
 fore rørdt. Tha effther tiilltall, genswar oc beuisning paa begge sider fandz
 30 thett, att sadan handling oc kæremaall wore optagne mere wdaff wankun-
 dighedt end aff nøedz trang, dog paa thedt att sadan wsamme oc wen-
 drectighedt motte affstilles, then meninge mandt i for^{ne} Riibe tiill gaffn oc
 gode, oc the her effther thes ydermere skulle leffue medt huer andre medt
 fredtsommelighedt oc goedt endregt, oc effther for^{ne} wore gode mendz
 35 raadt ock samtyckæ gjorde wii them sadan contract oc skickelsæ emellom,
 som her effther fylger: først, att almwgen i for^{ne} Riibæ skullæ aarligen her
 effther apaa sancti Petri dag ad cathedram haffue oc høre rede oc regen-
 skaff apaa alle oc hues peninge, som optages oc wdtgiffues paa bysens

wegne tiill aarliig byskatt oc all anden dell, oc wide, huordt theres oc bys-
 sens penninge bliffue oc wdtgiffues; tesligeste skall almwgen haffue rede oc
 regenskaff samme dag apaa bysens iordtskyldt oc renttæ oc apaa bysens
 sagesaldt, som i mellom aar oc dag wdtgiffues. Item hues ther offuer
 bliffuer aff sadanne alle bysens peninge, nar sadant regnskaff giordt er, 5
 the skulle nedlegges i goedt forwaring almwgen oc byen tiill gode, oc skulle
 thoe mendt aff radedt haffue en nogell oc thoe mendt aff almwgen haffue
 en anden nøgell tiill samme beholdene bysens peninge, paa thett att the
 alle mwæ thes bedtræ wide her effther, hwordt theres peninge bliffue. Item
 saa skulle oc borgemester oc raadt effther thenne dag nyde oc beholle then 10
 bysens ager iordt oc ænge, som the her tiill giordt haffuæ, oc skulle for^{ne}
 borgemester oc raadt ickæ giffue wdi orliig byskatt noger dell, men nyde
 then friihedt ther om her effther, som thee her tiill giordt haffue, oc skall
 then magt were hoes borgemester oc raadt, radtmæn atkesæ oc wduellæ,
 nar behoff gøres, oc ey hoess allmwgen. Item skall thet oc bliffue wedt 15
 then skickels, thet her tiill wæret haffuer, medt byskatten atleggæ oc
 optagæ, saa att xxiii mendt aff almwgen skulle tiillstede oc hoes wære paa
 radhusedt, nar borgemester oc raadt sodan skatt legge skulle, oc høre apaa,
 at allmwgens bedtstæ rammes oc wides ther wdinnen, oc viii mendt arligen,
 nar them tilsieges, wdaff almwgen skulle optage samme byskatt oc gøre 20
 rede fore. Thi welæ wii, att thette aldt, som nw er samtyckedt oc her wdi
 rørdt, skall saa bliffue oc holdes aff for^{ne} wore borgemestter oc raadt oc
 meninge almwe i wor køpstadt Riibæ i alle made indtiill saa lenge, eller
 om saa skeer, att thee her effther welæ haffue nogen anden preuilegie oc
 [stadt]festelsæ aff hogborne førstæ her Cristiern etc. wor kærrestæ sønn. 25
 Datum anno die et loco quibus supra nostro sub secreto.

Ad mandatum serenissime domine regine
 proprium presentibus suprascriptis.

50

1517. 26. januar.

København.

*Christian 2. tager borgerne i Ribe under sin beskyttelse og bekræfter de 30
 privilegier, de har faaet af tidligere konger i Danmark. Han forordner yder-
 ligere, at ingen af borgerne maa stævnes uden for byen undtagen i gejstlige
 sager eller for kongen selv, at ingen sammenrotning maa finde sted, klager
 skal forebringes foged, borgmester og raad, nye raadsmænd og bytjenere skal
 vælges af borgmester og raad, ingen maa hindre borgerne i benyttelsen af 35*

7 aff (1 og 2)] wdaff B. 19 at] tilf. o. lin. A. 19—20 arligen.. tilsieges] mgl. B. 21
 rede] ther rede oc [re]gnskaff B.

strømmene ind til byen, og præster og bønder i omegnen af Ribe maa ikke drive købmandsskab.

A: RA. Ribe by. Perg., læderet, 32 × 25 (plica 4). Seglsnit. Paa bagsiden: *Lest paa Riper gieste ting for tings dom fredagen post Laurenti martiris, som er thend xi dag augusti anno [15]87.* — Aa: RA. Danske Kanc. Privilegier inds. 1648 f. 22r. — B: RA. Danske Kanc. Chr. IIs Register f. 135r.

Tryk: Suhms Nye Samlinger I 167 (efter B). — Reg.Dan. nr. 6157.

Wii Cristiern, met gudz nade Danmarcks, Norges, Vendes och Gotes konn[in]gh, vd[wald kon]nynggh till Suerighe, hertugh vdi Slesuigh, 10 Holtzsten, Stormarn oc Dytmersken, greffue i Oldemborgh oc Delmenhorsth, giøre alle vitherligh, at wii aff wor sønderligh gunsth oc nade haffue taget, annammet oc vndfanget oc met thette worth opne breff taghe annamme och vndfanghe oss elskelige woore kere vndersotthe, borgemesther, raadmen oc borgere vdi wor stadh Riibe, vdi wor konnyngliighe 15 heghen, wernn, freedh och beskermelse, besønderligh at forswaare oc fordegtinghe till rette. Sammeledes haffue wii och aff samme wor gunsth, nade fulbyrdet, samtyckt oc stadfesteth oc met thette worth opne breff fulbyrde, samtycke oc stadfesthe alle the nader, friiheder oc priuilegia, som waare forfeddre, framfarne konnynger i Danmarck, thennem nadeliigen 20 vnntth och giffueth haffue ath nyde, brughe oc beholdhe oc i theres fuldemacth ath bliffue vdi alle theres ordh, puncte och artikelle, som the indeholde och vdwiise. Oc haffue wii oc aff samme wor gunsth oc nade, saa och paa thet ath woore kere vndersotthe mwe wor stadh Riibee oc thennem selffue dess ydermere forbedhre, vnntth oc giffuet thennem tesse effterschreffne 25 nader oc priuilegia, som ære: fførsth, at inghen her epther maa eller skall steffnne eller steffnne lade woore borgere ther vdi Ribe ther vdaff byenn, meden skulle stande till rette ther i byenn fore theres børliige domere fore the sagher, ther kunde eller mwe rettes. Hoo hermod giør, haffue forbrut xl marck till oss och kronen och xl marck till byenn, dogh heremodh vnden- 30 tagne andeliige sagher eller the sager, som settes eller steffnes i retthe fore oss selffue. Ville wii och ingeles, at nogher mandh her epther skall giøre opreesnynggh oc samlingh ther vdi wor stadh, vden woore borgemesther, byfoget och raadmen thet giøre. Huilcken som dierfues heromod at giøre, oc høwetzman er ther fore, han skall haffue forbruth synn hallss, 35 oc skall hanss howet laadh waare falden till oss oc kronen, oc alle andre,

19 thennem] *mgl. B.* 22 saa och] *mgl. B.* 23 ath] *mgl. B.* 24 ydermere] bedre her-
effther *B.* 25 fførsth] *mgl. B.* 26 ther] *mgl. B.* — vdaff] aff *B.* 27 theres] *mgl. B.*
28 ther.. mwe] som ther kand eller maa *B.* 29 heremodh] her met *B.* 30 settes eller]
mgl. B. 32 giøre] noghen *tillf. B.* 33 dierfues] dristhis tiil *B.* 35 andre] the andre *B.*

som met ære saadan samlingh att giøre, bødhe mod konnyngen xx marck oc staden xx marck; meden huilcken som nogher brysth haffuer ther i byenn, hann kære synn sagh fore wor fogeth, borgemesther och raadh, som aff retthe bøger. Vndhe wii och tillade, ath waare borgemesther och raad ther i byenn mwe ther ephther haffue fullmachth ath keese till thennem⁵ raadmen, nar nogher affdøer, och behoff giøres, oc sameledes at keese till theres byess thienere thee, som thennem oc byen kunde waare nyttelighe. Ffremdeles ville wi och, ingen skall giøre waare borgere forfangh paa theres frii strømme offwen eller neden mod theres frihedher och priuilegia. Item ville wii och, at inghen prestmen eller bønder søndher eller nær ther omkringh¹⁰ Riibe skulle brughe kopmandskab waare borgere vdi Riibe till forprangh vnder saadanth gotzis fortapelse till oss och kronen. Tii forbiwde wii alle, ehwo the helsth ære eller warre kundhe, serdeles wore fogedher oc embitzmen ffor^{ne} woore kiere vndersotthe, borgemesther, raadmen oc borgere vdi Riibe, heremodh tesse nader oc priuilegia ath hindre, hindre lade, møødhe,¹⁵ paltze, vmaghe eller i nogher mode at vforretthe vnder wor konnyngliige heffndh och wrede. Giffuet paa wort sloth Køpenhaffn mandagen nesth effther sancte Pauli dagh conuersionis aar etc. mdxvii vnder worth secrete.

Ad relacionem Johannis
Michaelis, ciuis Malmugiensis. ²⁰

51

1518. 29. november.

København.

Christian 2. forordner, at borgere og købmænd i Ribe, som sælger sølv paa mønten i Malmø, maa for de penge, de faar derfor, købe øksne, hvor de vil i riget, og udføre dem uhindret af forbud og uden at erlægge den nye told.

A: tabt. — B: RA. Danske Kanc. Chr. IIs Register f. 155 r med overskr.: *Kjøp-*²⁵
mend i Riibe finge saadant breff.

Tryk: Vidensk. Selskabs Skrifter VII 474; Suhms Nye Samlinger I 295. — Reg. Dan. nr. 6463.

^{155 r} **W**ii Christiern etc. giøre alle vitherligt, ath paa thet ath sølff thess mere kand vordhe tiilførdt ath vpholde met waar myntt i Malmø oss och³⁰ menige riighett thiill gode, tha haffue vy vndt og tiilladt och met thette vort obne breff vndhe och tiilladhe, ath waare *elskelige* burgere och kjøpmend vdi Riibe, som ville indføre och selge sølff paa waar mynth vdi Malmø, the mwghe fore saa mange penninge, som the aff waar mynthemester fore saadant offuerantworditt sølff ighen foæ och vpbærindes vorde,³⁵

I saadan samlingh] i saadant samleg B. 5 ther ephther] mgl. B. — fullmachth] till tilf. B. 7 thennem. . byen] theres by och thennom B. 8 ingen] at ingen B. 10 och] mgl. B. 35 vordel] rett. fra vorder B.

kiøbe øxen, hwor them teckes her i riighet, och them driffue och vdtføre aff riighet vbehindret met vort forbudh och wbesweridt met then ny toldh, doch ath the ther aff giffue paa fergestædir och waare toldstædir then gamble sedwonlig toldh, och skall waar myntemester giffue hwer kiøpman
 5 beskedeligh een certificacie paa, hwor mœghit sølff han paa mynten indfœrdt och saaldt haffuir, || och <hwor> mange øxen han ther fore ighen ^{155 v}
 købe och aff riighet vdtføre maa, och skall ther effther waare fogether, embitzmend och tholdere them skulle vidhe ath retthe. Thi forbiude vy alle vore fogether, embitzmend, burgemestere och tholdere for^{ne} waare burgere
 10 och kiøpmend i Riibe her emodt paa saa mange øxen at vdtdriffue aff riighet, som waar myntemesteres certificacie paa lydher, och the sølff fore indfœrt haffue, athindre, hindre ladhe ellir och met then ny toldh i nogher maadhe ath beswere vnder wor hylliste och naade. Datum Haffnie uigilia Andree apostoli.

15

Dominus Rex per se.

[1519—20].

52

Christian 2. forordner, at der af hver tønde malt skal gives 2 sk. i cise, alle haandkværne skal afskaffes og maltet forcises, naar det føres til mølle.

A: tabt. — B: Referat i Chr. IIs Register f. 161 v, RA. Danske Kancelli.

20 *Tryk: Suhms Nye Samlinger I 355.*

T*ill Ribe kom breff, at som the lode giffue myn herre tillkende then twyffuel, thee haffde poæ thenne ny ciise, thii at the ey wiide aff pundtall, som breffuit indeholt, oc ey er skeppen swo stoer som i Sieland, tha haffuer wor nadige herre offuerweigt then leylighed oc sætt, swo at the skulle giffue aff
 25 huer tønne malt ii β, oc beløber seg thet poæ then same schickelse, som her i landit forcises, oc ther met skulle alle handqwerne afflegges, oc maltet forcises, nær thet føris till mollen.*

Flensborg.

1522. 12. juli.

53

*Kong Christian 2. tillader borgerne i Ribe imod ordinansen af 10. febr. 1521
 30 om landkøb at handle med bønderne i Aalborg len, Vendsyssel og over hele Ribe stift, dog med forbehold af de borgerne i Varde indrømmede rettigheder (1515, 17. novbr.).*

6 <hwor>] mgl. B. 21 the] herefter overstr. g; jf. næstflg. ord.

A: RA. Ribe by, Perg. 27 × 17,5 (plica 5). Fragment af kongens segl af rødt voks i ufarvet i perg. rem, DKS nr. 99 (ikke anført). — *Aa*: RA. Danske Kanc. Privilegier inds. 1648 f. 24r.

Tryk: Adler, Bidrag til Skildring af Byen Ribe 3. hefte 14. — Reg.Dan. nr. *10679. 5

Vii Christiernn, met gudz nade Danmarcks, Sueriges, Norges, Vendes oc Gothis koning, hertug vti Slesuig, Holsten, Stormarn oc Ditmerschen, greffue i Oldenborg oc Delmenhorst, giøre alle vitterligt, at wii aff wor sønderlige gunst oc nade haffue vndt oc tiilladet oc met *thette* vort obne breff vnne oc tiillade, at oss *elskelige* wore kiære vndersatte, menige borgerre oc indbyggere i wor stadt Riibe oc theres swæne paa theres vegne, mwæ nw her effter emodt wor ordinantze oc skyckelse, wii giørdt haffue om landkiøb met bønderne paa landet at giøre, vdfare aff Riibe oc ind vti all Aalleborges leen, sammeledes ind vdi Wensiszell oc offuer alt Riiber styckt ther atkiøbslaa paa landet, selge oc handle met bønderne vti for^{ne} 15 leen, land oc styckt, øxne, fæe, korn, fytalie, hwder, skynd, tallig oc all anden kiøbmanskap, effter som the aff arilde giørdt haffue, oc ther met at indfare i Riibe vbehyndert, dog the breff, wore borgere i Warde aff oss haffue om kiøbmandzhandle ther met vforkrencket bliffue, fforbiwdendes wore fogether oc embitzmen, tollere, schultes, borgemestere, raad oc alle 20 andre, ehwo the helst være kwnne, for^{ne} wore borgere oc indbyggere i Riibe her emod paa for^{ne} landkiøb atgiøre met bønderne oc andre, paa landet boo, athyndre, hyndre lade, dele, møde, platze, vmage eller i noger mode at vforrette vnder vor koninglige heffn oc vrede. Giffuit paa vort slot Flensborg løgerdagen nest effter sancti Knud konings dag aar effter 25 gudz byrdt twsinde femhunderet vppa thet andet tiill tiwffuende vnder vort signete.

Dominus rex per se.

Nicolaus Petri cancellarius scripsit.

KOLDING

Kolding bys segl, gengivet efter segl af ufarvet voks, under brev fra slutn. af 13. aarh. i Staatsarchiv, Lübeck (Danica nr. 47). Seglbilledet viser en paa en af bølger fremragende sten siddende venstrevendt, flyvefærdig ørn og en til venstre herfor opvoksende blomst. Indskriften, hvoraf det fremgaar, at seglet maa have tilhørt St. Knudsgildet, lyder: SIGILLVM SANCTI KANVTI DE KALDING.

Kolding.

1321. 28. januar.

1

Kong Christoffer 2. bekræfter de friheder, som er givet Kolding af hans forgængere.

A: RA. Kolding by. Perg. 24,5 × 9,5 (plica 2,4). Seglsnit.

⁵ Atlas nr. 656 (skriftprøve).

Tryk: Rep. 1. rk. nr. 1327 (i udtog); jf. Fyhn, Kolding 185; Reg.Dan. nr. *1297.

Cristoforus, dei gracia Danorum Sclauorumque rex, omnibus presens scriptum cernentibus salutem in domino sempiternam. Notum facimus uniuersis, quod nos exhibitoribus presencium, dilectis nobis uillanis in Kaldingh, omnes gracias et libertates, quas a nostris progenitoribus regibus Dacie dinoscuntur liberius habuisse, concedimus et donamus ipsas omnes et singulas tenore presencium confirmantes. Unde per gratiam nostram districtius inhibemus, ne quis cuiuscumque condicionis sit ipsos uillanos contra tenorem presencium audeat aliquatenus molestare seu in aliquo perturbare, prout indignacionem nostram et ulcionem regiam duxerit euitandam. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum. Datum Kaldingh anno domini millesimo trecentesimo uicesimo primo quarta feria proxima post diem conuersionis sancti Pauli in presencia nostra.

²⁰ **Kolding.**

1327. 22. juli.

2

Kong Valdemar 3. bekræfter de friheder og rettigheder, der er givet Kolding af hans forgængere. Alle, der har eller køber grunde eller boliger i byen, skal deltage i betaling af afgifter. Enhver, der anlægger sag, skal føre sagen paa byens ting. Borgerne skal være fri for told undtagen paa Skanørmarkedet. Borgerne maa for fremtiden have 4 sandemænd og 2 nævninger, som raadmændene skal udnævne. Fremmede eller bønder, der slaar eller saarer nogen inden for byfreden, skal ud over de 40 mark til sagsøgeren betale det samme beløb til kongen og til byen. Til værge i sager, der behandles paa tinget, maa kun de, der deltager i betalingen af byens afgifter, udtages.

³⁰ A: RA. Kolding by. Perg. 42,5 × 24,5 (plica 3). Grønne, røde og hvide silketraade.

— Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 2r (oversættelse).

Atlas nr. 771.

Tryk: Tauber, Breve fra Kolding 69; Kolderup-Rosenvinge, Love V 301; Fyhn, Kolding bil. 7, jf. p. 185; Dipl. Dan. og DRB 2. rk. IX nr. 424. — Reg. Dan. nr. 2030*; Rep. 1. rk. nr. 1488.

Waldemarus, dei gracia Danorum Sclauorumque rex, omnibus presens ⁵
 scriptum cernentibus salutem in domino sempiternam. Tenore presencium constare uolumus uniuersis, quod nos dilectis uillanis nostris in Kaldingh, exigentibus eorum fidelibus seruiiciis predecessoribus nostris, regibus Dacie, inpensis et nobis impendendis, omnes libertates, gracias et iura, que et quas a dictis antecessoribus nostris ab antiquo habuerant, eis ¹⁰
 cupimus et concedimus per presentes, eas et ea firmiter confirmando in hiis scriptis, uolentes modis omnibus, ut omnes et singuli, qui fundus ibidem apud eos in uilla uel mansiones habuerint seu emerint, omnes solutiones nobis debitas de eadem uilla cum predictis uillanis annuatim supportent et exsoluant. Item uolumus modis omnibus et mandamus, ut ¹⁵
 quicumque contra eos aliquam causam uel racione interfectionis cognati sui uel alio modo quocumque mouerit, contra eos in placito ipsorum legaliter agat, uel emendam debitam ab ipsis recipiat seu satisfactionem iuris, prout exigunt leges terre seu uille supradicte. Uolumus eciam, ut dicti uillani de omni thelonii solutione ubicumque locorum infra regnum nostrum ²⁰
 preter in Scania tempore nundinarum nostrarum in Scanøør sint liberi et exempti, donec cum consiliariis nostris deliberauerimus, quid cum eis et ceteris uillanis forensibus super ipsorum libertatibus racione dicti thelonii sit agendum. Hanc predictis uillanis in Kaldingh uolentes gratiam facere specialem, quod quatuor ueredicos et duos nefningos habere decetero ²⁵
 beant, quos consules dicte uille, qui nunc sunt uel qui pro tempore ibidem fuerint, duxerint ordinandos, et iidem discernant, postquam per aduocatum nostrum fuerint in placito instituti, super omnibus causis ad ipsos spectantibus infra limites uille, qui byfriith dicuntur, iam emersis seu eciam emergendis, donec legaliter conuincantur, hoc prouiso, quod noui nefningi instituantur iuxta consuetudines terre omni anno, ita quod quilibet ueredicus quatuor marchas et nefningus tres marchas denariorum conuicti legaliter pro suis boosloth soluere teneantur et non ultra. Item statuimus, quod quicumque rurensium uel hospitem infra dictum byfriith forefecerit, wlnera seu uerbera alicui infligendo, nobis quadraginta marchas denariorum ³⁰
 ultra debitam emendam, quadraginta marchas denariorum auctori et exequtori cause, et totidem marchas denariorum conuictus legaliter soluat uille. Prohibemus insuper, ne quis uillanorum apud uos aliquem tutorem sibi recipiat super causis suis promouendis in placito dicte uille, nisi illum,

¹² fundus = fundos.

qui soluciones et seruicia cum dictis uillanis nobis debita soluerit annuatim, sicut in denariis suis uoluerit non puniri. Per gratiam nostram sub optentu graciae nostre districtius prohibentes, ne quis aduocatorum nostrorum, eorundem officialium seu quisquam alius, cuiuscumque condicionis aut
 5 status existat, dictos uillanos nostros aut aliquem de ipsorum familia, quos sub nostra pace et protectione una cum bonis eorum omnibus et familia eis attinente suscepimus specialiter def[enden]dos, presumat uel audeat contra has libertates eis a nobis indultas et concessas aliquatenus molestare seu quomodolibet impedire, prout indignacionem nostram et
 10 ulcionem regiam duxerit euitandas. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum. Datum Kallingh anno domini millesimo trescentesimo uicesimo septimo in festo beate Marie Magdalene teste domino Lodowico Albrict sun, marscalco nostro.

Kolding.**1442. 21. december.****3**

15 *Kong Christoffer 3. af Bayern tager borgerne i Kolding under sin beskyttelse og bekræfter de privilegier, de har faaet af de tidligere konger, særlig fritager han dem for told, undtagen paa Skanørmarkedet og i andre fiskerlejer om høsten, i henhold til kong Valdemars brev (22. juli 1327), som han stadfæster i alle dets artikler.*

20 A: RA. Kolding by. Perg. 28 × 14,5 (plica 4,4). Røde og sorte silketraade. — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 4r.

Tryk: Rep. 1.rk. nr. 7289 (i udtog). — Fyhn, Kolding 186 nr. 6; Reg.Dan. nr. *5381.

25 **W**y Cristoffer, meth gudhs nadhæ Danmarcs, Swerigis, Norgis, Wendis oc Gotes koning, palantzgreue paa Rin och hertigh i Beyern, gøræ widerlicht allæ mæn, som nw æræ och komme schulæ, at wy aff wor sønderlighe gunst och nadhæ swo oc foræ troscap och willigh thiæniste, som woræ elscheliche burgeræ och menichet i Koldinge oss och wort righe Danmark her till giort haue och hereffter trolighe gøræ schulæ och mwæ, tha haue wy taghit
 30 och vntfongit och taghe och vntfaa them och alt theris gotz rørendes och vrørendes och theris hion och thiæneræ vdi wor konungxlighe wern, hæghn och bescherming och vnnæ och giffuæ thøm athaue, nydhæ och brughæ alle the priuilegia, friihet och nadher, som woræ forfarnæ koningæ i Danmark thøm foræ oss nadhelighe vnt och giuit haue, och sønderlighe vnnæ
 35 wy thøm toldfrii atwæra, hwor the komme i wort righe, vden vm høsten paa Schanør och andræ woræ fischeleyæ i allæ madhæ, som konung Waldemars breff wdhwisæ, som giffnæ æræ i Koldingæ effter wors herræ

aar thusende thry hundredæ tiwghi paa thet siwende sancte Marie Magdalene dagh, hwilke breff wy fuldburdhæ och stadhfestæ meth thette wort opnæbreff i alle theres article, som the ludhæ, och forbiwthe wy allæ, æ hwo the hælst æræ eller wæræ kunnæ, oc serdelis woræ foghede och æmbitzmæn for^{næ} woræ burgheræ och menichet eller nogher aff thøm 5 eller theris gotz, hion och thiæneræ modh thennæ wor gunst och nadhæ i nogher madhæ athindræ eller hindræ ladhæ vnder wor konungxlighe hæffnd och vredhæ. Datum castro nostro Koldinge die sancti Thome apostoli nostro sub secreto anno domini m quadringentesimo quadragesimo secundo.

10

4

1447. 15. februar.

Hindsgavl.

Kong Christoffer 3. af Bayern tillader borgerne i Kolding at holde et marked hvert aar paa st. Olufs dag (29. juli) og giver dem og alle, der søger det, samme privilegier, som andre købstæder har, med hensyn til deres aarsmarked.

15

A: RA. Kolding by. Perg. 27 × 13,5 (plica 3). Perg. seglrem. — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 5r.

Tryk: Rep. 1. rk. nr. 7667 (i udtog). — Fyhn, Kolding 186 nr. 7; Reg. Dan. nr. *5578.

Wy Cristoffer, meth gutz nadhe Danmarks, Sweriges, Norgis, Wendis 20 oc Gothes koningh, palantzgreue paa Riin oc hertugh i Beyeren, gøre widerlight alle men, at wy aff sønderlight gunst oc nadhe hawe wnt oc tilladit oc wne oc tilladhe meth thette wort obne breff, at wor elskelighe inbyggere vdi wor køpstædh Kaallinge mwe nydhe, hawe oc brvghe eet obenbare markit, som kalles iarmarkit, i thørre by Kallinge en tiidh hwert 25 aar, som ær vpa sanctæ Oleffs dagh, oc vpa then tiidh schule the oc alle, som thiidh søghe, swo lenge som thet staar, nydhe, hawe oc brwghe swodanne priuileger oc friihedh, som andre wore køpstædher i Danmark hawe i thørre iarmarkit. Datum castro nostro Hinzegawl feria quarta proxima ante carnispruueum nostro sub secreto anno domini millesimo quadringentesimo quadragesimo septimo.

5

1452. 29. november.

Kolding.

Kong Christian 1. tager borgerne i Kolding under sin beskyttelse og giver dem en række privilegier.

A: RA. Kolding by. Perg. 50×37 (plica 3,7). Blaa og grønne silketraade med ubetydelig rest af segl. — Aa: RA. Kolding by. Vidisse af Christian 4. 1603 2. december. — Ab: RA. Rigens forfølgningebog 1601-7 f. 134v.

Tryk: Kolderup-Rosenvinge, Love V 303. — Fyhn, Kolding 186 nr. 9; Reg.Dan. 5 nr. 3894*; Rep. 2.rk. nr. 188.

Wy Cristiern, *meth* guds nadhe Danmarcks, Norges, Wendes och Godens koning, greue i Oldenborgh och Delmenhorst, hielssen alle men, *thetta* breff seer, och wore embodtzmen, ee hwar the ære, kærligh *meth* gudh och wor nadhe. *Thet* skal alle men widherlicht være, swo wel the
 10 nw ære, som komme skulle, ath wi taffue syntherligæ vnder wor friidh och beskermingæ thissæ nerwærendes breffwisere, wore elskeligæ borger aff Koldinge, och giffue thennum alle reth, friihedh och nadhe, hwilkæ wore forfather thennum hauer nadeligh vndiget och giuet, swo som ære thissæ effterscreffnæ articule:

15 <1.> Ffyrsth ath theres skat skal wdleggis om sante Mortens dagh, i hwo tha icke wdhlegger, han betale byen tree marck.

<2.> Item tha forbydæ wi alle, ee hwo the helsth ære, som byggæ och boo i Koldinge leen, ath deelæ noger wore borger eller byman aff Koldinge til theres herritztingh for noger giald eller noger sagh; ee hwo som deelæ
 20 hauer til noger borger eller byman, *thet* skal deelæs pan Koldinge byting, och brister them høringæ eller noger hielpp i theres reth, tha skal borge-mester fongæ thennum hielpp och skibæ thennum reth effter landtzloff och ladæ *thet* ængelundæ.

<3.> Item tha forbydæ wi noger man ath kiøpæ och sæle i Koldinge leen
 25 noger kiøppmansware wthen the, wore elskeligæ borger i Koldinge ære, och ther ower, ath wurther thære noger befondet eller och noger grebeth *meth* i swodane articule, giuæ koning xl mark och byen xl marck.

<4.> Item ær *thet* swo, ath noger i herreth och bygdæ ær giældh skuldich noger borger i Kolding, tha skule borgere ware thennum til there werns-
 30 kircki och eller theres brofiell *meth* tho men och lagsøgæ thennum pa Koldinge byting effter landtzloff och icki yddermere høringæ ath føre til theres brofiell.

<5.> Item ee hwadh man, som sandemenss togh ær oweganget pa Koldinge byting, swo ath sandemen swære thennum friidløss, være friidløss
 35 swo widhæ, som wort rigæ ær, so lengæ til the bæthre i moodh koning och modh byen for theres friidløssmall.

<6.> Item tha ondhe wi thennum theres frii haffnæ ath haue indh til Drægness oddæ och theres forstrandh wthen fore i mellum beggi lande.

<7.> Item tha ondhe wi thennum ath haue, nydæ och brwgæ theres
 40 byfriidh søndhen Koldinge fran Brvneberi swo til Steglæberi och swo

framdeles til Biolderbecki, som wore edelæ forefadher Koning Waldemar, koning Erick och koning Cristoffer haffue ondhet och giueth thennum for oss, och forbydæ wi noger ath haffue, nydæ eller brwgæ noger rettheit indhen forneffndæ byfriidh, wthen the haue thet meth wore elskeligæ borger i Koldinge theres mynnæ och wiliæ. 5

⟨8.⟩ Item tha ondhe wi thennum ath haue, nydhæ och brwgæ theres byfriidh och friihett nordhen Koldinge fran Koldinge aa, so westen om Prestælycki owen then hollewey, til Harte gonger, och til Steglæberi och so nedher til Borgermølle.

⟨9.⟩ Item hwilken wthkomen man ther slar noger man i hiell indhen 10 for^{de} byfriidh eller saar giør eller beriger, han betale koning xl marck och byen xl mark.

⟨10.⟩ Item om sandemen fare fraby, och noger sagh røress pon bytingh, aff hwilk som sandemen them bør ath tygæ, wurther hanss aarsaghe giørth lofflige meth tho borger, tha skal han tygæ om thet same sagh, i nar han 15 komer til by, och wære aarsaghe aff syne burtwærelss.

⟨11.⟩ Item sandemen, the skule tygæ pån byting om alle saghe, som sandementz embedæ ær, och som loghen wdhwisser.

⟨12.⟩ Item ner sandemen worther loghelikæ til talet meth fylling pa theres byting, tygæ the meth samradæ røsth om noger sagh, tha skulæ the 20 ickæ fallæ for theres booslodh, wthen the owerwinness for meneedh meth biscoppen och the bestæ byghdementz døm.

⟨13.⟩ Item ængen antigh qwinnæ eller man aff for^{ne} by skal tage noger ridder eller hooman, ther boer pa landh, til syn weriæ.

⟨14.⟩ Item engen, ther fødth ær i byen, skal giuæ arffeskiøp. 25

⟨15.⟩ Item ee hwo thet en tidæ giuer i syne sundheedh pån byting meth viii pennigæ eller i syne sygæsengh meth xii skilling penningæ, hanss arffuingæ skal haue hanss gotz och icki foghet.

⟨16.⟩ Item alle the, thær komme til wor by, ee hwadh kiøpmanskap the haffue, skulæ ickæ giffue toritzløn wthen en sinde pån aareth. 30

⟨17.⟩ Item engen byman eller och hanss thiener for noger saår, ther the noger man giøre, skal giuæ wore foghede meræ en træ marck.

⟨18.⟩ Item hwilk byman eller hanss thiener eller landtzman noger slaar eller saar giøre, haffue the forlower for thennum, tha skule the ickæ gribes.

⟨19.⟩ Item om noger landtzman wurther besath for noger manss bøn 35 meth fogheden eller meth hanss bodh, ath han skal betale hanss gialdh, aarssager han segh ickæ logheligæ, men far han wloghelige bwrth, han giuæ fore syn wluðelssse fogheden tree marck och byen tree marck.

<20.> Item engen gesth maa kiøpæ aff andhen lerwdh, klæde eller anthet kiøpenskap i byen wthen i alle mentz market pån sancte Oloffs dagh, ee hwo thet giøre, han giuæ koning xl marck och byen xl marck.

<21.> Item engen gesth maa kiøpæ aff byman mynnæ en halff degær
 5 hwdhe, halff [t]unne smør, halff tunne talligh, halff skippundh flesth eller halff hundredt skyndh; ee hwo thet giør, giuæ koning tree marck och byen tree marck.

<22.> Item hwo forscreffnæ bymen wil treng hæ for herwercki, rowff, for konings breff eller for andhen swodane sagh, ickæ på syzellting, ickæ pån
 10 heritzting, men pån theres bytingh, i the sagher skal man thenum logheligh ower winnæ.

<23.> Item wil byman andhen lagsøgæ for gialdh eller for ander sagh, i three tidæ skal han kalle hanum til tings, och three tidæ skal han søgæ
 hanss hwss meth hanss tinghøringæ, och ther effter skal han lagsøge hanum
 15 på tinget meth the same høringæ.

<24.> Item om noger til taler bymen, som i sancte Kanuti gildæ ære, eller noger borger, i byen bør, for noger sagh, ee hwarfore han skuldæ werigh
 segh meth neffndh i køn effter landtzlogh, tha maa han segh werigh meth
 sancte Kanuti gildæbrødhres logh och retheyt.

<25.> Item engen mån skal steffnæ noger Koldinge borger aff Riper
 20 biscoppdom for noger sagh.

<26.> Item ee hwadh gesth eller wthkomen man, som geste kommer noger borger eller byman i Koldinge, och brender han bondenss hwss,
 gotz och gaardh opp meth wiliæ, eller och thet skeer meth wodisgerningh,
 25 then man, som skaden giørdæ, bødæ bonden syn skade och kostensgialdh i geen och giuæ koning xl marck, och koning han tager halffdelen och byen halffdelen.

<27.> Item engen byman skal giøre anden forkiøpp pån noger hande tinge vnder tree marck brøde.

<28.> Item ee hwo som liær gaardæ eller krogh til anden mantz behoff
 30 eller forkiøpp och giffende flere penningæ ther aff, en wone tilsiger, han giuæ tree marck til brødæ.

<29.> Item om bagers och bruggers owertredelss och andre smaa sagh, som ære gadens rønsselss, skal thære noger brøthe giues fore, tha skal byen
 35 oppkrauæ the tho delæ och fogeden then tridigæ deel.

<30.> Item om fogeden han kærer ower byman eller hanss thiener for noger hiemmeligh sagh, han biwdæ fogeden logh; wil han ickæ hendhe logh,
 tha bliuæ segh qwith, som kierdh wurthe, til han wil hendæ logh.

<31.> Item engen æmetzmen, swther, skrødher, smeedæ eller kiøpmen

skulæ nydæ worth torrigh ath kiøpæ eller ath sæle, wthen han giuer byreth so offtiges, som hanum byr.

⟨32.⟩ Item ee hwo som hauer byggening pån kirckenss, presterness eller andre mentz ioordh, the skule giuæ theres skyldh wdht om sancte Andree afften; betalæ the then tiidh, tha skwlæ the ickæ wthkastes. 5

⟨33.⟩ Item ner noget gestæ wil fare fran by, och noget borger ær hannum noget skuldich, tha skal fogeden meth tho bymen søgæ hanss hwss i three dagæ for solerøsth oc fliæ hannum sith gialdh eller och fwth pandæ.

⟨34.⟩ Item alle gestæ kommende til by och bliwende thær winter ower [meth] theres kiøpmensskapp, the skule wthgiuæ gialdh, rethzel, hielppæ 10 och andre thienstæ meth ether i alth thet gantze aar, ee hwilk the som thær ær.

⟨35.⟩ Item tha skal ther ængen man eller noget siddæ frii i Koldinge for noget skath, rethzel och byggening wthen soghne presth och soghnæ diegen. 15

⟨36.⟩ Item ængen fremedæ kremer skal wthfliæ syn kråm wthen three dagæ om aareth; ee hwo thære ower giør wthen bymentz och fogedes logh, han giuæ bymen tree marck och fogeden tree mark.

⟨37.⟩ Item ængen ⟨af⟩ ether skal beware segh mædh wthenlantz mentz gotz, som dødher meth ether, methen thet oplodes borgemester och raadh, 20 och thære skal hanss gialdh aff betaless, och thet gotz, som i geen bliuer, thet skal bewaress aar och dagh, och komer hanss arffuingæ ickæ, tha skulæ borgemester och raadh opladæ thet gotz, ee hwem thet hører meth reththæ, vndertaghe ær danearff och swodan saghe, ther ængen hauer meth wthen 25 koning.

⟨38.⟩ Item om bundæ forbryther segh i by, kandh han fongæ bymen til loffningæ for segh, tha skal han ickæ gribes.

⟨39.⟩ Item om bundæ han kommer til bytingh ath kære for noget sagh, han skal stadfestæ och forfyllge syn loghmaal thære vnder tree mark brøthe i moodh koning och so i moodh byen. 30

⟨40.⟩ Item hwo som komer agendæ eller ridendæ till by for noget smaa sagh, wurther han hindreth aff noget man, han maa rønsse segh meth syn eedh, som han haffdæ fwldh logh.

⟨41.⟩ Item ængen bundæ skal forfyllgæ rowffsagh ower bymen och ickæ byman ower bunden. 35

⟨42.⟩ Item i alle hande sagh, ee hwar som koning fonger brødæ i Koldinge, so møget som koning fonger, so møget skal byen haue i alle hande sagh vndertaget danearff, som forscreuet ær.

<43.> Item tha ondhe wi wore elskeligæ borger i Koldinge och theres hion tolnfrii athwære so widæ, som wort rigæ ær, wthen om høsten pa Skanør och andre wore fischeleixæ.

<44.> Item tha skulæ bymen aff forscreffnæ by frii haffue theres agger, 5 ængi, marckæ, fægangh, skogæ, fischewadn for alle mentz til tale.

<45.> Item ængen foghet skal mødæ forscreffnæ bymen meth lagedagh pån bytinge for bywern eller grawæ eller gadens bæderinge, wthen ner tiidh ær; tha skal borgemester och raadh kungøre thet vnder sedeligh brøthe.

10 <46.> Item ther ower wille wi, ath the skule nydhe friidh, friihedh, preuilegia, reth och nadhe, hwilke the haffue nydhet i wore edele forfathre tidæ. Och stadfestæ wi alle theres preuilegia, forbydendæ ath noget wore fogedæ, æmbotzmen eller noget andre ath bedrøwe thennum ower thissæ forscreffnæ articule vnder wor koningligæ heffndh och wredhe.

15 Datum in castro nostro Koldinge uigilia beati Andree apostoli nostro sub secreto anno domini mcd quinquagesimo secundo.

Lecta et examinata sunt coram dominis
Eggert Frille et Tymmone Nicolai, militibus,
quibus commisit dominus rex per se.

20 **Høneborg.**

1454. 18. december.

6

Kong Christian 1. tillader indbyggerne i Kolding at holde et marked hvert aar fra Dionysius' dag (9. oktober) til 3. dag derefter med samme friheder og rettigheder, som et saadant marked holdes i Ribe og i andre købstæder i Danmark.

25 A: RA. Kolding by. Perg. 23,5 × 11 (plica 3). Perg. seglrem. — Aa: RA. Danske Kanc. Privilegier inds. 1648 f. 13r.

Tryk: Rep. 2.rk. nr. 412 (i udtog). — Fyhn, Kolding 194 nr. 102 (med urigtigt aar 1450); Reg.Dan. nr. *5749 (ligeledes).

30 **W**ii Cristiernn, meth gudz nathe Danmarcks, Noriges, Wendes oc Gotes koning etc., greffue i Oldemborg oc Delmenhorst, gøre widerligt alle, at wii effter wort elskelighe radz radh oc swo for meneghe lantzes oc bysens i Koldinge bæste oc bestandelse ære swo till eens worden, at hwert aar her effter om middaghen pa sancte Dionisii dagh skall beghynnes eet ræt aarmarct oc holdes swo in til then thredde daghe ther effter in 35 til middaghen meth alle friihet oc rettighet oc i alle madhe, som swodan markt plæghes at holde i Ribe oc andre køpstade i wort righe Danmarck,

swo lenge wor nathe tilsigher. Datum in castro nostro Høneborg feria quarta quatuor temporum post Lucie uirginis anno domini etc. I quarto nostro sub secreto presentibus impenso.

Dominus rex per se, presentibus dominis Nicolao Erici, magistro curie, et domino Tymmon(e) Nicolai, militibus. 5

7

1459. 31. marts.

Hindsgavl.

Kong Christian 1. tillader borgerne i Kolding at fiske i Kolding fjord efter deres behov.

A: tabt. — *Aa:* Kgl. Bibl. Thott 4° 2013 (afskr. fra c. 1600 af byskriver i Kolding Frederik Hansen) f. 22v. — *Ab:* RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 7r. — 10
Ac: NLA. Kolding raadstuearkiv. Pk.: Kopier af kongebreve og andre byens dokumenter 1321—1766, hefte (2. halv. af 17. aarh.) p. 61.

Tryk: Rep. 2. rk. nr. 959 (i udtog).

Text efter Aa.

22 v **W**ii Christiern, med gudtz naade Danmarckis, Suerigis, Norgis, Wendis 15
och Gottis konningh, greffue y Oldenborg och Delmenhorst, giøre
alle witterligtt, att wy aff wor synderlige gunst och naade haffue wntt
och thilladitt och wnde och thillade med dette wortt obne breff, att wor
elschelige borger och mienighedtt i wortt kiøbsted Koldingh muue her
effter fiske y Koldingh fiordtt med dieris wader och garnn, naar och huor 20
offte dennom desz behoff giøris. Thi forbiude wy alle, ehuo de helst er, och
23 r serdielis wor fogeder och embidtz||menndt paa wortt slott Kolding for^{ne}
wor borgere och mienighedtt her wdi att hindre eller att hindre lade, møde
eller wforrette i nogenn maade wnder wor koninnglige heffn och wrede.
Datum in castro nostro Hintzegauell sabato proximo ante dominicam 25
Quasi modo geniti nostro sub secreto anno domini mcdlix.

8

1460. 7. november.

Gottorp.

Kong Christian 1. fastsætter bestemmelser vedrørende arrest paa person og i gods, fremmedes slagsmaal i Kolding, brugen af byens jord og fordelingen af indtægten af bøder. 30

A: RA. Kolding by. Perg. 29,5 × 19 (plica 2,3). Seglsnit. Paa bagsiden: *Lest paa Kolding byeting for dom onszdagenn denn 12. augusti anno 1612; Allerunderdanigst læst udi commissionen paa Colding raadhuus den 30. juny ao. 1723.* I marg. paa forsiden:

5 Tymmon(e)] Tymmoni *Aa.* 21 dennom] *agl. Ab, Ac.* 23 att (2)] *agl. Ab, Ac.* 25
in.. nostro] castris nostris *Ab, Ac.*

Læst for retten paa Colding byeting d. 14. april ao. 1734. — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 6r.

Tryk: Rep. 2.rk. nr. 1211 (i udtog). — Fyhn, Kolding 186 nr. 8 (med urigtigt aar 1450); Reg.Dan. nr. 5748 (ligeledes).

5 **W**y Cristiern, meth gudhs nadhe Danmarcks, Swerigis, Norgis, Wendes
 ok Godes koning, hertugh i Slesuigh, Ho(1)sten, Stormaren, greue i
 Oldenborgh oc Delmenhorst, gøræ alle wyderlight, ath wy aff wor søn-
 derligh gunst oc nadhe swa oc vpa thet, ath wor køpstedh Koldinge maa
 thes ydermere bygges oc forbættes, tha haffue wii vnt oc giffuit ok vnne oc
 10 giffue wor borghere oc menichet samestedh swadane friihet oc priuilegiæ,
 som her æffter screffne stande. Fførst at hwo som loglighe wordher besat
 i Koldinge, mend eller godz, ok modh mynne eller ret bort kommer aff
 besetning, tha gørs ther meth wold oc hører sandmæn ther om tøyghe.
 Item haffue wii vnt oc tilladet, at for^{ne} wore borgher i Koldinge mwe for-
 15 følghe meth wold the, som slaes i Koldinge eller innen therres byfredh, som
 icke borgher ære; wele oc icke saghewolderne forfølghe saghen, tha vnne
 wii, ath bysens kæmmener maa thet vddele oc forfølghe vpa bysens weghne
 ligerwiis som saghewolderen. Item wele wii, at hwo som bysens iordh
 brugher liggendes innen therres byfriidh, vden taghen then iordh, som
 20 borghemestere oc radhmæn nw i wære haffue, schule thet haffue meth
 burghemesteres oc radhz samthycke oc mynne oc giue ther aff mweligh
 skyld oc rente. Item vnne wii for^{ne} wore borghemestere oc radh alt thet
 sagefald oc brødhe, som innen therres byfriidh fallende wordher, vdi swa
 madhe, at for^{ne} wore borghemestere oc raadh schule selffue nydhe oc
 25 beholde halffdelen aff brøden, oc halffdelen schule the haffue til bysens
 bygning oc behoff, swo lenge wor nadhe tilsigher. Fforbiuthendes alle ee
 hwo the helst ære oc sønderligh wore foghete oc æmbitzmæn for^{ne} wore
 borghemestere, radh oc menichet her vdi athindre eller hindre ladhe,
 mødhe, qwelie eller vforrette i nogher madhe vnder wor koningxlige hæffnd
 30 oc wredhe. Datum in castro nostro Gottrop feria sexta proxima ante
 festum beati Martini confessoris nostro sub secreto presentibus est
 appenssum anno domini mcd^olx.

Haderslev.

1471. 1. marts.

9

*Kong Christian 1. giver lensmanden, borgmester og raad i Kolding be-
 35 myndigelse til paa kongens vegne at udnævne byfogeden.*

*A: tabt. — Aa: Kgl. Bibl. Thott 4° 2013 f. 28r, afskr. fra c. 1600 af Frederik Han-
 sen, byskriver i Kolding. — Ab: RA. Danske Kancelli, Privilegier inds. 1648f. 7v. —*

6 Ho(1)sten] Hosten A. 19 iordh] o. lin. A.

Ac: Museet paa Koldinghus, Kopi inds.1774 af Kolding bys privilegier f. 59r. — *Ad*: NLA. Kolding raadstuearkiv. Pk. Kopier af kongebreve og andre byens dokumenter 1321—1766, et hefte, 2. halv. af 17.aarh. p. 14. — *Ae*: NLA. Kolding raadstuearkiv. Copie af Kolding bys privilegier (18. aarh.) p. 32. *Af*: NLA. Kolding raadstuearkiv. Pk. Kopier af kongebreve og andre byens dokumenter 1321—1766, 5 et hefte, 18.aarh., nr.47.

Tryk: Rep. 2.rk. nr.2908 (i udtog). — Fyhn, Kolding 186 nr.10; Reg.Dan. nr.*6954.

Datering: Dagen er formodentlig 1.marts og ikke 10.maj, som *Ad* har, idet kongen 26. febr. var i Odense og 9.marts paa Segeberg, men 12.maj i København. 10 (Jf. Rep. 1.1.).

Text efter Aa.

28 r **W**ii Christiern, med gudz naade Danmarckis, Suerigis, Norgis, Wendis
och Gottis konning, hertug wdi Slesuig, greffue udi Holstenn, Stor-
marnn Olldennborg och Delmennhorst, giøre alle witterligtt, att wy haffue 15
nu befalett och thilthroett och fuldmagtt giffue med dette wortt obne
breff wor *ellskelige* embidtzmandd paa Kolding, wor borgemester och raad
der sammestedtzt, att sette byfogede der sammestedtzt paa wor wegne,
effterdi som dennom kanndt tycke nytteligtt och bestandeligtt att were.
28 v Thi forbiude wy alle || dennom der emodt att hindre lade eller i nogenn 20
maade att wforrette wnder wortt hylldeste och naade. Datum in oppido
nostro Hadersleff sexta feria ante dominicam Inuocauit nostro sub signeto
anno mc(d)lxx primo.

10

1475. 26. august.

Kolding.

*Kong Christian I. forbyder udenlandske købmænd at drive handel med 25
bønderne i Koldings opland og forbyder al forprang; al ufred om natten maa
forfølges paa samme maade som i Viborg, og borgerne faar samme privile-
gier som borgerne i Viborg.*

A: RA. Kolding by. Perg. 35,5 × 15,5 (plica 4). Perg.seglrem. Paa bagsiden: *Thette
gammell konningh Cristerns breff wortthe lesth pa Anst hæritz tingh then torsdagh 30
nesth effther Mathei apostoli anno domini mdxxxvii (27/9 1537); Lest paa Kolding bye-
tingh for domb onsdagen dennd 10.jullii anno 1639. — Aa. RA. Danske Kancelli.
Privilegier inds. 1648f. 11 v.*

Tryk: Kolderup-Rosenvinge, Love V 309. — Fyhn, Kolding 186 nr. 9, 187 nr. 12
og 194 nr. 103; Reg.Dan. nr.4566* og nr.*6892; Rep. 2. rk. nr. 3688. 35

16 thilthroett] tilbetreed *Ae*. — giffue] givet *Ab, Ae*. 17 paa] over *Ac, Ae*. 18 der
sammestedtzt (1 og 2)] i same stad *Ad*. 19 effterdi] af de *Ad*. — tycke] thyckes *Ab, Ac,
Ae*; teckes *Ad*. — nytteligtt.. were] nytteligst och bestendeligst var *Ad*. 20 dennom]
hermed *Ad*. 21 wforrette] forurette *Ac, Ae*. 22 nostro] meo *Ac, Ae, Af*. — Hadersleff]
Haderzleffhus *Ad*. — sexta.. signeto] *mgl. Ac*. — Inuocauit] Cantati *Ad*. — signeto] sigillo
Ad. 23 mc(d)lxx] mclxx *Aa*; mdlxx *Ab*; lxx *Ac, Ae*.

Wii Cristiern, meth gudz nadhe Danmarcks, Sweriges, Norges, Wendes
 oc Gothes koningh, hertugh i Sleszwiigh, oc Holsten, Stormarn oc
 Ditmarsken hertugh, i Oldenborgh oc Delmenhorst grewe, kwngøre fore
 alle, at wore borghemestere, radmen oc menehet i Koldinge haffue kært
 5 fore oss, at mange vtlentzske men komme oc liggie vdi theres frii haffne,
 som the aff oss haffue til Koldinge by, oc ther købslaa the meth bøndherne
 oc mene almwe paa begge lande, swo at ther fore er icke megheñ søgningh
 til wor købstedh Koldinge, huilket som komer for^{ne} wor købstedh oc
 vndersatte til stoor skathe oc forfangh. Sameledes kærde the, at mange
 10 forprangere wandre ther om kringh och købslaa meth bøndhir, theres borgere
 til skathe oc forfangh, oc kærde the, at i theres by om nette tiidher er stoor
 vфриidh, swo at ther sloes dørre vp oc tales fattigt folk vskælighe til vden
 skyldh, oc at ther ey rettes effthir, som wel tilburdhe, tha vpa thet at for^{ne}
 wore vndersatte i Koldinge mwe thes bedher bliffue wedh bestandh oc for-
 15 bedringh, wele wii ey tilstede, at nogre vtlentzske men skule købslaa no-
 gher stedz ther om kring Koldinge, men segle in fore Koldinge by eller
 Hadersleff eller oc in fore Medelfare oc ther selge oc købe meth wor køb-
 stedemen oc ey meth bøndhir eller almwe, oc wele wii ey heldhir tilstede,
 at nogre ther om kringh eller ther aff byen skule gøre theñnem forprangh
 20 at købslaa meth bøndhir oc almwe i nogre madhe, mæn føre in i købstederne,
 hwes the haffue at selge, oc selghe thet ther købstedemen. Skede them oc
 nogher vфриidh i theres by om nette tiidher, tha wele wii, at the mwe thet
 forfølge meth swodane friihet oc priuilegia, som the i Wigborg gøre, oc vnne
 wii oc tilladhe, at for^{ne} wore borgere i Koldinge mwe oc skule haffue oc
 25 nyde swodane oc samme byfriidh, som wore borgere i Wigborgh haffue oc
 nyde. Dyrffwes noger her imodh atkøbslaa eller forprangh atgøre, tha skule
 the, som thet gøre, haffue forbrodet, hwes the haffue meth atfare, oc befale
 wii oc fwldmact giffue wore fogethe oc embitzmen i for^{ne} steder at were
 wore borgemestere oc borgere i Koldinge behielpelige oc bistendughe, at
 30 thette swo holdes, oc hindre oc rette ower them, som her imodh gøre.
 Datum in castro nostro Koldinge sabbato proximo post festum beati Bar-
 tholomei apostoli nostro sub secreto presentibus inferius appenso anno
 domini medlxx quinto.

Ad relationem domini Nicolai Erici
 et domini Magni Ebbonis militum.

35

Randers.

1478. 21. maj.

11

Kong Christian 1. forordner, at ingen fremmede maa bære væрге i Kolding.

A: tabt. — *Aa*: Kgl. Bibl. Thott 4° 2013 (afskr. fra c. 1600 af Byskriver i Kolding Frederik Hansen) f. 23v. — *Ab*: NLA. Kolding raadstuearkiv. Pk.: Kopier af kongebreve og andre byens dokumenter 1321—1766, hefte (2. halv. af 17. aarh.) p. 66.

Tryk: Rep. 2. rk. nr. 4215 (i udtog).

Text efter Aa.

5

²³ **W**ii Christiern, med gudts naade Danmarckis, Suerigis, Norgis, Wendis
och Gottis konningh, hertug wdi Slesuig och Holstenn, Stormarn och
Dytmerschenn hertug och greffue vdi Oldenborg och Delmenhorst, giøre
alle witterliggt, att osz *ellskelige* borgemestere och raadttmendt och almue ¹⁰
wdi wor och kronens kiøbsted Koldingh haffue nu laditt berette for osz,
att mange fremmede menndt och bynder komme der wdi dieris by och,
syeden de haffue weritt udi dieris herbergh, drage och bere dieris werrige
wdenn paa dieris gader och giøre dennom och andre flere der effter stoer
²¹ skade med. Thi for||biude wy alle, som for^{ne} Kolling bye søginde worder, ¹⁵
att de wdi for^{ne} by her effter ingenn werrige drage, medenn med dett
første de komme wdi byenn, att de daa indsette dieris werrige wdi dieris
herberge och ey berer eller drage dennom, føre de strax igienn aff byenn
wdferdis wille, vdenn noget vor raadt och guode menndt didt kommende
worder, att de och dieris thiener daa haffue dennom som seduanliggt <er>, ²⁰
dog ey vor borger thill nogitt forfanng. Derffuis nogenn eller findis her
²⁴ emod att giør, som thillforne aduarede er, att de ey werrige dra||ge eller
berre muue wdi for^{ne} by, daa haffue wy befalitt och fuldmagtt giffuitt och
med dette wortt obne breff befale och fuldmagtt giffue wor borgemestere,
raadmennd och fogede wdi for^{ne} by att lade tage eller och thage for^{ne} ²⁵
dieris werrige fraa dennom, som de der wdi saadenn maade bær eller drage.
Forbiudendis alle, ehue de helst er eller werre kunde, och huer serdielis
for^{ne} borgemestere, raadmenndt eller mieninghedtt her udi eller emod att
²⁵ hindre eller att hindre lade, mode, wmage eller y nogenn || maade wfor-
rette wnder wor konninglige heffn och wrede. Datum in oppido nostro ³⁰
Randrusiensi die corporis Christi anno eiusdem mcdlxxviii nostro sub
secreto.

12

1483. 17. april.

Kolding.

Kong Hans bekræfter de privilegier, som er givet Kolding af tidligere konger med undtagelse af bestemmelsen om gæld (Christian 1.s privilegium 29. nov. ³⁵

7 gudts] *gentaget Aa.* 13 herbergh] *herberger Ab.* 14 wdenn] *ude Ab.* 19—20 didt..
worder] *didtkommer Ab.* 20 att] *och Ab.* — <er>] *eller Aa.* 21 eller findis] *mgl. Ab.* 25
fogede] *fogeder Ab.* 28 udi eller] *mgl. Ab.*

1452 § 4), som forandres til, at gældssager mellem en borger i Kolding og en mand i herredet kun skal paadømmes i Kolding, hvis gælden er stiftet i Kolding, og fastsætter, at byfreden naar til Dalby aa.

A: RA. Kolding by. Perg. 25,5 × 15,5 (plica 3,3). Perg. seglrem. Paa bagsiden: ⁵ *Konynq Hansses stadfestelse*. — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 14r.

Facsimile: Middelalderlig skrift nr. 38.

Tryk: Rep. 2. rk. nr. 5205 (i udtog); Middelalderlig skrift 47. — Fyhn, Kolding 187 nr. 18.

¹⁰ **W**ii Hans, meth guds nade Danmarcks, Norges, Vendes oc Gothes koning, vdwald till Swerige, hertug i Sleswiig, oc i Holsten, Stormarn oc Ditmerschen hertug, greffwe i Oldenborg oc Delmenhorst, gøre alle vitherlicht, at wii aff wor sønderlige gwnst oc nade, swo oc paa thet at wor oc kronens købsted Koldinge maa bygges oc forbætres, oc wore ¹⁵ borgere oc almwe sammesteds mwe thes bether oc ydermere vidkomme atgiffue oss theres arlige skatt oc annen kongslig tyngge, som the oss paa kronens vegne plichtige ere, haffue wii stadfest oc fuldburt oc stadfeste oc fuldburde meth thette wort obne breff alle the nader, friiheder oc preuilegie oc friiheder, som wore forfædre, framfarne koninge i Danmarck, ²⁰ them nadelige vnt oc giffuit haffue, stadige oc faste atholde meth alle theres ord oc article, som the inneholde oc vdwise, vndentagen then artichel, om noger vdi hereden oc bygden ere nogre borgere i Koldinge geldskylduge, tha schule borgerne atware them till theres vernekirke eller brofiæl, then artichel schal holdes om then geld oc skyld, som loffues vdi ²⁵ Koldinge, oc ey ellers. Item haffue wii nadelige vnt oc tilladet, at for^{ne} wore borgere i Koldinge mwe nyde theres frii byfrid, swolangt som theres mark Brendekersmark recker in til Dalby aa, toch hwer mantz rettighed, som ther vdi haffue eiedeel, ther vdi vforkrenckt. Thi forbiwde wii alle, ehwo the helst ere eller were kunde, oc serdeles wore fogede oc embitzmen oc alle andre andelige oc verdslige them her omod thenne wor nade oc ³⁰ stadfestelse athindre eller hindre lade, møde, vmage eller i nogre made vforrette vnder wor kongslige heffnd oc vrede. Datum in castro nostro Koldinge feria quinta post dominicam Misericordiam domini anno domini millesimo quadringentesimo lxxx tercio nostro sub secreto.

³⁵ Dominus rex per se in presencia reuerendi patris
domini Nicolai Glob episcopi Wibergensis et
domini Strangonis Nicolai militis.

13

1491. 1. november.

Kolding.

Kong Hans forordner, at det marked, som plejer at holdes st. Mikkels dag (29. sept.), skal begynde st. Franciscus dag (4. okt.) og fortsætte 3 dage derefter, som sædvane er.

A: RA. Kolding by. Pap. 21 × 18,5. Kong Hans' segl paatrykt paa bagsiden, papir 5 paa voks, meget utydeligt, DKS. nr. 88(?) (ikke anført). — *Aa*: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 16 v.

Tryk: Rep. 2. rk. nr. 6995 (i udtog). — Fyhn, Kolding 188 nr. 22 (med urigtigt aar 1490) og 194 nr. 105 (med urigtigt aar 1510); Reg. Dan. nr. *8106 og nr. *9591 (med de samme urigtige aar). 10

Wii Hans, meth gudz nade Danmarks, Norges, Wendes oc Godes koning, vduald till Suerige, hertug vdi Slesuig oc hertug vdi Holsten, Stormarn oc Ditmerschen, greue i Oldenborg oc Delmenhorst, gøre alle witterligt meth thette wort obne breff, at wii fore synderlige sagher oc leyligheit skyld haffue nw her owerweyet her i Koldinge meth wore el- 15 skelige rad om thet marcket, som pleyer atstande i Koldinge om sancti Micheldz dagh. Tha haffue wii ther om swo skicket, at her effther skall for^{ne} Koldinge marcket altiid pagange sancti Francisci dagh oc sidhen stande tree dage ther effther, som sedwane ær. Her maa huer i Iutland bygger oc boer, rette seg effther atsøge till for^{ne} marcket. Datum in Kol- 20 dinge die omnium sanctorum anno etc. xc primo nostro sub signeto.

14

1492. 13. januar.

Randers.

Kong Hans forordner, at borgerne i Kolding maa handle med borgere, gæster og bønder i købstæderne i Danmark og uhindret føre det, de køber, hvorhen de vil i landet. 25

A: tabt. — *Aa*: RA. Danske Kancelli: Privilegier inds. 1648 f. 16 r. — *Ab*: NLA. Kolding raadstuearkiv. Pk.: Kopier af kongebreve og andre byens dokumenter 1321—1766, hefte (2. halvd. af 17. aarh.) p. 54. — *Ac*: Museet paa Koldinghus, afskr. af kopi inds. 1774 af Kolding bys privilegier p. 74. — *Ad*: NLA. Kolding raadstuearkiv. Copie af Kolding byes previllegier (18. aarh.) 57. 30

Tryk: Rep. 2. rk. nr. 7053 (i udtog) — Fyhn, Kolding 188 nr. 23; Reg. Dan. nr. *8225.

Text efter Aa.

Wyy Hans, med gudtz naade Danmarckes, Norges, Wendes och Gottes konning, wduald konning till Suerrige, hertug wdi Sleszuig, i Hol- 35 sten, Stormarn och Dyttmerschen hertug, greffue i Oldenborg och Delmen-

35 konning] *mgl.* *Ad.* — hertug] *mgl.* *Ab.*

horst, giøre alle witterligt, ad worre borgemestere, raadmend och kiøbstedemend her i Iudtland, worre nu her i Randers for osz och worres elschelige riges raad, her nu tilstede ware, om thuidracht, dennom imellom worre om kiøbmandschaff. Da effter vort elschelige rigens raadtz raad wnde
 5 wii och tillade och med dette vort obne breff wne och tillade, ad huor worre kiøbstedmend wdi Kolding komme i kiøbstedernne her i landett, mue de kiøbe och handterre dieris kiøbmandschaff med borger, giester och bønder huer hoesz dennem, effter som behouff giøres, och huisz de saa kiøbe, mue de wbehindret føre her i landet, huor de wille. Datum opido
 10 nostro Randers oct(a)ua epiphani(e) anno domini mdxc secundo nostro sub signet(o).

1492.

15

Kong Hans fastsætter bøde paa 3 mark for dem, der giver mere i leje, end sædvane er.

15 A: tabt, omtalt i Eliassen, Kolding 225.
 Registreret: l.l.; Rep. 2. rk. nr. 7321.

Et andet brev af Kong Hans (1492) sætter bl. a. en bøde paa 3 mark for den, der giver mere i leje, »end vane tilsigera«.

Kolding.

1494. 4. marts.

16

20 *Kong Hans fastsætter, hvor langt Koldings byfred og birkeret rækker.*

A: RA. Kolding by. Perg. 34 × 17 (plica 6,8). Perg. seglrem. Paa bagsiden: *Lest paa Kolding byting for dom onsdagenn denn 12. augusti anno 1612; Lest paa Andst herridzting for dom thorsdag thend 3. september anno 1612; Lest paa Brusck herritz thingh for dom den 5. september anno 1612; Lest paa Colding raadstue for retten den 7. januarii anno 1673; Læst paa Wiborig landsting d. 19. novembris 1673; Lest paa Colding byting for retten onsdag den 13. marti 1678; Lest paa Brusck herridzting for retten løffuerdagen den 11. july anno 1685; Lest paa Ell, Brusck og Hollmands herreds ting d. 5. sept. 1699; Allerunderdanigst lest paa Colding raadstue for tilstedeverende borgerschab d. 19. may anno 1707; Allerunderdanigst læst inden Eld, Brusck og Hollmands herreders ting d. 1. december 1711; Allerunderdanigst læst inden Eld, Brusck og Holmands herreders ting d. 12. october 1717; Allerunderdanigst læst paa Nørrejyllands landsting for retten dend 19. october 1718; Allerunderdanigst læst udi commissionen paa Colding raadhuus den 30. juni ao. 1723. — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 15r.*

3 ware] mgl. Ad. 4 om] mgl. Ad. — kiøbmandschaff] ueens tilf. Ab. 8 dennem] an-nen Ab, Ad, Ae. 9 wbehindret] vhindret Ab, Ad, Ae. 10 oct(a)ua epiphani(e)] octoua ephiphania Aa; actum epiphaniæ Ab; ottende dag effter tre kongers fæst Ae. 11 sig-net(o)] signete Aa.

Tryk: Rep. 2. rk. nr. 7603 (i udtog). — Fyhn, Colding 188 nr. 26; Reg. Dan. nr. *8313.

Wii Hans, med guds nade Danmarcks, Noriges, Vendes oc Gotes koning vdwold koning til Suerige, hertug vdi Slesuig oc vdi Holsten, Stormaren oc Dirmersken hertug, greffue i Oldenborg oc Delmenhorst, gøre alle vitherligt, at wii aff wor sønderlige gunst os nade haffue vnt oc tilladet oc met *thette* wort obne breff vnne oc tilladhe wore borgere oc meneghed i Koldinge athaffue i theres byfriid oc bircke ret fraa Kolding aa oc then beckerwnd ret nær vp til Gamelby wad oc swo ower heden ind til Harcker hole oc swo norden om Koldinge dam oc Emersholt oc nedher i Koldinge strand oc swo wiit oc bret, som Koldinge by haffuer del oc rettughed vdi Hartmarck, swo at hwad ther forinnen skeer, skule oc mwe the forfølge til theres byting, som sidwanie er i andre købsteder, toch wor oc kronens ret oc rettughed ther met vforsømet oc sameledes hwer mantz ret pa sin iordh ther forinnen. Fforbiwdendes alle, ehwo the helst ere eller were kwnne, oc serdelis wore fogete oc embitzmen *thennem her* emod athindre, hindre lade eller i nogre made at vforrette vnder wort hyllest oc nade. Datum in castro nostro Koldinge feria terciã post dominicã Oculi anno domini mcdxc quarto nostro regali sub secreto presentibus inferius appenso.

Dominus rex per se. 20

17

1506. 24. oktober.

Viborg.

Responsum af Viborg landsting angaaende forstaaelsen af artikel 5 vedrørende sandemænd i Christian 1.s privilegium 1452 29. november.

A: RA. Kolding by. Perg. 22,5 × 12,5 (plica 1). 1. Perg. seglrem. 2. Brudstykke af segl af ufarvet voks med bogstavet n, gennemstukket af en pil, i perg. rem. 25

Tryk: Rep. 2. rk. nr. 10689 (udtog).

Niels Clemetsen, lantz domer i Noriutland, oc Niels Scriffuer, lantz tinghør ibidem, kungjør *meth thette* vort obne breff, at aar effter gutz byrd md sextus løffuerdag nest effter sancti Seuerini dag paa Viberg lantz ting var skicket Hansse Iacobsen rade man i Kaaling oc lod lese theres byes priuilegium, som Konning Cristiern haffde vtgiffuit, ludendes, at huem som sandemen swærer fredløss paa Kaaling byting, skal være fredløss soo vide, som hanss nadess rige er, vthen the bøde theres faldz mool mod konning oc byen, oc satte i reet, om the motte hindre oc lade rette soodan fredløss falck. Ther paa sagde vii soo for reet, at huem som vold vorder offuer sworet tiil for^{de} Kooling byting oc ey formynner seg eller

retther for seg meth syt faldz mool mod then, hannem komer vold offuer, oc mod konning oc byen, tha er han fredløss oc moo hindress, huar som man finder hannem, oc haffue aff hannem anthen mynne eller lade reet offuer hannem effter for^{de} priuilegii ludelss. In cuius rei testimonium sigilli
 5 nostri presentibus inferius sunt impressi.

Kolding.

1509. 7. eller 14. november.

18

*Stokkenævn vidner, at kun bosiddende borgere i Kolding kan arve humle-
 gaarde og anden byens jord inden for Kolding byfred.*

A: tabt. — Aa: NLA. Kolding raadstuearkiv. Copie af Colding byes previllegier
 10 68 (18. aarh.). — Ab—d: Smst. Pk.: Kopier af kongebreve og andre byens doku-
 menter 1321—1766 div. aar, 3 afskrifter fra 18. aarh., den ene i et hefte »Kopibog
 1321—1588«, de to andre løse.

Tryk: Rep. 2. rk. nr. 11387 (udtog). — Fyhn, Kolding 188 nr. 28 (med urigtigt
 aar 1500); Reg.Dan. nr. 8718 (ligeledes).

15 Text efter Aa.

Alle mænd dette bref seer eller hører læse, helse vii Jens P(er)ssen, bye-
 68 foged i Colding, raad og meeninge allmue, som bygge og boe i Kol-
 ding, evindeligen med gud vor herre og kundgiøre med dette vort obne
 bref aar efter gudz byrd tusind fem hundred paa det || niende <on>sdag
 69
 20 nest efter sancti Martini confessoris dag, at da var skicket for os og andre
 dannemænd paa Colding byeting inden alle 4re stocke hæderlig mand Hans
 Jacobsen, borgemester i Colding, og lydelig adspurdte os og meenige allmue,
 som da nærværende var til tyngde, hvorlunde deres forældre og de siden der
 efter til denne dag hafde holden deres rett og deres væd og vædelag om
 25 deres humlegaarde og anden bysens iord, som de have liggendes inden
 Colding byefræd. Derpaa badde hand deres vidne og thøge og eett fuldt
 stocknævnt udaf de ældste og de beste, som da nærværendes var til tinge,
 hvilcke hand og fick og fremledde af 24 bescheden dannemænd, som ere:
 Per Thomsen, Nels Iensen, Henrich Thomsen, Michel Iversen, Severin
 30 Madsen, Paul Simonsen, raadmænd i Colding, Paul Nielsen, Per Hin-
 richsen, Hans Helleesen, Bendet Clemendsen, Othe Vegermester, Grægers
 Fisker, Thomas Hagesen, Oluf Suder, Oluf Smedt, Madz Thomsen,
 Lammert Kymer, Hans Madsen, Michel Skræder, || Hans Fynboe, Aldgoe 70

16 P(er)ssen] Passen Aa—d. 18 gud] mgl. Ab—d. 19 <on>sdag] aarsdag Aa—d; ons-
 dagen var byens tingdag. 20 efter] for Ab—d. 23 hvorlunde] hvorledis Ab—c. 24 væd]
 wedh Ab; vedtægt Ac—d. — vædelag] videlag Ac—d. 26 badde] byddes Ab; begierde
 Ac—d. 30 Nielsen] Michelsen Ac—d. 31 Clemendsen] Clemitsen Ab—d. — Veger-
 mester] Vechmester Ab; Vejermester Ac—d. 32 Hagesen] Hagensen Ab—d.

Aldgoesen, Anders Onnerskiær, Iver Remsnieder og Iens Tollesen, hvilcke fornefnte 24 dannemænd vandt og tøghed for dom paa deres goede troe og rette sandhed at have hørt og spurt af deres forældre og dennem og selv fuld vitterligt er, at de hafde holden det for rett og ere deres vide og vedtægt udi halftrediesindstve aar og meere, og haver deres for-
 ældre og de forvilkoret dennem for dennem selv og deris og dere arfvinger, at hvo som dør i Colding endten mand eller qvinde, og hafve de nogen humlegaarde eller nogen anden byens iordt inden Colding byefred at bruge, og have de nogen børn eller arfvinge udi Colding, som siddende er i byen og redder skatt, skyld og holder op alle kongelige tyngge med dennem, da
 schulle de nyde og beholde humlegaarden og anden byens iord inden Colding byefred, hvis dennem til arfve falder. Fremdeelis var det ogsaa, at nogen dør i Colding endten mand eller qvinde og hafde nogen humlegaarde eller anden byens iord inden Colding byefred, og boede deres ||
 71 arfvinger uden byes paa landet, da schulde de humlegaarde og byens iord 15 falde og haves eller arfves inden til byen igien, og borgemester og raad og byens kæmnere schulde saa annamme de humlegaarde og byens iord til dennem paa byens vegne og sælge dennem borgere udi byen igien, og de pennige schulde byens kæmnere tage til dennem at bygge udi byens bygninger med og holde vore kiereste naadige herre egt og vægt og annden 20 tønge med, som derpaa falder paa vore kiærste naadige herres vegne. Fremdelis tilstode alle meenige allmue paa Colding raadhuuss, at saa er og været haver til denne tiid, som foere schrevet staar. Til ydermeere thøge og vidnisbyrd hafve vi ladet hænge vore byens insegl needen for dette vort aabne bref. Datum ut supra. 25

1 Onnerskiær] Annerschiær *Ac—d.* — Iens] Ies *Ab—d.* 6 forvilkoret dennem] indgaaet og aftalt imellem dem self *Ac—d.* — selv] *mgl. Ac—d.* — og.. arfvinger] efterkommer *Ac—d.* 7 at.. endten] *mgl. Ac.* — nogen] *mgl. Ab—d.* 10 op] *mgl. Ac—d.* 11—12 inden.. byefred] *mgl. Ab—d.* 12 hvis.. Fremdeelis] *paa rasur Aa.* — at] naar *tilf. Ac—d.* 16 haves eller] *mgl. Ab—d.* 19 bygge udi] forbedre *Ac—d.*

VARDE

Varde bys segl, gengivet efter segl af grønt voks, trykt bag paa papirbrev fra slutn. af 14. aarh. i Staatsarchiv, Lübeck (Danica 167). Seglbilledet viser en venstrevendt leopard. Indskriften lyder: SIGILLVM VILLANORVM IN WARWITH.

Kong Christoffer 3. af Bayern tager borgerne i Varde under sin beskyttelse og giver dem samme privilegier, som han har givet borgerne i Viborg, undtagen toldfrihed og giver dem yderligere den ret, at ingen maa handle i Varde med andre end borgerne undtagen paa aarsmarkedet.

A: tabt. — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 4v.

Tryk: Rep. 1. rk. nr. 7259 (i udtog).

Wi Christoffer, med gudz naade Danmarckis, Sverige, Norge, Wende ^{4v}
 och Gottis konning, palatzgreffue vppaa Rei(n) och hertug i Beyren,
 10 gjør widerligt alle mænd, att wi aff wor synderlig gunst och naade haffue
 tagit och entfangit och taghe och vndtfaa med thette wort opne breff wore
 borger och meennighed i vor kiøbstad Warde och alle theris hion, guodtz
 och thienere vdi wor sønderlige vern, heghe och koninglig beschermelse,
 sønderlig att forsuare och fordechtighe till rette, och giffue wii och vnde
 15 dennem att nyde, haffue och bruge saadanne privilegie, friheder och
 nadher i alle maade etc., som wi vor burgere och mennighed i vor kiøbsted
 Wiburgh naadelige vndt och giffuet och stadfæst haffuer, vndertagen
 wor told, huor <the>nd ossz aff rette plichtig er at giffue. Ittem || paa dett ^{5r}
 att wor burgere i Wahrde maa disz ythermeere forbetre, thaa ville wii, at
 20 ængen schall eller maa kopslag i vor kiøbstad Wardhe vden med burgere
 annen tid end i rette iaarmarckindtz. Thi forbiude wii alle, <e> huo de
 helst erre, och serdielis vor fogeder oc embedtzmand for^{ne} wor burger och
 mennighed i Wahrde eller nogen aff dem thieris hion, tiener eller godtz,
 rørendis eller wrørendis, imod denne vor gunst och naade i nogen madhe
 25 att hindre eller hindre lade, mødhe, thøffue eller wforrette vnder wor
 kongelige heffuen och vredhe. Datum castro nostro Haffnen<si> feria
 †die† infra oct<auam> assumptionis beate Marie uirginis nostro sub secreto
 anno domini millesimo quadr<in>gentesimo quadragesimo secundo.

9 Rei(n)] Reim Aa. 18 <the>nd] kand Aa. 21 <e>) och Aa. 26 Haffnen<si>] Haff-
 nen Aa. 27 †die†] *maaske fejl for terciā*. — oct<auam>] octo Aa. 28 quadr<in>gentesimo]
 quadragesimo Aa.

2

[Tidligst 1442].

*Oversættelse til dansk af Christoffer af Bayerns privilegier for Viborg 1440
11. a pril omformet til brug for Varde.*

A: tabt. — Aa: Oversættelse i RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 2r med overskrift: *Konning Christoffers privilegier, som aff hans kongel. may. giffuit Wahrde 5 oc Wiiburgh burghere anno 1440 mandagen nest for s. Tiburtii og Valeriani dagh vnder sin kongelige secret oc er paa latino.*

Registreret: Rep. 1. rk. nr. 7071 Ae.

Datering: Overførelsen til Varde af Christoffer af Bayerns privilegier for Viborg er formodentlig sket i forbindelse med den tilladelse, der var givet borgerne i Varde i 10 foregaaende privilegium.

- 2 r 1. De peng, som di skatter at holde folck met, det ehr aarlige schat føre godz peng, schall wdliggisz neste byting effter kyndermisz dag, huo som heldst daa iche oc betaler eller thilforne, hand schall betale byen 15 iii ŷ penge.
2. Huo som heldst vdkommen eller giest den slaar nogen ihiell inden byfred eller saarer eller slaar, hand schall betale kongen 40 ŷ och byen saa megit.
3. Ingen sandmend schall betale for sin boeszlod miere end sex ŷ , endog andre tinge bryder, som nyder loffuergret, det er, som wi kalder birch 20 effter vor forfæder prebeleger, schall iche betale for sin boeszlod miere end iiiii ŷ penningh.
4. Om nogen sandmend farer aff byen, och i hans bortverelsze bliffuer handlet nogen sag paa byting, om huilche sandmend er plichtige att schillne, det er at suære, som wi siger, ehr det saa, hans aarsag bliffuer giort rettelig 25 formedelst tuende borger, det første hand kommer hiem igien till byen, schall hand schillne paa samme sag och vere aarsaget om sin bortverellsze.
5. Wore sandmend schall iche schille paa byting vden om dissze effter^{ne} sager, som er vold, mandrab, saarmaal, och om nogen lemmer affhuggisz.
6. Ihuad som heldst di otte sandmend lowlig tillkreffuisz eller tillneffnis 30 paa samme byting och forfuld met fylding och giøre alle itt ind paa nogen sagh effter lowen, for dierisz boeszlod schall di ingenlunde foruindis eller fordielisz, vden di dømmis i fald for wretferdighed^d formedelst bispens schriffuelsz och nogen borgers, dett er, som wi siger, formedelst biscoppen 2 v och byszmendez briff, som schall giffue dennem derisz dom beschreffuett. || 35
7. Will wi, att ingen aff byen eller anden karll eller quinde schall tage sig forsuar eller beschermer vden for byen, nogen retter eller mechtig mand bosat paa landett.

8. Huo som er fød i byen, er iche plichtige till at betale den skyld, arffuekiøb.

9. Huo som heldst it sinde betaler sin arffuekiøb paa byting med viii peng eller i sin sotte seng met rosz peng xx β d., hans arffuinger schall annamme hansz godtz effter hans død och iche kongens ombodtzmand, det er fogeden.

10. Huo som heldst der kommer agendis till Wahrde, Wiborg, met huad som heldst kiøbmandschab det er, hand er iche plichtig att giffue told, som kaldis torfforting, uden itt sinde om aarit.

11. Ingen borger eller hans suend, for huad som helst saar di gjør nogen, schall betale nogen vden iii Å , som di siger xviii β pengh.

12. Om nogen borger eller hans suend eller bunde gjør bordagh slagendis eller saargiørendisz, haffuer di viszning och forvaring for dennem, at di ville rette och bøde for sig, daa schall di iche fangis eller settisz.

13. Om nogen bunde effter nogens bøn bliffuer besat aff fogeden eller hans bud for giæld, och hand iche aarsager sig met retvisz atgang, men farer bort hofferdeligen och wlydig, effter hand er lowlig tillvardt, daa schall hand for sin forsømmelsze och brøde oc wretuisz offuertredelsze bøde fogeden iii Å oc saa saguolderen.

14. Ingen vdkommen giest maa kiøbe nogen aff anden giest, klede eller hiele weffue, lerit eller holde torffue meth huer andre inden byen eller nogen kiøbmand schall mellum huer andre vden allmindelig i s. Kieldz marckind i Wahrde, det er s. Ibs marckind, det mensz vi haffuer om Maritzmis, huilche om nogen gjør, da schall hand betale kongen xl Å och saa megit till byen. ||

15. Ingen thilkommendis giest maa kiøbe aff nogen borger minder end 3 r j deger hudder, j tønne smør, j schippund flesk, j^c skind, j tønne fiet, som er thalge, ister, kiøckenfit eller andet saadant, huilket om nogen gjør emod, da schall hand giffue til viid kongen iii Å och byen saa megett.

16. Att Warder, Wiborgs borger och dierisz suenne mett dierisz kiøbmandschab schall vere frii och quit for alle told met bomgiæld och thorfforting inden all Danmarkis rigis landmercke och grendtzer, Skaanøer vndertagen, fordi di haffuer iche indseiling till dierisz by, fordi schall di vere aldielisz frii och quit.

17. Will wi, at huo som heldst der vill platze och forfølge samme borger met sager, herverck, roff, met kongensz briff och anden saadanne stycher, da schall hand dem iche paa landzting eller herritzting, men paa byting i samme sager met retuisz atgang diele och forfølge.

18. Huo som helst borger der vill diele en anden borger for giæld eller anden sager, hand schall steffne hannem thre sinde till samme ting, och

thredie gange till hans husz met sine tinghøring, siden maa hand fordiele hannem paa thingit met di samme thinghøringe.

19. Huo som heldst der sigter och schyllder nogen borger for nogen sag, som hand bør at verie sig for med kiøbstedem effter landzlow, da maa hand verge sig, som lowen vdiszer, met sancte Knudz gieldebrøder. 5

20. Ingen schall steffne nogen Wiborig borger, Wahrde borger for nogen sagh ex Nøriutam, *siger hand; ieg formaar, at hand vill haffue sagt extra provinciam, det ehr paa vor viisze at sige vden herritten eller kiøbrett, som den 17. artickell noget nær liuder.*

21. Om nogen lier nogen borgersz husze, och det hender, at hun brender 10 till vanvare aff hans egen ild, da schall hand betale den, som hussen eyer, iordrotten, iii ʒ och byen saa meget. ||

3 v 22. Ingenn schall giøre nogen borgere forkiøb paa nogen vnder iii ʒ till viide.

23. Huo som heldst der lier en anden en gaardt eller boe, en anden borger 15 till fortræd, och forkiøb giffuendisz hyreleie der aff, ind som vann er at gange aff, hand schall giffue iii ʒ thill viide.

24. Fremdielis om bager och brøger dierisz brøde och faldzmaal och om andre smaa sager och gade rensellse, schall noget vdliggisz for saadan faldtzmaall, da schall borger leuerisz di thu parter och fogden den tredie. 20

25. Ehr det saa, at fogeden klager eller kierer paa nogen borger eller hans suend for nogen lønlig och mommesager, da schall di biude hannem till at feste hannem low och werie for sig, och vill hand iche hænde dierisz low, da schall de, hand paaklager, vere aldielisz aarsaget, saa lenge hand will hænde dieris low. 25

26. Ingen embidzmand, skomager, skreder, kiøbmand eller nogen anden schall bruge Wahr thorffue till at kiøbe och selge, met mindre ind hand betaler byes rett saa thiit, som tilbørligt ehr.

27. Alle de, der haffuer husz och bygning paa canickers, kirckens eller nogen anden dierisz iord, da ehr de plichtig at betale iordschylden paa 30 Andriæ afften, om de da bethaler, da maa di ey vdriffuisz.

28. Om nogen giest er red at fare aff byen igien, och nogen borger er hannem gield schyldig, da schall fogden met thu borger gange iii samfelde dage for solrøst till hans husz och ligge hannem sin gield ud eller vederheftig pant for samme gieldt. 35

29. Skicker vi i dissze skriffter, at alle gieste, der vdkomme till byen och vill der toffue om vinteren, driffuer sin kiøbmandschab, schall holde och betale skat, thyng eller vdgiff, hielpe och anden vor tienister met ecter huer aar, di bliffuer der, iche vill lidis, at nogen aff for^{ne} giester for nogen thyngi eller vdgiff schall vere fri och vndtagen. || 40

30. Ingen vdkommen kiøbmand schall slaa ud sin vare offuer iii dage ^{4r} om aarit, giør hand der imod foruden borgers och fogedens minde och ia, da schall hand till viide betale borgerne iii ½ och saa megit fogeden.

31. Ingen, som der er vor fogeder, schall befatte sig met nogen wdendigesz godz, som dører hosz eder, men det schall antuordis borgemester, och hans giæld schall først betalisz aff hans gods, men huad som till offuerløber, schal de giemme aar och dagh, kommer hans arffuinger iche did der forinden, da schall siden borgemester antuorde dem godsit, som der schulle antuordisz.

¹⁰ 32. Ehr det saa, at nogen bunde giør bordagh i byen, kand hand fange en borger der vi(ss)e(n) er for hannem, da schall hand iche settis.

33. Kommer der nogen bunde til byting och klager offuer nogen sager, da schall hand i samme sted feste low och fulddriffuisz dett.

¹⁵ 34. Kommer der nogen agendisz eller ridende och bliffuer paatagen aff nogen for nogen smaa sager, da maa hand enne sielff verie sig met sin eed i sammestedt, ligerviisz som hand haffde en fuld low at giffue.

35. Ingen bunde maa, iche heller schall nogen causam insipientæ forfølge (*som ieg formoffuer schall hede causam insipiente, det ehr nogen galenskap eller gieckers sag*) offuer nogen borger, saa som borger kand giøre ²⁰ imod bynder.

36. Alt dieris egen fægang eller marck, skoffue och fiskwand schulle de frii nyde for huer mands paatale och forhindring, ehue de ere.

37. Ingen fogder, ombodszmand, lenszmend schall platze dend paa tinge met lowdag eller andre forhindring for for^{ne} byens vern at bygge och ²⁵ graffue och gader at holde ferdige eller rensze, men naar leilighed begiffuer sig, da schall borgemester och de ypperste i byen see dertill om, huad giørendis schall i den sag under viide, som de selff forenisz om at ligge viide, och som wor er. ||

38. Her offuer vill wi, att de skulle nyde och bruge fred och skonsell, ^{4v} ³⁰ fridhed och ret prebeleger och naadelig fordeell, huilche de haffue nøtt och bruget vdi vores høybaarne forleffuer dierisz thid, som bedre och fuldkommeligere wduiszer vdi derisz prebeleger, stadfestendis de samme alle derisz prebeleger met dissze dieris skickeligh vdschrieffuelsz och forsøgelnze, forbiudendis strengeligen vnder wor naadisz emodholdt, at ingen aff wor ³⁵ fogeder eller dierisz handingsmend eller nogen anden schall driste sig till mod dissze prebelegersz skick indholdelsze att forthørne eller forstørre dennem paa nogen aff dissze for^{ne} artickler, saa som hand vill vndgaa woris heffn. Datum vt supra.

3

1450. 31. oktober.

Hindsgavl.

Kong Christian 1. tager borgerne i Varde under sin beskyttelse og stadfæster de privilegier, der er givet dem af kong Christoffer.

A: tabt. — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 5r.

Tryk: Rep. 1. rk. nr. 8020 (i udtog).

5

Wi Christiern, med gudtz naade Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis koning, greffue i Oldenborgh och Dellmenhorst, gjør widerlighe alle mæn, att wi aff sønderlig gunst och naadthe haffue tagit och vndfangit och taghe och vntfaa vor elschelige borgemestere, radtmend, burgher och meenighett i wor kiøbsted Vahrde och alt dieris godz, hyon 10 och thienere vdi wor kongelig friidt, værn oc hægen, besønderlig at forsuaere och fordeghtinge till rette, oc ther till haffue wii stadfæstet oc stadfæster med thette vort obne breff alle the priuilegia, friihedt och nather, som wor forfætherne konning Christoffer thennem naadeligen vndt och giffuit haffuer, saa att the them nyde, brughe och beholle schulle, som 15 fore^{ne} vor forfæther breff them there vpaa giffne liuder oc vdtviiszer y alle mather, och forbiuthe wii alle, ehuo de helst er, oc serdell vor fogder och embedtzmand for^{ne} wore borgemester, radtmænd, burgere oc meninghed her vdtoffuer att hindre eller hindre lathe, møthe eller vforrette vnder wor kongelige hæffnd och vrede. Datum castro nostro Hintzegaffuell 20 uigilia omnium sanctorum nostro sub sigillo anno domini mod quinqua-

4

1483. 2. april.

Ribe.

Kong Hans giver borgerne i Varde ret til frit at bruge Haarhede, af hvilken de tidligere har svaret afgift til kongen.

25

A: tabt. — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 5v.

Tryk: Rep. 2. rk. nr. 5202 (i udtog).

Wi Hans, med gudtz naade Danmarcks, Norges, Wende oc Gottes konning, vdtvold konge till Sveriges rige, hertug i Slesvig och hertug i Holsten, Stormaren och Dytmersken, greffue i Oldenborgh och Delmenhorst, gjør alle witterligt, att wi aff wor sønderlig gunst och naade haffue vndt och tilladett och med dethe wort obne breff vnde och tillade, att wor och cronens borgere i Wahrd schall friit haffue, nyde, bruge och beholle

6 Christiern] *rett. in scrib. fra Christian Aa.* 19 hindre (1)] *gentaget Aa.* 21 sigillo] *ordet forskrevet Aa.*

en heedt, som kaldis Haarhede marck, som ligger emellom Riber wey och Orre weie, som thillforne gaffs aff en ørtug haffre och i tønne aall, saa lenge wor nadhe till siger. Thi forbiude wi alle, ehuem de helst er eller vere kunde, serdelis vore fogder och embetzmendt for^{ne} wore borgere her emod eller
 5 vdi att hindre eller hindre lade eller i nogen maader wforrette vnder vor hylleste och naadhe. Datum in castro nostro Ripensi quarta feria pascæ anno domini mcdlxxxiii nostro sub sigillo presentibus dors(o)te(n)us impress(o).

Randers.**1492. 13. januar.****5**

10 *Kong Hans giver borgerne i Varde ret til at handle i landets købstæder med borgere, gæster og bønder og uhindret føre det, de køber, hvorhen de vil i landet.*

A: tabt. — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 5v.

Tryk: Rep. 2. rk. nr. 7056 (i udtog).

15 **W**ii Hans, med gudtz naade Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis 5v konge, vdtwaald till Suerrig, hertug i Sleisvigh och i Holstein, Stormaren och Dytmersken, greffue i Oldenborgh och Delmenhorst, giøre alle vitherligt, att vore borgemestere, raadmend och kiøbstedmend her i Iulland vore nu her i Randers for osz oc vor elschelig rigens raad her nu
 20 Thaa effter vor elschelig riges raadtz raad vnte vi och tillade och nu med dethe wort obne breff vnde och tillade, att huor vor kiøbstedmend i Warde kommer i vore kiøbsteder her i landitt, mue the kiøbe och handtiere thieris kiøbmandsschab medt burger, giester och bønder, huer || huos annen, effter- 6r
 25 som dem behoff giøris, och hues de saa kiøbe, maa de whindrit føre her i landit, huort de wille. Forbiudendis alle wore fogede och embetzmend och alle andre them her emod att hindre eller hindre lade i nogen maade. Datum in opido nostro Randersen octauo epiphaniæ domini anno medxc secundo.

København.**1514. 16. december.****6**

30 *Kong Christian 2. tager borgerne i Varde under sin beskyttelse og bekræfter de privilegier, de har faaet af kong Hans og andre tidligere konger i Danmark.*

A: tabt. — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 6r.

6r **W**ii Christiern, med gudtz naade Danmarckis, Norgis, Vendis och
 Gottis konning, vdtwaldt kong til Suerige, hertug till Sleszvigh,
 Holsten, Stormarn oc greffue i Oldenburgh och Delmenhorst, gjør alle
 witterlight, att wi aff vor sønderlig gunst och naade haffuer taget och
 annammet och vndfange och med dette vort obne breff thage, anamme 5
 och vndfange os elskelige borgemester, raad och meninghedt i wor kiøb-
 stad Wahrde vtii wor frii kongelige hegen, vern, fred och beschermellsze
 besønderligen att forsuare oc fordaghti(n)ge till rethe. Sammeledis haffue wi
 aff for^{ne} wor gunst och naade nu fuldbiurd, samtøck(t) och stadfeste(t) och
 med dette vort obne breff fuldbiurde, samtøche och stadfeste alle friiheder, 10
 nadher oc preuilegier, som høyborne første kong Hans, wor kiere herre
 fader, gud hans siel haffue, och alle andre fremfarne konger i Danmarck
 them naadeligen vndt och giffuit haffuer att were och bliffue her effter
 ved dieris fuldmacht vdi alle the ord, grene, punchter oc artickle, som de
 indholler, oc the breff, the ther paa haffuer, ydermere vdtviisze. Thi 15
 forbiude wii alle oc ehuo de helst ere eller were kunde, serdelisz vor fogder
 och embedzmend for^{ne} wor kiere vndersatte her emod platze, wmage eller
 6v i nogen maade att || wforrette vnder wor kongelige heffn och vrede. Giffuit
 paa vort slott Kiøbenhaffn løgerdagen nest effter s. Lucia iomfrue dagh
 aar effter gudz biurd tusind fem hundredt vppæ det fiortende vnder wort 20
 zignete.

7

1515. 17. november.

Vejle.

Kong Christian 2. giver borgerne i Varde det privilegium, at ingen maa drive købmandsskab eller forprang i 2 miles omkreds om byen.

A: tabt. — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 6v.

25

Wii Christian, med gudtz naade Danmarckis, Norgisz, Wendis oc
 Gottis konning, vdtvaldt konning thill Suerige, hertug till Sleszvig,
 Holstein, Stormaren Dytmerschen, greffue i Oldenborgh och Dellmen-
 horst, gjøre alle witterligh, att wi aff vor synderligh gunst och naade
 haffuer vndt och giffuit och med dette vort obne breff vnde och giffue wor 30
 kiere vndersatte, borgemester och raad och alt mienighed, vdi wor kiøbstad
 Wahrde saadan friihedt, att ingen kiøbmand eller andre ey maa eller
 schulle effter denne dag kiøbe eller kiøbe lade thou miile vegs omkring
 samme wor kiøbsted Wahrde, nogen kiøbmandschab eller forprang der at
 gjøre, huo her emod gjør, schall haffue forbrut till osz sielff saa megit, 35

8 fordaghti(n)ge] fordaghtige Aa. 9 samtøck(t) och stadfeste(t)] samtøcke och stad-
 feste Aa. 34 samme] o. lin. Aa.

hand haffuer med att fare. Thi forbiude wi alle, ehuo the hellst ehr eller vere kunde, oc serdielis wor fogder och embidszmen^{ne}d for^{ne} wore kiere vndersatte, borgemester, raad och mienighed her emod att hindre eller hindre lade, dielle, møde, platze, wmage eller i nogen maader att wforrette vnder wort hyldest och naade. Giffuit i wor kiøbsted Wedle løffuerdagen nest effter s. Mortens dagh aar effter gudtz biurd tusind fem hundred vppaa det femtende vnder wor zecrett.

VEJLE

Vejle bys segl, gengivet efter segl af rødt voks i ufarvet voksskaal, under brev af 1421 4. august i Rigsarkivet. Seglbilledet viser en pælvis stillet strøm, hvorover en plankebro, forbindende to med græs og smaa planter bevoksede høje, hver med en opstaaende større plante, bærende en lillie. Indskriften lyder: SIGILLVM CIVITATIS WÆTHÆLÆ.

Horsens.**1326. 26. december.****1***Kong Valdemar 3. stadfæster Vejles privilegier.*

A: tabt, registreret i Hamsforts Chronologia secunda, brændt 1728, herefter afskrevet i Stephanius' Systema, Uppsala Univ. Bibl., De la Gardias donation nr. 25—
5 29.

Tryk: SRD I 301; Dipl.Dan. og DRB. 2. rk. IX nr.339. — Rep. 1. rk. nr.1462.

Horseni demum iisdem Welleis vii kalendas ianuarias concessa a se
privilegia corroborat.

Nyborg.**1327. 16. august.****2**

¹⁰ Kong Valdemar 3. bekræfter de friheder og rettigheder, der er givet Vejle af hans forgængere. Alle, der har eller køber grunde i byen, skal deltage i byens afgifter. Enhver der anlægger sag, skal føre sagen paa byens ting. Borgerne skal være fritaget for told undtagen paa Skanørmarkedet. Skyldnere kan tilbageholdes af deres kreditorer. Forkøb forbydes. Borgerne maa for fremtiden
¹⁵ have 4 sandemænd og 2 nævninger, som udnævnes af raadsmændene. Bønder eller fremmede, der inden for byfreden slaar eller saarer nogen, skal foruden de 40 mark til sagsøgeren betale det samme beløb til kongen og til byen. Kun dem, der deltager i betalingen af byens afgifter, maa tages til værge i sager, der behandles paa tinget.

²⁰ A: tabt. — Aa: Vidisse af Christian 3. 1553 18. jan. med oplysning, at seglet havde hængt i gul, blaa og livfarvet (o: rød) silke, men var af alder forfaldet, og at brevet var sigillatorisk forbundet med privilegierne 1355 3. aug. og 1442 27. nov., tabt. — Aa1: RA. Rigens forfølgningssag 1601—07 f. 223r. Vidisse af Christian 4. dat. 1605 13. marts med oplysning, at originalen var fremlagt. — Aa2: RA. Vejle by. Samme vidisse dat. 1605 [1]6. marts. Perg., kun højre trediedel bevaret. — Aa2a: NLA. Vejle raadstuearkiv. Vejle bys privilegiebog (17. aarh.) f. 1 v. — Aa2b: Smst. Papirsbreve (18. aarh.). — Aa2c: RA. Danske Kancelli. Jyske reg. IX f. 111 v. Vidisse af Christian 4. 1635 27. marts med oplysning, at den er gengivet efter en gammel skaaren pergamentsvidisse (vidissen 1605 ?), da byens gamle privilegier var ødelagt eller gaaet
³⁰ tabt i Kejserkrigen. — Ab: RA. Vejle by. Dansk oversættelse af Nis Bredal, attestet af borgmester og byfoged i Vejle 1571 8. marts. Paa bagsiden: *Lest paa Thørrild herretz thing for dom leffuerdagen thend 29 maii anno 1602; Lest paa Norwangs herretz*

thing for dom tisdag nest efter alle hellgens dag anno 1607. — *Ab1*: Smst. Afskrift bekræftet 1573 17. sept. og atter 1620 1. maj. — *Ab2*: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 8 v. Afskrift indsat i vidissen af 1635.

Tryk: Rep. 1. rk. nr. 1491 (i udtog); Gertz, Historisk Læsebog i Middelalderslatin 176; Dipl. Dan. og DRB. 2. rk. IX nr. 429.

5

Text efter Aa 2, suppleret efter Aa 1.

[Waldemar, dei gra]tia Danorum Sclauorumque rex, omnibus præsens scriptum cernentibus [salutem in domino sempiternam. Tenore præsentium constare uolumus uniuersis, quod nos dilectis uillanis nostris in Vethel, exigentib]us eorum fidelibus seruitiis prædecessoribus nostris regibus 10 Daciæ impensis [et nobis impendendis, omnes libertates, gratias et iura, quæ et quas a dictis antecessoribus nostris ab antiquo habuerant, eis cupimus] et concedimus per præsentem, eas et ea firmiter confirmando in his scriptis, [uolentes modis omnibus, ut omnes et singuli præter dominum rectorem ecclesiæ ibidem, qui fundos ibidem apud eos in uilla uel man]- 15 siones habuerint seu emerint, omnes solutiones nobis debitas de eadem uilla [cum predictis uillanis annuatim supportent et exoluant. Item uolumus modis omnibus et mandamus, ut quicumque contra eos] aliquam caussam uel ratione interfectionis cognati sui uel alio modo quo[cunque mouerit, contra eos in placito ipsorum legaliter agat uel emendam debitam 20 ab ipsis recipiat seu satisfactionem iuris,] prout exigunt leges terræ seu uillæ supradictæ. Uolumus etiam ut dicti [uillani de omni thelonii solutione ubicunque locorum intra regnum nostrum præter in Scania tempore nundinarum nostrarum in] Skanøer sint liberi penitus et exempti. Item omnino uolumus, quod [quicumque in uilla sua Vethel inuenti fuerint, qui 25 eis soluere tenentur et soluere noluerint, ab ipsis detineantur, donec denarios suos] et debita uel leges ab iisdem poterint extorquere. Item firmiter inhi[bemus, ne quis emptiones, quæ forkiøb dicuntur, in præiudicium eorundem uillanorum in ipsa uilla aliquo modo præsumat exerce]re, sicuti in denariis suis uoluerit non puniri, hanc prædictis uillanis in [Vethel gratiam 30 d(i)mittentes specialem, quod quatuor ueredicos et duos neffningos habere de cætero debeant, quos consules dic]tæ uillæ, qui nunc sunt uel qui pro tempore ibidem fuerint, duxerint ordi[nandos et iidem discernant, postquam per literas nostras et aduocatum nostrum in placito fuerint instituti, super omnibus cau]ssis ad ipsos spectantibus infra limites uillæ dictos bye- 35 fred, qui inter [ambos montes uiciniores usque ad ipsos montes et ex orientali parte eiusdem uillæ usque ad Haddesøer se extendunt, iam emersis seu] in posterum emergendis, donec legaliter conuincantur, hoc prouiso, quod

20 mouerit] mouerint *Aa1*. 26 soluere] *derefter overstr.* tenentur; *jf. næstforeg. ord Aa1*.
31 d(i)mittentes] demittentes *Aa1, Aa2a—c*.

[noui neffningi iuxta consuetudines terræ instituantur omni anno, ita quod quilibet ueredicus sex marchas denariorum et] neffningus tres marchas denariorum conuicti legaliter soluere teneantur [et non ultra. Item statui-
 mus, quod quicumque rurensium uel hospitem infra dictum Byefred fore-
 5 fecerit uulnera seu ue]rbera alicui infligendo, nobis quadraginta marchas denariorum ultra [debitam emendam, quadraginta marchas auctori et
 executori caussæ, et totidem marchas denariorum conuictus legaliter sol-]
 uat uillæ memoratæ. Prohibemus insuper, ne quis uillanorum [ibidem
 aliquem tutorem sibi recipiat super caussis suis in placito dictæ uillæ pro-
 10 mouendis nisi illum, qui solutiones et seruiti]a cum dictis uillanis nobis
 debita soluerit annuatim, sicuti in denariis [suis uoluerit non puniri, per
 gratiam <nost>ram districtius inhibentes, ne quis aduocatorum nostrorum,
 eorundem offic]ialium seu quisquam alius, cuiuscunque conditionis aut
 status existat, [dictos uillanos nostros aut aliquem de ipsorum familia,
 15 quos sub nostra pace et protectione una cum bonis eorundem omnib]us et
 familia eis attinente suscepimus specialiter defendendos, præ[sumat uel
 audeat contra has libertates sibi a nobis indultas et concessas aliquatenus
 molestare seu quomodolibet impedi]re, prout indignationem nostram et
 ultionem regiam duxerit euitandas. [In cuius rei testimonium sigillum
 20 nostrum præsentibus est appensum. Datum Nyeborrig anno domini mille-
 simo] trecentesimo uicesimo septimo crastino assumptionis beatæ Mariæ
 [uirginis, teste domino Ludouico Albretssun marscalco nostro predilecto.]

Horsens.

1355. 3. august.

3

*Kong Valdemar 4. bekræfter de friheder, der er givet bymændene i Vejle
 25 af hans forgængere, baade paa havet med hensyn til fiskeri og paa landjorden,
 og den ret, at de ikke maa stævnes uden for deres birk.*

A: tabt. — Aa: Vidisse af Christian 3. 1553 18. jan. med oplysning, at seglet hang i gul og livfarvet (o: rød) silke, men at halvdelen af alder var affaldet, og at brevet var sigillatorisk forbundet med privilegierne 1327 16. aug. og 1442 27. nov.,
 30 tabt. — Aa1: RA. Rigens forfølgingsbog 1601–07 f. 224v. Vidisse af Christian 4. dat. 1605 13. marts med oplysning, at originalen var fremlagt. — Aa2: RA. Vejle by. Samme vidisse dat. 1605 [1]6. marts. Perg., kun højre trediedel bevaret. — Aa2a: NLA. Vejle raadstuearkiv. Vejle bys privilegiebog (17. aarh.) f. 3r. — Aa2b: Smst. Papirsbreve (18. aarh.). — Aa2c: RA. Danske Kancelli. Jyske registre
 35 f. 111r. Vidisse af Christian 4. 1635 27. marts med oplysning, at den er gengivet efter en gammel skaaren pergamentsvidisse (vidissen 1605 ?), da byens gamle privilegier var ødelagt eller gaaet tabt i Kejserkrigen.

11 uoluerit] uoluerint Aa1. 12 <nost>ram] integram Mss. 20 nostrum] derefter overstr. ad causas Aa1.

Tryk: Rep. 1. rk. nr. 2471 (i udtog).

Text efter Aa2, suppleret efter Aa1.

[W, dei gratia Danorum] Sclauorumque rex, omnibus præsens scrip-
tum cernentibus salutem [in domino sempiternam. Nouerint uni-
uersi, quod nos exhibitoribus præsentium, uillanis nostris in Vethel, omnes] 5
libertates et gratias, quas a patre nostro dilecto et cæteris nostris [progeni-
toribus liberius habuisse dignoscuntur ab antiquo, uidelicet tam in aquis
seu piscaturis quam in terra nec non], et ut a sua bierck ad instantiam
cuiuscunque, nisi per nos specia[liter citari non tenentur, damus, concedi-
mus et tenor(e) præsentem confirmamus. Unde per gratiam nostram distric- 10
tius] inhihemus, ne quis aduocatorum nostrorum eorundem officialium
[seu quisquam alius dictos uillanos aut ipsorum aliquem contra tenorem
præsentium audeat aliqualiter molestare, prout] gratiam nostram diligere
uoluerint inoffensam. Datum Horsens [nostro sub sigillo anno domini
milesimo ccl quinto die inuentionis s. Stephani, teste N. Joenssøn de 15
Kelde]beck, iustitiario nostro.

4

1442. 27. november.

Horsens.

*Kong Christoffer 3. af Bayern tager borgerne i Vejle under sin beskyttelse
og stadfæster deres privilegier, som de har faaet af hans forgængere.*

A: tabt. — Aa: Vidisse af Christian 3. 1553 18. jan. med oplysning, at seglet var 20
bevaret og hang i grøn og sort silke, og at brevet var sigillatorisk forbundet med
privilegierne 1327 16. aug. og 1355 3. aug., tabt. — Aa1: RA. Rigens forfølgingsbog
1601—07 f. 224 v. Vidisse af Christian 4. dat. 1605 13. marts med oplysning, at ori-
ginalen var fremlagt. — Aa2: RA. Vejle by. Samme vidisse dat. 1605 [1]6. marts.
Perg., kun højre trediedel bevaret. — Aa2a: NLA. Vejle raadstuearkiv. Vejle bys 25
privilegiebog (17. aarh.) f. 3r. — Aa2b: Smst. Papirsbreve (18. aarh.). — Aa2c:
RA. Danske Kancelli. Jyske registre IX f. 111r. Vidisse af Christian 4. 1635. 27.
marts med oplysning, at den er gengivet efter en gammel skaaren pergaments-
vidisse (vidissen 1605 ?), da byens gamle privilegier var ødelagt eller gaaet tabt
i Kejserkrigen. 30

Tryk: Rep. 1. rk. nr. 7284 (i udtog).

Text efter Aa2, suppleret efter Aa1.

W i Christoffer, [med gudtz naade Danmarckis, Suerriges, Norgis, Wen-
dis oc Gottis konning, palandzgreffue paa Riinn oc herttug vdi
Beyer]nn, gjør witterligd alle mennd, att wii aff wor sønnderlig gunst [oc 35
naade hafue annammett och vndfangitt oc annamme oc vndfanngge med
dette wort opne breff wor elschelige borgemester]e, borgere oc gandsche

10 tenor(e)] tenori Aa1.

menighed, szom bygge oc boe i wor kiøpsted Weyle, [oc ald deris goetzts, hion oc thienere y wor kongelige wern, fred oc bescherming adt forsuare oc fordeytinge thill rette,] och wnde och stadfeste wi dennom alle de priuilegia, frieheder oc [naader, som wore forfædre konger vdi Danmark den-
 5 nom thillforne vntt oc giffuitt hafue, i alle maade oc medt artic]kle, effter som thissze breffue vduiszer, som dette wortt opne breff [thilhengdt ere. Thi forbiude wi alle, ehua de heldst ere, oc seerdelis woris fougeder oc embidzmend for^{ne} wore bor]gere oc menighed vdi Wethell eller nogen aff dennom emoed denne [wor gunst oc naade i nogen maade ad hindre eller
 10 hindre lade, møde eller wforrette vnder wor kongelige heffnn oc w]rede. Datum in Horsszens feria tertia proxima ante festum [beati Andreæ apostoli nostro sub secreto præsentibus appenso anno domini mcdxli secundo.]

Vejle.

1450. 10. februar.

5

*Kong Christian 1. tager borgerne i Vejle under sin beskyttelse og stadfæster
 15 deres privilegier, som de har faaet af hans forgængere.*

A: tabt. — Aa: Vidisse af Christian 4. 1607 22. februar med oplysning, at seglet var bevaret, men skrøbeligt og medtaget af alder og hang i grøn og blaa silke, tabt. — Aa1: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 3v. — Aa2: NLA. Vejle raadstuearkiv, Vejle bys privilegiebog (17. aarh.) f. 6v. — Aa3: Smst. Papirsbreve (18. aarh.). — Ab. RA. Rigens forfølgingsbog 1601—07 f. 365v, samme vidisse efter koncepten til Aa.

Tryk: Rep. 1. rk. nr. 7953 (i udtog).

Text efter Ab.

Wi Christiern, med guds naade Danmarckis, Norgis, Wendis oc Gottis
 25 konning, greffue i Oldenborg oc Dellmenhorst, giøre witterligd, att wi aff wor sønderlige gunst oc naade haue tagid oc vndfangid och thage oc vndfaae med dette wortt opne breff wore elschelige borgemestre, raads-
 mend, borgere oc menighed i wor kiøpsted Wettle oc altt deris goeds, rørendis oc vrørendis, hion, wornede oc thienere i wor kongelige wern,
 30 hegn, fred och beschierming besønderlig ad forsuare oc fordagtinge thill rette, oc her thill stadfeste wi oc vnde dennom att maa hafue och bruge alle priuilegia, friehed oc naade, som wore forfhedre, konger i Danmark, haue vntt dennom baade thill land oc wand i alle maade oc med alle artikle, som deris obne breff, som dette wortt breff thilhenge, vduiser.
 35 Thi forbiude wi alle, ehuo de heldst ere, seerdeelis wore fogder oc embidzmend, for^{ne} borgemestere, raadmend, borger oc thienere i Wettle eller

1 Weyle] Wettle Aa1. 31 wi.. vnde] oc vnde wii Aa1—3. 34 breff (1).. thilhenge] breffue derom Aa1—3.

nogen aff dem emoed denne wor gunst oc naade i nogen maade att hindre, møtte, pladze eller vforrette vnder wor kongelige heeffnd oc wrede. Datum in opido nostro predicto Wæthle in festo beathæ Scolasticæ uirginis nostro sub secreto p<resentibus> appenso in euidentiam firmiorem anno domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo, anno regni nostri Daniæ secundo. 5

6

1466. 2. maj.

Aa<r>hus.

Kong Christian 1.s dom, at Torrild herredsmænd skal holde Stokkebro i stand, samt at alle og navnlig tyske og udlændinge kun maa handle med borgerne inden for Vejles byfred.

A: tabt. — Aa: Vidisse af Christian 4. 1607 22. februar med oplysning, at brevet 10 var af papir med segl paatrykt paa bagsiden, tabt. — Aa1: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 3r. — Aa2: NLA. Vejle raadstuearkiv, Vejle bys privilegiebog (17. aarh.) f. 5v. — Aa3: Smst. Papirsbreve (18. aarh.). — Ab: RA. Rigens forfølgningsbog 1601–07 f. 364v. — Ac: RA. Top. saml. paa papir (17. aarh.).

Tryk: Rep. 2.rk. nr. 2070 (i udtog).

15

Text efter Ab.

364 v **W**i Christiern, med gudz naade Danmarckis, Sverrigis, Norgis, Wendis och Gottis konge, hertug i Slesuig, greffue i Hollstenn, Stormaren, Oldenborch oc Delmen(horst), giøre alle witterligd, att der wor stoer trette oc tuedragt emellom os elschelige borger i Wettle oc Torild herrids- 20 mend om Stockebro, huilchenn aff them schulle holde dend fierdig, da haffue wi bethett oc befallid her Erich Ottseenn, ridder, wor elschelige hoffmester i Danmarck, att thage thill sig flere gode mend oc høre oc adskillie denn trette oc tuedragt, som dem emellom wor om for^{ne} Stockebro, som hand oc gjorde, da haffde de ey saadan beuisning, att hannd dett der 25 strags attskillie kunde, thi neffnde hannd der thill xxiiii dannemend vdaff Nøruongs herrid oc Ierle herrid, at de skulle dett yderlige oc i sandingen høre oc randsage, huo dend for^{ne} Stockebro haffde aff alder holdtett 300

365 r ferdig || och hende aff rette burde ad holde, som [de] wille antsuare for gud oc were bekiend for os oc wort elschelige raad. I dag wore for^{ne} wore 30 borgre aff Wettle for med deris skiellig beuisning saa liudende, att Torrild herridsmend hafde Stockebro holdtett ferdig aff alder oc her effter burde fremdeelis att holde. Thi thildømde wi oc med dette wortt neruerendis obne breeff ephther wortt elskelige raadzs raad, som her nu hoes os oc thillstede ere, thilldømme for^{ne} Torrild herridsmend thill ad giøre oc bygge 35

4 p<resentibus>] publico *Mss.* 5 anno] annorum *Mss.* — secundo] etc. Aa1—3. 18 konge] kongenn *Ab.* — greffue i] o. *lin.* *Ab.* 19 Delmen(horst)] slutn. af ordet *mgl.* (ved *linieskifte*) *Ab.* 22 haffue] hafde Aa1—3, *Ac.* 27 Ierle] Iarløff Aa1—3.

for^{ne} Stockebroec oc att holde hende alldthid ferdig effter denne dag vden alle for^{ne} Torrild herridsmends giensigellssze oc ydermeere vern at giøre derfore vdi nogen maade. Derffuis oc the eller nogen af dem her vdi nogen maade emoed att sige oc uere der fortrudne thill, tha bede wi, biude, be-
 5 falle oc fuldmagt giffue herridsfogden ther i for^{ne} Torrild herrid dem der thill att deele, som det sig bør, oc lade dett ingenlunde. Item haffue oc for^{ne} wore borgre berett for os, att thydske mend oc andre kiøpslaa offte oc mange thid vden byenn i deris byefred dem thill stoer schade oc for-
 10 fanng, som i byen boe. Thi forbiutthe wi alle, ehuo de heldst ere, oc seerdelis thydske oc vdlendige mend nogitt att køpslaae i saa maade innden deris byefred vden inden i deris bye eller med borgerne vnder wor hylliste oc naade, oc saa fremptt de oc andre, som med dennom i sadan maade kiøpslaa wille, oc skulle ey lide der yddermeere skade oc pladze forre. || Datum in ciuitate nostra A(r)husien(s) in profesto inuentionis sanctæ ^{365 v}
 15 crucis nostro sub secreto anno domini mcd sexagesimo sexto.

Næsbyhoved.**1484. 30. maj.****7**

Kong Hans tager borgerne i Vejle under sin beskyttelse og stadfæster de privilegier, som er givet borgerne af kong Christian og andre af hans forgængere, samt tillader dem at bruge kronens jord Løget mark med skov og tilliggende
 20 *uden for Vejle mod at svare en afgift til sortebrødreklosteret i Vejle, for hvilken der skal holdes messer.*

A. RA. Vejle by. Perg., hullet, 23 × 16 (plica 3). Seglsnit. Nu oplæbet paa karton og plica udglattet. — Aa: Vidisse af Christian 3. 1553, 18. januar med oplysning, at seglet var bevaret og hang i rød og hvid silke, tabt. — Aa1: NLA. Vejle raadstuearkiv, Vejle bys privilegiebog (17. aarh.) f. 7v. — Aa2: Smst. Papirsbreve (18. aarh.).
 25 — Aa3: Smst. Vidisse af Christian 4. 1635 27. marts. — Aa3a: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 4v. — Aa4: Smst. Jyske registre 1634—40 f. 7v efter koncepten til Aa3.

Tryk: Saml. til jysk Hist. X 358. — Rep. 2. rk. nr. 5480.

30 **W**ii Hans, meth guds nade Danmareks, Norges, Wendes oc Gothes koning, vduald till Swerige, hertug i Sleswiig, oc i Holsten, Stormarn oc Ditmerschen hertug, greffue i Oldenborg oc Delmenhorst, gøre alle witherlicht, at wii aff wor sønderlige gunst oc nade haue taget oc vnfonget oc tage oc vnfonge meth thette wort obne breff wore elskelige borgemestere,

2 Torrild] Torrid Ab. 3 dem] dieris Aa1—3. 6 det] de Ab. 9 ehuo] oc hou Aa1—3, Ac. — oc] mgl. Aa1—3. 10 vdlendige] wdlendiske Aa1—3, Ac. 11 med] nyde Aa1—3. 14 A(r)husiens] Ahusien Ab, Aa1—3; Arhusii Ac; kongen var 2. mai i Aarhus. 15 crucis] ecclesie Ac.

radh, borgere oc menighed vdi Wedle vdi wor koningslige frid, hegn, wern oc beskerming, besønderlige at forsware oc fordeitinge till rette, oc vnne oc stadfeste wii *thennem* alle the nader, friiheder oc priuilegie, som wor kære fader koning Cristiern oc andre wore forfædre, framfarne koning[er i Dan]-
 marck, *thennem* nadelige vnt oc giffuit haffue, ffrii oc vhindrede at nyde, 5
 bruge oc [behol]de *meth* alle *theres* ord oc article, som the breff, ther vppa giffne ere, ydermere inneholde oc vdwise. Item vnne wii oc tillade, at the *her* effter mwe oc schule nyde, haffue oc beholde till *theres* bys nytte oc behoff wor oc kronens iord Løget mark *meth* skow oc all sin tilliggelse
 liggende vden fore Wedle, som the nw selff i wære haffue, swolenge wor 10
 nade tilsiger, i swo made, at the schule huert aar giffue ther aff een tønne smør oc andworde then huert aar prieren oc brødre i sworte brødre closter i Wedle, oc the ther fore igen schwle trolige bethe til gud fore for^{ne} wor
 kære fader koning Cristiern, oss, wor kære husfrue oc barn i then gudz thieneste, som the ther fore vppeholde schule. Thi forbiude wii alle, ehwo 15
 the helst ere eller wære kunde, them *her* omod athindre eller hindre lade, dele, platzse eller i nogre made vforrette vnder wor koningslige heffnd oc wrede. Datum in castro nostro Nesbyhouit dominica infra octauam ascensionis domini anno eiusdem mcdlxxx quarto nostro sub secreto appenso.

Ad mandatum domini regis 20
 per dominum Strangonem Nicolai
 militem
 N. Skaffue cancellarius.

8

1498. 4. maj.

København.

Kong Hans bekræfter en vedtægt, som borgerne i Vejle har vedtaget, at naar 25
nogen i Vejle fraflytter byen og har humlegaard paa byens grund, skal byen
erstatte afgrøden efter 8 uildige mænds skøn. Hvis nogen dør og har humle-
gaard paa byens grund, skal man forholde sig paa samme maade over for
arvingerne. Ingen maa bruge byens jord, medmindre han bor i byen og del-
tager i byens afgifter. 30

A: RA. Vejle by. Perg. 27,5 × 16,5 (plica 4,5). Seglsnit. Plica nu udglattet. — Aa: Smst. Kopi af Nis Bredal.

Tryk: Rep. 2.rk. nr. 8585 (i udtog).

Wii Hans, met gudz nadæ Danmarcks, Sueriges, Norges, Vendes oc
 Gottes koning, hertug vdi Slesuigh, Holsten, Stormarn oc i Dytmer- 35
 sken, greffuæ vdi Oldenborg oc Delmenhorst, giøræ allæ witterligt, at
 noger woræ borgeræ i Wedlæ haffuæ weret *her* fore oss met ith *theres*

borgemesthers, raadz oc menigheydz breff ther sammestede ludende om en contract oc wedertecht, som gantze menighed ther i Wedlæby wedtaget haffuæ, som er, at nar noger, som borger er ther i Wedlæ oc wellæ flyttæ ther aff byen och haffuer hwmlægard pa bysens iord, tha skall byen göræ
 5 hannom fore siin affgrøde efftir othæ wwildugæ dannæmentz sigelsæ. Item dæer oc noger aff byen, som arffwingæ haffuæ pa landet, tha skall thet oc swo were met theres hwmlæ gard pa bysens iord; wellæ the ey nøges ther at, som arffwinge eræ, tha skullæ the tagæ theres affgrødæ aff bysens iord, och skall engen brugæ ther bysens iord, vden han wiil boo
 10 ther i byen oc skattæ oc skuldæ oss som andre wore borgeræ. Hwilken contract oc wedertagt wii haffuæ nw aff wor sønderligæ gunst oc nadæ stadfested oc fuldbyrdeth oc met thette wort obnæ breff stadfestæ och fuldbyrdæ wiid syn fulde macht at bliffuæ i allæ madæ, som for^{ut} staar. Thii forbywdæ wii allæ woræ fogde oc embitzmen oc allæ andræ, ehuo the helst
 15 æræ eller ware kwnnæ, for^{ne} wore kæræ vndersattæ, borgemestæræ, raad oc menigheid vdi Wedlæ by her emod at hindræ, hindræ ladæ, platz, delæ, mødæ, vmagæ eller vdi noger madæ at vfforettæ vnder wort hyllest oc nadæ. Giffuit pa wort sloth Køpnehaffn fredagen nest efftir helliækorss dag inuencionis aar efftir gudz byrd medxcviii vnder worth signete.

20

Ad relationem domini Nicolai Glob
 episcopi Vibergensis.

Vordingborg.**1498. 9. oktober.****9**

Kong Hans fastsætter grænserne for Vejles byfred og forordner, at slagsmaal, vold eller ran, der sker inden for denne, skal forfølges paa byens ting.

25 A: tabt. — Aa: NLA. Vejle raadstuearkiv. Vejle bys privilegiebog (17. aarh.) f. 19r med oplysning: *Hæ litere sunt inuentæ in fiseo urbis sigillo semoto anno MDCVII.* Tryk: Rep. 2.rk. nr. 8654 (i udtog).

Wii Hans, med guds naade Danmarcks, Suergis, Norgis, Wendis oc
 19r Gottis koning, hertug vdi Sleswig och vdi Holstenn, Stormarenn oc
 30 Ditmerskenn, greffue vdi Oldennborig oc Delmenhorst, giøre alle witterligt, ad wii aff wor sønnderlige gunst oc naade oc wore kiere vndersatte, borge-
 mestere, raad oc meninghed vdi wor kiøbsted Wedle thil hielp, thrøst oc bistannd haffue naadeligenn vnt oc giffuitt oc med dette wortt obnne breff
 vnde oc giffue dem disze effterskreffnne naader, friheder oc priuilegier, saa
 35 de her effter mue oc skulle haffue, nyde, bruge oc beholde y dieris byfred sønnder oc øster fra dieris by oc ind til Fiskebech oc Pugedal oc saa sønnder oc wester ind til Leersiig oc neder y denn stuore aa oc westen om Holmen

oc Wester maaye oc op ad den gamble aa oc nordenn til stuore steen, som stander y Wester maade emellum closters enmerke oc Wedle byfred, oc saa øster ad bierget indtil Roms huolle norden Horszens weye, effter som de tilfornne aff arilds thid hafft haffue, oc huad bordag, wold eller ran her for-
 19 v inden skeer, denom skulle || for^{ne} wore kiere vnndersatte haffue fuld mact 5
 thil ad forfølge thil dieris bythingg, ligerwis som thet skied oc giortt wor innden byes puortte. Thii forbiude wii alle, huo de heldst ere heller were kunde, oc serdelis woris fogder oc embidsmend, som nu ere eller her effter kominndis worder, dem her imod thenne wor gunst, naade, priuilegier ad hindre, hindre lade, møde, wmage eller i nogre maade ad forkrenncke vnder 10
 wor konngelige heffnn oc wrede. Giffuit paa wortt slott Wordingborig sanctorum Dionisii et sociorum eius dag aar effter guds biurd medxc octauo vnder wort secrete.

10

1504. 11. juli.

Hundsbæk.

Kong Hans sælger Romsgaard uden for Vejle til Vejle by.

15

A: RA. Vejle by. Perg., hullet, 26 × 19,5 (plica 5,8). Perg. seglrem. Paa bagsiden med hd. fra beg. af 16. aarh.: *Privile[gie] pa Romsgardh.* — Aa: RA. Rigens forfølgingsbog 1586—92 f. 173 v. Vidisse af Christian 4. 1590 26 juli med oplysning, at seglet var affaldet. — Aa1: NLA. Vejle raadstuearkiv. Vidisse af Christian 4. 1635 27. marts. — Aa1a: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 7 v. — Aa2: Smst. Jyske 20 registre 1634—40 f. 115 v.

Tryk: Saml. til jysk Hist. X 359. — Rep. 2. rk. nr. 10117.

Wii Hanss, met gudz node Danmarcks, Suerii[ges], Norges, Vendes oc Gotes konnyng, hertug vdi Slesuig, Holtzsten, Stormaren oc Dytmer-sken, greffue i Olden[bor]gh oc Delmenhorst, giøre alle vitherligt, at wii 25
 met wor ffrii villige oc beraad hwgh haffue nw soldh, skøøth oc [affhe]nd
 oc met thette wort obne breff sellige, skøøde och affhende fran oss oc wore arffwinge oc efftherkommere, konnyng[e]r i Danmarck, oc ind till wore kiere vndersotthe, borgemestere, raad oc menighed vdi Vetle, oc theres efftherkommere Romsgaard liggendes vthen fore Vetlæ met alle syne 30
 tilliggelse alle veygnne till marckeskell, oc skall oc maa for^{ne} Romsgaard waare oc ligghe vnder oc i Vedle byfredh oc byreth, oc skulle samme woore vndersotthe oc theres effterkommere vdi Vædle giffue aarlighen till gode rede fiorthen marck pendinge aff samme gaard om sancti Morthens dags tiidh, oc kendes wii oss at haffue fanget ffæ [oc] fuldt wærth fore for^{ne} 35
 gaard oc syn tilliggelse effther wor eghen villige oc fulde nøghe. Thii be- plecthe wii o[ss] oc wore efftherkomere, konnynger i Danmarck, at ffrii, hemble oc fuldkommelighen till atstaa for^{ne} woore vndersotth[e i] Vedlæ

och theres efftherkommere for^{ne} Romsgaard met all syne retthe tilliggelse till ewindelighe eyedom [eye] skullendes fore hwer mandz tiltall, som ther paa met retthe thale kand i nogher modhe. Skee *thet* swaa, [*thet*] gud forbiwde, at for^{ne} gaard wordhe them eller theres efftherkommere wore vnder-
 5 sotthe vdi Vedlæ affwunden met nogher ræth gangh fore wor vanhemmelss brysth skyldh, tha beplecthe wii oss oc woore efftherkommere, konnyngher i Danmarck, at vederlegghe them eller theres efftherkommere saa goden gaar ighen aff renthe oc leylighedh inden sex samfelde vegher ther nest effther kommyndes och holde *thennem* oc theres efftherkommere vden
 10 skade. Giffuet vdi Hwndzbeck sancti Kethilli dagh aar effther gudz byrd md quarto vnder worth secrete.

Dominus rex per se in
 presentia Petri Brockenhuse,
 legislatoris Iucie, et Nicolai
 Clementis armigeri.

15

Koldinghus.**1505. 4. december.****11**

Kong Hans forordner, at ingen fremmede købmænd maa handle med bønderne inden for 2 mils omkreds omkring Vejle, dog maa bønderne handle med deres egen avl, som de hidtil har gjort.

20 A: RA. Vejle by. Perg. 23 × 19 (plica 4,5). Seglsnit. Opklæbet paa karton og plica udglattet. Aa: NLA. Vejle raadstuearkiv. Vejle bys privilegiebog (17. aarh.) f. 21r med oplysning, at seglet manglede 1607.

Tryk: Rep. 2. rk. nr. 10493 (i udtog).

25 **W**ii Hanss, met gudz node Danmarcks, Sueriiges, Norges, Wendes oc Gotes konnyng, hertug vdi Sleswiig, Holtzsten, Stormarn oc Dyttersken, greffue i Oldenborg och Delmenhorsth, giøre alle vitherligt, ath wii aff wor sønderlig gunst oc node haffue vnnt oc giffuet och met *thette* wort obne breff vnde oc giffue woore kære borger oc vndersotte i wor køpsted Vedlæ saadane nader oc priuilegia them oc theres by till gode oc
 30 bestand, at ingen vdkommen køpman skall køøbe eller sellige noget køpmanskab paa landzbygden met bonden paa two milæ nær om kring theres by, och skall ingen ther om kringh theres by køøbe eller sellige met bondhen till forprangh, vden huad the kwnde forwerffwe met theres egen hiemfødigh, *thet* mwe the køøbe och sellige, som the hertill giort haffue. Men
 35 borger maa køøbe oc sellige met andre borgere, som the aff arilde giort haffue. Dierffues noger heremod at giøre, tha mwe wore borgemesthre vdi ffor^{ne} wor køpsted Vedlæ forfølge them oc deelæ them till theres

byting i Vedlæ met hørings deele och giffue them atwarsell till thet herrestingh, som the køpslaa vdi. Fforbiwdende alle, ehwo the helsth ere eller waare kunde, oc serdeles woore fogeder oc embitzmen for^{ne} woore kære borger och vndersotte i for^{ne} Vedle heremod tesse for^{ne} woore nader och priuilegia ath hindre, hindre lade, møde, deele, platze, vmage eller i noget ^s mode at vforretthe vnder wort hylleste oc node. Giffuet paa wort sloth Koldinghws sancte Barbare uirginis oc martiris dagh aar effter gudz byrd md quinto vnder wort secrete.

Relator Nicolaus Clementis.

HORSSENS

Horsens bys segl, gengivet efter segl af grønt voks (restaureret), under brev af 1368 26. August i Staatsarchiv, Lübeck (Danica 153). Seglbilledet viser en gaaende hest med et træ som baggrund. Indskriften lyder: SINGNVM (!) CIVIVM I[N HORS]-NES DEI GRA[CIA].

[Omkr. 1317. 25. august].

1

Borgerne i Horsens overlader borgerne i Æbeltoft et eksemplar af deres stadsret (c: Slesvig stadsret).

Se Slesvig nr. 1 og Æbeltoft nr. 3.

5

[1439—48].

2

Kong Christoffer 3. af Bayern giver borgerne i Horsens tilladelse til at bruge Lovby mark.

A: tabt, men omtalt i Christian 3.s privilegium af 1542 18. juni, RA. Horsens by, indført i Registre over alle lande 3 f. 103r og 4 f. 364v; de sidste 2 steder har Christian i st. f. Christoffer.

Tryk: Rep. 2. rk. VII 269 (omtale).

Anm.: Muligvis sigtes der til Christoffer af Bayerns privilegium 1442 29. nov. § 14, saaledes at der ikke er tale om et særligt privilegium af Christoffer af Bayern vedr. Lovby mark.

15 » **V**nde och tiillade, att for^{ne} wore vndersotte vdi Horsens mue tiill theris byes feegang och fedriff^t haffue, nyde, bruge och beholle wor och kronens marck Lowby marck vdhen for for^{ne} Horszens liggendes mett alle syn rettighed, agger, enge, schouff, marck, fischeuandt, feegang vdi wiiden, lengen och bredenn epter koning Cristoffers priuilegiens liudelsze, som the ther paa
20 haffue, tiill saa lennge wii anderledes ther om tiillsiigenndes worde, dog mett saa schiell, att for^{ne} borgemestere, radtmendt och menige borgere vdi Horszens schulle aarligenn saa lenge, och emedhenn the same marck vdi were haffue, giøre och giffue ther aff tiill oss och kronen en godt lest hartt och rentt korn, halffdelen byg och halffdelenn rog och en godt tønne smør och thet huertt aar
25 tiill gode rede och betymeligen lade yde paa wor gaardt vdi Aarhus«.

Horsens.

1442. 29. november.

3

Kong Christoffer 3. af Bayern tager borgerne i Horsens under sin beskyttelse og giver dem en række privilegier vedrørende toldfrihed, arrest paa person, bøder, adgangen til at eje jord i byen, fastsætter regler om ulovlige havne,

rettigheder til mark, skov, fægang og fiskeri, fredløshed, betingelserne for at blive borger i byen, bystyret, opsætsighed mod øvrigheden, om at gaa med spændt armbrøst i byen, om vægt og om byfredens udstrækning.

A: RA. Horsens by. Perg. 38×27 (plica 8). Grønne silketraade. Paa bagsiden: *Allerunderdanigst læst paa Wiborg landsting den 13. november 1695; Allerunderdanigst læst for retten paa Voer Nimb herridsting fredagen dend 7. julli 1699.* — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 2r.

Tryk: Rep. 1.rk. nr.7286 (i udtog).

Wy Cristoffer, meth gudz nadhe Danmarcks, Swerighes, Norghes, Wendes oc Gõtæ konung, palantzgreue paa Riin oc hertugh i Beyærn, 10
gøre witerlicht alle mæn, som nw ære oc komme skule, at wi haue taghit oc vntfongit oc taghe oc vntfonge meth thettæ wort opne breff wore ælscheligh burghemestere, radhmen, burghere oc gantze menighet, som bygge oc boo i wor køpstædh Horsnes, oc alle therres thianere, hion oc gotz vdi wor konungliche wærn, ffridh, hæye oc bescherminge oc vnne them 15
nathelighe at haue, nydhe oc brughe alle thesse æffterscreffne article, ffrihet oc nadher.

<1.> Fførst at the mwe oc scule wære toldfrii, hwor the kommende wordhe vdi wort righe Danmarck at købe oc selghe vndertaghe Schone-marknet oc andre wore ffischeleyæ vm høsten. 20

<2.> Item skule the haue besetning i for^{ne} wor køpstædh Horsnes fore widerligh geld, swo at hwo som laghlighe ther besetter wordher oc dyrghes atfare ouerhörigh burt, tha skule the haue macht at fuldfølghe honum vppa therres bything meth wold.

<3.> Item hwo sigh forbrydher eller byfrith gør vdi for^{ne} wor køpstædh, 25
han scall swo møkit haue forbrudhit oc bæthre amoth byæn som amodh oss.

<4.> Item hwo thet gør vlaghlight køp, han scall bæthre tre marc lub. fore hwor tiidh halffdelen konungen oc halffdelen byæn.

<5.> Item scall ængen købe eller besidhe wort skattegotz vdi for^{ne} wor køpstædh Horsnes vden the, som skatte, waghe oc andre konungliche 30
thyngge vppeholde meth wore burghere, vden wi nogher sønderlighe ther vm nathendes wordhe.

<6.> Item scall eller maa engen købe eller sælghe i nogher vlaghlighe haffner, som ligge hoos eller vmkring wor køpstæth Horsnes vnder thes gotzes fortabelsse, som han swo kører eller selgher, halfft konungen oc 35
halfft byæn.

<7.> Item vnne wi them ffrii marck, schow, ffægang oc ffischerii vdi salt watn, som the thet aff areld haue hafft oc nut.

(8.) Item hwo *meth* rætte fordelt wordher oc fritløs giort i for^{ne} wor k pst dth oc sidhen fritløs kynder vppa Wiburghs landzthing, som *thet* sigh b r, han scall w re ffridl s ower alt rightit.

(9.) Item scall  ngen bygge eller burgher wordhe i for^{ne} wor k pst dth,
5 som *annen* husbonde hauer  n oss eller forswar, vden nogher hauer *thet* bes nderlighe aff wor nadhe; hwo *ther* amoth g r, han scall scatte som burgher oc k pe som gest.

(10.) Item skule wore burgemestere oc rathmen haue fuld macht at regere alle  mbede i for^{ne} k pst dth  ffter schellighet, som *the* wele w re
10 bekende fore oss.

(11.) Item scall eller maa engen g re sambinding amoth wore burghemestere vnder syn houtlodh.

(12.) Item scall eller maa  ngen gange eller ridhe *meth* spentte arm-b rst dagh eller nat i wor k pst dth Horsnes; dyrghes *thet* nogher at g re oc
15 fonger *ther* skadhe ower, han scall beholde skadhen wb tter.

(13.) Item scall alle hande k pmandzscap w yes i wor k pst dth Horsnes, som i st dherne w yes; hwo *thet* icke g r, han giue tre marc, som selgher, oc tre, som k per, halfft konungen oc halfft by n.

(14.) Item scall for^{ne} wore burghers byffrith w re oc vtstrecke sigh
20 fran wor k pst dth Horsnes by paa *then*  stre sidhe fran by n oc swo till Wolenes od, *ther* frii haffn paa *then* s ndre sidhe till een str m, hether litle W thle, till mitstr me oc swo till Portebro oc Knaggis b re oc paa *then* westresidhe in till Eskebalighe hole, paa *then* n rresidhe in till Nunne sigh, som *areldes* sidh hauer w rit.

25 Alle these for^{ne} article haue wi nathelighe vnt oc giuet oc vnne oc giue for^{ne} wore  lschelighe burghmestere, rathmen, burghere oc menighet i Horsnes, paa *thet* at wor k pst dth *ther* aff forb ethres maa. Thoc wele wi haue fuld macht *them* atforb ethre oc till oc aff atsette, vm oss thycker *thet* nyttelicht w re. Thy forbiuthe wi alle, ee hwo *the* h lst  re, oc serdelis
30 wore ffoghede oc  mbitzm n ffor^{ne} wore burghemestere, rathmen, burghere oc menichet eller noghen aff *them* amoth *thenne* wor gunst oc nadhe i nokre made athindre eller hindre lade, m dhe eller wforr tte vnder wor konunglighe h ffnd oc wredhe. Datum in Horsnes uigilia beati Andree apostoli nostro sub secreto presentibus appenso anno domini m  cd  xl 
35 secundo.

13 maa] *herefter underprikket* eller A.

4

1452. 17. november.

Kolding.

Kong Christian 1. tager borgerne i Horsens under sin beskyttelse og stadfæster de privilegier, de har faaet af hans forgængere.

A: RA. Horsens by. Perg. 27 × 16,5 (plica 4,5). Kongens segl af rødt voks i ufarvet, DKS. nr. 74 (ikke anført), i blaa og grønne silketraade; blikkapsel. 5

Tryk: Rep. 2.rk. nr. 183 (i udtog).

Wy Cristiern, meth gudz nadhe Danmarcks, Norges, Wendes oc Gotes koning, greue i Oldenborgh oc Delmenhorst, gøre widerlight alle men, at wii aff wor sønderligh gwnst oc nadhe haffue annamet oc vntfonget oc anname oc vntfaa meth thette wort obnebrefw wore ælskelige borghe-¹⁰ mestere, radhmen, borghere oc menighet i wor køpstæth Horsnes oc alt there gotz, rørendes oc vrørendes, hion oc thienere vdi wor koningxlighe wærn, heghn, freth oc beskerming besønderlighe at forsware oc forda-thinge til rætte, oc vnne wii oc stathfæste the priuilegia, friihet oc nadher, som wore forfæther, koninge i Danmarck, them fore oss nadhelighe vnt oc ¹⁵ giffuet haue, swo at the them i alles theres article oc i alle made nyde, brughe oc beholde skule, som for^{ne} wore forfæthres breff hwert weth segh ther vppa giffue, ydermere lude oc vduise. Thii forbiuthe wii alle, ehwo the helst ære eller wære kunne, oc serdeles wore foghede oc embetzmen for^{ne} wore borghemestere, radhmen, borghere oc menighet i for^{ne} wor køpstæth ²⁰ Horsnes eller nogher there modh thenne wor gunst, nadhe oc stathfæstelse vpa person, gotz, hion oc thienere i nogher made athindre eller hindrelade, møthe, qwælye eller vforrætte vnder wor koningxlige heffnd oc wrethe. Datum castro nostro Koldinge feria sexta proxima ante festum beate Cecilie uirginis nostro sub secreto anno domini millesimo quadringentesimo ²⁵ quinquagesimo secundo.

Dominus rex per se, presente domino Timmone Nicolai.

5

1452. 17. november.

Kolding.

Kong Christian 1. tillader de bosiddende borgere i Horsens at bruge deres bymark, som de vil. Bønder eller almue, som har hus og jord i byen, skal deltage ³⁰ i byens byrder som de bosiddende borgere. Borgerne i Horsens kan ikke udtages til at være togs mænd andetsteds end i købstaden.

A: RA. Horsens by. Perg. 26,5 × 15,5 (plica 3,5). Blaa, grønne og sorte silketraade. Paa bagsiden: *Lest paa Horszenns bytingh for dom thisdagen dend 7. septembris 1630; Lest paa Horszens byeting for retten thiszdagen den 9. july 1667; Lest paa Horsens bye- ³⁵*

ting for retten onsdagen nest effter paasche hellige dage d. 25. martii 1668. — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 3r.

Tryk: Rep. 2.rk. nr.184 (i udtog).

Wii Cristiern, meth gudhs nathe Danmarks, Noriges, Wendes oc Godes
 5 koning, greue i Oldenborgh oc Delmenhorst, gøre widerlight alle
 mæn, at fore then store thieneste, som wore elskelige burghere i Horsens
 oss oc wort righe Danmark giort haue oc her effter trolighen gøre mwe, oc
 vpa thet at for^{de} wor køpstedh maa wordhe forbethret oc bliffue bestan-
 nende, tha haue wii vnt oc tilladit, at wore besedhne burghere mwe pløghe
 10 oc saa thørres bymark oc brughe then them till nytte oc gaffn effter thørres
 wiliæ. Item hwilke bønder eller almw, som haue hws oc iordh i for^{de} wor
 køpstedh i pande eller køph, som icke boo i byen, the skulæ gøre i skat oc
 vdbudh ther aff effter skellighet lighe wore besedhne burghere, vthen ther
 nogher burghere i boo, som fult gøre i wor skat oc thieneste. Item schal
 15 engen haue macht at diele wore burghere i Horssens till nogher toghs man
 at være anderstæths en vdi for^{de} wor køpstedh. Thy forbiuthe wii alle,
 ehwo the helst ære eller være kunne, oc serdeles wore foghede oc embitz-
 mæn for^{de} wore burghere omodh thenne wor gunst oc nathe athindre eller
 hindre lathe, møthe, beswære eller vforrættæ vnder wor koninglighe
 20 hæffnd oc vretthe. Datum castro nostro Koldingh feria sexta proxima post
 festum beati Briccii nostro sub secreto anno domini mcdl secundo.

Dominus rex per se, presente domino Tymone
 Nicolai milite.

København..

1475. 30. september.

6

25 *Kong Christian 1. forbyder haandværkere i Horsens at bruge anden haand-
 tering eller drive købmandskab eller brygge øl til salg eller udsælge øl; de,
 der sælger øl eller bruger købmandskab, maa ikke drive haandværk; ingen, der
 ikke er borger eller skatter med dem, maa bruge købmandskab eller udsælge øl.*

A: RA. Horsens by. Perg. 28 × 17 (plica 5). Seglsnit. Paa bagsiden: *Lest paa*
 30 *Horszenns byeting for dom thisdagen snapsting den 10. ianuarii anno 1626. — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 3v.*

Tryk: Rep. 2.rk. nr.3711 (i udtog).

Wii Cristiern, meth gudz nade Danmarecks, Sweriges, Norges, Wendes
 35 oc Gothes koning, hertug i Sleszwig, oc i Holsten, Stormarn oc Dit-
 marsken hertug, i Oldenborg oc Delmenhorst grewe, gøre alle witherligt,
 at vpa thet at wor kere borghere oc vndersatte i wor køpstedh Horssness
 mwe thes ydermere bliffue wedh redelighet oc bestand, swo at then eene
 swo wel som then andre mwe meth ære oc lempæ bierghe sigh oc ey haffue

forderff oc hindir aff hwer annen, oc at for^{ne} wor købstedh maa thes ydermere forbedres, haffue wii meth wore elskelighe radh owerweyet theres mene beste oc ere swo ower eens wordne, at for^{ne} wore borgere, som embitte haffue, skule hwer brwghe siit embitte oc ther aff føde sigh oc ey een brwge then annentz embitte oc ey brwghe annen hantieringh eller købmantzskab, 5 som er meth lærwcht, klede, staaal, hwmbale, salt eller annet atselghe oc ey heldhir øll atbrygge til saalss vden vdi hans eyghet hwss oc ey heldir atselghe øll vden hwset i tynne tall eller i kanne tall, oc hwo som eyneckte embitt kan, then maa bierghe sigh aff ølsall oc i ander madhe, som han siin bierningh best søghie kan, oc eyneckte embitte at brwghe eller vpholde i 10 noger madhe, oc at hwo som rett købmantzskab brwghe wele, skule ey brwge annen embitte æn rett købmantzskab, oc wele wii ey heldhir at nogher, som ey borghere meth them ære, skule brwghe nogher købmantzskab eller øll til saals vden the, som meth them skatte. Hwo som her imodh 15 gør, skal haffue forbrwdet, hwes han hantierer, halff delen til kongen oc halff delen til byen. Thi forbywte wii alle, ehwo the helst ære eller were kwnne, for^{ne} wore borghere oc vndersatte her imodh noghen hindhir eller forfangh atgøre pa for^{ne} ærende oc article i noger madhe vnder wort hylleste oc nathe, men heldhir were them behielpelighe oc bistendughe for^{ne} article swo atholde oc fwldkomme; ther gørss oss sønderlige til wilghe vdi. 20 Datum in castro nostro Haffnensi in crastino sancti Michaelis archangeli nostro sub secreto presentibus inferius appenso anno domini millesimo quadringentesimo septuagesimo quinto.

Ad relacionem domini Iohannis, episcopi Arusiensis,
et Erii Ottonis, magistri curie. 25

7

1485. 19. april.

København.

Kong Hans tager borgerne i Horsens under sin beskyttelse og stadfæster de privilegier, som kong Christian og hans andre forgængere har givet dem, og giver dem yderligere det privilegium, at de ikke maa stævnes uden for byen, men i saa henseende have samme ret som borgerne i Viborg, samt giver dem ret 30 til at have egne sandemænd.

A: RA. Horsens by. Perg. 28,5 × 14 (plica 4). Kongens segl af rødt voks i ufarvet, DKS. nr. 87 (ikke anf.) i røde og hvide silketraade; blikkapsel. — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 4 v.

Tryk: Rep. 2.rk. nr. 5661 (i udtog).

35

Vii Hans, meth gudz nade Danmarcks, Norges, Wendes oc Gothes koning, wduald till Swerige, hertug i Sleswiig, oc i Holsten, Stormarn oc Ditmerschen hertug, greffue i Oldenborg oc Delmenhorst, gøre alle witherlicht, at wii aff wor sønderlige gwnst oc nade haue anammet oc vnfonget oc anamme oc vnfonge meth thette wort obne breff wore borgemestere, radh, borgere oc menighed vdi Horsnes vdi wor koningslige frid, hegn, wern oc beskerming besønderlige at forsware oc fordeitinge till rette oc vnne oc stadfe(ste) them alle the nader, friiheder ock preuilegie, som wor kære fader koning Cristiern, hues siel gud nade, oc andre wore forfædre, framfarne koninge i Danmarck, them nadelige vnt oc giffuit haue, [sw]o at the them frii oc vhindret nyde oc bruge schule meth alle theres ord oc article, som the breff, the ther vppa haue, ydermere inneholde oc vdwise. Item berette oc for^{ne} wore borgere fore oss, at the steffnes ther aff byn oc vdi annen rett, naar the wele pleie rett vdi byn. Haffue wii nw nadelige vnt oc giffuet them swodan nade oc preuilegie, at the ey schule steffnes ther aff byn oc vdi noget annen rett, men ther vdi nyde swodan friihed, som wore borgere i Wiborg haue, nyde, oc sammeledes tillade wii, at the mwe makt haffue at sette sandemen ther i byn, som ther till nyttelige ere, effterthi som aff arild sidwane weret hauer oc vdi andre købsteder i Iudland gøres. Thi forbiwde wii alle wore fogede oc embitzmen oc alle andre them her omod athindre eller hindre lade, dele, platze eller i nogre made vforrette vnder wor koningslige heffnd oc wrede. Datum in castro nostro Haffnensi feria tertia proxima post dominicam Misericordia domini anno domini medlxxx quinto, anno uero regni nostri Dacie tercio nostro sub secreto.

25

Ad mandatum domini
regis proprium.

Horsens.

1503. 24. februar.

8

Kong Hans giver borgerne i Horsens det privilegium, at ingen fremmede købmænd, hvor de end har hjemme, maa handle med bønderne i 2 miles kredse om byen. Sandemandshvervet skal aarlig gaa paa omgang blandt borgerne, og kun borgmestere og raad og de, der har kongens brev derpaa, skal være fri.

A: RA. Horsens by. Perg. 30 × 16,5 (plica 5). Perg. seglrem. Paa plica: *Lest paa Bierre herridtz ting for domb løffuerdagen dend 25. september 1652; Lest paa Hatting 35 herridtz ting for domb mandagen dend 27. september 1652; Lest paa Horsens byting for dom thiszdag den 28. september 1652; Lest paa Nimb herredz ting for domb torszdagen den*

8 stadfe(ste)] stadfe A. 15 swodan] i stedet for s har skr. først skrevet at A. — nade] rett. in scrib. fra nyde A. 21 made] gentaget ved linieskifte A.

30. september 1652; Lest paa Stiensbale bierche thinng for dom loffverdag den 16. oktober 1652; Lest paa Wor herridtz ting for domb fredagenn dend 11. oktober 1652; Lest paa Bolluer bircheting for domb loffuerdagen dend 9. oktober 1652; Lest paa Bierre herritz ting for reten loffuerdag den 16. december ao. 1671. Paa bagsiden: Allerunderdanigste lest for retten paa Voer Nim herreds ting fredagenn d. 18. november 1692; Allerunderdanigste lest for retten paa Bierre Hatting herridztling mandagen dend 21. november 1692; Allerunderdaanigst læst paa Horsens byeting for retten tiisdagen den 6. december 1692; Læst paa Wiborig landtzting d. 19. april 1693; Allerunderdanigst læst for retten paa Woer Nim herrids ting frædagen dend 14. february ao. 1710. — Aa. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 5 r.

Tryk: Rep. 2.rk. nr. 9796 (i udtog).

Wii Hanss, met gudtz nadæ Danmarcks, Sweriges, Norges, Wendes oc Gottes konningh, hertwg wdi Slessuigh, Holstenn, Stormaren och i Ditmerskenn, greffuæ i Oldenborigh oc Delmenhorsth, giøræ alle witterligt, at oss elsskelige borgemesther oc radt y wor købstadt Horssness haffwæ kerdh oc bereth fforæ oss, ath fremdæ oc wdkomnæ køffmend aff Rybæ och andhræ købstæder her y Danmarch køpslaa met bønderen oc almwgen her om kringh theres by thennem oc byen till stoor skadæ oc fforderffh oc forfangh. Thii haffwæ wi aff wor sønderligen gunst oc nadæ wnnndth oc giffuet och met thettæ worth obnæ breffh wndæ oc giffwææ woræ kæræ wndersotæ, borgemesther, raadt oc menighedh wthi forscreffnæ wor købstadt Horssness swodanæ preuilgier oc friihedth, ath enghen wd-kommæn købmende, ehwar the helsth hyemmæ haffuæ, scwillæ eller mwæ købæ eller køpslaa meth bøndheræ eller andheræ nogræ paa two mylæ ner alle wegenæ om kringh fforscreffne wor købstadt Horsness. Dierffues her nogen emod atgiøræ, tha scwillæ oc mwæ fforæ woræ borgemesteræ oc radmendh thalæ oc forfølgæ thennum till Horsness bytynggh meth hørings deelæ. Sammeledes haffwæ wi och wndt oc tilladeth, at ther skal wææ i fforscreffnæ wor købstadt Horssness eth reth wmgangendes sandemandtz towgh hwert aar, swa at woræ borgemesther och rad i forscreffne Horssness scullæ scickæ thennum til, som sandemendh scullæ wære, och scal enghen wææ frii foræ swodanne sandemandtz towgh wthen woræ borgemestheræ och rad oc the, som woræ breff ther paa haffwæ. Fforbiwdendes allæ, ehwo the helst eræ eller wææ kwndæ, oc serdeles woræ fogeder oc embitzmendh fforscreffne woræ kæræ wndersotæ her i wor købstad Horsness her emod athindræ, hindræ ladæ eller wti nogeræ madæ ath wforrettæ vnder worth hyllest oc nadæ. Giffueth wti wor købstadth Horssness sancti Mathie appostoli dagh aar effter gwdtz byrdh ffæmthen hwndreth paa thet trædiæ vnder wort signete.

Relator Nicolaus
Clementis.

10

15

20

25

30

35

40

RINGKØBING

Ringkøbing bys segl, gengivet efter søgl af grønt voks i ufarvet voksskaal, under Hyld. 62,21 1608 15. april i Rigsarkivet. Seglbilledet viser en flyvefærdig ørn eller falk. Indskriften lyder: RINGKIØBINGZ STAD[S] CIRET.

Randers.

1443. 27. januar.

1

Kong Christoffer 3. af Bayern tager borgerne i Ringkøbing under sin beskyttelse og stadfæster de privilegier, som er givet dem af kong Valdemar, og giver dem samme friheder og privilegier, som borgerne i Viborg har.

⁵ A: tabt. — Aa: RA. Danske Kancelli, Privilegier inds. 1648 f. 1 r.
Tryk: Rep. 1. rk. nr. 7311 (i udtog).

W y Chrestoffer, medt gudtz naade, Danmarckis, Suerigs, Norgisz och ^{1r}
Gottes koning, palandtzcgreffue paa Rinn och hertug i Beyern, giøre
witterligt alle mend, som nu ehr och komme schulle, att wy aff wor
¹⁰ sønderlige gunst och naade, saa och for throschab och willig thienist, som
wore elschelige borgere och meningheed i Ringkiøbing osz och wortt rige
Danmarck her til giortt haffuer och her effter throlige giøre schulle, och
nu da haffuer wy thaggit och wndfangett och thage och vndfange dennem
och altt derisz guodtz, roerendisz och wrorendisz, och dierisz hion och
¹⁵ thienere wdi wor kongelige wern, heegen och beschermelse, och stadfeeste wy
dennem alle de privilegia, som konning Waldemar dennem for osz naade-
ligen giffue(t) haffuer, som hansz obne breff || wduiszer, och vnde och giffue ^{1v}
wii dennem at haffue, nyde och bruge saadane privilegia, friheed och
naader i alle maader, som wor elschelige borgere haffue i Wiborg, saa
²⁰ lenge vor naade thill siger. Thi forbiutte wy alle, ehuo som helst ehre eller
were kunde, och serdelisz vore fogder och embedtzmend for^{ne} wore borgere
och meningheed eller nogen aff dennem eller dierisz guodtz, hion och
thienere moed denne vor gunst och naade i nogen maader att hindre eller
hindre lade vnder wor koninglige hefn och wrede. Datum Randersz
²⁵ dominica proxima post festum conuersionis beati Pauli apostoli nostro sub
secreto anno domini mcd quadragesimo tercio.

Viborg.

1515. 23. oktober.

2

Kong Christian 2. stadfæster de friheder, der er givet Ringkøbing af kong Hans og andre tidligere konger, og forordner, at ingen fremmede maa handle

¹⁷ giffue(t)] giffuer Aa.

i 2 mils omkreds om byen, og at ingen haandværkere maa bo inden for denne afstand undtagen paa adelens gaarde.

A: tabt, men omtalt i Christian 2.s register f. 122v, RA. — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 1v.

Tryk: Suhms Nye Samlinger I 84. — Reg. Dan. nr. 5957.

5

Text efter Aa.

^{1v} **W**yy Christian, medt gudtz naade Danmarckis, Norgis, Wendisz och
 Gottes koning, vduald koning thill Sueriges rige, Sledtzuig, Hol-
 steen, Stormarnn och Dytmerschen, greffue wdi Oldenburg och Delmen-
 horst, giøre alle witterligtt, att <wy> aff wor sønderlige gunst och naade haff-
 uer sambychtt saalunde och stadfeest och nu med dette wortt obne breff
 samtyche saalunde och stadfeeste alle de vore friheder, och sønderlige vor
 kiere her fader kong Hansz och andre fremfarne konger i Danmarck wor
 kiere wndersaatte, borgemester, raad och meninghed, i wor kiøbsted Ring-
 kiøbing naadeligen wntt och giffuett haffuer, saa de aldelisz schulle weed
 machtt bliffue med alle ord och artickle, effter som dette breff, de der paa
 haffuer, wduiszer och indholder, och der til med schulle ingenn fremmede
 kiøbe eller selge om kring derisz bye eller nogen forprang att bruge paa
 thou mille neer, och schall ingen embidtmend boe der omkring bred ||
^{2r} paa thou mille neer och bruge derisz embede wndtagenn guodemendtz
 gaarde, och huo derimod giøer, skulle wor borgemester och raad i for^{ne}
 Ringkiøbing haffue fuldmacht att følge dennem til derisz byeting. Forbiude
 wy worisz fogeder, embidtmend och alle andre for^{ne} worisz wndersaatte i
 Ringkiøbing her imoed paa samme privilegie, friheed och artichle att
 hindre, hindre lade, møde, pladtze, wmage eller i nogen maade att wforrette
 wnder wortt kongelige heffn och vrede. Giffuett i wor stad Wiborg sancte
 Søffrensz apostelsz daug aar 1515.

19 <wy>] *mgl. Aa.*

AARHUS

Aarhus bys segl, gengivet efter segl af rødt voks i ufarvet voksskaal, under brev af 1421 4. august i Rigsarkivet. Seglbilledet viser sankt Clemens og sankt Paulus, holdende henholdvis et skraat nedadvendt anker og et skraat nedadvendt sværd, siddende mod hinanden med de fri arme fremstrakte under en af et lille kugleprydet spir kronet, tredelt portal, stillet over en af bølger opstaaende, tindet mur og flankeret af to runde taarne i to stokværk med vinduer og kugleprydede spir. Til højre i feltet en tiltagende maane, til venstre en syvoddet stjerne. I seglets midte mærke af passer. Indskriften lyder: SECRETVM ARVSIENSIS CIVITATIS. Paa seglremmen læses: Aars.

Kong Christoffer 3. af Bayern tager borgerne i Aarhus under sin beskyttelse og giver dem en række privilegier vedrørende toldfrihed, civil arrest, bøder, betingelserne for at besidde jord i byen, byfredens udstrækning, ulovlige havne, rettighed til mark, skov, fægang og fiskeri, om fredløshed, betingelserne for at blive borger i byen, om magistratens tilsyn med lavene, opsætsighed mod øvrigheden, gilder og andre sammenslutninger, forbud mod at gaa med spændt armbrøst i byen, om vægt.

A: Aarhus byarkiv A. a. 7. Perg. 44 × 23 (plica 4,5). Kongens segl i rødt voks i ufarvet, DKS. nr. 66 (ikke anført) i grønne og brune silketraade. — Aa: Vidisse udateret fra omkr. 1450. — Ab: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 2v.

Tryk: Hofman, Fundationer II 27; Hübertz, Aarhus I 14 nr. 19. — Reg. Dan. nr. 3677*; Rep. 1. rk. nr. 7181a.

Wy Cristoffer, meth gudhs nadhe Danmarcs, Wendis oc Gotes koning, palantz greue paa Rein oc hertigh i Beyern, gøre widerlicht alle mæn, som nw ære oc komme schule, at wy haue taghit oc vntfongit oc taghe oc vntfaa meth thettæ wort opnebreff wore elschelighe burgemestere, radhmen, burghere oc alle menichedhen, som bygge oc boo i wor køpstædh Aars, oc alle theris thianere, hion oc gotz vdi wor konungelighe wern, hæghe oc bescherming oc vnne thøm nadhelighe athaue, nydhe oc brwge alle thesse effterscreffne article, friihet oc nadher.

(1.) Først at the mwe oc schule wære toldfrii, hwor the kommende wordhe vdi wort righe Danmarck atkøbe oc selghe vndertaghne Schone-marckneth oc andre wore fischeleyæ.

(2.) Item schule the haue besetning i for^{ne} wor køpstædh Aars fore widerligh gæld, swo at hwo som laghlighe ther besetter wordher oc dyrghes atfare ouerhørig bort, tha schule the haue macht at fuldfølghe honum vppa theres bything meth wold.

(3.) Item hwo sigh forbyrdher eller byfriidh gør vdi for^{ne} wor køpstædh, han schall swo meghit haue forbrudhit oc bæthræ omodh byen som omodh oss.

〈4.〉 Item hwo ther gør vlaghlicht k p, han schall b thre iii marck fore hwor tiidh, halffdelen koningen oc halffdelen byen.

〈5.〉 Item schal engen k b  eller besidhe wort schatte gotz vdi for^{ne} wor k pst dh Aars vden the, som schatte, woghe oc andre konungelige thynger vppa holde meth wore burgher , vden wy nogher s nderlighe ther 5 vm benadhende wordhe.

〈6.〉 Item schall for^{ne} wore burgeris byfriidh w re oc wdstr cke sikh s nnen widh byen fraa thet dighe, mellom Hauerballigh ligger oc Brob rgh, oc westen fra thet dighe, som galghen vppa stander, oc till thet dighe, som l ber i stranden hoos W edelby hol , vm thet swo aff arild sidh w rit hauer. 10

〈7.〉 Item schall eller maa engen k be eller selghe i noghr  vlaghlighe haffner, som ligge hoos eller vm kring for^{ne} wor k pst dh Aars, vnder thes gotzes fortabelsse, som han swo k ber eller selgher, halfft koningen oc halfft byen.

〈8.〉 Item vnne wy th m frii marck, schow, f   gang oc fischerii vdi 15 salt watn, som the thet aff alder hafft oc nyt haue.

〈9.〉 Item hwo meth rette fordeelt wordher oc friidhl s giort i for^{ne} wor k pst dh oc sidhen friidhl s kyndher paa Wiburghs landzthing, som thet sikh b r, han schall w re friidhl s ouer alt righit.

〈10.〉 Item schall engen bygge eller burgher  wordhe i for^{ne} wor k p- 20 st dh, som annen hosbonde eller forswar hauer  n oss, vden noghen hauer thet s nderlighe aff wor nadhe; ho her omodh gør, han schall schatte som burgher  oc k b  som g st.

〈11.〉 Item schule wore burgemester  oc radhmen haue fuld macht at reger  alle  mbede i for^{ne} wor k pst dh effter schellichet, som the wele 25 w re bek nde fore oss.

〈12.〉 Item schall eller maa engin g r  sambinding omodh wore burge-
mester  oc radhmen vnder sin houtlod.

〈13.〉 Item schall eller maa engin beghynde eller vppe|holde noghr 
gilde eller samfund vden effter burghemesterens oc radhsens i Aars wilghe 30
oc samthycke vnder sin houtlod.

〈14.〉 Item schall eller maa engen gange eller ridhe meth spent  arm-
b rst dagh eller nat i wor k pst dh Aars; dyrghes thet nogher atg r  oc
fonger ther schathe ouer, han schall beholde schathen vb ther.

〈15.〉 Item schall alle hande k pmandscap wey s i for^{ne} wor k pst dh 35
Aars, som i st dherne wey s; hwo thet icke gør, han giue iii marck, som
selgher, oc three, som k ber, halfft koningen oc halfft byen.

Alle thesse for^{ne} article haue wy nadhelighe vnt oc giuet oc vnne oc giue

for^{ne} wore elschelighe burgemesteræ, radhmen, burgheræ oc menichet i Aars, paa thet at wor køpstædh ther aff forbæthris maa, thoc wele wy haue fuld macht *thennem* atforbæthre oc till oc aff atsette, vm oss thycker thet nyttelicht wære. Thy forbiwthe wy alle, e hwo the hælst ære, oc serdelis wore
 5 foghede oc æmbitzmen for^{ne} wore burgemestere, radhmen, burgheræ oc menichet i Aars modh thenne wor gunst oc nadhe i nogher madhe athindræ eller hindræ lade vnder wor konungelighe hæffnd oc vredhe. Datum castro nostro Haffnensi die uisitacionis beate Marie uirginis nostro sub secreto anno domini mcd quadragesimo primo, anno regni nostri secundo.

10 Aarhus.

1450. 4. februar.

2

Kong Christian 1. tager borgerne i Aarhus under sin beskyttelse og stadfæster de privilegier, de har faaet af hans forgængere.

A: Aarhus byarkiv A. a. 9. Perg. 29 × 17 (plica 4,8). Kongens segl af rødt voks i ufarvet, DKS. nr. 74 (ikke anført) i røde og blaa silketraade. Paa bagsiden: *Lest paa*
 15 *Aarhuus byeting denn 15. april 1641.* — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 3r.

Tryk: Rep. 1. rk. nr. 7952 (udtog efter Aa).

Wy Cristiern, meth gudz nadhe Danmarcks, Norges, Wendes och Godes koning, greffue i Oldenborgh och Delmenhorst, gøre widerlight alle
 20 mæn, at wy aff wor sønderligh gwnst och nadhe haffue taghet och vntfanget oc taghe och vntfaa meth thette wort obne breff wore ælskelighe borghemestere, radhmæn, borghere och menighet vdi wor køpstæth Aars oc alt theres gotz, rørendes och vrørendes, hion och thienere vdi wor koninglighe wærn, hæghen, freth och beskerming, besønderligh atforsware och for-
 25 dathinge til rætte, och ther til vnne wii och stathfæste alle *privuilegia*, friihet och nadher, som wore forfæthre koninge i Danmark them for oss nadhelighe vnt och giffuet haffue, swo at the them i alle made och alle article nyde, brughe och beholde skule, effter thii som the breff, the ther vppa haffue, ludhe och vdhuse. Thii forbiuthe wii alle, ehwo the helst ære,
 30 och serdeles wore foghede och æmbetzmæn for^{ne} wore borghemestere, radhmæn, borghere oc menighet i for^{ne} wor køpstæth Aars eller noghen theres vppa personer, gotz, hion eller thienere her vdi athindre eller hindrelade, møthe, qwælye eller vforrætte i nogher made vnder wor koninglighe heffnd och wrethe. Datum ciuitate nostra predicta Arusiensi crastino beati
 35 Blasii episcopi nostro sub secreto presentibus appenso in euidentiam firmiorem anno domini mcd quinquagesimo, anno uero regni nostri Dacie secundo.

4 hælst] h er rett. fra b A.

3

[Omr. 1450].

Aarhus by vidimerer kong Christoffer af Bayerns privilegier 1441 2. juli.

A: Aarhus byarkiv A. a. 8. Perg. 42 × 19 (plica 1). 3 segl: 1. perg. rem. 2. kannik Ove Nielsens segl af ufarvet voks, en (vinget?) skikkelse (st. Mikael?) i tredelt portal (ikke i DGS.), stærkt slidt, i perg. rem. 3. seglsnit. 5

Tryk: Omtalt Hübertz, Aarhus I 16 note; Rep. 1. rk. nr. 7181 a Aa.

Alle men *thette* breff see aller *høre* lesis, *kunghøre* wi borghmestere, *raath* oc *menicheden* wti Aars, at *koningh Cristoffer meth* gutz *nathe* *hauer* vnt oc *giwet* oss sit opne breff oc *heinginde* *insigle* *ffore* *heillt* oc *holdhet* i alle *mathe* *wstunghet*, *wskrabet*, *ludendes* *ordh* with *ordh*, ¹⁰ *ssom* her *æffter* *ffølgher*: Wi *Cristoffer*, *meth* *gudhs* *nathe* *Danmarks*, *Wendes* oc *Gothes* *koningh*, *palatzgrewæ* *paa* *Rein* oc *hertigh* i *Beyern* (etc. = nr. 1). At *aldeles* er, som *fforscrewet* *stander*, *tha* *ær* wor *stadz* *insighe* *till* *wetnesburth* *meth* *fflere* *gothe* *mens* *insigle* *sosom* *hederligh* ¹⁵ *mans* *her* *Awæ* *Nielssen* *kanic* oc *biscopens* *official* i *Aars* oc *Ies* *Palnssen* *aff* *Rwdægardh* *wapen* *heingde* *nethen* *ffor* *thenne* *wtschrift*. *Datum* etc.

4

1466. 25. april.

Aarhus.

Kong Christian 1. forordner, at borgerne i Aarhus ikke kan tvinges til at overtage bøndergods eller til at være togs mænd, og at de ikke kan stævnes eller sagsøges uden for byen. 20

A: Aarhus byarkiv A. a. 12. Perg. 30 × 11,5 (plica 3,2). Kongens segl i rødt voks i ufarvet, DKS. nr. 78 (ikke anført) i perg. seglrem. Paa bagsiden: *Lest paa Horszens byeting for domb thisdagen thend 27. may anno 1623; aller underdanigst lest for retten paa Marselisborg bircheting tiisdagen d. 29. augustii anno 1699 testerer Friderich Rubertsen.* — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 3 v. 25

*Tryk: Hübertz, Aarhus I 25 nr. 29. — Reg. Dan. nr. *6568; Rep. 2. rk. nr. 2065.*

Wii *Cristiern*, *meth* *gudz* *nadhe* *Danmarcks*, *Sweriges*, *Norges*, *Wendes* oc *Gotes* *koning*, *hertug* i *Sleszwiig*, *greffue* i *Holsten*, *Stormaren*, *Oldenborg* oc *Delmenhorst*, *gøre* alle *witterligt*, at *wii* *aff* wor *sønderlige* *gunst* oc *nadhe*, *swo* oc *paa* *thet* at wor *købstet* *Aars* oc *menighed* *ther* ³⁰ *sammestædz* *mwe* *thes* *ydermere* *forbæthres*, *tha* *haffwe* *wii* *vnt* oc *tilladhet* oc *meth* *thette* *wort* *obne* *breff* *vnne* oc *tilladhe*, at *ingen* wor *borgere*, som *sidder* i *Aars*, *skal* *deles* *noger* *stadz* *till* *bonde* *godz* *paa* *landet*, *hwilken* som *gør* *oss* oc *kronen* *fwlt* i *for^{ne}* *Aars*. Oc *skal* oc *ingen* *borgere* *ther* *sammestadz* *delis* *till* *twgh* *nogerstædz* *paa* *landet*. *Skal* oc *ey* *helder* *noger* ³⁵

borgere steffnes ellir delis i nogre madhe i rette annerstadz, ther i Aars wil wære i rette oc gøre thet, ther ret ær ther i byen. Thii forbiwthē wii alle, e hwo the helst ære ellir wære kwnne, oc serdelis wore fogethe oc embitzmen forskreffne wore borgere oc menigheid i for^{ne} wor købstedh Aars her vthi oc
 5 omodh thenne wor gunst oc nadhe athindre ellir hindre ladhe, mødhe, vmage, plasze, dele, besware ellir i nogre madhe vforrette vnder wor konningxlige heffnd oc wrethe. Datum in ciuitate nostra eadem Arusiensi die beati Marci ewangeliste nostro sub secreto anno domini mcdlx sexto.

København.**1475. 30. september.****5**

10 *Kong Christian 1. forbyder haandværkerne i Aarhus at bruge anden haandtering eller drive købmandsskab eller brygge øl til salg eller udsælge øl, og de, der sælger øl eller bruger købmandsskab, maa ikke drive haandværk; ingen, der ikke er borger eller skatter med borgerne, maa bruge købmandsskab eller udsælge øl.*

15 *A: Aarhus byarkiv A. a. 14. Perg. 28,5 × 17 (plica 4,8). Seglsnit. Paa bagsiden: Lest paa Aarhusz byeting torsdagenn denn 7. martii anno 1616. — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 4r.*

*Tryk: Hübertz, Aarhus I 29 nr. 33. — Reg.Dan. nr. *7292; Rep. 2.rk. nr. 3710.*

20 **W**ii Cristiern, meth gudz nadhe Danmarcks, Swerriges, Norges, Wendes oc Gothes koning, hertug i Sleszwig, oc i Holsten, Stormarn oc Ditmarsken hertug, i Oldenborg oc Delmenhorst grewe, gøre alle witherligt, at vpa thet at wore kere borghere oc vndersatte i wor købstedh Aarss mwe thes ydermere bliffue wedh redelighet oc bestand, swo at then ene swo wel som then andre mwe meth ære oc læmpe bierghe sikh oc ey haffue forderff
 25 oc hinder aff hwer annen, oc at for^{ne} wor købstedh maa thes ydermere forbethres, haffue wii meth wore elskelige radh owerweyet theres mene beste oc ere swo ower eens wordne, at for^{ne} wore borgere, som embitte haffue, skule hwer brwghe siit embitte oc ther aff føde sikh oc ey een brwghe then annentz embitt oc ey brwghe annen hantieringh eller købmantzskab, som er
 30 meth klede, lærucht, staal, hwmbles, salt eller annet atselghe oc ey heldir øll atbrygge til saalss vden vdi hans eyghet hwss oc ey heldir atselghe øll vden hwset i tynnetall eller i kannetall, oc hwo som eyneckte embitt kan, then maa bierghe sikh aff øllsaall oc i andre madhe, som han siin bierningh best søghe kan, oc eyneckte embitte atbrwghe eller vpholde i
 35 nogre madhe, oc at hwo som rett købmantzskab brwghe wele, skule ey brwghe annen embitte æn rett købmantzskab, oc wele wii ey heldhir at

nogre, som ey borghere meth *thennem* ære, skule brwghe nogher købmantzskab eller øll til saals vden the, som meth them skatte; hwo som her imodh gøre, skal haffue forbrwdet, hwes *han* hantierer, halffdelen til koningen och halffdelen til byen. Thi forbywthe wii alle, ehwo the helst ære eller were kwnne, for^{ne} wore borgere och vndersatte her imodh noghet hindhir eller 5 forfangh atgøre paa for^{ne} ærende oc article i nogre made vnder wort hylleste oc nathe, men heldhir were them behielpelighe oc bistendughe for^{ne} article swo atholde oc fwldkomme, ther gørss oss sønderligh til wilghe vdi. Datum in castro nostro Haffnensi in crastino beati Michaelis archangeli nostro sub secreto presentibus inferius appenso anno domini millesimo quadringen- 10 tesimo septuagesimo quinto.

Ad relacionem domini Iohannis episcopi Arusiensis
et Erici Ottonis magistri curie.

6

1477. 5. februar.

Horsens.

Kong Christian 1. giver borgerne i Aarhus ret til fiskeri i Lillebælt, Kaløvig 15 og andetsteds ved Jylland.

A: tabt. — Aa: Aarhus byarkiv A. a. 76, kapitlets vidisse af 1555 31. marts med oplysning, at brevet var af pergament.

Tryk: Hofman, Fundationer III 189. — Reg.Dan. nr. 4601; Rep. 2. rk. nr. 3989.

Wii Christiern, met gudtz naade Danmarecks, Sueeriges, Norges, Wendes 20 och Gottes koning, hertug i Sleswig, Holsten, Stormarn och Dytmersken, greffue vdi Oldenborg och Delmenhorst, giøre alle witterligt, ath wii haffue vndt och tiilladet och met *thette* wort obne breff vnde och tiillade, ath wore elskelige borgere i Aars mue och skulle fry fiske i Belt, Kalffø wig och andenstedtz vnder Jutlandts siide epther torsk, makrele 25 och anden fisk, epther thi som gammell sedwane weret haffuer. Thi forbiude wi alle, ehuo the helst ære eller were kunde, och serdelis wore fogeder och embitzmendt *forschreffne* wore borgere i Aars her emod paa saadant fiskerii ath hindre eller hindre lade, platze, wforrette eller vdi noger maade met told eller anden affgiifft ath beswaare vnder wor koninglige heffn och 30 wrede. Datum in oppido nostro Horsens die beatę Agatę uirginis anno domini mcdlxxvii nostro regali sub secreto præsentibus inferius appenso.

7

1477. 6. februar.

Horsens.

Kong Christian 1. tillader borgmestre og raadmænd i Aarhus til byens behov at bygge huse langs aen fra broen til den søndre port.

35

A: Aarhus byarkiv A. a. 15. Perg. 32 × 16,5 (plica 4,5). Brudstykke af kongens segl i rødt voks i ufarvet, DKS. nr. 78 (ikke anført) i perg. rem. Paa bagsiden: *Lest paa Aarhus byeting, der holdtis paa raadhusedt den 12. octobris anno 1626.*

Tryk: Hübertz, Aarhus I 31 nr. 34. — Reg.Dan. nr. *7374; Rep. 2. rk. nr. 3990.

⁵ **W**ii Cristiern, meth gudz nade Danmarcks, Sweriges, Norgis, Wendes oc Gothes koningh, hertwgh i Sleszwiig oc hertwg i Holsten, Stormarn oc Ditmarsken, grefwe i Oldenborg oc Delmenhorst, gøre alle witherligt, at wii aff wor sønderlige gwnst oc nade swa oc vppaa thet, at wor købsteth Aars maa thes ydermere bygges oc fforbæthres, oc wore borgemestere oc vndersatte sammestedz mwe thes bæthre bliffwe wedh bestandh oc bædringh, thaa haffwe wii vnt oc tilladet oc meth thette wort obne breff vnne oc tillade, at borgemestere oc radhmen i sammestedz mwe lade bygge till bysenss behoff hws meth gardzrwm vdh meth aan ffraa broon oc till then søndhre port i bredden oc in till the gardhe, som stande nest innen
¹⁰ planckerne i lengden, swa at ther gangher een ageweyg i mellom oc sammeledis eet strædhe vdh meth aen, toch vndentaghet eet sticke iordh nest wedh then søndhre port liggendes till wort eyget behoff i bredden reth vth meth aan trethywge alne at lade bygge vppaa oc sammeledes een grwnd oc iordstedh nest wor iord liggendes, som wii haffwe vnt oc giffwit her Erick
²⁰ Ottssen, wor elskelige hoffmestere, sexthen alne i bredden. Thii forbiwde wii alle, ehwa the helst ære eller wære kwnne, for^{ae} wore borgemestere oc radh i Aars paa bysens wegne her vdi athindre eller hindre lade eller i nogre made vforrette vnder wor koningxlige heffnd oc wredhe. Datum in opido nostro Horssnes die beate Dorothee uirginis et martiris anno domini
²⁵ mcdlxx septimo nostro sub secreto presentibus appenso.

Dominus rex per se.

København.

1(4)83. 23. maj.

8

Kong Hans tager borgerne i Aarhus under sin beskyttelse og stadfæster alle privilegier, som er givet dem af de tidligere konger, særlig stadfæster han deres toldfrihed saavel i Limfjorden som andetsteds i riget og giver dem ret til at
³⁰ *købe og sælge paa alle aarsmarkeder i Jylland, som borgerne i Viborg og andre købstæder gør. Alle sager inden for deres markeskel, som dronning Margrethe fastsatte, skal forfølges for bytinget, og de skal beholde deres fri birkeret og købstadret, saa langt byens markeskel strækker sig.*

A: tabt. — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 2r. — Ab: Kgl.

³⁵ Bibl. Uldall fol. 186 VI (Resens atlas) 523.

Tryk: Rep. 2. rk. nr. 5231 (i udtog).

Text efter Aa.

Wy Hans, med guds naade Danmarckes, Norges, Wendes och Gottes koning, vdvald till Suerig, hertug i Slesuig, och i Holstenn, Stormarn och Ditmerschenn hertug, greffue i Oldenborg och Delmenhorst, giøre alle witerligt, at wy aff wor sønderlig gunst och naade haffuer taget och vndfanget och med dete wort obne breff tage och wndfange worris elschelige 5 borgemestere, raadmend och meenighed wdi wor kiøbsted Aars och ald deris goeds, rørendes och wrørendis, hion och tienere vdi wor kongelige fred, hegn, wern och beschierming beszønderlig at forszuare och fordagtinge till rette, och wnde och stadfeste vy det alle privilegier, friheder och naader, som wore forfædere, koninger i Dannemarck det for osz naadelige 10 vndt och giffuit haffuer, saa at de det niude, bruge och beholde maae i alle maade och med alle artickler, som de obne breffue, de der paa haffue, <lu>d<e> och vduisze, och besønderlige stadfeste wy dennem den frihed toldfri at werre, saa at de det niude schulde saauell i Limfioren som andensteds i wort rige Danmarck, och wnde wy dennem, at de maae kiøbe och 15 szelge paa alle aarmarcket i Iudland, som wore borger aff Wiborg och andre vore kiøbstedere giøre. Sammeledes haffue wy och naadelig vndt och tillat, at sage eller deelle, som scheer eller fallendes worder nogensteds indenn derris byes marckescheell, som droning Mergrete dennem gjorde och wduiste om Aars by alle 4 weygne till marckemode, dennem schulle 20 de, som saadan sager eller deelle forfølge wilde, deelle och forfølge paa Aars byeting och ingenn andennstedtz och niude och beholde fri bierckeret och kiøbstedrett, saa langt som for^{ne} marckescheell strecker szig, udi alle maade, och beholde wy hoes osz den magt for^{ne} privilegia at forwandle, effterdi som osz teckes och behoff giøris effter rigens raads raad. Thi for- 25 biude wy alle wore fogder och embidsmend och alle andre, ihuo de helst ere eller verre kunde, for^{ne} worre borgemestere, raad, borgere och meenighed vdi Aars her imod paa perszoner, gods, hionn eller tiener at hindre eller hindre laade, deelle, platze eller i nogenn maade wforret<te> wnder wor kongelig heffnn och wredde. Datum in castro nostro Haffnen<si> feria 30 sexta pentecost<e>s anno domini 1<4>83 nostro sub secreto.

9

1486. 21. februar.

Næstved.

Kong Hans tager borgerne i Aarhus under sin beskyttelse og stadfæster alle privilegier, som er givet dem af tidligere konger; særlig stadfæster han deres toldfrihed saavel i Limfjorden som andetsteds i riget og giver dem frihed for 35

8—9 fordagtinge] a er rett. fra e? Aa. 13 <lu>d<e>] vdi Aa. 29 wforret<te>] wforretet Aa. 30 Haffnen<si>] Haffnen Aa. 31 pentecost<e>s] pentecostis Aa. — 1<4>83] 1083 Aa.

torveafgifter; stævnes sandemænd for biskoppen, tages halvdelen af bygdemændene fra byen og resten uden for byen, men gælder sagen alle borgerne, tages de uden for byen; borgerne maa købe og sælge paa alle aarsmarkeder i Jylland, som borgerne i Viborg og andre købstæder gør; alle sager inden
 5 *for deres markeskel, som dronning Margrethe fastsatte, skal forfølges for bytinget, og de skal beholde deres fri birkeret og købstadret, saa langt byens markeskel strækker sig.*

A: Aarhus byarkiv A. a. 26. Perg. 25 × 18 (plica 3). Kongens segl (3 brudstykker, hvoraf de 2 hænger i seglremmen) i rødt voks i ufarvet, DKS. nr.87 (ikke anført)
 10 i perg. seglrem. — Aa: Vidisse 1486 6. maj. — Ab: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 4 v.

Tryk: Hübertz, Aarhus I 48 nr.46. — Reg.Dan. nr. *7830; Rep. 2. rk. nr. 5833.

Wii Hans, meth guds nade Danmarcks, Norges, Wendes oc Gothes
 Koning, vdwald till Swerighe, hertug i Sleswiig, oc i Holsten, Stor-
 15 marn oc Ditmerschen hertug, greffue i Oldenborg oc Delmenhorst, gøre alle witherlicht, at wii aff wor sønderlige gunst oc nade haue taget oc
 vnfonget oc meth thette wort obne breff tage oc vnfonge wore borgeme-
 stere, radhmen oc menighed vdi wor oc kronens købsted Aars oc alt theres
 gotz, rørendes oc vrørendes, hion oc thienere vdi wor koningslige frid,
 20 hegn, wern oc beskerming besønderlige at forsware oc fordeitinge till rette,
 oc vnne oc stadfeste wii them alle preuilegier, friiheder oc nader, som wore
 forfædre, koninge i Danmarck, them fore oss nadelige vnt och giffuit haue,
 swo at the them nyde, bruge oc beholde mwe i alle made oc meth alle
 article, som the obne breff, the ther vppa haffue, lude oc vdwise, oc besøn-
 25 derlige stadfeste wii them then friihed toldfrii at være, swo at the thet nyde
 schule swo wel i Lindfiorden som annersteds vdi wort rige Danmarck oc
 frii fore bondgeld, stadepeninghe oc fore all told vdi andre fremmsteder.
 Item scheer oc swo, at wore sandemen steffnis fore biscoppen, tha schule
 tages vdi byn halffue bygdemen oc halffue vden byn, men gelder sagen
 30 alle borgerne vppa, tha schule alle bygdemennene tages vden byn. Vnne
 wii them oc, at the mwe købe oc selge paa alle aarmarket vdi Iudland,
 som wore borgere vdi Wiborg oc andre wore købsteder gøre. Sammeledes
 haue wii oc nadelige vnt oc tilladet, at sage eller dele, som skee eller fallen-
 des worde nogerstedz innen theres bys markeskel, som drotning Margrete
 35 them gjorde oc vdwiste om Aars by alle fire vegne til marcke mode, them
 schule the, som swodane sager forfølge wele, dele oc forfølge paa Aars by
 ting oc ingen annersteds oc nyde oc beholde frii birkerett oc købstederett,
 swolangt som for^{ne} markeskel strecker sig, vdi alle made. Oc beholde wii
 hoss oss then macht for^{ne} preuilegier at forwandle, effter thi som oss
 40 teckes oc behoff gøres effter rigens rads radh. Thi forbiwde wii alle wore

fogede oc embitzmen oc alle andre, ehuo the helst ere eller wære kunde, for^{ne} wore borgemestere, radh oc menighed vdi Aars her omod paa persone, gotz, hion eller thienere athindre eller hindre lade, dele, platze eller i nogre made vforrette vnder wor koningslige heffnd oc wrede. Datum in opido nostro Nestwedensi in profesto beati Petri ad cathedram anno domini 5 medlxxx sexto nostro sub secreto presentibus appenso.

Ad relacionem domini Iohannis
Oxe militis.

10

1486. 6. maj.

Viborg.

Viborg landsting vidimerer kong Hans' privilegium 1486 21. februar. 10

Aa: RA. Aarhus by. Perg. 29,5×19 (plica 1,4). 8 segl af ufarvet voks i perg. remme: 1. ubetydeligt brudstykke; 2. DAS. CXXXIV 5 (Løvenbalk); 3. DAS. G III 10 (Abildgaard), 4. bomærke; 5. seglsnit; 6. bomærke; 7. seglsnit; 8. ubetydeligt brudstykke.

Tryk: Rep. 2. rk. nr. 5876 (i udtog). 15

Ffor alle men thette breff seer eller hør leses, kwngøre wii Nicles Scriffuer, landstingshører i Nøriutlandh, Eric Ericssen, riddher, Pouell Abilgord, Eric Ieibssen, borgmesthre i Wiborg, Lass Rask, Andhers Nielssen, Eskill Brock, rademen, Iep Poulssen, herresfogit i Odensylherrit, Iep Liwng, Per Liwng, Per Ienssen aff Lwldrup, Cristern Iepssen, fogit aff Fielntz 20 herrit, Iess Hammershøff, Cristern Niclessen, Lass Wolssen oc Ion i Hornum met thette wort opne breff, aar effther gutz byrd medlxxx sexto løuerdag nest effther festum ascencionis domini paa Wiborg landsting war skickit borgmesteres, rodz oc menigge almweges visse bwt aff Aars oc lood lese wor nodige herre konnings breff ludendes ord fra ord, som her effther- 25 screffuit staar: Wii Hans, met gutz node Danmarcks, Norges, Wendes oc Gotes konning, vdwald till Swerige, hertug i Sleswig, oc i Holsthen, Stormarn oc Ditmersken hertug, greffue i Oldenborg oc Delmenhorst (etc. = nr. 9). At wii slig wor nodige herres breff hørde lese for oss i dag paa Wiborg lantzting, thet vitne wii met wore incigler hengendes nedhen for 30 thette breff.

11

1486. 1. aug.

Aarhus.

Kong Hans mægler mellem Aarhus by og abbeden i Øm kloster angaaende Aarhus borgeres frihed for afgifter i Ry og ret til skovhugst i abbedens skov og græsning til deres øg.

A: Aarhus byarkiv A. a. 27. Perg. 14,5 × 19,5 (plica 3,3). Kongens segl af rødt voks i ufarvet, DKS. nr.87 (ikke anf.), beskadiget, i perg. rem. Paa seglremmen med omtr. samtidig hd.: *Ømkloster her abbt.* — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 5r.

⁵ *Tryk:* Hübertz, Aarhus I 56 nr.52. — Reg.Dan. nr.*7860; Rep. 2.rk. nr.5914.

Wii Hans, *meth* gudz nade Danmarcks, Norges, Wendes oc Godes koning, vduald till Suerige, hertug vdi Slesuig oc hertug vdi Holsten, Stormarn oc Ditmersken, greue i Oldenborg oc Delmenhorst, kundgøre, at aar effther gudz byrd mcdlxxxvi sancti Pethers dag ad uincula i swarte-
¹⁰ brødthre closterstwe i Aars nerwærendes noghre wore rad oc gode men wore skickede wore borgemestere oc radmen i Aars pa then ene oc reenlif-
 fuet man her abbet aff Emclosther pa then annen sidhe om trette oc dele, som them emellem war om bodefangh, told, stadepenninge oc bondgeld etc. Tha word ther swo talet mellem them, at nar wore borgemestere, rad-
¹⁵ men [...] vpkiøbere komme till Rydhe, skulle the wære frii fore told, stadespenninge oc bondgeld eff[ther...] *privilegiens* ludelsse, som wii oc wore forfæthre framfarne koninger i Danmark them giffuet haffue, oc huilche aff them timber behoff haffue till bodefang, thet skulle the fynne i abbetes gard oc giffue ther aff seex penninge, oc mwe the hugge ther allehande skow, eegh
²⁰ oc bøgh, vndenthagen till ølbodher oc ildebrand, oc the giffue ther fore oc seex penninghe. Sammeledes skulle the oc haue friit felligs græss till theres øgh. Men hwo ther kommer, smedher, sudher eller nogher andre aff Aars, behøffue the inthet aff abbethens, the skulle wære aldellis frii. Oc her pa wore alle dele, twedracht oc sagher, som for^{ne} her abbet oc Aarss by her
²⁵ om emellem wæret haffue, her till fuldkommelige oc till een full ænde afftalen oc skall aldrig mere vpdrages effther thenne dagh i noghre made. Datum anno die et loco ut supra nostro regali sub secreto appenso.

Ad relacionem domini Erici Ottonis militis.

Horsens.

1488. 15. november.

12

³⁰ *Kong Hans' og raadets dom, at kanniker og præster, som køber eller panter gaarde eller jord i en købstad, skal deltage i kronens og byens byrder lige saa fuldt som de, der solgte eller pantsatte; salttønder skal være saa store, at der gaar 8 skæpper salt deri.*

A: Aarhus byarkiv A. a. 29. Perg. 23,5 × 16,5 (plica 4,2). Perg. seglrem. Paa bagsiden: *Leest oc paaschreffuitt vdi Aarsz capitell den 19. maii aar 1619 tamperonsdag vdi pintzvege; Lest paa Aarhus byeting torszdagen den 14. iullii anno 1631.* — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 4r.

Tryk: Hübertz, Aarhus I 64 nr.58; Kirkehist.Saml. 3. rk. V 333. — Reg.Dan. nr.*7981; Rep. 2.rk. nr.6367.

Wii Hans, *meth* gudz nade Danmarcks, Norges, Wendes oc Gothes koning, vduald koning til Suerige, hertug i Slesuigh, oc i Holsten, Stormarn oc Ditmerschen hertug, greffue i Oldenborg oc Delmenhorst, 5 gøre alle witherligt, at aar effter gudz byrd mcdlxxx octauo løuerdaghen nest effter sancti Martini dagh i Korsebrødre gard i Horsnes, nerwærendes oss *elskelige* werduge father biscop Eyler i Ars, her Erick Otsen, her Loduigh Nielsen ridder, Mauritz Nielsen oc Anders Cristiernsen, wore *elskelige* men oc raadh, Oluf Friis, Holger Ericksen, Peder Torkilsen *meth* mange 10 flere wore *elskelige* men oc thienere, wore skyckethe fore oss thesse breffuisere Iep Sture oc Erick Persen, radmen i Aars, oc kerde, at canicker oc prester købe oc pante garde oc øde iorde aff borgerne ther i byen etc, oc ther *meth* formyndzskes wor oc kronens skatt, retzel och tyngxel, som oss vppa kronens wegne burde athaffue aff for^{ne} garde oc iorde. Ther wor saa fore rette 15 affsagt, at huilken canick eller prest, som køber oc panter eller haffuer købt eller pantet garde eller iorde vti noger købstedh, han skal gøre til kongens oc byes tyngæ saa fullest, som then giorde, ther garden solde eller forpantede, thi at inghen kan selge eller afhende mere, æn han haffuer. Wele for^{ne} canicker oc prester thet æy gøre, tha skulle oc mwe wore borge- 20 mestere och radh ther i byen kræffue, vtheske oc pante hannum swodan skatt och tyngæ aff, som the gøre andre borgere ther i byen. Item kærde oc for^{ne} Jep Sture oc Erick Persen, at tønner salt, som sælges ther i byen, ære meghit forsmåa oc sælge them toch fore fulle tønner salt. Ther vppo wor saa fore rætte afsagt, at tønner bør atwære saa stoor, at ther gaar otte 25 skepper salt vti. Ffindes the och myndre, ther fares *meth* som *meth* annet falst gotz. Datum anno die et loco quibus supra nostro sub secreto.

Ad mandatum domini regis
in presencia conciliariorum.

13

1496. 4. marts.

Aarhus. 30

Kong Hans forordner, at sandemandshvervet aarlig skal gaa paa omgang blandt borgerne i Aarhus, men borgmestre og raadsmænd skal være fri. Sandemænd, der fældes af biskop og bygdemænd for deres tog, skal ikke bøde mere, end sandemænd i Viborg plejer at bøde.

A: Aarhus byarkiv A. a. 38. Perg. 29 × 19,5 (plica 6). Brudstykke af kongens segl 35 i rødt voks i ufarvet, DKS. nr. 88 (ikke anført) i perg. rem. Paa denne: *Sand mentz togh.*

Tryk: Hybertz, Aarhus I 83 nr.73. — Reg.Dan. nr.*8383; Rep. 2.rk. nr.8110.

Wii Hans, met gudz nade Danmarcks, Noriges, Vendes oc Gotes koning, vduald koning tiill Suerige, hertug vdi Slesuig, oc vdi Holsten, Stormarn oc Ditmerschen hertug, greffue vdi Oldenborg oc Delmenhorst, gøre alle vittherligt, at wore borgemestere oc raad, sandemen oc noget aff
 5 menigheiden vdi Aarss haffuæ nw ladit beret fore oss, at nar the wordæ tiillnæffndæ tiill sandemen ther i byen, tha skulle the bliffuæ ther wed, swolenge the leffwæ, oc ther met kwnne the ey bliffuæ wed theres berninge them till skade oc fordærffuæ vdi mange made. Tha paa thet at for^{ne} borgere oc menigheid vdi Aarss mwe thess ythermeræ wære pa theres
 10 berning oc byen tiill forbethreng, haffuæ wii nw aff wor sønderlige gunst oc nade wnt oc tilladit oc met thette wort obne breff wne oc tillade, at sandemantz towg ther i byen maa oc scall wære ith omgangendes towg, swo at nar firæ haffuæ wærit sandemen ith aar om kring, tha skulle siden fire andre tiillskickes oc the ey mere ther met beswares, førre æn for^{ne} sandemantz tow
 15 ganger ret om kring i byen oc falder them tiill aff rette, oc skulle wore borgemestere oc radmen ey tiill skickes tiill sandemen, nar for^{ne} sandemantz towg swo om kring ganger, som forscreffuit stander, men wære ther aldellis qwiitte oc frii fore. Sker thet swo, at the sandemen, som swo tilskickes oc vdlegges vdi for^{ne} Aarss, worde fielde aff biscop oc bygdemen fore theres
 20 towg, som the giort haffuæ, tha haffue wii sammeledes wnt oc tilladit nadelig, at the skulle ey wære faldne fore meræ, æn som the wore borgere, ther sandemen ære vdi Viborg, worde fallendes fore oc pleye at bøde, nar the fieldes, oc ey fore theres mandhield. Fforbywdendes alle wore ffogede oc embitzmen oc alle andre, ehwo the helst ære eller wære kwnne, for^{ne}
 25 wore borgemestere, raad oc menigheit her vdi for^{ne} Aarss her emod at hindre, hindre lade eller vdi noget made at vforrette vnder wort hyllest oc nade. Giffuit vdi Aarss sancti Lucii pape dag aar effter gudz byrd medxc sexto vnder wort signete.

Relator episcopus Glob.

30 Aarhus.

1496. 6. marts.

14

Kong Hans bekræfter Aarhus bys privilegier paa fiskeri i salt vand ved Jylland og paa toldfrihed.

A: Aarhus byarkiv A. a. 35. Papir 29 × 21. Rester af kongens segl i rødt voks paatrykt paa bagsiden, DKS. nr.88 (ikke anført).

35 Tryk: Hübertz I 85 nr.75. — Reg.Dan. nr.*8386; Rep. 2. rk. nr.8115.

Wii Hans, met gudz nade Danmarcks, Norges, Vendes oc Gotes koning, vduald koning tiill Suerige, hertug vdi Slesuig oc vdi Holsten, Stor-

marn oc Ditmersken, greffue vdi Oldenborg oc Delmenhorst, gøre alle vittherligt, at wore borgemestere oc raad hær vdi Aarss haffue wærit fore oss met theres byes preuilegier ludendes, at the mwe fiske oc lade fiske tiill theres behoff vdi salt want hær vdi Iwtland oc wære frii fore told etc., som theres preuilegier kwnne ther om ythermere vdwise. Thii forbywde <wii> 5 alle wore ffogede oc embitzmen them pa swodann told hær vdi Iwtland at gøre nogen hinder vdi noger made. Giffuit vdi Aarss søndagen Oculi aar efftir gudz byrd modxcvi vnder wort signet.

Relator episcopus Glob.

15

1500. 22. september.

Falsterbo. 10

Kong Hans tillader, at borgere i Aarhus, som i høsten søger til Falsterbo, maa bruge kronens jord, som ligger ved stranden nord for Jungshoveds leje.

A: Aarhus byarkiv A. a. 39. Perg. 27,5 × 17 (plica 4,5). Brudstykke af kongens segl i rødt voks i ufarvet, DKS. nr.88 (ikke anført), i perg. rem. Paa denne med samtidig hd.: *Skone fiskeley*. — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 7 v. 15

Tryk: Hübertz, Aarhus I 89 nr.79. — Reg.Dan. nr. *8708; Rep. 2. rk nr. 9167.

Wii Hanss, met gudz nade Danmarks, Sueriges, Norges, Vendes oc Gottes koning, hertug vdi Sleszwig oc i Holsten, Stormarnn oc Ditmersken, greffue i Oldhenborch oc Delmenhorst, gøre alle witherlicht, at wii aff wore sønnerlige gunst oc nade haffue vnnt oc tilladet oc met thette 20 wort obne breff vnthe oc tilladhe, at the wore kære vndersotte, som borghere ere vdi Aarss eller her effter ther borghere worde, som om høsthen wille søghe till Falstherboo, mwe oc skulle haffue, brwge oc beholle till ewigh tiid then wor oc kronens iordh ligghendes paa Falstherboo weed strandhen noerdhen nest Iunxhoffuitz leye, som holdher vdi then østhre 25 ænde tii alne oc hwndredhe breedt oc vdi then søndre sidhe vdi sin lenghe otthe alne mynne en tw hwndredhe alne, vdi then westre ændhe sex alne mynne en sexsindtziwe alne breedt vdi sin lenghe, paa then noerdhen sidhe en halff aln mynne en tw hwndredhe alne. Thii forbiwdhe wii alle, ehwo the helst ære eller wære kwnne, oc serdeliss wore fogheder oc embytz- 30 meen at hindre eller hindre ladhe, mødhe, platze, vmage eller vforrette vdi noger maade vnder wore hyllest oc nade. Giffuit paa wort slott Falstherboo sancti Mauricii dag aar xv^c vnder wort signete.

Relator Otto Scriffuere,

tollere i Falstherboo. 35

Horsens.

1503. 24. februar.

16

Kong Hans tillader, at borgmestre og raad i Aarhus har raadighed over Helligkors kapel nord for Aarhus, som de selv har bygget paa kronens og byens jord.

⁵ A: Aarhus byarkiv A. a. 40. Perg. 26,5 × 14 (plica 5). Kongens segl i rødt voks i ufarvet, DKS. nr.88 (ikke anført), i perg. rem.

Tryk: Hübertz, Aarhus I 90 nr. 81. — Reg.Dan. nr.5249; Rep. 2.rk. nr.9795.

Wii Hanss, met gudz nadæ Danmarcks, Sweriges, Norges, Wendes och Gottes konningh, hertwg wdi Slessuig, Holstenn, Stormarn oc i Ditm¹⁰ mersken, greffwæ i Oldenborgh oc Delmenhorsth, giøræ allæ witterligt, at wi aff wor sønderligen gunst oc nadæ haffuæ wndth oc tilladet oc met thettæ worth obnæ breff wwndæ oc tilladhæ, ath oss *elskelige* woræ borge- mestheræ oc raadt i wor stad Aarss oc theres effterkommeræ ind till ewigh tiid moe oc scwillæ radæ oc regæræ then hellykorss cappel liggendes nordhen ¹⁵ wthen fforæ fforschreffnæ wor stad Aarss, oc the selffwer bygdt haffwæ paa kronens oc byens iordh, wti swodanne modæ, at fforschreffne borge- mestheræ oc rad oc theres effterkommere scullæ ther øgæ oc formeræ gwdtz tienestæ ffattigh folck till hielp oc trøsth. Sammeledes scullæ the och aff thet offer oc gaffwer, som till fforschreffne cappel offreth oc giffnæ ²⁰ wordær, holdæ fforschreffne capelle wed heffdth oc macht. Fforbiwdendes alle, ehwo the helsth <æræ> eller wæræ kundæ, oc *serdeles* wore fogeder oc embitzmend fforschreffne borgemesthre oc rad eller theres effterkommæræ heremod hindræ, hinderæ ladæ eller i nogeræ mathæ atwforretthæ vnder wort hyllest oc nade. Giffuet i wor købstadt Horsness sancti Mathie ap- ²⁵ postoli dagh aar effter gudtz byrdh ffemthenhwndreth paa thet trædyæ vnder worth signete.

Relator Nicolaus Clementis.

Aarhus.

1505. 19. november.

17

Kong Hans giver borgerne i Aarhus det privilegium, at ingen fremmede ³⁰ købmænd maa handle med bønderne i 4 miles omkreds om byen, dog beholder borgerne i Horsens, Randers og Grenaa de rettigheder, der er givet dem af kongen. Herremænd, præster og bønder maa ikke drive forprang, men borger maa handle med borger. Fremmede, som søger Aarhus havn, skal betale afgift til havnens forbedring, og krømmere, som kommer til Aarhus, skal give en ³⁵ aarlig afgift af deres bod.

21 <æræ>] mgl. A.

A: Aarhus byarkiv A. a. 41. Perg. 26 × 18,5 (plica 3). Perg. seglrem. Paa denne med samtidig hd.: ... *vdhen omkring Ars*. Seglet mgl. nu, men omtales af Hübertz som vedhængende brevet. — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 7 v. Tryk: Hübertz, Aarhus I 91 nr. 82. — Reg.Dan. nr. 5311; Rep. 2. rk. nr. 10481.

Wii Hanss, met gudz nade Danmarcks, Sueriiges, Norges, Vendes oc ⁵
 Gotes konnyng, hertug vdi Sleswiig, Holtzsten, Stormarn oc Dytmer-
 sken, greffue i Oldenborg oc Delmenhorst, giøre alle vitherlighth, at wii aff
 wor sønderlig gunsth oc node swaa oc wore kære borgere oc vndersotte her
 i wor stad Aarss till hielp oc trøst haffue wii vnnt oc giffuet oc *meth thette*
 wort obne breff vnde oc giffue them saadane nader och priuilegia, at ingen ¹⁰
 vdkommen kōpman maa eller skall her effter kōøbe eller sellige kōpmand-
 skab paa landzbygden mett bonden paa fiire milæ ner om kringh theres by
 Aarss, dog vndentagne the priuilegia och friiheder, som wii woore kære
 borger oc vndersotte i Horsnes, Randers oc Grindw vnnt oc giffuet haffue,
 och skall inge gode men, prester eller bønder kōøpe eller sellige met bonden ¹⁵
 till forprang, men borger maa kōpe och sellige met anden borgere, som the
 aff arilde giort haffue. Dierffues noger heremod at giøre, tha mwe woore
 borgemesthre i Aarss lade deele och forfølge them met hørings deele till
 theres byting i Aarss oc giffue them atwarsell till *thet herrets* tingh, som the
 kōpslaa vdi. Haffue wii oc vnnt, at fremmede men, som icke ere borgere ²⁰
 her i Aarss eller ey hiemme ære her i byen oc søghe byenss haffnn her fore
 byen met theres skiip oc indlegghe theres skiip, skuder eller bode i haffnen
 her fore byen eller her landdrage them, skulle giffue aarligen aff huert skiip,
 som bæær x lester eller meere, tree β oc aff hwer skudhe, som myndre er,
 too β oc aff huer boedh en β till theres haffns forbædringh. Sammeledes ²⁵
 haffue wii oc vnnt oc tilladet, ath the kræmere, som hiidh till Aarss
 komme met theres kram om aareth oc stande her paa gaaden met theres
 kramboer, skulle en tiid om aareth giffue woore borgemesthre her i Aarss
 aff hwer kramboo fiire β . Fforbiwdendes alle, ehwo the helst ere eller waare
 kunde, oc serdeles woore fogeder och embitzmen for^{ne} kære borgemestere, ³⁰
 borgher oc vndersotthe her i Aarss her emod tesse nader oc priuilegia ath
 hindre, hindre lade, møde, platzse, vmage eller i noger mode at vforrette
 vnder wort hylleste oc node. Giffuet i wor stad Aarss sancte Elizabetz dag
 aar etc. md quinto vnder wort secrete.

Kong Hans forordner, at borgmestre og raad skal paalægge alle, der har øde gaarde og jorder i Aarhus, inden 3 aar at opbygge deres gaarde og jorder, saa-

fremt de tidligere har været bebyggede og skattepligtige. Hvis ejerne ikke retter sig herefter, skal borgmestrene lade gaardene og jorderne bebygge.

A: Aarhus byarkiv A. a. 42. Perg. 27,5 × 17 (plica 4). Perg. seglrem. Paa bagsiden: *Lest paa Aarhus byting for tingsdom thendt 4. dag septembris anno 1589; Lest paa Aarhus byting thendt 25. septembris 89; Lest paa Aarhus byeting den 14. iullii anno 1631.*

Tryk: Hübertz, Aarhus I 93 nr. 83. — Reg.Dan. nr. 5312; Rep. 2. rk. nr. 10483.

Wii Hanss, met gudz node Danmarcks, Sueriiges, Norges, Vendes oc Gotes konnyng, hertug vdi Sleswiigh, Holtzsten, Stormarn oc Dytmersken, greffue i Oldenborgh oc Delmenhorsth, giøre alle vitherlighth, ath
 10 woore kære vndersotthe, borgemestere, raad oc menighed i wor stad Aarss haffue waareth her fore oss, bereth oc sagth, ath prester, gode men oc andre haffue vdi theres by Aarss liggendes mange ødhe gaarde, tesliigeste oc mange vbyggde iordhe, som enteth affgaar till at opholde bysens tynge met, them till staar bryst oc beswæringh i mange mode. Tii haffwe wii thet
 15 nw swaa offuerweith oc beskicketh, at for^{ne} woore borgemestere och raad i Aarss skulle tilsighe oc atware lade the^{nem} alle, ehwo the helst waare kunde, som swaadane ødhe gaarde och iorde haffue her inden Aarss by liggendes oc tillforne opbygd oc vnder byenss tynge waareth haffue, tree sinde huert aar nw i try samfelde aar her nest effter kommendes bodhe her-
 20 till bytingeth och tesliigeste till theres brofell, som for^{ne} gaarde oc iorde tilhøre. Ville the tha ey dess forinden effter swaadane atwarsell oc paamyn- delse opbygge saadane theres gaarde oc iorde, tha mwe oc skulle woore borgemestere her i Aarss the^{nem} paa byenss vegne annamme, opbygge och ighen wedh machth at skicke, swaa ath byenss tynge maa oc kandh ther mett
 25 dess ydermere worde oppeholdet, oc siiden swaadane gaarde och iorde at bliffue och waare till for^{ne} Aarss byy. Tii forbiwdhe wii alle, ehwo the helsth ære eller waare kunde, och serdeles woore fogeder och embitzmen for^{ne} woore kære vndersotthe her i wor stadh Aarss hermodh ath hindre, hindre lade, mødhe, deele, platzse, vmage eller i nogher modhe at vforrette vnder
 30 wort hylleste oc nodhe. Giffuet vdi wor stadh Aarss wor frwe dag presentacionis aar effther gudz byrd md quinto. Vnder worth secrete.

Dominus rex per se
 presente Nicolao Clementis.

Skanderborg.

1515. 13. november.

19

35 *Kong Christian 2. tager indbyggerne i Aarhus under sin beskyttelse og stad- fæster de privilegier, der er givet dem af de tidligere konger.*

A: Aarhus byarkiv A. a. 51. Perg. 25,5 × 14,5 (plica 3). Brudstykke af kongens segl i rødt voks i ufarvet, DKS. nr. 98 (ikke anført), i perg. rem. Paa bagsiden: *Lest paa Aarhus byeting denn 15. april 1641.* — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 8r. — B: RA. Danske Kancelli. Christian 2.s register 125 v (omtale).

Tryk: Suhm, Nye Samlinger I 92 (efter B); Reg.Dan. nr. 5980.

5

Wii Christiern, met gudz nade Danmarcks, Noriges, Wendis oc Gottes koningh, vdwald koning till Suerige, hertug i Sleswig, Holsten, Stormarn oc Dytmersken, greffue i Oldenburg oc Delmenhorst, giøre alle witterlight, at aff wor synderlige gunst oc nade haffue wii nw tagit, annamit oc vndfangit oc met *thette* wort obnebreff tage, *anname* oc vndfonge wore *elskelige* borgemestere, radhmænd oc menighedt vti wore stadt Aarhs theris hion, tienere oc allt theris godz, rørendis oc vrørendis, ehwad thet helst er ellir næffnis kand, vti wor koninglige hægn, wærn, friidt oc beskermelse besynderligen at forsware oc fordægtinge till rette. Oc haffue wii aff same wor gunst oc nade fulburdt oc stadfæst oc met *thette* wort obnebreff fulburde oc stadfæste them alle the nader, friiheder oc priuilegier, *som* them aff wore forfædre, framfarne koninger i Danmark, oc aff wor kiere herrefader koning Hans, hwes siæl gud nade, nadeligen vndt oc giffuene ere, wedt macht at bliffue i alle theres puncter oc artickle, *som* the indholle oc vdwise, behollendes dog hos oss fullmacht them her efftir at formere eller formynske, *effter som* nyttigt kand wære. Thii forbywde wii alle, ehwo the helst ere ellir wære kunde, serdelis wore fogeder oc embitzmænd them her emodt thenne wore beskermelse och stadfestelse poæ persone, hion, tiener oc godz ellir poæ nogen theris priuilegie at hindre, hindre lade, mode, platze, vmage ellir i noger made at vforrette vnder wor koninglige hæffn oc wrede. Giffuit poæ wort slotth Skandenborg sancti Briccii episcopi dagh aar etc. md decimo quinto nostro sub secreto.

20

1515. 14. november.

Skanderborg.

Kong Christian 2. giver borgerne i Aarhus tilladelse til at bruge jorderne fra Jens Christiernsens jord til byens Vesterport, »den norrø have«.

30

A: Aarhus byarkiv A. a. 52. Papir, hullet. 29 × 20,5. Rester af kongens segl paa trykt paa bagsiden, DKS. nr. 97 (ikke anført). Paa bagsiden med omtrent samtidig hd.: *Breff paa then norrø haffue.*

Tryk: Hübertz, Aarhus I 112 nr. 100. — Reg.Dan. nr. 5981.

Wii Christiernn, met guds nade Danmarcks, Norges, Vendes oc Gotes koning, vdwald koning till Suerige, hertug i Slesuig, Holstenn,

18 nade] derefter overstr. 1 A (jf. flg. ord).

Stormarnn oc Ditmerschen, greffue i Oldenborg oc Delmenhorst, giøre alle vitterligt, atwii aff vor sønderlig gunst oc nade haffue vndt oc tilladet oc met *thette* vort obne breff vnne oc tillade, at oss *elskelige* borgemestere och raad vdi vor stad Aars mwe oc skulle nyde, bruge oc beholle tiill
5 byens och borgernes behoff *ther sammestedt*z thee iorde, som ligge fraa her Iens Christiernsønns [io]rd och indtiill byess port, *vester* port, dog vndertagendes huess iorde, som høgboress første koning Hans, vor kære herre fader, huess siæll gud haffue, bortgiffuet oc *ther forlendt* haffuer. Fforbiwdendes alle wore fogether oc e[mbetsm]en oc alle andre for^{ne} oss
10 *elskelige* borgemestere oc raad her emod paa fo[r^{ne} . . .] athyndre, hyndre lade ellir i no^{ger} mode at vforrette vnder vor hy[llest oc] nade. Giffuet paa vort slot Skanderborg otensdagenn nest effter sancti Briccii [dag] aar etc. mdxv vnder vort signete.

Relator magister Andreas
Glob, secretarius regius.

ÆBELTOFT

Æbeltoft bys segl, gengivet efter aftryk i rødt lak i Rigsarkivets seglsamling. Signetet fra 16. aarh. opbevares i Æbeltoft Museum. Seglbilledet viser et over bølger op-
ragende gærde af 5 sten, bag hvilket et opvoksende æbletræ. Indskriften lyder:
SIGILLVO (!) MELIORVM CE (!) EVELTOFT.

Nyborg.**1301. 21. januar.****1**

Kong Erik 6. Menved giver bymændene i Æbeltoft ret til at holde torvedag hver søndag samt til at hente brændsel i kongens skove og til at have fri forte og fægang nær ved byen.

- ⁵ A: RA. Æbeltoft by. Perg. 28 × 8 (plica 2,3). 1. Seglsnit, 2. Røde og hvide silke-
traade (jfr. nr. 5 og 6). — Aa: Kgl. Bibl. Kall fol. 60 (17. aarh.) med aar 1310.

Atlas nr. 350.

Tryk: Rosenørn, Greve Gert I 395 (efter A); Hasse, Das Schleswiger Stadtrecht
130 (efter Aa); Dipl.Dan. og DRB. 2. rk. V nr. 144. — Rep. 1. rk. nr. 733.

- ¹⁰ **E**. dei gracia Danorum Sclauorumque rex, omnibus presentes litteras in-
specturis salutem in domino sempiternam. Noueritis, quod nos uil-
lanos in Æpplætoftæ uolentes fauore prosequi speciali concedimus eis, ut
lege aliarum uillarum forensium et ciuitatum regni nostri utentes forum
generaliter celebrent singulis diebus dominicis in loco consueto ipsis ad hoc
¹⁵ in fundo nostro deputato. Addicimus eciam hanc gratiam specialem, ut
ligna cremabilia de Uwith et lignis inutilibus et caducis habeant ibidem de
silua nostra, uolentes, ut forta et fægang habeant ex omni parte libere prope
uillam memoratam. Inhibemus igitur districte per gratiam nostram, ne
quis aduocatorum nostrorum uel eorundem officialium seu quisquam alius
²⁰ ipsos uillanos super hac emunitatis gracia presumta aliquatenus molestare,
prout gratiam nostram et ulcionem regiam duxerit euitandam. Datum
Nyburgh sub sigillo nostro anno domini m^o ccc^o primo die beate Agnetis
uirginis et martyris in presencia nostra.

Horsens.**1317. 25. august.****2**

- ²⁵ *Kong Erik 6. Menved tager bymændene i Æbeltoft under sin beskyttelse og
giver dem ret at holde torvedag hver onsdag samt til at have samme love og
vedtægter som borgerne i Viborg og Aarhus.*

A: RA. Æbeltoft by. Perg. 26,5 × 8,5 (plica 1,5). To seglsnit (jfr. nr. 5 og 6). —
Aa: Kgl. Bibl. Kall fol. 60 (17. aarh.).

- ³⁰ Atlas nr. 593.

10 E. = Ericus.

Tryk: Rosenørn, Greve Gert I 396 (efter *A*); Hasse, Das Schleswiger Stadtrecht 130 (efter *Aa*). — Rep. 1. rk. nr. 1219.

E, dei gracia Danorum Sclauorumque rex, omnibus presens scriptum cernentibus salutem in domino sempiternam. Notum facimus uniuersis, quod nos uillanos in Æplætøft cum bonis suis sub nostra protectione ⁵ suscepimus specialiter defendendos, dimittentes ipsis diem forensem in quarta feria cuiuslibet septimane pacem nostram tam super ipsis uillanis quam super omnibus illic cum rebus suis emendis uel uendendis frequentibus firmiter denunciando. Item omnibus significamus, quod sepe- ¹⁰ dictis uillanis eandem legem et terre consuetudinem approbatam, quam ciues Wibergenses et Arusienses habent, dimittimus per presentes. Unde per ¹⁵ graciā nostram districtius inhihemus, ne quis aduocatorum nostrorum uel eorundem officialium seu quisquam alius, cuiuscumque condicionis aut status existat, ipsos uillanos contra tenorem presencium audeat aliquatenus molestare, prout indignacionem nostram et regiam uitare uoluerit ¹⁵ ulcionem. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum. Datum Horsnæs anno domini m^o ccc^o xvii^o in crastino beati Bartholomei apostoli in presencia nostra, teste domino N. dapifero nostro.

3

[Omr. 1317. 25. august].

Borgerne i Horsens overlader borgerne i Æbeltoft et eksemplar af deres ²⁰ stadsret (c: Slesvig stadsret).

A: Kgl. Bibl. Gl. kgl. sml. 4° 3168. Pergamentshefte 13 × 19,5 med 10 blade. Segl-snit i ryggen. — *Aa:* Kgl. Bibl. Ny kgl. sml. fol. 417, afskrift af Langebek 1770 med oplysning, at seglet manglede.

Tryk: Kofod Ancher, Dansk Lov-Historie II Tillæg I (efter *A*); Kolderup Rosen- ²⁵ vinge V 311 (efter Kofod Ancher); Thorsen, Stadsretter 3 (efter *Aa*).

Datering: Skriften henfører haandskriftet til 1. halvdel af 14. aarhundrede. Dets tilblivelse kan derfor sættes i forbindelse med den tilladelse, Æbeltoft 1317 fik til at have samme byret som borgerne i Viborg og Aarhus, som saaledes maa antages ligesom Horsens at have benyttet Slesvigs stadsret; jf. Hasse, Das Schleswiger Stadt- ³⁰ recht 26.

Uniuersis Christi fidelibus presens scriptum inspecturis ciues de Horsnes salutem in domino. Notum facimus uniuersis, quod nos dilectis nobis ciuibus in Evæltøft exemplar legis nostre per illustres reges Danorum confirmate concessimus in hec uerbo: Predecessorum nostrorum decreuit ³⁵ auctoritas in ciuitate Slæswicensi legem condere (etc. = Bd I Slesvig nr. 1).

Ut autem huic scripto firma fides adhibeatur, ipsum contulimus ciuibus de Eueltoft sigilli nostri munimine roboratum.

Aalborg.**1356. 29. juli.****4**

Valdemar 4. Atterdag giver bymændene i Æbeltoft ret til at holde torvedag hver søndag samt til at hente brændsel i kongens skove og til at have fri fægang og fægang nær ved byen.

A: RA. Æbeltoft by. Perg. 28 × 8 (plica 2,2). Grønne og røde silketraade og perg. rem (jfr. nr. 5 og 6).

Tryk: Rep. 1. rk. nr. 2508 (i udtog).

¹⁰ **W**, dei gracia Danorum Sclauorumque rex, omnibus presens scriptum cernentibus salutem in domino sempiternam. Noueritis, quod nos uillanos in Æplætøftæ uolentes fauore prosequi speciali concedimus eis, ut lege aliarum uillarum forensium et ciuitatum regni nostri utentes forum generaliter celebrent singulis diebus dominicis in loco consueto ipsis ad hoc ¹⁵ in fundo nostro deputato. Adicimus eis eciam hanc gratiam specialem, ut ligna cremabilia de Vwith et lignis inutilibus et caducis habeant ibidem de silua nostra, uolentes, ut forta et fægang habeant ex omni parte libere prope uillam memoratam. Inhibemus igitur districte per gratiam nostram, ne quis aduocatorum nostrorum uel eorundem officialium seu quisquam ²⁰ alius ipsos uillanos super hac emunitatis gracia presumat aliquatenus molestare, prout gratiam nostram et ulcionem regiam duxerit euitandam. Datum Alæborgh sub sigillo nostro anno domini millesimo ccc^o l sexto die beati Olauis regis et martiris, teste Nicholao Iønssen de Keldebec iustitiario nostro.

²⁵ **København.****1443. 23. maj.****5**

Kong Christoffer 3. af Bayern tager borgerne i Æbeltoft under sin beskyttelse og stadfæster de privilegier, de har faaet af tidligere konger, og bestemmer, at ingen skal være borger i byen, som ikke gør, hvad en borger bør gøre, og ingen betragtes som gæst, som ikke gør, hvad en gæst bør gøre.

³⁰ A: RA. Æbeltoft by. Perg. 24,5 × 11,5 (plica 2,2). Seglsnit udrevet. Nu ikke forbundet med andre breve, men jfr., at der i nr. 1, 2 og 4 er to seglsnit.

Tryk: Böttiger, Æbeltoft 32 (i udtog). — Rep. 1. rk. nr. 7330.

10 W. = Waldemarus.

Wy Cristoffer, meth gudhs nadhe Danmarcs, Sweriges, Norges, Wendes
 och Gotes koning, palantzgreue paa Rin och hertigh i Beyern, göra
 widerlicht alle mæn, at wii aff wor sønderlighe gunst och nadhe haue taghit
 och vntfongit och taghe och vntfaa meth thette wort opnæbreff wore
 elscheligh *borgere* och menichet, som bygge och boo i wor kôpstædh Æbel- 5
 toffte, vdi wor sønderlighe wern, hæghn och koningxlighe bescherming,
 sønderlighe atfordaghtinge till rette, och stadhfeste wii och vnne them
 atnydhe, haue och brughe alle the priuilegia, frihet och nadher, som wore
 forfarne koninge i Danmarck them fore oss nadhelighe vnt och giuet haue
 i alle made och meth alle article, som theres opnebreff wdhuise, som the 10
 them ther vppa giuet haue, som wii thette wort opnebreff tilhænght haue.
 Item wele wii, at engen schall wære fore *borgere* i for^{ne} wor kôpstædh
 Æbeltoffte, vden han gør, som *borgere* bør atgøre, och ey for gest, vden han
 gør, som gest bør atgøre. Thii forbiwthe wii alle, æhwo the hælst ære, och
 serdelis wore foghede och æmbitzmæn for^{ne} wore *borgere* och menichet 15
 eller noghin aff them modh thenne wor gunst och nadhe mødhe, tøffue eller
 vforrette vnder wor konungxlighe hæffnd och vredhæ. Datum castro
 nostro Haffnensi feria quinta proxima post dominicam Cantate nostro sub
 secreto anno domini med quadragesimo tercio.

6

1506. 21. april.

Kalø. 20

Kong Hans tager borgerne i Æbeltoft under sin beskyttelse og bekræfter de privilegier, som er givet dem af tidligere konger.

A: RA. Æbeltoft by. Perg. 25,5 × 14 (plica 3,2). Seglsnit. Nu ikke forbundet med andre breve, men jfr. foreg.

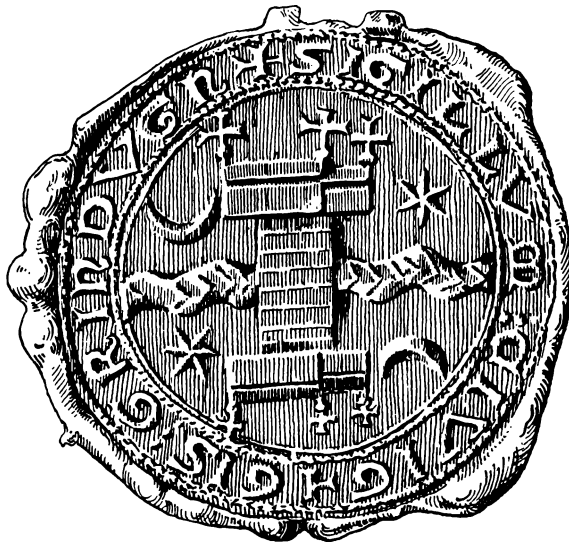
Tryk: Rep. 2. rk. nr. 10598 (i udtog).

25

Wii Hanss, met gudz node Danmarcks, Sueriiges, Norges, Vendes oc
 Gotes konnyng, hertug vdi Sleswiigh, Holtzsten, Stormarn oc Dyt-
 mersken, greffue i Oldenborgh och Delmenhorsth, gøre alle vitherligt, at wii
 aff wor sønderlighe gunsth oc nade haffue nw taget, annamet oc vndfanget
 oc met thette wort obne breff tage, annamme oc vndfange woore kære 30
 vndersatthe vdi Ebeltoffthe vdi wor konnynglige heghen, wern, friidh oc
 beskermelse, besønderlig at forsware oc fordegtinge till alle retthe. Haffue
 oc nw for^{ne} woore kære vndersatthe haffth her fare oss nogre priuilegia,
 som woore forfeddre, framfarne konnyngher i Danmarck, them nadelighen
 vnntth oc giffuet haffue, som thette wort breff nw vederhenght er, hwilcke 35
 samme priuilegia wii nw aff wor sønderlige gunst oc nade haffue fuldbyrdet,
 samtycth oc stadfested oc met thette wort obne breff fuldbyrde, samtycke

oc stadfesthe ved theres fuldemacth at bliffue i alle theres ord, puncte oc article, som the indeholde oc vdwiiise. Fforbydendes alle, ehwo thee helst ere eller waare kunde, oc serdeles woore fogeder oc embitzmen thennem heremod paa for^{ne} theres priuilegia at hindre, hindre lade, møøde, deele, 5 platzse, vmaghe eller i nogher mode at vforrethe vnder wor konnynglige heffnn oc wrede. Giffuet paa wort sloth Kallø tiisdagen nesth effther dominicam Quasimodogeniti anno etc. md sexto vnder worth signete.

Ad relacionem Nicolai Clementis.

GRENAA

Grenaa bys segl, gengivet efter aftryk i rødt lak i Rigsarkivets seglsamling. Signetet fra c. 1300 i byens arkiv. Seglbilledet viser en paa en strøm pælvis lagt plankebro, forbindende to kirker, den underste nedadvendt, begge med lavere kor og hver bærende tre kors yderst paa tagene. I feltet øverst til højre en liggende opadvendt halvmaane, til venstre en seksoddet stjerne, nederst til højre stjernen, til venstre maanen nedadvendt. Indskriften lyder: SIGILLVM CIVITATIS GRINDVGH.

Kong Christoffer 3. af Bayern giver borgerne i Grenaa privilegier vedrørende bjergning af deres gods ved skibbrud samt om græsning og ildebrændsel.

A: tabt. — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 1r.

⁵ Tryk: Rep. 1. rk. nr.7135 (i udtog).

1. **S**alig, høylofflig ihukommelse kong Christoffer, hans maytz privilegie, daterit Kiøbenhaffn 1440, iblant andet, om nogen aff Grænaa borgere lide skibbrud der for landet, skulde det vere dennem frit faare selff deris goedtz at bierge indtill Saltbecken sønden for Haffknud.

¹⁰ 2. Item fri fægang wd med stranden hen til for^{ne} Saltbeck.

3. Item Grænaa borgere at skulle haffue deris fri ildebrand wdi Haffknud.

Kong Christoffer 3. af Bayern giver borgerne i Grenaa toldfrihed, hvor de kommer inden for riget med deres varer undtagen i Skanør, Falsterbo og andre
¹⁵ *sildelejer om høsten.*

A: tabt. — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 1r, udtog. — Ab: NLA. Grenaa raadstuearkiv. Pk.: Byens privilegier, regulativer m. v. (1445), 1677—1868, afskrift attest. 1720 13. jan. af byfogeden Knud Hinrich Blichfeldt. — Ac: RA. Langebeks dipl., afskr. af Langebek med dato 13. maj og med paaskrift: *Ex copia.*

²⁰ Tryk: Carl Svenstrup, Grenaa i Fortid og Nutid s. 20; samme, Grenaa Bys Historie bd. A 71. — Rep. 1. rk. nr. 7514 (i udtog med dato 13. maj).

Text efter Ab.

Wi Christopher, med guds naade Danmarches, Sveriges, Norges, Vendes og Gottes konning, palantzin paa Ryn og hertug i Beirenn, giøre
²⁵ vitterligt alle mand, at wi af vor synderlige gunst og naade, saa og for troeschab og villig tieniste, som vore borgere i Grænae os og vort rige Danmarck hid til giort hafuer og her effter troeligen giøre schulle, ti hafue vi naadelig undt og gifuet og unde og gifue dem med dette vort obne bref toldfri at verre med deris godz og kiøbmandschab, huor de helst kommende
³⁰ vorder i vort rige Danmarck uden paa Skanør, Falsterboe og andre vorre sildeleje om høsten, saa lenge vort naade tilsiger. Ti forbiude wi alle vorre

foegder og embedzmænd og alle andre, i huo de helst er eller verre kunde, forn^{te} vorre borgere i Grænaae eller nogen af dem imod denne vor gunst og naade for nogen told ydermeere, end forskrefuet staar, i nogen maade at hindre eller hindre lade, krefue eller udfordre under vor kongelige hefn og vrede. Datum castro nostro Hafniæ <feria> quinta infra assumptionem 5
Mariæ <uirginis> nostr(o) sub secreto anno millesimo quadingentesimo quadragesimo quinto.

3

1460. 20. januar.

Kalø.

Kong Christian 1. stadfæster de privilegier, kong Christoffer og andre tidligere konger i Danmark har givet borgerne i Grenaa. 10

A: tabt. — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 1 r, udtog. — Ab: NLA. Grenaa raadstuearkiv. Pk.: Byens privilegier, regulativer m. v. (1445) 1677—1868. Afskr. attest. 1720 13. jan. af byfogeden Knud Hinrich Blichfeldt. — Ac: RA. Langebeks dipl., afskr. af Langebek med paaskrift: *Ex copia.*

Tryk: Rep. 2. rk. nr. 1071 (i udtog). 15

Text efter Ab.

1 r **W**i Christian, med guds naade Danmarches, Sveriges, Norges, Vendes
1 v og Gottes koning, grefue i Oldenborg og || Delmenhorst, gjøre alle vitterligt, at wi af vor synderlig gunst og naade, saa og paa det at vor kiøbsted Grænaae maae ydermeere byges og forbedres og vorre borgere og 20 almue samme stedz maae gjøre os, vore arfuinge og effterkommere, koninge i Danmarck, og riget des ydermeere og redeligere schatt og tieniste, da hafue wi stadfæst og fuldbyrdt og stadfæste og fuldbyde med dette vort obne bref alle de privilegier, friheder og naader, som vor forfahr kong Christopher og andre vore forfædre, fremfahrne konger i Danmarck, for^{te} 25 vor kiøbsted og borgere undt og gifuet hafuer, og vilde dem holde ved deris fulde magt i alle maade og med alle deris ord og artichler, effterdi som de obne beseglede brefue ydermeere klarligen indeholder og udviiszer, som forn^{te} vor forfahr dem der paa naadelig unt og gifuet hafuer. Ti forbyde wi alle, i huo de helst er eller verre kunde, og særdeelis vor foegeder og em- 30 bedzmænd for^{ne} vorre borgere eller nogen af dem imod denne vor naade og stadfestelse at hindre eller hindre lade, møde, uforrette eller imod nogen forn^{te} deris privilegier, article at gjøre i nogen maade under vor kongelige hefn og vrede. Datum in castro nostro Calløe die Fabiani et

5 <feria> quinta] quinta Ab; d. 5. dag Ac. 5—6 assumptionem Mariæ] Christi himmelfart Ac. 6 <uirginis> nostr(o)] manu nostra Ab. 30 særdeelis] rettet fra særdeelished Ab. 32 møde] maatte Ab.

Sebastiani martyrum nostro sub regali secreto anno millesimo quadringentesimo sexagesimo.

København.

1483. 22. maj.

4

Kong Hans stadfæster de privilegier, kong Christian og andre tidligere konger har givet borgerne i Grenaa.

A: tabt. — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 1 v, udtog. — Ab: NLA. Grenaa raadstuearkiv. Pk.: Byens privilegier, regulativer m.v. (1445) 1677—1868. Afskr. attest. 1720 13. jan. af byfogeden Knud Hinrich Blichfeldt. — Ac: RA. Langebeks dipl., afskr. af Langebek med paaskrift: *Ex copia*.

¹⁰ *Tryk*: Rep. 2.rk. nr. 5228 (i udtog).

Text efter Ab.

Vi Hans, med guds naade Danmarches, Norges, Vendes og Gottes ^{1v} konge, udvald konge til Sverigs rige, hertug i Slesvig og hertug i Holsten, Stormarn og Ditmarschen, greffue i Oldenborg og Delmenhorst, ¹⁵ giøre alle vitterligt, at vi af vor synderlig gunst og naade, saa og paa det at vor kiøbsted Grænaae maae des effter byges og forbedres og vore borgere og almue sammesteds maae giøre os og vore effterkomere, konger udi Danmarch, og riget des ydermeere og redeligere || skatt og tieniste, hafue ^{2r} stadfest og fuldbyrd og med dette vort obne bref stadfæster og fuldbyrder ²⁰ alle de privilegier, friheder og naader, som vor kiere forfahr koning Christian og andre fremfarne konger i Danmarck for^{nte} vor kiøbsted og borgere undt og naadelig gifuet hafuer effter det, som de brefue derpaa gifuet udviiszer og indeholder, og beholder vi for os den magt for^{nte} privilegier at forvandle effter det, som os tyches, og behof giøres, effter rigens raadz ²⁵ raad. Ti forbyde wi alle vorre foegder og embedzmænd og alle andre, i hvo de helst er eller værre kunde, for^{nte} vor borgere her imod denne vor stadfæstelse at hindre eller hindre lade, møde, umage, pladsze, deelle eller i nogen maade uforrette under vor kongelige hefn og vrede. Datum in castro nostro Hafniæ quinta feria pentecostes anno millesimo quadringentesimo octogesimo tertio nostro regali sub secreto <presen>tibus inferius ³⁰ <appenso>.

I martyrum] manu Ab. — nostro] nostra Ab. 18 redeligere] retteligere Ac. 23 den magt] *mgf. Ac.* 27 møde] med Ab. — pladsze] pladsz Ab. 30 <presen>tibus] sumptibus Ab; suppresso (o. *lin. tilf. suppenso*) Ac. 31 <appenso>] *mgf. Ac*; etc. Ab.

5

1505. 15. november.

Aarhus.

Kong Hans giver borgerne i Grenaa forskellige privilegier: ingen andre end de selv maa købe og sælge i 2 miles omkreds om byen, bønderne maa ikke købe og sælge deres hjemmeavlede varer, som de hidtil har gjort, borgerne maa ikke støvnes uden for byen, de, der bor omkring byen og bruger havnen ved Grenaa, 5 skal betale en afgift af hvert skib til havnens forbedring.

A: tabt. — *Aa:* RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 1 v, udtog uden datum. — *Ab:* NLA. Grenaa raadstuearkiv. Pk.: Byens privilegier, regulativer m. v. (1445) 1677—1868, afskrift attest. 1720 13. jan. af byfogeden Knud Hinrich Blichfeldt. — *Ac:* RA. Langebeks dipl. 1500 14. nov., afskr. af Langebek med paaskrift: 10 *Ex copia.* — *Ad:* Kgl. Bibl. Kall 4° 579, afskr. ved F. J. V. Dauw af udtog i nu tabt registratur dat. 1693 i raadstuen i Grenaa.

Tryk: Rep. 2. rk. nr. 10476 (i udtog).

Datering: Aaret er formodentlig 1505, saaledes som *Ad* har det, da kongen var i Aarhus 1505 19. nov., men i København 1500 21. nov. og muligvis 12. nov. 15

Text efter Ab.

2r **W**i Hans, med guds naade Danmarchis, Svergis, Norges, Vendes og
 Gottes kong, gjør alle vitterligt, at vi af vor synderlige gunst og naade
 hafue undt og gifuet og med dette vort obne bref under og gifuer vor kiere
 undersaatte i vor kiøbsted Grænaae dissze effterschrefne naader og privi- 20
 legier at hafue, nyde og bruge, dem og deris bye til gode og beste, saa at
 ingen kiøbstedmand eller andre schal kiøbe eller selge med bonden paa toe
 miille nær om Grænaae, deris bye, uden de selfuer; men borgere maae vel
 kiøbe og selge med andre borgere derom. Schulle og nogen bønder, som
 boende ere paa landzbyerne der omkring, det begynde Grænaae mænd 25
 til forprang med gryn og korn, fauneved etc. eller med andet hiemføed,
 schulle de iche kiøbe eller selge, som de hid till giort hafue; huo her imod
 2v giør, da maae || for^{nte} vorre borgere udi Grænaae deelle og forfølge dem til
 deris byeting med loven. Vnde vi og, at for^{nte} vore undersaatte i Grænaae
 schulle ey stefnes eller deelis der af byen i de sager, der maae og kunde 30
 forhandlis. Sammeledes unde vi og, at de, som boe omkring deris bye og
 seigle ind og ud og bruge deris hafn der for byen og indlegge deris schibe,
 schuder eller boede i hafnen eller landdrager dennem der for byen, de
 schulle gifue aarligen 4 β af huert schib, som bær ti læster eller meer og
 tou schielling af huer schude og en schielling af huer boed til deris hafns 35
 forbedring. Forbydendes alle, huo de ere eller værre kunde, og særdeelis
 voris fogder og embedzmænd for^{nte} voris kiere undersaatte udi Grænaae

28 maae] *mgl. Ac; tilf. nederst paa siden i Ab.* 32—33 schibe.. boede] skib, skude eller boed *Ac.*

her imod dissze voris naader og privilegier at hindre, hindre lade etc. eller i nogen maade forurette under vor hyldest og naade. Gifuert udi vor stad Aars lofuerdagen effter st. Martini dag aar effter guds biurd 1500 under vor signet.

5 Viborg.

1515.

6

Kong Christian 2. tager borgerne i Grenaa under sin beskyttelse og stadfæster de privilegier, som er givet dem af kong Hans og andre tidligere konger.

A: tabt. — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 1v (udtog).

¹⁰ **K**onning Christian den Anden s. høyløfflig ihukommelse, hans stadfestelse, daterit Wiborrig 1515, at haffue taget borgemester oc raad sampt meenige borgere i Grænaa wdi sin kongelig hegen, wern, fred oc beskiermelse, item aff synderlig gunst oc naade fuldbyrd oc samtøckt oc stadfest alle de friheder, naader oc privilegier, som hans maytz. kiere herrefader, konning Hans, oc andre fremfarne konger i Dannemarck Grænaa borgere vndt oc giffuett haffuer, ¹⁵ ved fuldemact at bliffue, forbydende derhos, ihuosomheldst de er eller vere kunde, for^{ne} Grænaa borgere paa deris privilegier, friheder oc naader at hindre eller hindre lade, diele, møde, pladtze, wmage eller i nogen maader at wforrette vnder kongelig heffn oc vrede.

3 Aars] Aarh Ac. — 1500] 1505 Ad; se indledn.

VIBORG

Viborg bys segl, gengivet efter segl af rødt voks i ufarvet voksskaal, under brev af 1421 4. august i Rigsarkivet. Seglbilledet viser to togaklædte, halvvejs mod hinanden vendte mænd, siddende paa en bænk, med fødderne paa en skammel og med henholdsvis venstre og højre haand løftet mod en bag bænken opstaaende søjle, bærende og delende en af et lavt kugleprydet spir kronet og af to indadhældende smaataarne med rundbuede vinduer og kugler flankeret, tindet portal. Indskriften lyder: SIGILLVM SENATORVM WIBERGIENSIS CIVITATIS.

Kong Christoffer 3. af Bayern tager borgerne i Viborg under sin beskyttelse og bekræfter alle de opregnede rettigheder og friheder, som er givet dem af hans forgængere.

- ⁵ A: RA. Viborg by. Perg. 31 × 40 (plica 3). Perg. seglrem. Paa bagsiden: *Frem lagt paa Holstebrov by ting for ehn besiddende ret den 14. aprilis 1668, och efftersom den ehr paa latin schreffuet, kunde den ei leesis; Frem lagt paa Holstebrov by ting for ehn besiddende ret den 21. aprilis 1668, och effterdi den ehr paa latine, kand den ei leesis.* — Aa: RA. Top. saml. paa papir 1a. Vidisse dat. Viborg 5. juli 1618 af Peder Iffuerszøn,
- ¹⁰ Lucas Paludanus, Vilhelm Paludanus og Villads Nielszøn. — Ab: RA. Langebeks dipl. — Ac: RA. Top. saml. paa papir 1b. Vidisse i oversættelse dat. Viborg 28. april 1668 af Peder Willadtzøn, Niels Jensen og Peder Willomszen Paludanus med paa-skrifter: *Lest paa Holstebrow byting for ehn besiddende ret den 21 aprilis 1668; Leest paa Holstebrow byting for retten den 28. aprilis 1668.* — Ad: RA. Sæby by. Vidisse
- ¹⁵ c. 1525 i perg.-hefte paa 3 blade af borgmester og raadmænd i Viborg; efter stadsretten følger privilegierne 28. nov. 1505 og 11. juni 1442. — Ae: RA. Sæby by. Vidisse i oversættelse c. 1550 i perg.-hefte paa 7 blade af borgmester og raadmænd i Viborg med grønne og brune silketraade; foran stadsretten staar privilegierne for Viborg 28 nov. 1505 og 11. juni 1442. Paa bagsiden: *Lest paa Seby gordz bierktingh*
- ²⁰ *løffuerdagen thend 13. julii aar 1611; Lest paa Seby gardz birkting thend 7. ianuary 1615; Leest paa Sæby bytting, som daa holdttis paa Sæbye raadhuus dagenn den anno 1632; Læst paa Sæbye byting den 16. feb. anno 1670.* — Af: NLA. Kolding raadstuearkiv. Pk.: »Kongelige breve 1519—1768. Kopi af kgl. breve 1321—1767. Hyldingsfuldmægter 1648, 1650, 1660.« Papirshefte med rester af et segl.
- ²⁵ Vidisse i oversættelse 24. febr. 1640 af Viborg by; indeholder tillige privilegierne 28. nov. 1505 og 11. juni 1442. — Ag: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 fra Varde; se under Varde.

Tryk: Kolderup-Rosenvinge V 264 (efter Ab) med dansk oversættelse 265 (efter Ac); Dipl. Viberg. 27 (efter A). — Reg. Dan. nr. 3643; Rep. 1. rk. nr. 7071.

- ³⁰ **C**ristofforus, dei gracia rex Dacie, Slauorum Gottorumque rex, comes palatinus Reni ac dux Bauarie, omnibus presens scriptum cernentibus et uniuersis aduocatis ubicumque locorum constitutis salutem et gratiam. Ad perpetuam rei memoriam constare uolumus presentibus et futuris, quod nos exhibitores presencium dilectos nobis in Christo ciues Wibergenses
- ³⁵ sub nostra pace et defensione specialiter suscipimus defendendos, omnia iura, libertates ac gracias sibi per predecessores nostros liberius indultas tenore presencium confirmantes, uidelicet infra scriptos articulos:

⟨1.⟩ Quod denarii expedicionales debent exponi proximo placito ciuili post festum purificationis. Quicumque non exposuerit, soluat ciuitati tres marchas denariorum.

⟨2.⟩ Item quicumque extraneus aliquem interfecerit infra byfrith uel wlnerauerit uel uerberauerit, soluere debet regi xl marchas et ciuitati 5 tantum.

⟨3.⟩ Item nullus ueredicus debet soluere pro suo boosloth amplius quam sex marchas, licet alie uille forenses, que utuntur legibus nostris, secundum priuilegium nostrorum predecessorum pro suo boosloth non soluant amplius quam quatuor marchas denariorum. 10

⟨4.⟩ Item si aliquis ueredicus de ciuitate recesserit et in sua absencia aliqua causa in placito ciuili dewlgata fuerit, de qua ueredici tenentur discernere, si excusacio sua per duos ciues legitime facta fuerit, quam cito ad ciuitatem reuersus fuerit, discernere debet de eadem, et de absencia sua debet esse excusatus. 15

⟨5.⟩ Item ueredici nostri in placito ciuili non debent discernere nisi de causis infra scriptis, uidelicet de wold, de homicidio, de wlneribus et de membri alicuius abscisione.

⟨6.⟩ Item quocienscumque ipsi octo uerediei eiusdem ciuili placito legaliter requisiti et per fuyllingh adaucti omnes unum prestiterint iuramentum 20 super aliqua legali causa, pro suis boosloth minime debent conuinci, nisi per scriptum domini episcopi et quorundam ciuium pro iniusto iuramento reprobantur.

⟨7.⟩ Item uolumus, ne quis de ciuitate unus uel alter masculini uel feminini sexus extra ipsam ciuitatem aliquem militem uel potentem rure 25 residentem accipiat defensorem.

⟨8.⟩ Item omnis, qui natus est in ciuitate, non tenetur solluere debitum, quod dicitur arffkøpp.

⟨9.⟩ Item quicumque semel soluerit sanus existens suum arffkøpp in placito ciuili cum octo denariis uel in lecto egritudinis cum uiginti solidis 30 denariorum, heredes ipsius sua bona percipiant et non aduocatus.

⟨10.⟩ Item omnis ad ciuitatem Wibergensem plaustrando ueniens cum quibuscumque mercimoniis non tenetur reddere debitum, quod dicitur torfførtingh, nisi semel in anno.

⟨11.⟩ Item nullus ciuis uel famulus ipsius pro quocumque wlnerere per 35 ipsos alicui facto aduocato soluere debent nisi tres marchas.

⟨12.⟩ Item si aliquis ciuis uel famulus eius aut rurensis forefecerit uerbando uel wlnerando, habentes caucionem pro ipsis satisfaciendi, non debent captiuari.

27 solluere = soluere.

⟨13.⟩ Item si quis rurensis ad instanciam alicuius pro debito per aduocatum uel suum nuncium arestatus fuerit, ut suum debitum soluat, et se iusto modo non excusat, sed contumax recesserit, pro excessibus suis soluere tenetur aduocato tres marchas, similiter et bundoni.

5 ⟨14.⟩ Item nullus hospes extra ueniens potest emere uel uendere ab aliquo hospiti pannum uel telam, lineam uel infra ciuitatem incidere uel alia mercimonia mutuo nisi in nundinis generalibus festi sancti Ketilli. Quod si fecerit, soluat regi xl marchas et tantum ciuitati.

10 ⟨15.⟩ Item nullus hospes adueniens potest emere a ciue minus quam dimediam decadem cutium, dimediam lagenam butiri, dimediam lagenam adipis, dimedium talentum lardi et dimedium centenarium pellium. Quod si fecerit, soluat in penam regi tres marchas et ciuitati tantum.

15 ⟨16.⟩ Item quod ciues Wibergenses et eorum famuli cum mercimoniis suis ab omni solutione theolonii cum boongiald et torfførtigh infra limites regni Dacie excepto Scaner, ex quo ad ciuitatem naues non declinant, liberi debent esse et penitus exempti.

20 ⟨17.⟩ Item uolumus, quod quicumque ipsos ciues causis herwerk, spoliis, literis regiis et aliis similibus aggrauare uoluerit, non in placito generali nec in placito alicuius hærith, sed in placito ciuili eisdem causis iusto modo conuincat.

⟨18.⟩ Item quicumque ciuis alium ciuem pro debitis uel aliis causis conuincere uoluerit, tribus uicibus ad placitum ipsum citare debet et tribus uicibus domum suam cum suis thinghøringh uisitare et postmodum ipsum cum eisdem thinghøringh in placito conuincere potest.

25 ⟨19.⟩ Item quicumque aliquem pro quacumque causa impecierit, pro qua secundum leges terre cum iuramento suorum consangwineorum se defendere deberet, ipse cum conuiuuis sancti Kanuti legibus se defendat.

⟨20.⟩ Item nullus quemcumque ciuem Wibergensem citare debet extra Noriuciam causa pro quacumque.

30 ⟨21.⟩ Item si quis alicuius domum ciuis conduxerit et eam proprio igne casu comburi contigerit, soluat possessori domus tres marchas et ciuitati tantum.

⟨22.⟩ Item nullus faciat alteri ciui preiudicium in empcione sub pena trium marcharum.

35 ⟨23.⟩ Item quicumque conduxerit curiam uel tabernam in preiudicium ciuis alterius exponendo pro eisdem de pecunia plus solito, soluat in penam tres marchas.

40 ⟨24.⟩ Item de excessibus pistorum, braxatorum ac de aliis causis minutis et purgacione platearum, si quid pro talibus excessibus exponendum fuerit, ciues leuant duas partes et terciam aduocatus.

⟨25.⟩ Item si aduocatus conqueritur super aliquo ciue uel famulo eius de causis non manifestis, prebent aduocato legem, et si non wlt recipere, acusati debent esse penitus excusati, donec legem uoluerit recipere.

⟨26.⟩ Item ne aliquis artifex, sutor, sartor aut mercator seu alius quicumque foro nostro uendendo aut emendo utatur, nisi ius ciuile exsoluerit, 5 quociens fuerit oportunum.

⟨27.⟩ Item omnes edificia habentes in terris canonicorum, ecclesiarum seu aliorum quorumcumque soluere tenentur censum in uigilia beati Andree, et si soluerint, expelli non possunt.

⟨28.⟩ Item si aliquis hospes paratus est de ciuitate recedere, et quicum- 10 que ciuis in aliquo debito sibi obligatur, debet aduocatus cum duobus ciuibus domum eius per tres dies continuos ante solis occasum uisitare et debitum suum ordinare uel sufficiens pingnus pro eodem.

⟨29.⟩ Item statuimus in hiis scriptis, quod omnes hospites ad ciuitatem uenientes et per yemem ibi morantes mercimonia sua exercendo soluciones, 15 iura, subsidia et alia seruicia nostra una uobiscum singulis annis, quibus ibi moram fecerint, soluere teneantur, nolentes aliquem hospitem predicatorum ab huiusmodi solutionibus liberum esse uel exemptum.

⟨30.⟩ Item nullus institor extraneus exponere debet mercimonia sua uenalia ultra tres dies infra annum. Quod si contrafecerit absque licencia 20 ciuium et aduocati, soluat in penam iiii marchas ciuibus et tantum aduocato.

⟨31.⟩ Item nullus ibi noster aduocatus se intromittat de bonis alicuius exulis uobiscum morientis, sed proconsolibus assignentur, et debita illius persoluant et bona sua remanencia per annum et diem custodiant, et si heredes illius illuc non uenerint, extunc dicti proconsules assignent cui 25 sunt assignanda.

⟨32.⟩ Item si quis rurensis forefecerit in ciuitate et habere potest ciuem fideiussorem, non debet captiuari.

⟨33.⟩ Item si aliquis rurensis ueniens ad placitum ciuile et conquestus fuerit super aliquibus causis, debet ibidem legem firmare et adimplere. 30

⟨34.⟩ Item si quis ueniens plaustrando uel equitando pro minutis causis ab aliquibus impetitus fuerit, ipse se personaliter purgare potest iuramento suo in eodem loco, tamquam haberet legem plenam.

⟨35.⟩ Item nullus rurensis potest nec debet prosequi causam rapine super aliquo ciue nec aliquis ciuis contra rurensem. 35

⟨36.⟩ Item quod prata, pascua, agri, campi, silue ac piscature eorundem liberi possideri debeant ab omni impetitione quorumcumque.

⟨37.⟩ Item nullus aduocatus uel exactor existens ipsos pro municionibus

dicte ciuitatis construendis, uidelicet fossis uel plateis suis emendandis aut mundandis, cum laudagh uel alia impedicione placito inquietat uel molestat, sed cum oportunum tempus acciderit pro huiusmodi causa faciendi, proconsules et pociores ciuitatis intimare debent sub pena inter
5 ipsos apposita et consweta.

⟨38.⟩ Insuper ipsos pace, libertatibus, iuribus, priuilegiis et graciis congaudere uolumus, quibus temporibus nobilium nostrorum predecessorum uti consweuerunt, prout in priuilegiis melius et plenius continetur, ipsa eorundem omnia priuilegia tenore presencium confirmantes et prohi-
10 bentes districte sub obtentu gracie nostre, ne quis aduocatorum nostrorum uel eorum officialium seu quisquis alius ipsos contra tenorem precencium audeat molestare seu perturbare super aliquo predictorum, secuti nostram uoluerit uitare ulcionem. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus duximus apponendum. Datum Wibergis anno domini mcd^o xl^o
15 feria secunda proxima ante festum beatorum Tyburti et Waleriani sub secreto nostro, quo utimur pro presentibus.

Lødøse.

1442. 11. juni.

2

Kong Christoffer 3. af Bayern giver borgerne i Viborg toldfrihed overalt i Danmark undtagen paa Skanørmarkedet.

20 A: RA. Viborg by. Perg. 24,5 × 8,5 (plica 3,8). Seglsnit. — Aa og Ab: Afskrifter meddelt Sæby, se nr. 1 Ad og Ae. — Ac: Afskr. meddelt Kolding, se nr. 1 Af.
Tryk: Dipl. Viborg. 31. — Rep. 1.rk. nr. 7247.

Wii Cristoffer, meth gudhs nathe Danmarchs, Swerighes, Norghes, Wendes oc Gotes konung, palatzgreue pa Ryn oc hertugh i Beyern,
25 gøre witerlicht, at wii haue vnt wore elskelighe borgheræ i Wiborgh tolfrii at wære i alt wort righe Danmarck vtan i Skaneræ markit, som theres priuilegia, ther wii them giuet haue, klarlighe vtwise. Thy forbiuthe wii alle mæn, serdelis wore foghede oc ombitzmæn, for^{de} wore borgheræ æller oc nogher aff them her amoth i nogher made at tøffræ æller hindre for
30 nogher toll, e hwart the fare oc komme i markit vtan pa Skaneræ marketh, som forescreffuet stander. Thette lader engelund, swa frampt man gøre wil thet, som oss lyufft ær, oc fly wor konungelighe heffnd oc wredhe. Datum Ledosie anno domini mcdxlii^o ipso die beati Barnabe apostoli nostro sub secreto.

1 emendandis] *rett. in scirb. fra emendandum A.* 26 Danmarck] *o. lin. A.*

3

1444. 9. juli.

Kalmar.

Kong Christoffer 3. af Bayern forordner, at alle køb af jord og ejendomme i Viborg, som er foretaget af gejstlige personer, skal gaa tilbage, og forbyder alle gejstlige og verdslige at købe ejendomme i Viborg, medmindre de vil deltage i byens tyngte som andre borgere.

5

A: RA. Viborg by. Perg. 26 × 16,5 (plica 4,6). Perg. seglrem.

Tryk: Dipl.Viberg. 31. — Rep. 1.rk. nr.7437.

Wy Cristoffer, meth gudz nadhe Danmarcks, Swerighes, Norghes, Wendes oc Gotes konung, palantzgreue vppa Riin oc hertugh i Beyærn, gøre widerlicht alle mæn, at wore ælscheliche burghere i Wiburgh haue beræt fore oss, at prelatere, caneke, prester oc clerckæ innenbyæs oc vden haue køpt ioordh oc gaardhe oc besidhe them i for^{ne} wor køpstæth Wiburgh oc gøre ther ængen hiælp eller thyngte aff, æffterthy som bysæns thianiste oc bestandelsse tilhører, oc ther meth matte wor køpstæth forødh oc wore burghere forarmes, vm thet swo framdelis tillstædhes, swo at wi oc kronen ey finge swodan thianiste aff them, som therre forældre tillforen oc the her till giort haue oc gøre, hwilket wi ængelund tillstædhe wele eller mwe, at swo tillgange scall. Thy wele wi ændelighen, at swodane køp ængelund stædhigh bliue skule oc ængen macht haue, mæn bethe oc biuthe alle wore burghere, som i swo made therre ioordh, hws eller gaardhe sold haue, at the eller therre arffuinge eller neste wener, vm arffuinge ey till ære, them igen anname, oc prelaterne, presterne eller clærkæne therre penninge igengiue, som henne køpt haue, eller therre arffuinge oc gøre kronen oc byæn swodan thianiste oc rättichet, som them bør. Oc forbiuthe wi alle andelighe oc wæildzlighe, ee hwo the hælzt ære, her æffter noker ioordh, gaardhe eller hws i for^{ne} wor køpstæth Wiburgh at købhe eller i andre made vnder sik draghe, som oss oc kronen eller wor køpstæth till forfang ær, vden han well gøre byæn ther aff swodan thianiste oc hiælp, som andre wore burghere bør atgøre aff therre gaardhe, eller oc han hauer thet aff wor sønderlighe gunst oc nadhe vnder wor konunglighe hæffnd oc wredhe swo længe, wi fonge thet ytermere owerweyæt oc till rætte hørt meth wort ælscheliche radh aff Danmarck bodhe clerckæns oc bysæns bestandelsse vm for^{ne} ærende. Datum in castro nostro Calmariensi profesto beati Kanuti regis nostro sub secreto anno domini millesimo cd^o xl^o quarto.

10

15

20

25

1445.

4

Kong Christoffer 3. af Bayern paalægger dem, der køber eller panter borgergaarde i Viborg, at besætte dem med folk, som kan svare de byrder, der paahviler dem, til kongen, kronen og byen.

- ⁵ A: tabt, men refereret i Resens Atlas, Uldall fol. 186 VI 281, Kgl. Bibl.
Tryk: Rep. 1. rk. nr. 7568.

Konning Christophers brev, huorudinden hans mayts. naadigste villie, at hvilken som køber eller panter nogen borgergaard i Wiborg, skulle derefter borde besætte den med slig folk, som kunde gjøre der tilbørlig tyngge og besværing af til hans mayt., kronen og byen som andre borgere der samme steds, sub dato 1445.

Kolding.

1461. 15. marts.

5

Kong Christian 1. tillader borgmesteren i Viborg at indstævne alle, der handler eller driver forprang omkring Viborg, for landstinget og giver borgerne ret til at holde torv i Viborg hver lørdag efter gammel sædvane.

- A: tabt. — Aa: Afskrift med aar 1451, tabt. — Aa1: RA. Top. saml. paa papir, Viborg 248d (c. 1700). — Aa2: Kgl. Bibl. Gml. kgl. saml. 4° 3169 (af Niels Foss) G. — Aa3: NLA. Viborg bispearkiv nr. 485 (18. aarh.) 12. — Aa4: NLA. Viborg raadstuearkiv. Pk.: »Afskrift af Viborg bys privilegier 1440—1702« 12. — Ab: Kgl. Bibl. Uldall fol. 186 (Resens atlas) VI 282, udtog med aar 1461 uden dag og med oplysning, at brevet var et forseglede pergamentsbrev.

Tryk: Dipl. Viberg. 45 (efter Aa4); Peder Hansen Resens Atlas Danicus, Viborg Bispedømme 53 (efter Ab). — Rep. 2. rk. nr. 1289 og bd. VII 471.

Datering: 1451 kan ikke være rigtigt, da kongen først i 1460 antog den i brevet førte titel. Kongen var i Kolding Lætare 1461, men næppe Lætare 1471, og 1481 førte han en anden titel.

Text efter Aa1.

Wi Christiern, med guds naade Danmarckes, Svergis, Norges, Vendis og Gottis koning, hertug i Slesvig, greve i Holstein, Stormarn, Oldenborg og Delmenhorst, gjøre alle vitterligt, at vi af vor synderlig gunst og naade haver undt og tilladt og unde og tillader med dette vort aabne brev, at Anders Nielsen, eller hvo som vor borgemester er i Viborg, maa lade dennem fordeeles til landsting, i hvo de heldst ere, som købslaa og forprang gjøre omkring deres bye mod vort forbud, enten i Salling eller anden stedtz der omkring paa deres forstrøg, som de pleier at holde deres

29 Holstein] Holsten Aa2. 30 alle] mænd tilf. Aa4. 35 forstrøg] forstrog Aa2—4; forstragh Ab. — holde] hafve Aa3—4.

næring, og unde vi dennem at holde torf en tid om hver uge om løverdagen, som gammel sædvane været haver, og ville vi, at vore borgere i Viborg ||
 6 r skulle den dag udstaae med deres kram og kiøbmandskab af hver embede, saa at almuen, som dennem søge til torfs, fange der at see og kiøbe saadanne vare, som borgerne fall have der, som andenstedtz giøres i vore kiøbsteder, 5
 og bede vi eder vor almue der omkring, at I did paa fornefnte dag søge til torfs tagendes med eder, hvis i haver at selge. Da haver vi det saa skicket med fornefnte vor borgemester og borgere i Viborg, at eder skal vederfares det, som redeligt er. Datum in castro nostro Colding dominica Letare
 nostro sub secreto præsentibus appenso anno domini mcdl primo. 10

6

1469. 21. august.

København.

Kong Christian 1. stadfæster de privilegier, kong Christoffer har givet borgerne i Viborg.

A: RA. Viborg by. Perg. 28 × 18 (plica 6). Kongens segl i rødt voks i ufarvet, DKS. nr. 78, i perg. rem. 15

Tryk: Dipl. Viberg. 51. — Rep. 2.rk. nr. 2631.

Wii Cristiern, meth gudz nathe Danmarcks, Suerigis, Norgis, Wendes oc Gottes koningh, hertwgh i Sleszwiig, greffue i Holsten, Stormaren, Oldenborgh oc Delmenhorst, gøre alle witherlicht, at wii aff wor sønnerlige gwnst oc nathe, swo oc vpaa thet at wore borgemestere, raadh oc menighet 20
 i Wiborgh mwe bliffue bestandende oc for^{ne} købstad ydermere forbæthres, tha haffue wii stadfest oc fulbwrddh oc meth thette wort obne breff stadfeste oc fulbuwrddhe the priuilegia oc friihether oc nather, som wor forfater koningh Cristoffer them oc theres købstad Wiborgh vnt, giffuit oc stadfest haffuer, oc mele wii them wedh ful macht at bliffue meth alle theres 25
 article, som the ludhe oc vtwiise. Thi forbywde wii alle wore fogethe oc embitzmen oc alle andre, ehwo the helst ere eller ware kwnne, for^{ne} wore borgemestere, raadhmen oc menighet i Wiborgh her vti oc omodh for^{ne} priuilegia, friihether oc nather athindre eller hindre lathe eller i nogre made vforrette vndher wor koningxlige heffnd oc wrede. Datum in castro 30
 nostro Haffnensi fferia secunda infra octauas assumptionis Marie uirginis gloriosissime, nostro sub secreto presentibus inferius appenso anno domini mcdlx nono.

2 sædvane] sæd og wane Aa3. 5 fall] skal Aa2. 6 did] dennem Aa3—4. — fornefnde] forbemeldte Aa3—4. 7 tagendes] mgl. Aa3—4. 8 fornefnte] forskrevne Aa2.

Horsens.

1488. 14. november.

7

Kong Hans mægler mellem borgerne i Viborg og Viborg kapitel vedrørende fiskerettigheder i Limfjorden.

A: RA. Viborg by. Papir 29 × 20 med kongens segl paatrykt paa bagsiden, papir⁵ paa voiks, meget utydeligt, DKS. nr. 88 (?) (ikke anført). Paa bagsiden: *Att borger maa fyske i Limfiord, tog icki att sette møtte y stremen.*

Tryk: Danske Magazin 4. rk. II 190. — Reg. Dan. nr. *7979; Rep. 2. rk. nr. 6366.

Wii Hans, meth gudz nade Danmarcks, Norges, Wendes oc Gothes
 10 koning, vduald koning til Suerige, hertug i Slesuigh, oc i Holsten, Stormarn oc Ditmerschen hertug, greffue i Oldenborg oc Delmenhorst, gøre alle witherligt, ath aar efther gudz byrd mcdlxxx octauo fredaghen nest
 effter sancti Briccii dagh i korsebrødre gard i Horsnes, nerwærendes oss
 elskelige her Erick Otsen oc her Loduigh Nielsen, riddere, Mauritz Nielsen
 15 oc Anders Cristiernsen, wore elskelige men oc radh, Oluff Friis, Holger
 Ericksen, Per Torkelsen oc Henrick Persen, wore elskelige men och thienere
 wore skycket fore oss Anders Nielsen oc Niels Scriffuer pa Wiiborgs byes
 wegne pa then ene oc her Niels, mester Benckt oc her Iens Cristierssen,
 canicker i Wiborgh, pa mene capittels wegne pa then annen sidhe, oc
 20 talede for^{ne} Anders Nielsen oc Niels Scriffuer for^{ne} canicker til, at the hade
 ladit sandemen i theres berck Wordeberck swore Iens oc Søffrin Thersen,
 brødre, wold vtoffuer, fore at the haffde fesket i Limfiordhen, oc for^{ne}
 capittel wilde formene them at fyske ther. Ther til swarede canicker, at
 for^{ne} Søffrin oc Iens Thersen hadhe sætt theres garn mytt i strømen oc for-
 25 hindrede ther meth, swo at fysken kwnne ey opgongæ til theres och andre
 godementz garde, oc haffde the noghre gode mentz wethteckts breff oc
 ther pa wor kære herre fathers stadfestelse oc priuilegier ludendes, at hwo
 som sætte garn mellom Wordeland oc Hymmersysselland oc ther meth
 gjorde them hinder pa theres rettæ fyskerie, them matte the lade fordele
 30 til for^{ne} theres byrcketing, meth flere breff, som the tha i rettæ hadhe pa
 bode sidher etc. Tha worde them ther om swo taleth emellom, at for^{ne}
 wore borgere i Wiborghe mwe oc skulle feske i Limfiorden, togh swo at the
 ey sætte garn i rette forstrogh oc hindre ther meth fyskens opgang i
 strømen. Oc thet wold, som sandemen i Worde berck haffue sworet Søffrin
 35 oc Iens Thersen offuer, thet offuergaffue for^{ne} canicker fore oss oc lode
 them quitte fore thet delsmall. Item om thet at for^{ne} wore borgere sogde och
 bewiisde, at Limfiorden ær kronens frii fyskewatn, oc capittel men athaffue

fonghit oc købt them nogher rettighet i for^{ne} Limfiordhen aff her Niels Kaas oc andre gode mend etc., ther om skulle for^{ne} capittel komme fore oss til Købendehaffn til første mode, wii ther *meth* wore *elskelige* radh holindes worde, oc tha wele wii bekwme oss ther *meth*, och hues wii tha ey *meth* for^{ne} wore *elskelige* radh formynde kunde, thet wele wii ændelige 5 affrette som thet sigh bøør. Datum anno die et loco quibus supra nostro sub signeto impresso.

8

1488. 15. november.

Horsens.

Kong Hans' dom, at kanniker og præster, som køber eller panter gaarde og jorder i købstæderne, skal deltage i kongens og byens tyngte lige saa fuldt, 10 som de gjorde, der solgte eller pantsatte gaarden; en saittønde skal være saa stor, at der gaar 8 skæpper salt deri.

A: RA. Viborg by. Perg. 25,5 × 15 (plica 3,4). Seglsnit. Paa bagsiden: *Om salt hure møget y tønne skal were, viii sk. y tønne.*

Tryk: Danske Mag. 4. rk. II 191. — Reg.Dan. nr. *7980; Dipl.Viberg. 89; Rep. 15 2. rk. nr. 6368.

Wii Hans, *meth* gudz nade Danmarcks, Norges, Wendes oc Gothes koning, vduald koning til Suerige, hertug i Slesuigh, oci Holsten, Stormarn oc Ditmerschen hertug, greffue i Oldenborg oc Delmenhorst, gøre alle wiitherligt, at aar effther gudz byrd medlxxx octauo løuerdaghen nest 20 effther sancti Martini dagh i korsebrødre gard i Horsnes, neruærendes oss *elskelige* werduge father biscop Eyler i Aars, her Erick Otsen, her Loduigh Nielsen, riddere, Mauritz Nielsen oc Anders Cristiersen, wore *elskelige* men oc radh, Oluff Friis, Holger Ericksen, Peder Torkelsen *meth* mange flere wore *elskelige* gode men oc thienere wor skyckit fore oss thenne breffuisere 25 Niels Scriffuer, landztingshører i Nørre Iutland, oc kerde, at canicker oc prester købe oc pante borgenens garde oc øde iorde ther i Wiiborge etc., oc ther *meth* formi(n)tzskes wor oc kronens skatt, tingxel oc retzel, som oss pa kronens wegne burde athaffue aff for^{ne} garde oc iorde. Ther wor saa for rette pa sagt, at hwilken canick oc prest, som køber eller panter eller haffuer 30 købt eller pantet garde eller iorde i nogher købsted, han skal gøre til kongens oc byes tyngte saa fullest, som then giorde, ther garden solde eller forpantede. Thi inghen kan selge eller affhende mere, æn han haffuer. Wele for^{ne} prester oc canicker thet ey gøre, tha skulle oc mwe wore borgemestere och raadh ther i købstedhen kræffue vth, eske oc pante hannum swodan 35 skatt oc tyngte aff, som the gøre andre borgere ther i byen. Item kerde oc

28 formi(n)tzskes] formitzskes A.

for^{ne} Niels Scriffuer, at tynner salt, som sælges ther i byen, ære meghit forsmåa, oc sælgæ them togh fore fulle tønner salt. Ther pa wor saa fore rette affsagt, at tønneren bør atwære saa stoer, at ther gaar otte skepper salt vti, ffindes the myndre, ther faress meth som meth annet falst gotz.
 5 Datum anno die et loco quibus supra nostro sub secreto presentibus ap-
 penso.

Ad mandatum domini regis in presentia
 conciliariorum etc.

Viborg.

1491. 13. marts.

9

10 *Biskoppen i Viborg, landsdommeren i Nørrejylland, borgmester og raad i Viborg og byfogeden sammesteds offentliggør en overenskomst mellem borgmestre og raad og menige borgere, hvorved det forbydes at indføre dansk øl til Viborg.*

A: RA. Viborg by. Perg. 32 × 15 (plica 3,2). 1.—3. perg. remme. 4. segl af ufarvet
 15 voks med bomærke i perg.rem. 5.—8. perg. remme. 9. seglsnit. 10. perg.rem. 11.—12.
 seglsnit. 13. perg.rem.

Tryk: Dipl.Viborg. 92. — Rep. 2. rk. nr. 6904.

Wii Niels, met gudz node biscop i Wiborgh, Andhers Cristiernssen,
 landz dommere i Nøriutlandh, Powell Abilgort, Eric Ieibssen, borg-
 20 mester i Wiborg, Lass Rask, Nis Matssen, Eskill Brok, Knwt Skreder,
 Per Nielssen, Iess Ieibssen, Mickill Laurissen oc Iep Liøng, radmen, oc
 Nicles Scriffuere, byfogit, gøre alle vittherligt met thette wort opne breff,
 aar effther gudz byrd medxc primo paa mitfaste søndagh vare wii paa
 Viborg rodhwset met meestediell aff menigheet ther i byen om byens beste
 25 oc bestandelsse. Tha rørdes oc kierdes, at menige almoen ther i byen haff-
 uer stoor brøst och skade aff vdkommen danst øøll, fledie oc annen danst
 øøll, som ther føres till byen oc selies ther. Tha vortte menige almoen met
 borgmester oc roodh i wore owerwerelsse oc samstøcki paa then gantske
 byens beste saa till eens met alle wores oc almwens vilie oc samburdh paa
 30 wor nodige herres forbedringh, at engen hande danstøøll, fledie eller annen
 danst øøll, skall føres till Wiborg ther at drickes, selies eller kiøbes vnder
 slig brøde, som her effther følger, saa at hwo sodane øll fører eller lader
 føre ther till byen, selier eller kiøber for sigh sielffue eller for andre, han
 skall haffue forbrott alt ølet oc tree mark til byen och tree till konningh for
 35 huer tiidh thet giøres. Till vitnesbyrt haffue wii hengt wore inciglere neden
 for thette breff.

10

1492. 21. januar.

Aarhus.

Kong Hans forordner, at ingen maa føre dansk øl til Viborg for at sælge det der, hverken paa marked eller uden for marked.

A: RA. Viborg by. Pap. 31,5 × 16,5. Kongens segl paatrykt paa bagsiden, papir paa voks, noget udvisket, DKS. nr.88 (ikke anført). Paa bagsiden med haand fra c. 1500: *Inghen mo føre fremmet da[nst] øl.*

Tryk: Dipl.Viberg. 95. — Rep. 2.rk. nr.7062.

Wii Hanss, met gudz nade Danmarcks, Norgis, Wendes oc Gothes konning, vduald til Suerige, hertug i Sleswiig oc hertug i Holtzsten, Stormarn oc Ditmers[ken], greffue i Oldenburg oc Delmenhorst, gøre alle vitherligt, at wore borgere i Viborg haffue ladet berette fore oss, at andre aff wore købsteder her i landet føre tid fremmede danst øll at selliæ, them til forfang. Tha haffue wii nw effther wort *elskelige* rigens radz rad, her nw tilstede er, vnt oc tilladet oc *meth* thette wort obne breff vnne oc tillade, at ingen, ehwo thet helst er, skal føre noget fremmet danst øll til for^{ne} Viborg at selgæ enthen i marcket eller vthen marcket, swalenge wor nade tilsiger, fforbywdendes alle, ehwo thet helst er eller ware kan, her emod at gøre eller gøre lade i nogre made. Datum in ciuitate nostra Arusiensi die beate Agnetis uirginis et martyris anno domini millesimo quadringentesimo nonagesimo secundo nostro sub signeto. 20

11

1494. 22. februar.

Skanderborg.

Kong Hans forordner, at borgerne i Viborg ikke maa stævnes for kirkens domstol i sager, som bør føres for byting, herredsting eller landsting.

A: RA. Viborg by. Perg. 26,5 × 17 (plica 5,5). Perg. seglrem.

*Tryk: Danske Mag. 4.rk. II 193. — Reg.Dan. nr.*8276; Dipl.Viberg. 103; Rep. 2. rk. nr.7594.*

Wii Hans, met guds nade Danmarcks, Norges, Vendes och Gotes koning, vdwald til Suerige, hertug vdi Slesuig, ock vdi Holsten, Stormarn oc Ditmersken hertug, greffue i Oldenburg oc Delmenharst, gøre alle vittherligt, at wore borgmesthere, raad oc meenighed i Wiborg haffue berett oc storlig kierd fore oss then store trængxel, som the haffue aff steffning fore kirkens dom fore the sager, ther ey bør at være. Tha haffwæ wii nw swodant ærende owerweyet oc aff wor sønderlige gunst oc nade ey velæ tilstedæ, at wore borghere oc almwen ther i byen skulle platzses, deles eller tiltalles oc ey helder the, hwer anden skulle steffne, platzse eller tiltale met kirkens dom fore the sager, som bør at være till theres byting, 35

hærretzing eller landzting. Fforbywdendes alle, ehwo the helst ære eller were kunne, for^{ne} wore borgere her emod at hindre, hindre lade eller i noger made at vforrette vnder wort hylleste oc nade. Datum in castro nostro Skandelborg in festo sancti Petri apostoli ad cathedram anno
5 domini medxc quarto nostro sub signeto.

Viborg.**1495. 17. januar.****12**

Viborg landstings responsum om, at Viborgs sandemænd skal skille og sværge, saa langt Viborgs lavhævd og frihed rækker.

A: RA. Viborg by. Perg. 23 × 13 (plica 1,8), 7 seglsnit, i 2 og 4 perg. seglremme.

¹⁰ Paa bagsiden: *Peder Brockenhuses dom.*

Tryk: Danske Magazin 4. rk. II 193. — Reg. Dan. nr. *8327; Rep. 2. rk. nr. 7822.

Peder Brockenhuse, lantzdommer i Nør Iutlandh, Nicles Scriffuer, lantztingshør, Lass Mogenssen aff Tiele, Iens Kooss, Iøren Krwmppen, Iesper Lwno oc Nicles Iul aff Aabierg, vepner, gøre alle vittherligt meth
15 thette vort opne breff, aar effther gutz byrd medxc quinto løuerdag snaps-ting paa Wiborg lantzting var skickit borgmester oc rood aff Viborgh oc lood lese eet gott vel besiglet lagheffdz breff, saa at Pouell Abilgort, borgmester, paa Wiborg byes vegne loglig indworde met lagheffdh byens frii-heet, mark, skoff, agger, eng, fegong oc fiskevatn, saa longt oc saa viit
20 som for^{ne} tieres lagheffdz breff vdwiser, oc haffde ther paa wor kiere nodige herres stadfestning oc spurde, huat ther skeer innen for^{ne} friiheet oc lagheffdh, slag, bordag, vold oc annet, som sandmen bør om at swere, om tieres egne sandmen i Wiborg bør ther om att swere, saa longt som for^{ne} lagheffdh oc friiheet recker. Ther paa vortte saa for rette sagt, at
25 Wiborg sandmen bør ther om at skilie oc om at swere, saa longt som for^{ne} tieres lagheffd oc friiheet recker, oc engen andre sandmen eller neffningh, som ther for vthen boendes er, saa lengi for^{ne} lagheffdh oc wor kiere nodige herres stadfestning er weth makt. In cuius rei testimonium sigilla nostra etc.

København.**1496. 26. oktober.****13**

³⁰ *Kong Hans paalægger borgerne i Viborg, saavidt de formaar det, at tække deres huse med tegltag eller »i ler« samt at holde porte og planker om byen i stand, saaledes som de er om andre købstæder.*

A: RA. Viborg by. Papir 29 × 20. Kongens segl i rødt voks, DKS. 88 (ikke anført), paatrykt paa bagsiden. Paa bagsiden med haand fra o. 1500: *Thet breff meth tæky,*

szom er teil och leerskeling. — Lest paa Viborig bytinng denn 14. augusti 1648; Lest paa Viborig bytinng den 21. augusti 1648, Lest paa Viborig bytinng den 28. augusti 1648.

Tryk: Dipl.Viberg, 107. — Rep. 2.rk. nr. 8241.

Wii Hanss, met gudz nade Danmarcks, Norges, Vendes oc Gotes konning, vduald till Suerige, hertug i Sleswiig oc i Holtzsten, Stormarn oc Ditmersken, greffue i Oldenborg oc Delmenhorst, gøre alle vitherligt, at wii haffue ladet forfare oc befwndet, at wor oc kronens købstad V[i]borg] meget forlegges oc forarges, oc mest f[or the] onde straa tag skyldh. Thii bede wii oc bywde wore burgemestere oc radmen ther s[amme]steds], ati ware tage, at alle the, som formwe oc kwnne affsted komme, at the lade tecke theres hwss meth tegelltagh eller oc i leer, oc ingelunde her effther tillstede, at anderledes ther om skeer. Sammeledes bede wii oc bywde ether, ati lade ferdde ether portte oc plancker ther om byen, som the ere om andre wore købsteder, oc lader thet ingenlunde, swa framt ath i ey vele oc skulle lide tilltall oc straff aff oss ther fore, effther som tilbør. Giffuet paa wort slot Købnehaffnn othenssdagen nest effther sancti Seuerini episcopi et confessoris dag aar etc. xc sexto. Vnder wort konninglige signete.

14

1497. 6. februar.

Aarhus.

Kong Hans forordner, at sandemænd i Viborg skal sværge saavel paa byens som paa sagsøgerens vegne, naar de lovlig tilkræves.

A: RA. Viborg by. Perg., hullet, 25 × 12 (plica 4). Seglsnit.

*Tryk: Danske Mag. 4.rk. II 194. — Reg.Dan. nr. *8448; Dipl.Viberg. 108; Rep. 2. rk. nr. 8341.*

Wii Hans, met Gudz nade Danmarcks, Noriges, Vendes oc Gotes koning, vduald koning till Suerige, hertug vdi Slesuig oc hertug vdi Holsten, Stormarn oc Ditmersken, greffue vdi Oldenborch oc Delmenhorst, gøre alle vittherligt, at wii haffuæ nw wnt och tilladit oc met thette wort obne breff wne oc tillade, at sandemen i Wiiborch mwe oc skulle her efftir tøffwe oc swerie ther i byen om sa[a w]ell paa bytzsens wegne som paa sagwolderns wegne, nar som the ther logligen till kræffues. Fforbywdendes alle wore ffogethe oc embitzmen oc alle andre, ehwo the helst ære eller wære kwnnæ, them her emod athindre, hindræ lade eller at vforrette i noger made vnder wort hyllest oc nade. Giffuit vdi Aarss mandagen nest efftir flesksøndag aar efftir gudz byrd medxc septimo vnder wort signete.

Dominus rex per se.

7 haffue] o. lin. A. 11 the] o. lin. A. 14 ath] forskrevet A.

København.**1503. 17. maj.****15**

Kong Hans bestemmer, at sandemandshvervet aarlig skal gaa paa omgang blandt Viborgs borgere.

A: RA. Viborg by. Perg. 31 × 17 (plica 7,5). Kongens segl, brudstykke, i rødt voks i ufarvet, DKS. nr. 88.

Tryk: Dipl.Viberg. 122. — Rep. 2.rk. nr. 9845.

Wii Hanss, meth gudtz nade Danmarcks, Sueriges, Norges, Vendes och Gottes konningh, hertwg wdi Slessuigh, Holstenn, Stormarnn och i Ditmerskenn, greffwæ i Oldenborigh oc Delmenhorsth, giøræ allæ witterligth, at wi haffwæ forfareth, at woræ kæræ wndersottæ, ther i wor stad Viborigh lidæ oc haffwæ skade oc forderffh, fforæ at ther ey er omgangs towgh, som i andræ wore købstæde i Nørreiutland er, oc at the, som sandemend wordæ, beswares och forhindress meth towg atgiøre, swa at the ey kundæ vidkommæ at wanckæ oc reysæ i fremmæde stedher effter theres næringh och bierningh, som andræ giøræ. Thii haffwæ wi aff wor sønderligen gunst oc nade oc paa alles woræ kæræ vndersottes ther wdi Viborgh forbedringh oc bestandt wnth oc tilladeth oc meth thettæ worth obnæ breffh vndnæ och tillade, at the her efftir mwgæ oc skullæ haffwæ och nydæ reth omgangs towffh, som wore kæræ wndersottæ wdi andræ woræ købstæder ther i Nørreiwtland haffwæ oc nydæ, swa at ther i stadenn skal huerth aar her effter tilskyckes oc settes the till sandemendh, som ther till beqwemmæ eræ, oc thet skal skee och skyckes efftir reth omgangh. Fforbiwdendes alle, ehwo the helst eræ eller wære kundæ, och serdeles wore fogeder och embitzmend fforscreffnæ wore kæræ vndersottæ her emod paa fforsscreffnæ sandemandtz towgh at hindræ, hindræ ladæ, mødæ, delæ, platzssæ, wmagæ eller i nogeræ andræ made forfang atgiøre wnder worth hyllesth och nade. Giffweth paa worth slot Købnæhaffnn ottensdagen nest efftir dominicam Cantate aar etc. md 3° wnder worth signete.

Relator Mauris

Iepssen.

30

Hundsbæk.**1504. 11. juli.****16**

Kong Hans giver borgerne i Viborg det privilegium, at de ikke maa stævnes uden for byen af biskoppen eller andre, medmindre de stævnes for kongen.

A: tabt. — Aa: RA. Viborg by. Afskr. attesteret i Viborg af notarius publicus Johannes Erichsøn med dennes segl. Paaskrifter: *Allerunderdanigst lest paa Fiendz*

23 alle] o. lin. A.

Nørliung herridzting d. 23. september anno 1710. Peder Madsen m. p.; Allerunderdanigst læst i retten paa Fiends Nørliung herreders ting den 9. januari 1737 test. D. Meylund; Fremlagt og læst i retten paa Fiends Nørliung herreders ting d. 12. november 1737 og sr. Nørholm strax igien tilstillet efter begiering test. D. Meylund. — Aa 1: RA. Top. saml. paa pap. Viborg 248 A. — Ab: Kgl. Bibl. Kall fol. 60 320, afskr. 5 af kopi inds. 1773 til Kommercekollegiet. — Ac: Smst. Ny kgl. sml. 4° 742b, afskr. af Fr. de Thestrup. — Ad: Smst. Thott fol. 1176 (18. aarh.). — Ae: Smst.: Kall fol. 59 (18. aarh.). — Af: NLA. Viborg raadstuearkiv. Wiborg privilegie og benefici protokol 27 (18. aarh.). — Ag: RA. Top. saml. paa pap. Viborg, tidl. Hist. gen. ark. 40 p. 21 (18. aarh.). — Ah: NLA. Viborg bispearkiv nr. 485 p. 21 (18. aarh.). — 10 Ai: NLA. Viborg raadstuearkiv. Afskr. af Viborg bys privilegier p. 20 (18. aarh.).

*Tryk: Danske Mag. 4. rk. II 271 (efter Aa). — Reg. Dan. nr. *8986; Dipl. Viberg. 132; Rep. 2. rk. nr. 10118.*

Text efter Aa.

1r **W**ii Hans, med guds naade Danmarckes, Sveriges, Norges, Wenders og 15
 Gotters konning, hertug udi Sleszwig, Holsten, Stormarn og Dytmer-
 sken, græve udi Oldenburg og Delmenhorst, gjør alle witterligt, at vi nu
 hørt og formerket have dend trængszel og besværing med unyttig kost og
 tæring, som wor kiere undersaatte borgemestere, raad og meeninghed i
 vor stad Viborg her til haft og liid haver i adskiellige maader og særdeelles 20
 i det, at de ofte stefnes og kaldes uden byes af andre end af os eller med
 wore stevninge, enddog de overbødig ere at stande og pleye hver det,
 som lov og ræt er, inden eller uden deres stad. Derfor og af vor synderlig
 gunst og naade have wi undt, tilladt og givet og med dette vort aabne
 brev under, tillader og giver fornevnte vore kiere undersaatte saadan 25
 privilegie og friheder, at de og alle deres efterkommere her effter og til
 1v ævig tiid ey skulle kaldes || eller stevnes uden byes af biscoep eller nogen
 andre vore undersaatte, uden saa skeer, at vi eller vore efterkommere,
 konger her i Danmarck, dennem med vor egen stevning kallendes eller
 stevnedes vorder for os at møde og til rætte at stande, da skulle de sig 30
 der effter rætte og holde, som det sig bør, og som saadan vor stevning
 ommelder og udviiszer. Thi forbiude vi alle, i hvo de helst ere eller wære
 kunde, og særdeelles alle dennem, som for vor skyld ville og skulle giøre og
 lade fornevnte vore kiere undersaatte eller deres efterkommere her imod
 denne vores gunst og privilegie at kalde, stevne eller i nogen maade at 35
 besverge under vor hyldest og naade, og dierfves nogen andre end vi og

20 haft.. liid] liid og haft *Ab—h.* 21 stefnes.. kaldes] kaldes og stevnis *Ab o. fl.* — end]
 uden *Ab—h.* 22 hver] hvor *Ab o. fl.* 23 stad] stæd *Ae—f.* 25 fornevnte] forbemelte
Ab o. fl. 26 friheder] frihed *Ab—i.* 27 byes af] *o. lin. Aa.* 28 skeer] er *Ab—i.* 29
 stevning] *mgf. Aa.* 30 og 31 sig] søges *Ag—i.* 33 ville] raade *Ag—i.* 34 efterkom-
 mere] efterkommer *Aa.* 36 besverge] besvære *Ab—f.*

wore efterkommere herudover dennem uden deres stad at kalde eller stevne, da skulle de ey pligtig være saadanne stefninger at lyde eller farre uden deres stad at møde og til rætte at stande i nogen maade. Givet udi Hunszbech st. Cetilli confessoris dag aar effter guds biurd tuszinde fem
 5 || hundrede paa det fierde under vort secret.

2 r

Nyborg.

1505. 1. januar.

17

Kong Hans fastsætter bøden for saar og vold i Viborg til 3 sagemark og bestemmer, at to borgeres nærværelse er tilstrækkelig til, at der kan paalægges fremmede civilarrest.

10 A: RA. Viborg by. Perg. 33 × 17 (plica 5,8). Perg. seglrem. Paa bagsiden: *Att ii borger maa beszette en wdkommen.*

Tryk: Dipl.Viberg. 124. — Rep. 2. rk. nr. 10268.

Wii Hanss, met gudz nade Danmarcks, Sueriges, Noriges, Vendes oc Gotes koningh, hertug vdi Slesuig oc vdi Holsten, Stormarn oc Dit-
 15 mersken, greffue vdi Oldenborg oc Delmenhorst, giøre alle vittherligt, at wii haffue nw aff wor sønderlige gunst oc nade wore kiere vndersotthe, borgemestere, rademen oc menighed i wor kiøbstede Wiiborg till gode, beste oc bestandt wnt oc giffuit oc met thette wort obene breff wnne oc giffue them swodanne nader, friiheder oc preuilegier, at nar the eller theres
 20 swenne oc tieniste falck giøre ther i byen saar, skade eller annen woldzgerning ind pa then annen, hwath holder ther worder omsworeth eller ey, tha maa oc skall her effter then, som fallendes worder fore swodann woldzgerning, ey mere ther bøde fore till oss pa kronens wegne en thre sage marck, efftir som the tillforne aff langh tiid giort haffue. Sameledes skulle
 25 the oc swodanne preuilegier oc friiheder nyde oc haffue ther i theres by, at ner nogen vdkommendes men worder ther besetth met two borgere ther aff byen owerwerendes, tha skall thet staa oc bliffue fore en fuld besetning i alle made. Fforbywdendes alle, ehwo the helst ere eller were kwnne, oc serdelis wore fogede oc embitzmen for^{ne} wore kiere vndersotthe heremod
 30 at hindre, hindre lade, møde, platze, vmage eller i noget made at vforrette vnder wort hyllest oc nade. Giffuit pa wort slot Nyborg nyarssdag aar efftir gudz <biurd> md quinto vnder wort secrete.

Ex mandato domini regis personali.

1 efterkommere] efterkommende *Ad o. fl.* — herudover] konger *Ab—e, g, h; rett. til konger Af.* — uden] udi *Aa.* 2 farre] forrette *Ab—f.* 4 Cetilli] Canuti *Ag—i.* 5 secret] zignet (*rett. til zekret Af*) *Acf.* 32 <biurd>] *mgl. A.*

18

1505. 1. januar.

Nyborg.

Kong Hans paabyder borgerne i Viborg at holde planker, hegn, stenbroer og brandredskaber i god stand.

A: RA. Viborg by. Pap. 29×20,5. Kongens segl paatrykt paa bagsiden, papir paa voks, stærkt udvisket, DKS nr. 88(?) (ikke anført). 5

Tryk: Dipl.Viberg. 123. — Rep. 2.rk. nr. 10267.

Wii Hanss, met gudz node Danmarcks, Sueriges, Norges, Vendes oc Gotes konnyng, hertug vdi Slesuigh, Holtzsten, Stormarn oc Dytmersken, greffue i Oldenborgh oc Delmenhorsth, helse ether alle wore kære vndersotthe, borgere och menighed, som bygghe oc boo vdi wor stadh 10 Wiiborgh, kerlighen met gud oc wor node. Wiider, kære venner, at oss er till vidende wordeth, at ther i ethers by ær stoor bryst paa steenbroer, plancker, haffuelwerck oc sammeledes, ath ther oc skall wære brysth paa the redskab, som i skulle haffue oc hielpe ether oc ethers byy met fore ildhe brandh. Thii bedhe wii ether oc biwde, ati her effther giøre gode plancker, 15 haffwelwercke oc gode steenbroer vdi ethers byy oc reder ether paa godhe keisse, spander, stiigher oc andet redskab, hwess i kunde affwerghe met ildebrandh ther i ethers byy, effther som ethers borgemestere och raadmen ether ther om vnderwiisendes oc sigendes wordhe, oc lader thet ingelunde, swaa fremth wii ey anderledes skulle ladhe retthe ther effther. Giffuet paa 20 wort sloth Nyborgh nyaarss dag aar etc. md quinto, vnder wort signete.

Relator Nicolaus Clementis.

19

1505. 28. november.

Horsens.

Kong Hans giver borgerne i Viborg det privilegium, at ingen, som bor i Viborg, maa købe eller sælge paa torvet, medmindre han skatter og deltager i 25 byens tyngte som andre borgere; det der føres til byen, maa ikke sælges, før det kommer inden for byens porte, og ingen fremmede maa købe eller sælge i 4 mils omkreds om byen.

A: RA. Viborg by. Perg. 27,5×17,5 (plica 3,3). Perg. seglrem. Paa bagsiden: (med omtr. samtidig hd.) *Thet breff meth forkiøb om kringh byen. — Lest paa 30 Rindz herritts ting thenn 23. maii aar 1597. — Aa: RA. Viborg by. Vidisse 1598 uden dag af Viborg snapslandsting. — Ab og Ac: Vidisser meddelt Sæby, se nr. 1 Ad og Ae. — Ad: Vidisse meddelt Kolding, se nr. 1 Af. — AdI: Musæet paa Koldinghus. Afskr. af Kolding bys privilegier inds. 1774 7. — Ae: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 af Thisted by f. 2r. — Af: RA. Langebeks dipl. 27. nov. 1506, 35 afskr. af Langebek med oplysning: »Af Thisted bytings bog 1647« (en saadan findes nu ikke). — Ag: Kgl. Bibl. Kall fol. 60, afskr. af kopi inds. 1773 af Thisted bys privilegier.*

Tryk: Saml. til jydsk Hist. X 169 (efter *Ab*); Dipl.Viberg. 125 (efter *A*). — Reg. Dan. nr. *9064; Rep. 2. rk. nr. 10490.

Wii Hanss, met gudz node Danmarcks, Sueriges, Noriges, Vendes oc Gotes konnyng, hertug vdi Sleswiigh, Holtzsten, Stormarn oc Dyt-
 5 mersken, greffue i Oldenborg oc Delmenhorst, giøre alle vitherlighth, ath wii aff wor sønderlige gunst oc nade haffue vnnt oc giffuet oc met *thette* wort obne breff vnde oc giffue woore kære borgere och vndersotte vdi Wiiborgh saadane nader oc priuilegia, at ingen verdzlig persone, som nw boer eller
 10 her effther boendes worder i Wiiborg, skall bruge torge ther i byen met *køop* eller sall i nogher modhe, vden the skatte oc skylde ther i byen, hwer effther syn formwe, oc tilhielpe ath vpholde byenss tyngge, som andre borgere giøre ther i byen. Hwilcken som noget haffuer at sellige oc *thet* till Wiiborg føre will, tha skall ingen, ehwo han helst er i for^{ne} Wiiborgh, *thet* *køobe* ther vden fore byen, forinden *thet* kommer inden byenss porthe.
 15 Item ingen vdkommen kopman skall *køobe* eller sellige paa landzbygden paa fiire miilæ nær om kringh theres by, oc skulle ingen gode men, prester eller bønder *køope* eller sellige met bønderne ther om kring byen till forprang. Men borger maa koobe och sellige met anden borger, som the aff arild giort haffue. Dierffues noger heremod atgiøre, tha mwe oc skulle
 20 woore borgemestere vdi for^{ne} Wiiborgh deele oc forfølge them till theres byting i Wiiborg met hiørings deele oc giffue them atwarsell till *theth* herridsting, the *køpslaa* vdi. Fforbiwdendes alle, ehwo the helst ære eller waare kunde, oc serdeles woore fogeder och embitzmen, for^{ne} woore kære borgere oc vndersotte i Wiibiorg heremod tesse for^{ne} woore nader oc
 25 priuilegia ath hindre, hindre ladhe, møde, deele, platzse, vmage eller i noger mode at vforretthe vnder wort hylleste oc nade. Giffuet vdi wor kopsted Horsnes fredagen nest effter sancte Katherine uirginis dag aar etc. md quinto vnder wort secrete.

Ad relationem
 Nicolai Clementis.

30

Randers.**1515. 5. november.****20**

Kong Christian 2. stadfæster de privilegier, som er givet Viborg af hans fader og andre tidligere konger i Danmark.

A: RA. Viborg by. Perg. 28 × 16,5 (plica 4,7). Kongens segl i rødt voks i ufarvet, 35 DKS. nr. 98, i perg. rem. Paa bagsiden med omtr. samtidig hd.: *Kong Cresterns stadfestning.*

Tryk: Dipl.Viberg. 138.

16 men] o. lin. A.

Wii Cristiernn, met gudz nade Danmarcks, Norges, Vendes oc Gotes koningh, vdwald koningh till Suerige, hertugh wdi Sleszuig, i Holsten, Stormarn oc Ditmersken, greffue wdi Olldenborg oc Dellmenhorst, giøre alle vitherligt, atwii haffue nw aff wor sønderlige gunst och nade samtyekt, stadfæst oc fuldbordet oc met thette wort opne breff samtycke, 5 stadfæste oc fuldborde alle thee priuilegier, nader oc friiheder, som wore kiære vndersathe, burgemesthere, radt oc menighedt wdi wor stadt Viiborgh aff hogboren første, wor kiære herrefader, hwæs siæll gudh nade, oc andre wore forfædre, framfarne koninger wdi Danmarck, nadeligen vndte oc giffne ære, swa thee them met alle theres ordh, puncter oc articlæ 10 haffue, nyde oc beholde mwe, efftir som thee indholdendes oc vdwiisendes ære. Fforbywdendes alle, ehwo thee helst ære ellir wære kwnde, serdeles wore fogether oc embitsmen, for^{ne} wore kiære vndersatthe wdi Wiiborg her emodt paa for^{ne} priuilegier, nader oc friiheder, som them aff for^{ne} wor kiære herrefader oc andre wore forfædre, framfarne koninger 15 wdi Danmarck, giffnæ ære, athindre, hindre lade, møde, platze, vmage ellir i noger maade atwforrætthe, vnder wor koninghlighe hæffnn oc wrede. Giffuit wdi wor kiøpstadt Randers mandagenn næst effter alle hellenæ dagh aar etc mdxv vnder wort secrete.

21

1520. 24. august.

Odense. 20

Dronning Christine forbyder saavel udenbys som indenbys handlende at opføre kramboder uden for Viborgs porte paa st. Mauricius' markedsdag (22. sept.). Ingen fremmede maa købe eller sælge med hinanden før st. Matthei dag (21. sept.) klokken 9 formiddag.

A: RA. Viborg by. Pap. 29×20,5. Dronning Christines segl paatrykt paa bag- 25 siden, papir paa voks, ikke i DKS. Paa bagsiden med omtr. samtidig hd: *Dronning Kirstinss breff, att ingen maa bigge vtthen puortt.*

Tryk: Dipl.Viberg. 145.

Wii Christina, m[ett] guds nade Danmarcks, Sueriges, Norges, Wendes 30 oc Gottes drotning, hertuginne i Sleswig, Holstenn, Stormaren oc Diitmersken, innefødh hertuginne i Sasszen, greffindhe i Oldenburg oc Delmenhorst, helsse ether alle wore kiere wndersotthe, kiøpstedmendt oc menige almoge wdii Norreiwtlantdt *kerlige* mett gwdt oc wor nade. Wider, kiere wenner, att ffor oss er berett, hworledes att nogre wdindenn *sancti* Mauricii marcken wdii thenne wor kiøpstadt Wiborg bigge theres bodhe oc 35 krambodhe wdhen ffore wor bye Wiborg, som oss och kronenn kandt

komme till skadhe oc affdreth paa wor rettighedt oc toldt, sammeledes
wore borgere wdindhen samme wor kïepstadt till skadhe oc fforderffwe.
Tha effther sodann leilighedt haffwe wii aff wor sunderlig gunst och nadhe
wndt oc tillatt oc mett *thette* wortt obne breff wndhe oc tilladhe, att ingen
5 wdtbyesmandt eller wdindenn samme wor kïepstadt Wiborg mwe eller
skwle nw effther thenne thiidt bigge nogre krambodhe wdenn ffore ffor^{ne}
biis porthe att brwge eller selle ther nogre kramwore, kelle, griider eller
nogre embets gerninger, fførre the fføre *thet* indenn samme wor byes porthe
Wiborg. Hwem som dierffwes *her* emodt atgiøre, tha wære fforbroth,
10 hwadt the haffwe mett at ffare. Sammeledes ingenn wdtbyesmendt mwe
sellæ eller kïbe mett hwer andhen ffor sancti *Mattei* dag, klockenn er nii
fformedag, oc wordher ringdt mett klockenn, som sedwane er. Hwem *her*
emodt giør, wære ther om, som fføre er sagth. Thii forbiwde wii alle, ehov
the helst ære eller wære kwnne, noger *her* emodt hindre eller hindre lade
15 moedt thenne wor skickelsse oc wille eller noger fforfang at giør[e] eller
giøre ladhe, andelig eller wertzslige, wnder wor drotninglig heffnd oc
wredhe. Giffuidt ii wor stadt Otthensse sancti Bartholomei dag aer etc.
mdxx wnder wort signette.

Domina regina per se.

14 noget.. emodt] *rett. fra* thennem hindre *A.*

RANDERS

Randers bys segl, gengivet efter segl af rødt voks i ufarvet voksskaal, under brev af 1421 4. august i Rigsarkivet. Seglbilledet viser to paa en bæk siddende, halvvejs mod hinanden vendte, skæggede mænd i side klæder, løftende henholdsvis venstre og højre arm og hvilende de modsatte hænder paa vandringsstave. Indskriften lyder: SIGILLVM SENIORVM DE RANDRVSIA.

Kong Erik 6. Menved fritager bymændene i Randers for toldafgifter overalt i riget undtagen paa Skanørmarkedet.

- A*: tabt. — *Aa*: Stadfæstelse 1436 10. februar. — *Ab*: Stadfæstelse 1441 18. juni.
 5 *Tryk*: Stadfeldt 21 (efter *Aa*); Dipl.Dan. og DRB. 1.rk. V nr. 179 (efter *Aa*). — Reg.Dan. nr. 1576*; Rep. 1.rk. nr. 743.

Text efter Aa.

E, dei gracia Danorum Sclauorumque rex, omnibus presens scriptum cernentibus, salutem in domino sempiternam. Noueritis, quod nos
 10 exhibitores presentium, dilectos nobis uillanos nostros in Randruss, pro solucione thelonii nobis debita, quocumque ipsos infra regnum nostrum cum mercimoniis suis uenire contigerit preter nundinas nostras Schanør, donec aliarum uillarum forensium regni nostri priuilegia super huiusmodi libertatibus edita reuocare duxerimus, quitos dimittimus per presentes et
 15 penitus absolutos. Prohibentes districte, ne quis ipsos aut ipsorum aliquem contra tenorem presentium audeat molestare, prout regiam uitare uoluerit ulcionem. Datum Wibergis anno domini mccc secundo quinta feria proxima post dominicam quinquagesime in presencia nostra, teste domino Kanuto camerario nostro.

Kong Erik 6. Menved stadfæster Randers bys privilegier og tillader, at alle sager angaaende drab og vold, der har fundet sted inden for bygrænsen, dømmes paa bytinget, og at 40 marksbøder tilfalder byen, samt stadfæster byens gamle ret til at have otte sandemænd.

- 25 *A*: tabt. — *Aa*: Stadfæstelse 1436 10. februar. — *Ab*: Stadfæstelse 1441 18. juni.
Tryk: Stadfeldt 22 (efter *Aa*), derefter Neckelmann, alm. del 1. hefte 19 og Kolde-rup-Rosenvinge V 276; Dipl.Dan. og DRB. 1.rk. VI nr. 335 (efter *Aa*). — Reg.Dan. nr. 1742*; Rep. 1.rk. nr. 940.

Text efter Aa.

Ericus, dei gracia Danorum Sclauorumque rex, omnibus presens scriptum cernentibus salutem in domino sempiternam. Antiqua decreuit auctoritas, ut ea que aguntur solempniter, ne cum lapsu temporis simul labantur, scripture testimonio perhennentur. Inde est, quod constare uolumus uniuersis presentibus et futuris, quod nos, attendentes obsequia et seruicia 5 dilectorum nobis uillanorum de Randrus nobis et nostris antecessoribus sepius exhibita et fideliter impensa, uolumus, ut ipsi omnibus libertatibus, immunitatibus et iuribus potissime gaudeant, secundum quod temporibus Waldemari regis melius gaudere solebant, et uti liberius consueuerunt, uidelicet quod infra terminos uille eorundem, id est Wibols pa(l)i, dili- 10 genter coe(rce)atur de homicidio, de lesione cum cutello trusili facta, de mutilacione membrorum, de iniusta spoliacione, de uiolentia cuicumque persone inferenda, de uiolenta domorum fractione. Super quibus et aliis ceteris huiusmodi omnibus ipsis potissim(u)m indulgemus libertatem, ita quod pro omni uiolencia per quemcumque extraneum facta infra ciuitatem 15 eiusdem uille, pro qua offendens per ueredicos legaliter conuictus fuerit, uel eciam se reum in placito recognouerit, eidem uille in quadraginta marchis denariorum debet satisfieri sicut nobis ultra id, quod a legibus est statutum. Uolentes eciam, quod octo ueredici secundum antiquam eiusdem uille consuetudinem habeantur, ne(c) littere inquisicionis super facto ðic- 20 torum ueredicorum dari seu procurari debe(a)nt simpliciter a residentibus extra eandem uillam, nisi uillanorum ibidem cum ipsis super ipsorum ueredicorum iuramento testimonium habeatur. Unde per gratiam nostram districtius inhibemus, ne quis aduocatorum nostrorum, eorundem officialium seu quisquam alius, cuiuscumque sit condicionis, ipsos uillanos 25 contra presentes gracias sibi a nobis indultas impediatur in aliquo uel molestare presumat, prout indignacionem nostram et ulcionem regiam duxerit euitandam. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus duximus apponendum. Datum Wibergis anno domini mccc undecimo feria secunda proxima post dominicam medie quadragesime in presencia nostra. 30

3

1321. 4. maj.

Ringsted.

Kong Christoffer 2. tager bymændene i Randers under sin beskyttelse og bekræfter de privilegier, som de har faaet af hans forgængere og fritager dem for told overalt i riget undtagen paa Skaanemarkederne.

3 simul] similiter *Ab.* 10 pa(l)i] pati *Aa—b.* 11 coe(rce)atur] coeatur *Aa—b.* 14 potissim(u)m] potissimam *Aa—b.* 20 ne(c)] ne *Aa—b.* 21 debe(a)nt] debent *Aa—b.*

A: tabt. — *Aa*: Stadfæstelse 1436 10. februar. — *Ab*: Stadfæstelse 1441 18. juni.
Tryk: Stadfeldt 23 (efter *Aa*). — Reg.Dan. nr.1901; Rep. 1. rk. nr.1332.
Text efter Aa, udfyldt efter Ab.

Cristopherus, dei gracia Danorum Sclaurumque rex, omnibus presens
 5 scriptum cernentibus salutem in domino sempiternam. Notum faci-
 mus uniuersis, quod nos dilectos nobis uillanos in Randrus unacum bonis
 suis omnibus et familia sibi attinente sub nostra pace et protectione
 suscipimus specialiter defendendos, priuilegia omnia iura ac libertates,
 que et quas ipsi uillani liberius a progenitoribus nostris habuisse dinos-
 10 cuntur, tenore presencium confirmantes, hanc eis superaddendo gratiam
 specialem, quod ad quascumque partes regni nostri Dacie ipsos uillanos
 declinare contigerit preter in nundinis Schanør et in confinibus Schanie
 tempore nundinarum, quo salsatura ibidem ab omnibus exercetur, ab
 15 omni solucione thelonii liberi sint pariter et exempti. Unde per gratiam
 nostram districtius prohibemus, ne quis aduocatorum nostrorum uel eorundem
 officialium seu eciam quisquam alius, cuiuscumque condicionis aut
 status existat, ipsos aut aliquem de eorum familia in bonis aut personis
 contra tenorem presencium impediatur aliquatinus aut molestat, prout indig-
 nationem nostram et ulcionem regiam duxerit euitandam. Inhibentes
 20 insuper districte, ne quis predictorum uillanorum alicui extra ipsam mo-
 ranti uillam super aliqua causa in dicta uilla suscitata tuicionem suam
 committere aut aliquis alienus ab eis contra ipsos aut ipsorum aliquem
 super causis premissis ad alicuius instantias cuiusquam tuicionem reci-
 pere presumat, dummodo infra ipsam uillam lesus aliquis iuris consequi
 25 poterit complementum, alioquin agat, ubi obtinere ualeat, quod est iuris.
 In cuius rei testimonium sigillum nostrum duximus appendendum. Da-
 tum Ringstadhis anno domini mecc uicesimo primo in crastino inuen-
 tionis sancte crucis in presencia nostra.

Randers.

1356. 17. februar.

4

30 *Kong Valdemar 4. Atterdag bekræfter de privilegier, som er givet borgerne
 i Randers af hans forgængere.*

A: tabt. — *Aa*: Stadfæstelse 1436 10. februar. — *Ab*: Stadfæstelse 1441 18. juni.
Tryk: Stadfeldt 24 (efter *Aa*). — Reg.Dan. nr. 2401; Rep. 1. rk. nr.2493.
Text efter Aa.

35 **W**aldemar, dei gracia Danorum Sclaurumque rex, omnibus presens
 scriptum cernentibus salutem in domino sempiternam. Notum faci-

9 ipsi] dicti *Ab.* 23 instantias] instantiam *Ab.*

mus uniuersis presentibus et futuris, quod nos exhibitores presencium, dilectos nobis uillanos nostros Randrusienses, exigentibus seruciis ipsorum fidelibus nobis factis per ipsos et in posterum faciendis, prosequi uolentes gracia speciali et fauore, omnia priuilegia et iura bona, libertates et consuetudines licitas et honestas, que et quas a nostris progenitoribus habuisse 5 dinoscuntur, tenore presencium confirmamus, sub pena ulcionis nostra regie firmiter inhibentes, ne quis aduocatorum nostrorum eorundem officialium seu quisquam alius, cuiuscumque condicionis aut status existat, predictos uillanos nostros uel ipsorum aliquem contra huiusmodi libertatis 10 gratiam sibi per nos indultam presumat aliquid molestare. Datum Randrus anno domini mccc quinquagesimo sexto quarta feria proxima post diem beati Ualentini martiris nostro sub secreto presentibus appenso in testimonium premissorum et cautelam firmiorem.

5

1391. 20. maj.

Randers.

Dronning Margrethe paalægger sine fogeder, embedsmænd og alle andre 15 ikke at krænke de privilegier, der er givet bymændene i Randers af hendes fader.

A: tabt. — Aa: Stadfæstelse 1436 10. februar. — Ab: Stadfæstelse 1441 18. juni.

Tryk: Stadfeldt 25 (efter Aa); Neckelmann, alm. del, 1. hefte 46 (efter Stadfeldt). — Reg.Dan. nr. 2858; Rep. 1. rk. nr. 3799.*

20

Text efter Aa.

Nos Margareta, dei gracia Noruegie, Swecie regina, uera heres et princeps regni Dacie, mandamus omnibus aduocatis nostris et officialibus nec non aliis, cuiuscumque status uel condicionis fuerint, ne dilectos nobis uillanos nostros in Randrus uel eorum quemlibet contra libertates, immunitates et priuilegia 25 ipsis a patre nostro bone memorie indultas presumat quomodolibet molestare, donec nobis melius uacauerit dictas libertates, immunitates et priuilegia inspicere seu perscrutari, uel presentes duximus reuocandas; qui uero in contrarium fecerit, indignacionem nostram se nouerit incursum et regiam ulcionem. In cuius rei testimonium secretum 30 nostrum presentibus duximus appendendum. Datum Randrus anno domini mccc nonagesimo primo ipso sabbato proximo post festum pentecostes.

26 bone] pie Ab.

Aarhus.

1436. 10. februar.

6

Kong Erik 7. af Pommern stadfæster Erik Menveds privilegier af 8. marts 1302 og 22. marts 1311, Christoffer 2.s privilegium af 4. maj 1321, Valdemar Atterdags privilegium af 17. febr. 1356 og Margrethes privilegium af 20. maj 1391.

⁵ A: Randers Musæum. Perg. 41 × 25 (plica 4,2). Bagsiden i gml. tid overklæbet med pergament. Kongens segl af rødt voks i ufarvet, DKS. nr. 62 (ikke anført), beskadiget, i grønne og røde silketraade. Paa bagsiden: *Producerit udy retten paa Randers byting den 11. ianuarii 1692; Fremviist paa Wiborg landsting dend 21. september 1692.* — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 2r.

¹⁰ Tryk: Stadfeldt 21. — Reg.Dan. nr.3584; Rep. 1.rk. nr.6802.

Wy Erick, meth gudhs nadhe Danmarks, Suerighes, Norghes, Wendes oc Gotes konung oc hertugh i Pomeran, gøre witerlicht meth thette wort opne breff, at nokre aff wore elschelighe borghere i Randrus ware her nw i dagh fore oss, nerwærende hetherlighe fæthre meth gudh oc welborne
¹⁵ men, oss elschelighe wort radh oc mæn, biscop Iens aff Roschilde, biscop Iens aff Oslo, greue Hanns aff Euersteen, her Eric Krumdike oc her Anders Nielssen, riddare, oc hafdhe meth sich nokre aff wore erlighe forfæthres konunges i Danmark fire priuilegie breff oc besunderlighe thet fempte wor kære nadughe ffrues drotning Margretes breff, huess siell gudh
²⁰ haffue, nw nylegest for oss her i rikin styrdhe oc radde, oc the forscreffne fem priuilegie breff ludhede ordh fran ordh, som her effter følgher: E., dei gracia Danorum Sclauorumque rex (etc. = nr. 1). Secundus tenor: Ericus, dei gracia Danorum Sclauorumque rex (etc. = nr. 2). Tercius tenor: Cristophorus, dei gracia Danorum Sclauorumque rex (etc. = nr.
²⁵ 3). Quartus tenor: Waldemarus, dei gracia Danorum Sclauorumque rex (etc. = nr. 4). Quintus tenor: Nos Margreta, dei gracia Noruegie, Suecie regina, uera heres et princeps regni Dacie (etc. = nr. 5). Tha for troscap oc thieniste sculd, som førscreffne wore borghere aff Randruss, oss elschelighe, oss her til giort haffue oc æn oss oc rikin her effter ath ieffnlighe
³⁰ meth troscap gøre oc beuisse scule, swa lenge wi leffue, oc sidhen wor fathersbrotherssøn hertugh Bugissclaff aff Pomern, vm wi eke echte søn effter oss selffue leuende lade, oc wore oc hans arwinge oc effterkomere, stadhfeste wi for^{ne} priuilegie breff, oc forbyudhe wi alle wore fogede oc embitzmen oc alle andre, ee hwo the helzt ære, forscreffne wore borghere
³⁵ aff Randrus eller noker there amot forscreffne priuilegia oc friihet inoghre made at hindre eller vmaghe, til thes gudh wil, at wi fa bæthre stund til the for^{ne} friihet oc priuilegia at schodhe oc ouer at weghe, eller oc til thes

30—32 oc (2).. lade og 32 oc (2).. oc(3)] ved understregning (m. andet blæk) er det angivet, at ordene skal udgaa A.

wi kalle thette breff igen, oc her gøre engen amot, swa frampt som han wil fly wor konungligh heffnd oc wredhe. Til mere witerlichet her vm haffue wi ladit wort secret incigle i wor eghin nerwerilsse henge for thette breff. Datum Calundeborgh anno domini mcdxxx sexto ipso die beate Scolastice uirginis.

Dominus per se presentibus Osloensi. G.H.A.N.
Laur. Brand cancell(arius).

7

1441. 18. juni.

Aarhus.

*Kong Christoffer 3. af Bayern stadfæster Erik Menveds privilegier af 8. marts 1302 og 22. marts 1311, Christoffer 2.s privilegium af 4. maj 1321, 10
Valdemar Atterdags privilegium af 17. febr. 1356 og Margrethes privilegium af 20. maj 1391 og giver borgerne i Randers forskellige privilegier.*

A: tabt. — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 4v (de vidimerede breve ikke afskrevet). — Ab: RA. Langebeks dipl. (afskrift af Langebek efter »orig. membran laant hr. assessor Hofman fra Jylland 1749«) med oplysning, at »det kongl. 15
seigl i rødt voks, heelt og uskadt, hænger under i en lidse af rødt, blaat, grønt og brunt silke. Skioldet deelt i fire fælde: 1. tre løver, 2. det beyerske rudervaaben, 3. en opstaaende kronet løve uden hellebard, 4. en drage« (o: DKS nr. 66).

Tryk: Stadfeldt 26 (efter Ab). — Reg.Dan. nr. 3674; Rep. 1. rk. nr. 7177.

Text efter Ab.

20

^{1r} **W**y Cristoffer, met gudhs nadhe Danmarcks, Wendes oc Gothes koning, palatzgreue paa Reyn oc hertugh i Beyærn, gøre widerlicht alle mæn, som nw ære oc komme skule, at wore ælschelighe burghmestere Per Michels-søn oc noghere aff wore burghere i Randers wore her fore oss i dagh oc beddis ødmywglighe, at wi wilde nadhelighe stadhfeste oc vnne them the priuilegia, ²⁵
friihet oc nadhe, som the oc therris metburghere i forskreffne wor køpstædh Randers till foren hafft haue aff wore forfarne koninge i Danmark, hwelke priuilegia liude ordh fran ordh, som her æffter screuit staar: Ericus, dei gratia Danorum Sclauorumque rex (etc. = nr. 1). Secundus tenor: Ericus, dei gratia Danorum Sclauorumque rex (etc. = nr. 2). Tertius ³⁰
tenor: Cristoferus, dei gratia Danorum Sclauorumque rex (etc. = nr. 3). Quartus tenor: Waldemarus, dei gratia Danorum Sclauorumque rex (etc. = nr. 4). Quintus tenor: Nos Margareta, dei gratia Norwegie, Swecie regina uera heres et princeps regni Dacie (etc. = nr. 5). Tha fore troskap oc thæniste, som forskrefne wore ælschelighe burghere aff Randrus oss ³⁵
her till giort haue oc æn oss oc wore æffterkommere koninge i Danmarck oc righit her æffter trolighe gøre oc beuise skule, stadhfeste wi forskrefne

priuilegie, friihet oc nadhe met thettæ wort opne breff, oc vnne oc giue
 wi them aff wor sønderlighe gunst oc godh || wilghe thesse æfterscreffne 4 r
 article. Først at ængen skall eller maa ridhe eller gange dagh eller nat i
 forscreffne wor køpstædh Randers met spæntte armbrøst. Dørghes thet
 5 nogher at gøre oc fonger ther skadhe ouer, han skall beholde skadhen
 wbotter. Item forbiuthe wy nogher man i forscreffne wor køpstædh
 Randers at gøre sambindelsse modh forscreffne burghmestere oc radh,
 dørghes thet nogher at gøre, han skall haue forbrudhit syn houetlod. Item
 wele wy, at ænge giilde eller kompani skule wære eller begynnes i for-
 10 screffne Randers, vdhen wore forscreffne burghmestere oc radh giue ther
 wilghe oc samthyecke till. Item vnne oc giue wy forscreffne wore burgh-
 mestere oc radmæn i Randers full macht at sætte oc regere alle æmbedhe
 æffter skællichet, oc som the wele antsware bodhe fore gudh oc oss. Item
 vnne wy forscreffne wore borghere i Randers at haue oc nyde besætning i
 15 theris køpstædh fore ræt widerligh giæld, oc dørghes nogher at fare ouer-
 hørege vdh aff theris besætning, tha skule the haue macht at forfølge
 honum paa theris bything fore wold. Thy forbiuthe wy || alle, ee hwo the 4 v
 hælst ære, oc serdelis wore foghede oc æmbitzmæn forscreffne wore burgh-
 mestere, radhmæn oc meenighet i Randers eller nogher aff them modh
 20 thenne wor gunst oc nadhe i nogher made at hindre eller hindre lade,
 mødhe, tøffue eller wforrætte vnder wor konunglighe hæffnd oc wredhe.
 Datum Arusie dominica infra octauas corporis Christi nostro sub secreto
 presentibus appenso anno domini millesimo cd^o quadragesimo primo.

Randers.

1443.

8

25 *Kong Christoffer 3. af Bayern indskærper sine fogeder og embedsmænd, at
 borgerne i Randers har toldfrihed i Limfjorden saavel som andetsteds i riget
 undtagen i Øresund om høsten.*

A: tabt. — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 5r.

Tryk: Rep. 1. rk. nr. 7399 (i udtog).

30 **W** y Chrestoffer, med gudtz naade Danmarchis, Suergis, Norges, Wen- 5 r
 disz och Gottes koning, palantzgreffue paa Rin och hertug i Beiren,
 gjøre witterligt alle men, at wi haffue || wnt wore elschelige borgere i 5 v
 Randers toldfri at were i wort rige Danmarek wden om høsten i Øresund,
 da haffue de nu keret for osz, de ei maa nyde det saa wdi Lemfiorde. Thi
 35 forbiude wi alle wore fogder och embidtzmend for^{ne} wore borgere i Randers

mod deris privilegier och frihed, som wi dennem der paa giffuet haffue, at hindre eller hindre lade i Limfiorden eller andenstedz, huor de kome, wnder wor kongelig heffn och wrede. Datum Randers aar 1443.

9

1445. 23. januar.

Randers.

Kong Christoffer 3. af Bayern forbyder alle, saavel gejstlige som lægmænd, ⁵ at købe eller besidde gaarde i Randers uden at betale huspenge; herfra undtages dog præstegaarde og boliger, som har været frie før hans tid.

A: tabt. — Aa: RA. Danske Kancelli: Privilegier inds. 1648 f. 6r. — Ab: RA. Langebeks dipl. under aar 1444 (afskr. af Langebek 1750 efter »orig. membran af Randers byes archiv«) med oplysning, at »seiglet er heelt og vel bevaret«. ¹⁰

Tryk: Rep. 1. rk. nr. 7471 (i udtog).

Text efter Ab.

^{1r} **W**y Cristoffer, meth guthz nade Danmarcks, Sueriges, Norges, Wendes
 oc Godes koning, palatzgreue paa Rin och hertych i Beyern, giøre
 widerlicht, ath fore oss haue beræt wore elschelige borgemestere och ¹⁵
 radhmen her i Randers, ath noghre klercke och besonderlich the, som
 kirker haue paa land och therris prestegaarde ther hoos liggendis, kiøbe,
 pante och i andre made vnder sigh drage her i byen gaarde och hws, som
 hus-penninge och scat pleyer affgonge fore wore tidh, och the thøm besidde
 wile oc ey hus-penninge ther af giue, som sidh wareth hauer, huilketh wore ²⁰
 burgere ære til stor tyngte och suarheeth. Thi forbiude wi alle, ee huo the
 helst ære æller wære kunne, clerke æller leghmen, nokre gaarde vnder
 sigh drage æller besidde her i Randers, vden the wile ther aff hus-penninge
 giue, vdentagne rete frii prestegaarde och bolege, som frii wæreth haue
 fore wor thiidh, som foreskreueth stander. Dørges noker her modh ath ²⁵
^{1v} giøre, tha biude wi wore burgemestere och radhmen i Randers, || ath the
 thet engelunde tilstede scule vnder wort hyllest. Datum Randers crastino
 beati Vincentii martiris nostro sub secreto anno domini millesimo qua-
 dringentesimo quadragésimo quinto.

10

1445. 11. september.

København. ³⁰

Kong Christoffer 3. af Bayern forbyder alle at sætte fiskeredskaber i dybet ind igennem Randers fjord, for at borgerne kan have fri pramgang til og fra byen.

14 palatzgreue] palantzgreffue Aa. 16 som] smaa Aa. 18 hws] huusze Aa. 23 sigh] sin Aa. 25 Dørges] Drister Aa. 27—28 crastino.. secreto] mgl. Aa.

A: Randers Musæum. Perg. 26 × 12,5 (plica 3). Kongens segl af rødt voks i ufarvet i perg. rem, DKS. nr. 66 (ikke anf.). Paa bagsiden (med hd. fra c. 1500): *Paa seygl-dybet. — Lest paa Liuszgaard heritz ting den 2. september anno 1639; Lest paa Medelzom herrids tinng torsdaugenn dend 12. september 1639; Lest paa Randers byes tting den 13 ianuarii anno 1640; Lest paa Houlbjerg herridztting den 23. aprill anno 1640.* — Aa: Kgl. Bibl. Ny kgl. sml. 742b, afskr. af Fr. Thestrup med aar 1444 med oplysning, at brevet er »extraheret af eet gl. tingsvidne paa papir, som hør til Randers byes breve«. — Ab: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 5v.
Tryk: Stadfeldt 27. — Reg. Dan. nr. 3748; Rep. 1. rk. nr. 7540.

10 **W**y Cristoffer, meth guds nadhe Danmarkcs, Swerigis, Norgis, Wændes
oc Gothes koningh, palantzgreue pa Rin oc hertugh i Beiern, gøre
widerlicht allemen, som nw ære oc komme sculu, ath wore elschelige bur-
gere aff Randers haue kært oc beræt fore oss, at theris fiordh war them
forbygd fore, tha skickede wy ther till noghre wore elschelige raadh oc
15 godemen, som thet sculle ransage oc wtsticke, swo ath wore burgere matte
haue friit rwm ath sigle in oc wth. Nw haue for^{ne} wort radh oc godemen
beræt for oss, at the thet oc swo haue ransaget oc wtsticket diwpet met
pæle, huilket diwp wy stadfeste oc wnne forscriffne wore borgere meth
thette wort obne breff ath nyde oc brwge ohindret i alle made, som for^{ne}
20 wort radh oc godemen thet nw wd pæled haue, oc forbiude wy alle, e hwo
the helst ære eller wære kunne, for^{ne} wore burgere her vdi nogeth hinder
atgøre eller nogen bygning ath bygge ytermere, æn for^{ne} pæle wtwise,
eller oc owen i fiorden, swo ath wore burgere haue ey frii pramgang wp
oc neder. Dyrwes oc noger her amot atgøre, tha wele wy rætte ther ower,
25 som bør at rættis ower them, wort budh ey holde wele. Ær oc nogher, som
mene at haue noget ræt tiltall her omoth, the kome for oss selue, tha wele
wy met wort radh høre then sagh til rætte oc gøre ther vdi, som oss bør
atgøre. Datum castro nostro Haffnensi sabbato proximo post festum
natiuitatis beate Marie uirginis nostro sub secreto anno domini mcdxl
30 quinto.

Stockholm.

1457. 12. juli.

11

Kong Christian 1. forbyder handel og ulovlige havne ved Randers fjord; hvem der vil drive købmandsskab, skal gøre det ved broen.

A: tabt. — Aa: Randers Musæum. Perg. 26,5 × 14,5 (plica 3,5). Seglsnit. Seglet
35 nu tabt, men omtalt i Aa2. Af kancellipaategningen fremgaar det, at brevet er-
statter det tidligere brev paa papir. Paa bagsiden (med hd. fra c. 1500): *At ingen
skal købe meth skib i fiorden før wed broen. — Lest paa Randers raadhus ting holltis
den 7. martii anno 1631; Lest paa Steffring heridztting den 9. marti 1631; Lest paa
Roxø heritz ting denn 10. martii anno 1631; Lest paa Gierleff herids thinng denn 14.*

martii anno 1631; Lest paa Esenbeck biercke thing den 30. marthi anno 1631; Lest paa Estrup bircheting den 5. aprilis anno 1631; Lest paa Søderingholmbz biercke ting den 16. aprilis anno 1631; Lest paa Sønnderhalld heritzting mandagen den 2. may anno 1631; Lest paa Støffring heritz thing den 14. december 1631; Lest paa Randers byetting den 17. iully anno 1643. Paa plica: Lest paa Wiborg landszting den 30. november anno 1697, Jacob von Holten. — Aa1: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f.6 r. — Aa2: NLA. Stadfeldt, Randers bys dipl. 268.

Tryk: Stadfeldt 28. — Reg.Dan. nr. 3997; Rep. 2. rk. nr. 744.

Wii Cristiern, meth gudz nade Danmarcks, Sweriges, Norges, Wendes oc Gothes koning, greffwe i Oldenborg oc Delmenhorst, gøre alle witherligt, at fore oss eer beret, at ther kobslaes oc gørs vlaglige haffner vdi Randers fiordh wor kobstedh Randers till stoor forfang oc skadhe, hwilket wii engelunde tilstæde wele. Thi forbywthe wii alle, ehwo the helst ere eller wære kwnde, atkøbe eller selie eller vlaglige haffner atgøre i for^{de} Randers fiordh, mæn hwo thiid søghende worde fore købmantz- skab skyld, tha wele wii, at the skule infare fore Randers fiordh in fore broen oc driffwe theres købmantzskab ther fore browen, som gammel sedhwane wæret haffwer, swofrempt the ey wele myste, hwes the haffwe meth at fare. Dywrffwes oc nogher her omodh atgøre, tha bywthe wii ether, befale oc fuld macht giffwe wore borgemestere oc raadh i for^{de} Randers them athindre oc inføre til byen i retten. Datum in castro nostro Holmensi fferia tercia proxima post festum beati Kanuti regis et martiris nostro sub secreto presentibus appenso anno domini med quinquagesimo septimo.

Ex mandato domini regis fuit ista littera renouata ex papiro in perga- menem sub primo dato.

12

1458.

Kalundborg.

Kong Christian 1. fastsætter, hvor langt Randers byfred rækker.

A: tabt. — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 6v.

Tryk: Rep. 2 rk. nr. 927 (i udtog).

30

Wyy Christiern, med gudtz naade Danmarchis, Sueriges, Norges, Wendes oc Gottes koning, greue i Oldenborg och Delmenhorst, giøre alle witterligt, att wor borgemester aff Randers haffuer beret for osz, at wor borger i samedsted haffue noget tuill paa det, at de ey fuldelige wide, huor langt de mue haffue och nyde deris byfrit omkring deris bye etc. Thi haffue wy nu aff wor sønderlige gunst och naade wntt och giffuett och med dete wort obne breff wnde och giffue dennem byfritt aff deris bye och til yderste iordbrou ende, saa langt som de selffue holde ferdigt

med grund op och neder och begge sider, saa langt som der recke kan, suo lenge wor nade tilsiger. Thi forbyde wi alle wore fogder och embidzmend, ehuo de helst er, for^{ne} wor borger emod dene wor gunst och naade at hindre eller hindre lade, møde, wmage eller i nogen maader wforrette
5 wnder wor kongelige heffn och wrede. Datum Kallundborig aar 1458.

Viborg.**1467. 28. april.****13**

Kong Christian 1. forordner, at de, der bor paa st. Johannes' gods, som nu hører til Mariager, skal bære byens tynge som andre borgere i Randers, saaledes som de gjorde, før de kom under Mariager.

10 A: NLA. Randers raadstuearkiv. Perg. 24 × 12,5 (plica 4,3). Perg. seglrem. Iflg. oplysn. af William Christensen i Langebeks dipl. laa sept. 1893 brudstykker af seglet, DKS, nr. 78 (ikke anf.), løst ved i en æske, derimod fandtes de iflg. Rep. ikke 1921.

Tryk: Rep. 2. rk. nr. 2263 (i udtog).

15 **W**ii Cristiern, meth gudz nathe Danmarcks, Sweriges, Norges, Wendes oc Gotes koning, hertugh i Sleszuigh, greffwe vdi Holsten, Stormaren, Oldenborgh oc Delmenhorst, gøre alle witherlicht, at wore elskelige borgemestere vdi Randers haffue her berett fore oss oc wore elskelige radh her nw oss nerwerendes, ath the, som bygge oc boo paa sancti Iohannis
20 gotz ther samestedz, som ligge oc høre til Marieagher, wele ey bere meth them bystynge, som the pleyde atgøre, førre en the kome vnder Marieager, huilketh wii ey lenger swo tillade eller tilstede welæ. Thi bethe wii oc bywde them alle, som bygge, boo oc sidde paa sancti Iohannis gotz, ati her effther bere tynge i alle made meth andre wore borgere vdi Randers, liger
25 wiis som the tilforne giorde oc giort haffue, førre en the vnder Marieager kome, vnder wort hylleste oc nathe. In Cristo ualete. Ex ciuitate nostra Wibergensi feria tercia proxima post festum beati Marci ewangelisto nostro regali sub secreto presentibus appenso anno domini mcdlx septimo.

Ad relacionem domini Iohannis episcopi Arusiensis.

30 København.**1483. 23. maj.****14**

*Kong Hans tager borgerne i Randers under sin beskyttelse og stadfæster deres privilegier, som de har faaet af kong Christian og andre tidligere konger, særlig stadfæster han deres todfrihed saa vel i Limfjorden som andetsteds i riget og giver dem ret til at købe og sælge paa alle aarsmarkeder i Jylland,
35 saaledes som borgerne i Viborg og andre købstæder gør.*

A: NLA. Randers raadstuearkiv. Perg. 24 × 17 (plica 2,5). Perg. seglrem. Paa bagsiden: (med hd. fra c. 1500) *Pa told oc staffestelssz paa priuilegier. — Lest paa Randers raadhus ting holdtis den 7. martii 1631; Lest paa Randers byetting den 17. iulii anno 1643; Produceritt i retten paa Randers byting den 11. januari 1692; Fremviist paa Wiborg landsting dend 21. september 1692.* 5

Tryk: Stadfeldt 29. — Reg.Dan. nr. 4746; Rep. 2. rk. nr. 5232.

Wii Hans, meth gudz nade Danmarcks, Norges, Vendes oc Gothes koning, vdwald koning till Sueriges riige, hertug i Sleszuig oc hertug i Holsten, Stormaren oc Ditmarschen, greffue i Oldenborgh oc Delmenhorst, gøre alle witherligt, at wii aff wor sønderlige gwnst oc nathe 10 haffue taget oc wntfanget oc meth thette wort obne breff thage oc wntfange wore elskelige borgermestere, radmen, borgere oc menighed vdi wor købstedh Randers oc alt therres gotz, rørendes oc vrørendes, hion oc thienere vdi wor konninxlige friid, hegn, wern oc beskerming, besunderlige atforware oc fordeytinge till rette, oc stadfeste wii them alle therres priuilegia, 15 frihethe oc nader, som wor kære herre father koning Cristiern oc andre framfarne koninge i Danmarck them wnt oc giffuit haffue, swo at the them nyde, bruge oc beholde skulle i alle made, oc alle article, som the obne breff them ther vpa giffne ythermere vtuisse oc inneholde, oc stadfeste wii them then frihed toldfrii atwære, swo at the thet nyde skulle swowell 20 vdi Limfiorden som annerstedz vdi wort rige Danmarck, oc wne wii them, at the mwe købe oc selghe pa alle iarmarket i Iwdland, swosom wore borgere aff Viborg oc andre wore købstedher gøre. Oc beholde wii hoss oss then macht for^{ne} priuilegia atforwandle, effther thii som oss teckes oc behoff gøres effther rigens raadz raad. Thii forbywte wii alle wore foghete 25 oc embitzmen oc alle andre, ehwo the helst ære eller wære kwnne, for^{ne} borgermestere, radmen oc menighed vdi for^{ne} Randers eller nogen therres vpa persone, gotz, hion eller thienere her omod athindre eller hindre lade, møde, vmage, platzse, dele eller i noger made vforrette vnder wor konninxlige heffnd oc wrethe. Datum in castro nostro Haffnensi sexta feria quatuor 30 temporum infra octauas penthecostes nostro sub secreto presentibus appenso anno domini millesimo quadringentesimo octuagesimo tercio.

De mandato domini regis de consensu consiliariorum in consilio congregatorum.

Kong Hans tillader borgerne i Randers at handle med borgere, gæster og bønder i købstæderne og andetsteds og uhindret at føre det, de køber, hvorhen de vil i landet.

A: NLA. Randers raadstuearkiv. Perg. 22 × 13,5 (plica 5,5). Perg. seglrem. Paa bagsiden: *Lest paa Randers raadhus ting holttis den 7. martii 1631; Lest paa Steffring heridz ting dend 9. marti 1631; Lest paa Roxø heridzting den 10 martii 1631; Lest paa Gierleff herids thinnng den 14. martii anno 1631; Lest paa Esenbeck biercke thing den 30. marthi 1631; Lest paa Estrup birche ting den 5. aprilis anno 1631; Lest paa Søderingholmbz birketing den 16. aprilis anno 1631; Lest paa Sønderhalld heridtz tingh mandagen denn 2. may anno 1631; Lest paa Randers byetting den 17. iulii anno 1643.* — Aa: NLA. Stadfeldt, Randers bys dipl. 257 med oplysning, at seglet fandtes. Tryk: Stadfeldt 30. — Reg.Dan. nr. 5967; Rep. 2. rk. nr. 7054.

¹⁰ **W**ii Hanss, met gudz nade Danmarcks, Norgis, Vendes oc Gotes konung, vduald til Suerige, hertug i Sleswiig oc i Holtzsten, Stormarn oc Ditmersken, greffue i Oldenburg oc Delmenhorst, gøre alle vitherligt, at wore vndersate, borgemestere, radmen oc købstedemen her i Iudland wore nw her i Randers fore oss oc wort elskelige rigens rad, her ¹⁵ nw tilstede wor, om twedract, them emellom wor om købmantzskab etc. Tha effther wort elskelige rigens radz rad vntte wii oc tillode oc meth thette wort obne breff vnne oc tillade, at hwor wore købstede men her i Randers komme i wore købsteder oc annerstetz her i landet, mwe the købe oc handtere theres købmandskab meth borgere, geester oc bønder hwer hoess ²⁰ annen, effther som them behoff gørss, oc hwess the swa købe, mwe the vhindret føre her i landet, hwort the vele. Datum in opido nostro Randrusiensi octaua epiphanie domini anno eiusdem mcdxc secundo nostro sub signeto.

Kalundborg.

1492. 10. december.

16

²⁵ *Kong Hans ophæver med rigsraadets samtykke det sandemandstog, som hr. Axel Lagesen (Brock) har foranstaltet om markeskel og herredsskel, for saa vidt det berører Randers by, saaledes at borgerne maa nyde de friheder, som de hidtil har haft.*

A: tabt. — Aa: RA. Gl. Estrup godsarkiv. Afskr. fra 17. aarh.

³⁰ Tryk: Neckelmann, Randers, speciel del 1. hefte 53; derefter Harder, Om Fiskeriet i Randers Fjord 29. — Reg.Dan. nr. 4995 (uden dag); Rep. 2. rk. nr. 7268.

Wyy Hans, medt gudz naade Danmarckis, Norgis, Vendis och Gottis ¹ koning, vdualdt koning til Suerig, hertug vdi Sletzuig, i Holsten, Stormarn och Dyttersken hertug, greffue i Oldenborig och Delmenhorst, ³⁵ gjør alle vitterligt, att borgemester vdi Randers Jep Mogenszen och Jens Suane, raadmand i samestedtz, haffuer berett for ossz, at her Axell Lageszen, ridder, vor elskellige mandt och raad, lod opkreffue sandemendt vdi Støffringherrett och Galtenherrett om herritzskiell och marckeskiell

mellom for^{ne} herret och mellom for^{ne} her Axells godz, som hand liggendis haffuer vd medt fiorden vdi Galtenerrett och for^{ne} Støffring herrett, och sandemendene suor saa indt vdi vor och kronens kiøbstedt Randers byes frihedt vnder deris vindbroff, som haffuer liggett och hørtt till for^{ne} Randers aff arilde etc. Tha efftherdi att dett rører osz och kronen paa, och ⁵ haffue de berett for osz, att vii eller nogre paa voris vegne fenge ey loulig aduarszell att veridt der offuer, haffuer vii effter vortt elskellige rigis raad raad, som her nu tilstede var, meth for^{ne} sandemendtz tou ey att vere for^{ne} vor och kronens by Randers till skade eller forfang i nogen maader, men for^{ne} vor borger skulle nyde och bruge alle di friheder, som di der om her ¹⁰ till nøtt haffue och nu, som de giorde, føre endt for^{ne} sandmendtz tou ^{1 v} gangen var. || Forbydendis alle for^{ne} vor borger och menighed vdi for^{ne} Randers paa for^{ne} frihed her imod att hindre, hindre lade, dele, platze eller i noget maade att vforrette vnder vor hylleste och naade. Datum castro nostro Callundeborge in crast(i)no sanct(e) A(nn)e matris uirginis ¹⁵ gloriose anno domini 1492 nostro sub signeto.

17

1494. 11. januar.

Viborg.

Kong Hans giver borgerne i Randers det privilegium, at de ikke maa stævnes uden for deres by, men at alle sager skal føres for bytinget eller for kongen. Borgmestre og raad skal hjælpe alle, som sagsøges af byens borgere, ²⁰ til deres ret.

A: tabt. — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 6v. — Ab: Langebeks dipl. (afskr. af Langebek 1749 efter »orig. membr. af Randers byes archive).

Tryk: Rep. 2. rk. nr. 7563 (i udtog).

Text efter Ab.

25

^{1 r} **W**ii Hans, met gudz nade Danmarckis, Norgis, Vendis oc Gotis konning, vdwald konning tiill Suerige, hertug i Slesuig, i Holdsten, Stormarn oc Ditmersken hertug, greffue i Oldenborg oc Delmenhorst, gøre alle witterligt, at borgemester, raad oc menighed i Randers haffue beret fore oss, at the deles oc platzses vden byes tiill herretzting, landzting oc ³⁰ annenstedz oc ey mwe nyde at gøre oc pleye ret fore theris borgemester oc raad, som sedwane ære i andre købsteder her i riget. Tha paa thet at forskreffne wor oc kronens købsted Randers maa thes ythermere byggis oc forbedres, haffue wii aff wore ~~se~~nderlige gunst oc nade vnt oc giffuet oc

8 var] herefter synes at mangle nogle ord A. 15 castro] crastro Aa. — crast(i)no.. matris] crastano sancto Ame matronis Aa. 27 i (2)] mgl. Aa. 33—34 byggis.. forbedres] bygge och forbedre Aa.

met thette wort obne breff vnne oc giffue them i Randers swodane friihed oc priuilegie, at the her effter ey skulle deles eller platzses vden theris by, men skulle pleye oc gøre alle, som them haffue til at tale, ret fore theris borgemester oc raad til theris byting eller fore oss. Oc skulle forskreffne
 5 borgemestre oc raad ther i byen hielpe alle, som || theris metborgere 1 v haffue til at sige, thet lag, skiell oc rett ær. Thii forbywde wii alle, ehwo the helst ære eller wære kwnne, oc serdeles wore fogede oc embitzmen them her emod at hindre, hindre lade eller i nogre made at vforrette vnder wor hylleste oc nade. Datum in ciuitate nostra Vibergensi sabbato infra octauas
 10 epiphanie domini anno eiusdem millesimo quadringentesimo nonagesimo quarto nostro regali sub secreto presentibus inferius appenso.

Dominus rex per se ad
 instantiam domini
 Erici Ottonis.

15 Kalø.

1495. 9. april.

18

Kong Hans giver borgerne i Randers det privilegium, at der ikke maa drives forprang eller handles af udenbys mænd i 2 miles afstand fra byen.

A: NLA. Randers raadstuearkiv. Perg. 26×14,5 (plica 5). Perg. seglrem. Paa bagsiden: *Lest paa Randers raadhus ting holtis thendt 7. martii anno 1631; Lest paa*
 20 *Steffring heridzting den 9. marti 1631; Lest paa Roxø heritzting den 10. martii anno 1631; Lest paa Gierleff herridstinnng denn 14. martii anno 1631; Lest paa Esenbeck biercke thing den 30. marthi 1631; Lest paa Estrup bircke ting den 5. aprilis anno 1631; Lest paa Sødring holmbz birke ting denn 16. apriliz anno 1631; Lest paa Sønderhalld heridtz ting mandagen den 2. may anno 1631; Lest paa Roxø heritztinnng den 10. nouem-*
 25 *ber anno 1631; Lest paa Steffring heritz thing den 14. december 1631; Lest paa Randers byetting den 17 iuli anno 1643.* Paa plica: *Lest paa Wiborg landszting den 30. november anno 1697 Jacob von Holten.* — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 7r.

Tryk: Stadfeldt 31. — Reg.Dan. nr. 5059; Rep. 2. rk. nr. 7874.

30 **W**ii Hans, met gudz nade Danmarcks, Norges, Wendes oc Gotes konning, vdwald konning tiill Suerige, hertug vdi Slesuig, i Holsten, Stormarn oc Ditmersken hertug, greffue i Oldenburg oc Delmenhorst, gøre alle wiittherligt, at wore borgemestere oc raad vdi Randers haffue
 nw wæret her fore oss, beret oc kerd, at vdbyesmen oc forprangere købe
 35 oc selge om kring theres by ffææ oc andre ware, oc at ther fore enchtet kommer faelt paa theres torff them til skade oc forfang i mange made. Tha haffue wii nw aff wor sønderlige gunst vnt oc giffuet them swodanne

friiheder oc nade, at engen vdbyes man eller forprang skall købslaa paa two mile paa alle fire sider om kring theres by, swo lenge wor nade tilsiger. Mæn hwo som ther will købslaa, han købe met borgerne ther i byen oc engen annen. Fforbywdendes alle, ehwo the helst ære eller wære kwnne, for^{ne} wor borgemester, raad oc menighed her emod nogen hinder atgøre ⁵ i nogre made vnder wort hylleste oc nade. Giffuet paa wort slot Kalløø then torsdag nest effter søndagen Iudica aar effter gudz byrd mcdxcv vnder wort signet.

Dominus rex per se.

19

1503. 19. februar.

Aarhus. ¹⁰

Kong Hans tillader borgerne i Randers at ophugge ruser og radgarn, som sættes i Randers fjord.

A: tabt. — Aa: RA. Gl. Estrup godsarkiv (ved 1445 ¹¹/₉), afskr. fra 17. aarh.

Tryk: Neckelmann, Randers, Speciel del 1. hefte 55; derefter Harder, Om Fiskeriet i Randers Fjord 30. — Reg.Dan. nr.5248*; Rep. 2. rk. nr.9793. ¹⁵

^{2 v} **W**ii Hans, meth gudz naade Danmarckis, Norgis, Windis och Gottis koning, harttug vdi Sledzuig, Holstenn, Stormarn och Dittmerschen, greffue wdi Oldennborig och Delmenhorstt, gjør witterliggt, att wor kiere vnderszatte, borgemester, raadmendt och mennighedt i Randers haffuer berett och kiertt for ossz, att der er nogenn, som setter russzer ²⁰ och radgarnn vdi Rannders fyordt thennem och andre woris kiere vnderzatte thill stuor skaade och forfang i mange maade och plege dett ey saa att gjøre, menn er emoedt gammell seduahnne. Tha haffue wy nu wndtt och thilladett, att for^{ne} wor kiere wnnderszatte vdi Randers mue ophagge och i sønderlighedt saadanne russzer och radgarnn, naar di thendt her ²⁵ effter wdi for^{ne} Randers fyordt fiendis vorder, och naar de denom saa ^{3 r} ophtager || och i sønnder huggitt haffue, daa skulle di der fore ey plattzes, dielis eller nogenn skaade att lide i nogenn maade. Thi forbyude wy alle, och ihou di helstt er eler vere kunde, saadanne russzer eler radgarnn ther i fyordenn her effter att sette eler seette lade eller for^{ne} wore kiere vnder- ³⁰ szaatte, om di thennem ophugenndis worder, der fore att dielle eler pladssze i nogenn maade vnder wor hyllistt och naade. Giffuitt vdi wor stad Aares søndagenn nest effter sancte Iuliane uirginis dag aar ephther gudz byrdtt 1503 vnder wortt zignett.

19 borgemester] herefter overstr. och Aa. 21 radgarnn] efter rad overstr. nogle bogstaver Aa.

Horsens.

1505. 25. november.

20

Kong Hans forordner, at ingen verdslige personer i Randers maa købe og sælge paa torvet, medmindre de deltager i byens tynge; borgerne i Randers fritages for afgifter paa markederne i Nørrejyland; ingen i Randers maa købe uden for byens porte; ruser maa ikke sættes i fjorden paa dybere vand end 3 alen, og i sejllobet maa der ikke sættes ruser.

A: tabt. — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 7v. — Ab: RA. Gl. Estrup godsarkiv (ved 1445 ^{11/9}), afskr. fra 17. aarh.

Tryk: Neckelmann, Randers, speciel del 1. hefte 56 (efter Ab); derefter Harder,

¹⁰ Om Fiskeriet i Randers Fjord 31. — Reg.Dan. nr. 5313; Rep. 2. rk. nr. 10485.

Text efter Ab.

Wii Hans, meth gudz naade Danmarckis, Sueriigs, Norgis, Wendis och ^{1 v}
 Gottes koning, hertug vdi Sledzuigh, Holstenn, Stormarnn och
 Dyttmerskenn, greffue i Oldennborig och Delmenhorstt, gjør alle witter-
¹⁵ ligtt, att wy aff wor synderlige gunst och naade haffuer vndtt och giffuidtt
 och med thette wort obnne breff wnde och giffue wor kiere borger och
 vnnderszatte vdi vor kiøbsted Rannders thennem och thieris byee thill
 goede och biistandt saadanne naader och priuilegia her epter att haffue
 och bruge vdi thieris bye, som her epter skreffuitt stander. Først att ingenn
²⁰ werszlig persszonner, som nu boeer eller her effter boeenndis worder i
 for^{ne} kiøbsted Randers, skal bruge thorffue vdi Randers med kiøb eller
 saal i nogen maader, vden || di skaatter och skylder ther i byen huer ^{2 r}
 effter sinn formouge och thil hielpe att opholde wor och byeenns thynnge,
 som andre borger gjør ther ibidem. Haffuer wy och wundtt och thilladtt,
²⁵ att for^{ne} wor borger och vnnderszaatte i Randers maa och skulle her epter
 were frii for staaepending och bunde gielddt, huar som de marckett søøge
 och stannde her i Nøriutlanndt. Wille wy och, att huilckenn, som nogitt
 haffuer att selge och ditt ind till Rannders føøre will, daa skal ingenn,
 hou helste er, wdi Rannders thet kiøbe ther wdenn for byeenn, førenndt
³⁰ dett kommer inden Rannders byees puortte. Sammelidis ville wy och, att
 huilckenn, som setter eler szette lader russzer i Randers fyordt dybbere ind
 paa threi allne dyøbs fore Rousszøø land eller andrested ther i Randers
 fyordt, daa maa och skulle for^{ne} wor vnnderszatte, borgermester och raadt
 vdi Rannders thagge der syøun till och dielle thend op till thieris byetting
³⁵ medt woldt, och welle wy, att skiibffdybett och strømmen i Randers fyordt
 skulle alddielis frii were och ey nogenn russzer ther att sette i nogenn

18 biistandt] bestand Aa. 19 att] o. lin. Ab. 21 kiøbsted] wor kiøbsted Aa. 24 ibi-
 dem] i byen Aa. 26 bunde gielddt] bundgieldd Aa. 32 fore] fra Aa. — Rousszøø land]
 Rouseland Aa. 34 thagge.. syøun] tale dennem suaa Aa. — thend] dennem Aa.

maade. Thi forbyude wy alle, ehou de helstt ere eler vere kunde, och serdiellis woris fougder och embidzmendt for^{ne} wor kiere vnderszaatte wdi Rannders ther emoedt dissze forschreffne wore naader och preulegia att
 2 v hinndre, hindre lade, møde, dielle, platzsze, || wmaghe eler i nogenn maade
 att wforrette vnnder wor hyllidstte och naade. Giffuitt vdi wor kiøbstedt 5
 Horzenns sancte Kathrine uirginis dag aar epter gudz byrdtt 1505 wnder
 wortt zignette.

21

1505. 25. november.

Horsens.

Kong Hans forordner, at øde gaarde og ubebyggede jorder i Randers skal opbygges inden 3 aar; i modsat fald maa borgmester og raad lade dem 10
opbygge.

A: tabt. — Aa: Oversættelse, tabt. — Aa1: RA. Randers by. Afskr. attesteret 1646 13. april med Randers stads sekret. Paa bagsiden paategning af Otte Krag 1646 11. maj, hvoraf ses, at afskriften har været indleveret i Kancelliet, men at kongen ønskede at se originalen. — Ab: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 15 1648 f. 8r.

Tryk: Rep. 2. rk. nr. 10486 (i udtog).

Text efter Aa.

Wys Hans, med gudtz naade Danmarkis, Suerigs, Norgis, Wendis och
 Gottis koning, hertug wdi Slesuig, Holsten, Stormarn och Dytmer- 20
 schen, greffue udi Oldenborig och Delmenhorst, giøre alle witterligt, att
 wore kiere wndersaatte, borgemester, raad och menighed udi Randers,
 haffue ladet berette och kiert her for osz, at prester, goede mend och andre
 haffuer i deris bye Randers ligendis mange ødegaarde, desligest och mange
 wbygde iorde, som inted affgaar til at opholde byens tyngde med, dem til 25
 stoer bryst och besuering i mange maade. Thi haffue wi nu det saa offuer-
 ueiet och beschickett, at for^{ne} wor borgemester och raad i Randers skulle
 tilsige och adtware lade denem alle, huo de helst were kunde, som saadanne
 øde gaarde och iorde haffue inden Randers bye ligendis och tilforn opbygd
 och wnder byens tyngde weritt haffuer, trei sinde huert aar udi trei sam- 30
 felde aar der nest effterkomendis boede til deris byeting i Randers och
 desligest till deris brofelle, som for^{ne} øde gorde och iorde tilhør. Wille de
 da des forinden effter saadane atworsell och paamindelse ei opbyge
 saadane deris gorde och iorde, da maae och schulle woris borgemester
 och raad i for^{ne} Randers denem paa byens wegne anname, opbyge och igien 35
 wed magt at skiche, saa at byens tyngde maa och kand der med des yder-

mere worde opholdet och siden saadane gaarde och iorde at bliffue och were til for^{ne} wor kiøbsted Randers. Forbydendis alle, huoe de helst ere eller were kunde, och serdellis wore fogder och embidzmend for^{ne} wor kiere wndersaatte udi Randers her imoed at hindre, hindre lade, møde, delle,
 5 platze, wmage eller i nogen maader at wforrete vnder wor hylleste och naade. Skreffuit udi wor kiøbsted Horsens sante Katrine wirgini(s) och martiris dag aar 1505 wnder wort secret.

København.

1514. 23. juni.

22

*Kong Christian 2. tager borgerne i Randers under sin beskyttelse og stad-
 10 fæster deres privilegier, som er givet dem af kong Hans og tidligere konger.*

A: NLA. Randers. Perg. 25,5 × 15 (plica 4). Brudstykke af kongens segl af rødt voks i ufarvet, DKS. nr. 96 (ikke anført), i perg. seglrem. — Omtalt i Christian 2.s register f. 114r, trykt Suhms Nye Samlinger I 67.

Tryk: Stadfeldt 31.

15 **W**ii Christiern, met guds nade Danmarks, Vendes och Gotes koning, vdwaldt koning till Norge och Sueriige, hertug i Slesuig, Holsten, Stormarn och Ditmerschen, greffue i Oldenborg och Delmenhorst, giøre alle vitherligt, at wii aff wor synderlige gunst och nade haffue tagit och anammit och met *thette* wort obne breff tage och anamme wore kiære
 20 vndersatte, borgmestere, raadmen och menighet vdi wor kiøbstadh Randers vdi wor koninglige hegn, vern, fridt och beskermelse besynderligenn at forsware och fordectinge till rette. Sameledes haffue wii aff samme gunst och nade fuldburdth, samtøcth och stadfest och met *thette* wort obne breff fuldburde, samtøcke och stadfeste alle theres friiheder och priuilegier,
 25 som wor kiære herrefader och flere fremfarne koninger i Danmark, hwis siæle gud nade, them nadeligenn vnndt och giffuit haffue, mælendes them vedt maeth at bliffue vdi alle theres oord och article, som thee indeholde och vdwise. Thii forbiwde wii alle, ehwo thee helst ære eller wære kwnne, serdeles wore fogether och embitzmen, them her emod at hindre, hindre
 30 lade, møde, platze eller i nogen mode at vforrette vnder wor koninglige heffn och vrede. Giffuit paa wort slot Kiøpnehaffnn sancti Hanss baptiste affthen mitsommer aar etc. mdxiii vnder wortt signete.

Ad relacionem domini Nicolai Eri
 militis magistri curie.

6 Skreffuit] Giffuet *Ab.* — wirgini(s)] wirgini *Aa*; wirgine *Ab.*

SKIVE

Skive bys segl, gengivet efter aftryk i rødt lak i Rigsarkivets seglsamling. Signetet opbevares paa byens kommunekontor. Seglbilledet viser en i bølger svømmende venstrevendt fisk under en plankebro. Indskriften lyder: SHIVE STADZ SEGRET (!) ANNO 1579.

Kong Valdemar 3. tager bymændene i Skive under sin beskyttelse og stadfæster de rettigheder og friheder, de har faaet af hans forgængere, og giver dem endvidere toldfrihed overalt i riget undtagen i Skanør og Malmø om efteraaret.

- ⁵ A: RA. Skive by. Perg., hullet og plettet, 21,5 × 8,5 (plica 2,5). Seglsnit. — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 2v. — Ab: Smst. Afskrift paa perg. af byfoged Poul Fabricius, har været vedhæftet A. — Ac: RA. Langebeks dipl., afskr. af S. Abildgaard.

Atlas nr. 747.

- ¹⁰ Tryk: Suhm XII 367 (efter Ac); Dipl.Dan. og DRB. 2. rk. IX nr. 299. — Reg. Dan. nr. 1995; Rep. 1. rk. nr. 1445.

Waldemarus, dei gracia Danorum Sclauorumque rex, omnibus presens scriptum cernentibus salutem in domino sempiternam. Notum facimus uniuersis, quod nos dilectos nobis uillanos de Skyfe, presencium
¹⁵ exhibitores, una cum bonis suis omnibus et familia sibi attinente sub nostra pace et protectione suscipimus specialiter defendendos, dimittentes eis omnia et singula iura, libertates et gracias, que et quas a progenitoribus nostris liberius habere dinoscuntur, eadem tenore presencium confirmando. Dimit[tim]us insuper eos infra regnum nostrum undique preter Skanør
²⁰ et Malmøghe tempore aptumna[li ab] omni solucione theo[lo]nei liberos penitus et exemptos sub optentu graciae nostre, districtius prohibentes, ne q[ui]s aduo[catorum] nostrorum, eorundem [o]fficialium seu quisquam alius, cuiuscumque condicionis aut status [existat], ipsos ciues nostr[os] aut ipsorum aliquem in bonis [ue]l persona [contra] tenorem presencium
²⁵ impediatur aliquatenus uel molestet, prout indignacionem nostram et regiam ulcionem duxerit euitandam. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum. Datum Nyburgh anno domini m^o ccc^o uicesimo sexto die beate Marie uirginis asumpeionis in presencia nostra.

- ³⁰ *Kong Christoffer 3. af Bayern tager bymændene i Skive under sin beskyttelse og stadfæster alle de rettigheder og friheder, de har faaet af hans forgængere,*

²⁰ aptumnali = autumnali.

og bekræfter deres toldfrihed overalt i riget undtagen i Skanør og Malmø om efteraaret.

A: senere sigillatorisk forbundet med 1503 16. februar (se dette brev), tabt. — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 3r. — Ab: RA. Langebeks dipl. ved 15. aug. 1326, afskr. af S. Abildgaard med oplysning, at »seglet var borte«. — Ac: 5 Kgl. Bibl. Ny kgl. sml. 4° 742b (afskr. af Frans Thestrup med oplysning, at brevet var af perg. og manglede segl, og at der paa bagsiden stod: *Fremviist paa Viborg landtzing d. 20 martii 1675*). — Ad: Kgl. Bibl. Kall fol. 59 (18. aarh.).

Tryk: Rep. 1. rk. nr. 7309 (i udtog).

Text trykt efter Ab.

10

Cristoferus, dei gracia Dacie, Swecie, Noruegie, Sclauorum, Gotorumque rex, comes palatinus Reni et dux Bauarie, omnibus presens scriptum cernentibus salutem in domino sempiternam. Notum facimus uniuersis, quod nos dilectos nobis uillanos de Skiife, presentium exhibitores, una cum bonis suis omnibus et familia sibi attinente sub nostra pace et protectione 15 suscipimus specialiter defendendos, dimittentes eis omnia et singula iura, libertates et gracias, que et quas a progenitoribus nostris liberius habere dinoscuntur, eadem tenore presentium confirmando. Dimittimus insuper eos infra regnum nostrum undique preter Schanøør et Malmoghe tempore autumpnali ab omni solutione theolonei liberos penitus et exemptos sub 20 obtentu graciae nostre, districtius prohibentes, ne quis aduocatorum nostrorum, eorundem officialium seu quisquam alius, cuiuscumque conditionis aut status existat, ipsos ciues nostros aut ipsorum aliquem in bonis uel persona contra tenorem presentium impediatur aliquatenus uel molestat, prout indignacionem nostram et regiam ultionem duxerit euitandam. In 25 cuius rei testimonium secretum nostrum presentibus est appensum. Datum castro nostro Skiffue die beati Vincencii martiris anno domini m quadringentesimo quadragesimo tertio.

3

1503. 16. februar.

Randers.

Kong Hans stadfæster Christoffer af Bayerns privilegier for Skive, som er 30 vedhængt hans brev.

14 presentium exhibitores] præsentibus exhibentes Aa. 16 dimittentes] committentes Aa. 18 dinoscuntur] dignoscimus Aa. — eadem] eodem Aa. — presentium] præsentibus Aa. — Dimittimus] committimus Aa. 19 Schanøør] Schanøe Aa; Schanøe Ad. — Malmoghe] Malmøge Aa, Ac. 21 prohibentes] exhibentes Ad. 22 eorundem] eorum et Aa. 23 ipsos] quosdam Aa. — ipsorum aliquem] nostrorum aliquos Aa. 24 presentium] præsentibus Aa, Ad. 26 secretum] mgl. Ad. 27 Skiffue] mgl., plads aaben Ad.

A: tabt. — *Aa*: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 3v. — *Ab*. RA. Langebeks dipl. 1469 juni 27., afskr. af S. Abildgaard. — *Ac*: Kgl. Bibl. Ny kgl. sml. 4° 742b, afskr. af Fr. Thestrup med oplysning, at brevet var af perg. og mangede segl, og at der paa bagsiden stod: *Fremviist paa Wiborig landzting 20. martii* 5 1675. — *Ad*: Kgl. Bibl. Kall 4° 378, afskr. af Chr. Brandt 1777. — *Ae*: Kgl. Bibl. Kall fol. 59 (18. aarh.).

Tryk: Vedtægter og Forhandlinger vedr. Skive Købstads kommunale Styrelse 8. bd. 1906—07 328 med urigtigt aar 1530 (efter *Aa*). — Rep. 2. rk. nr. 9789.

Text efter Ab.

10 **W**ii Hans, meth guds nade Danmarkes, Sverrigs, Norrigs, Vendes
och Gotes konning, hertugh udi Slesuigh, Holsten, Stormaren och
Ditmersken, greve udi Oldenborg och Delmenhorst, gjøre alle vittherligt,
ath wii aff uor sønderlige gunst och nade haffue stadfesth och fuldburd
15 och meth thette wort obne breff stadfestæ och fulbiurdæ thette wor for-
faders konning Cristoffers breff, hwiss siell gudh nade, og dette wort
obne breff widerhengdt er, wedh sin fulde macht at bliffue udi alle sine
ordh, punchte och article, effter som thet inneholder och wdwiser. Thii for-
byude wii alle, ehwo the helst ere eller were kwnne, och seerdeles wore
fogither och embitzmend nogeth hinder eller forfang ath gjøre eller gjøre
20 lade i noger made vnder worth hyllisth och nade. Giffuith wdi wor kiøb-
stædh Randerss sancte Iuliani dag aar effter gudhs biurd md tertio wndher
uorth signete.

Relator Eyler Bryske.

15 og dette]=*Ac*; och thet *Aa*; som (*derefter prikkes*) *Ab*; som er *Ae*. 16 widerhengdt] vnder hengt *Aa*, *Ae*. — at bliffue] och bliffuer *Ae*. 17 ordh] ordtz *Aa*. — och wdwiser] och wdi staar *Aa*; *plads aaben Ae*. 18 ehwo] *plads aaben Ae*. — were]=*Aa*; wore *Ab*; *plads aaben Ae*. — och seerdeles] ath fordeles *Ab*; bleven *Ae*. 18—19 wore.. embitzmend] vor fogitt och embetzmand *Ae*. 20 Giffuith] offrighed *Aa*. 23 Relator.. Bryske] *agl. Aa, Ac, Ae*.

NYKØBING MORS

Nykøbing bys segl, gengivet efter segl, papir over voks, paa Hyld. 62,14 1608 7. maj
i Rigsarkivet. Seglbilledet viser en paa en gren siddende venstreventd due. Indskrif-
ten lyder: NIKIØPIN[G I] MORSIØL.

Kong Christian 1. forordner, at det skal være frit for borgerne i Nykøbing saa vel som for andre at købe, salte og drive fiskeri i Limfjorden, men udlændinge maa kun ligge ved Aalborg eller i andre behagelige havne.

⁵ A: tabt. — Aa: Vidisse af Nykøbing byting 1595 18. januar, tabt. — Aa1: Kgl. Bibl. Uldall 4° 241 (c. 1650) 355. — Aa2: R.A. Langebeks dipl., afskr. af Langebek med paaskrift »ex copia«.

Tryk: Rep. 2. rk. nr. 955 (i udtog).

Text efter Aa2.

¹⁰ **W** y Christian, med guds naade Danmarckis, Suergis, Norgis, Wenndis ^{1 v}
 och Gottes konning, greffue i Oldenborg och Delmenhorst, gjør alle
 witterligt, at for os er beret, at vore borger och almue i Nykiøbing i Mors
 mue ey nyde saadan privilegier, frihed och naade i Limfiord paa theris
 fiskeri och salte, som det aff arrildz tid weridt haffuer, och wore forfædre
¹⁵ och fremfarne konger i Danmarck dem derpaa vnt oc giffuet haffuer. Thi
 haffue wi nu de irring || med vor elskelige raad, som her nu hos os ere, ^{2 r}
 offuerweyet oc betractet och ere med dem saa til een svorden, at for^{ne}
 Limfiord skal vere it allmindeligt fiskeri hereffter, som tilforne aff arrildom
 verit haffuer, i saa maade at for^{ne} vor borger och almue i Nykiøbing och
²⁰ andre vor menige almue offuer alt vort rige Danmarck mue fare op och
 neder effter theris biering i Limfiord, huor them best behaffuer at fare
 eller ligge at kiøbe och salte och gjøre theris fiskeri wformeent aff alle;
 och andre, di som vdlendige ere, skulle ingensted ligge i for^{ne} Limfiord at
 kiøbe eller salte wden alleniste for Aalbørrig eller i andre lewe haffner
²⁵ ther, wohre och cronens rettighed saauell aff Danmarckis indbygger som
 aff an||dre vdlendige derudi wforsømit. Thi forbyde vi alle, ihuo di helst ^{2 v}
 ere eller vere kunde, særdelis vore fogder och embidzmend for^{ne} wore
 borger i Nykiøbing herudi at hindre eller hindre lade i nogen maader
 vnder vores kongelige heffn och wrede. Datum in ciuitate nostra Aru-
³⁰ siensi feria sexta ante dominicam palmarum nostro sub secreto presen-
 tibus inferius impresso anno domini millesimo quadringentesimo quin-
 quagesimo nono.

2

1460. 11. juli.

Nykøbing.

Vedtægt om Nykøbing bymark med forbud mod salg af lodderne til kirke, kloster, præster eller frimænd og om indtagelse af hedejord.

A: tabt. — Aa: RA. Frederik I.s danske registrant 1524—32 f. 187r, stadfæstelse uden datum, men indført foran et brev ligeledes til Nykøbing dat. 1528 6 januar. — Aa1: RA. Register over alle lande 3 f. 46v. — Aa1a: RA. Register over alle lande 2 64.

*Tryk: Dveholms Dipl. 122 (efter Aa1); Frederik I.s danske registrant 192 (udtog efter Aa1). — Reg.Dan. nr. *6221; Rep. 2. rk. nr. 1167.*

Text efter Aa.

10

187 r **A**lle mendt thette breff sier eller hører lesze, helsze borgemester, raadt oc almwge vti Nykøping, szom tiil wore neffntthe tha oc nw alle thesze ephther^{ne} article at fuldburde oc stadfeste, kerligen mett gudt. Kungjør mett thette wort opnebreff, at vy oc alle huer serdelis haffue saa vidtaghet oc fuldkomelig stadfesthet, at saa bliffue skal tiil ewig tidt 15 meth alle vores sambytcke oc wyli nw oc tiill forne, then tidt wy haffue skiffth thenne indmarckes iordt, oc inghen man oc qwynne skulle giffue, sele, forpanthe eller affhende szeg i noger maade noger iordt aff hans skiffte, dell eller nogett andhet iordt enthen tiill kyrcke eller closther, preste mendt eller fri mendt, thi at vor naadiige herre koningh Christiern 20 haffuer naadelig giffuett oc wnt oss tiill ewindeligh eye dom then for^{de} iordt oc Wætilsmarck, hues hans naade aff Danmarecks kronens wegne aff rette tiilhørde, tiil wore bysens oc alle vores oc wore epter kommers nytte oc gaffn, hwes wy oc wore epterkommere kunde komme ther aff, oc ther tiill andhet iordt haffue vy nw kiøpt oc panthet, szom inghen lwnde 25 maa affhendes vti noger maade fraa wore bysens frihedt enthen nw vti wore tidt eller wore epter kommers tiidt. Thi epter alle wore widtegthe oc sambørelsze forbiude wy hordelig wpaa wor naadige herre koningh Cristierns wegne noger man fri seg aff at hendes i noger maade, szom for^{uet} stander, vdhen wore eghen borger och bymendt indhenbørdes wnder 30 theres høgeste brøde oc widhe, oc haffuer oc noger mendt affhendt szeg noget iordt enthen tiil kyrcke eller closter, prestmendt eller frimendt 187 v enthen mett gaffue, kiøb || eller panthe breffue, tha mæle wy thet magthe løss at bliffue, huilcket wy wille forsware for wor naadige herskaff, om noge welle thale her emodt, oc alle the, szom then iordt haffuer saa for- 35

12 neffntthe] h er rett. fra g Aa. 13 fuldburde] de er rett. fra g Aa. — oc] derefter overstr.: sambytcke Aa. 22 Wætilsmarck] Vetellsz marck Aa1. 29 aff at] skr. har først skrevet at aff, men rettet det Aa. 33 kiøb] eller panthe tilf. (ved sideskifte; jf. det flg.); eller panthet tilf. Aa1, Aa1a. 34 naadige] o. lin. Aa. 35 szom] haffue tilf. men atter overstr.; jf. det flg. Aa.

komerdt thennem eller theeres arffuinghe, bør aff rette att lade komme then iordt i gien vthen all giensigelsze oc vid theres högste brøde. Item haffuer och noget mandt pløgett hiede iordt eller ville pløge, tha bør hannem att nytte then iordt, saa lenghe hun worder røden, szom er ett aar, eller
 5 oc saa lenghi han will bruge then iordt mett korn oc giøningh, me(n) ligge(r) then iordt vdt eth aar vdhen korn eller giødnyng, tha maa then mand, som nest kommer, nytthe then iordht meth korn oc giøning, som for^{utt} staaer, dog giøre hannem fullesth for eth aars pløgnyng, then som pløghet. Item skal yngen mand pløge mere wedt ander mands engs
 10 ende en een ploglangt, saa att hans korn och grøn iordh bliffuer wskadt. Att thet saa er y sandhiedt oc skall bliffue til ewyg tiid, som for^{uet} stander, vdhen alle gensyels, tha henghe wii wor byszens indsegel nedhen for thette wort obne breff. Datum anno domini mcdlx ipso die Ketilli confessoris.

Holstebro.

1460.

3

15 *Kong Christian 1. giver borgerne i Nykøbing det privilegium, at ingen maa drive købmandsskab andetsteds paa Mors end i Nykøbing.*

A: tabt. — Aa: Vidisse, tabt, men omtalt i privilegier 1568 21. juli og 1571 2. maj, hvori det siges, at den var udstedt af hr. Niels Lange (d. 1565) og Gunde Lange (d. 1547), RA. Danske Kancelli, Registre over alle lande 10 f. 16r og 118v.

20 *Tryk: Secher, Corpus constitut. Daniæ I 482 (privil. 1571 2. maj). — Kanc. Brevbøger 1566—70 358 og 1571—75 31; Rep. 2. rk. nr. 1238.*

Text efter privil. 1568 21. juli.

Thennd tiid thieris bye siiste ganng aff ildebrannd fick skade, bleff ther 16 r
 25 nogenn thieris breffue, preuilegier och friiheder, som thennem aff framfarnne koninger her vdi Danmarck naadeligenn vnndthe och giffne war, brennd och omkomit, och ther eblannt haffuer || werit ith breff, som koning 16 v
 Christiernn thennd Første, salig och høglofflig ehugkomelse, wdgifuet haffde vdi Holstebro aar etc. mcccclx, huor aff the haffde enn vidisse vnnder her Niels Langes och Gunde Langis segell, huilckit breff formeldit, att thet wor
 30 forbudit, att ingenn skulle mue ligge och kiøbslaa vdi Morsz anndennstedtz ennd vdi Nykiøping.

5—6 me(n) ligge(r)] met liggendes Aa. 7 meth] derefter overstr. gi; jf. det flg. Aa. 10 och] derefter overstr. k Aa. 23 Thennd.. skade] o: 1560.

NIBE

Nibe bys segl, 18. aarh. gengivet efter aftryk i rødt lak i Rigsarkivets seglsamling. Seglbilledet viser tre over hverandre stillede fisk, den midterste venstrevendt, omgivne af bølger. Af disse oprager til højre et bundgarn, mod hvilket ror en mand i en baad. Indskriften, der er anbragt øverst i seglbilledet, lyder *Sigillum Nibense*.

København.

1518. 23. april.

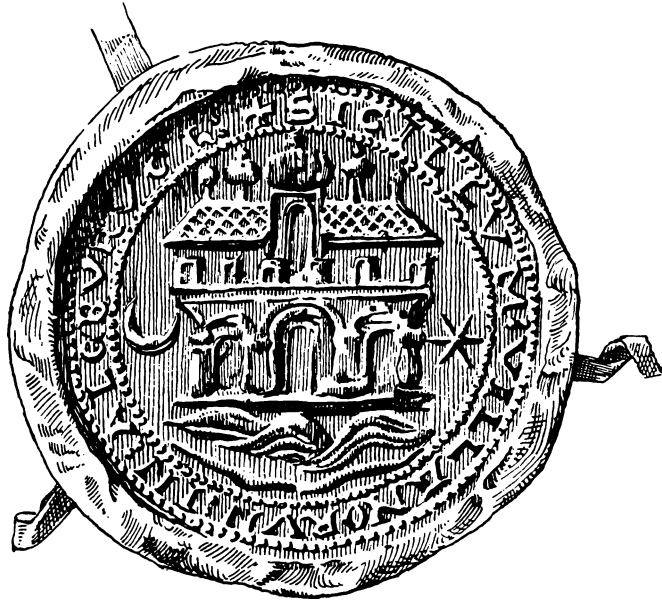
1

Indbyggerne i Nibe faar kongens brev paa, at de i det aar maa salte og sælge sild ved byen, som de har gjort tilforn, mod en afgift af 6 læster sild til kongen.

A: tabt, men omtalt i Christian 2.s register f. 150r, RA. Danske Kancelli.

⁵ Tryk: Suhm, Nye Samlinger I 285. — Reg.Dan. nr. 6378.

M*yn herres vndersatte vdi Nybe ffinge breff, at thee mwe vdi thette aar salte och selge sild ther vedt byen, effther som thee tilfornn giort haffue, doch met swo skell, at thee forwisse Eiler Bryske sex lester sild paa myn herres vegne cum inhibitione solita. Datum Haffnis ipso die Georgii martiris*
¹⁰ *anno etc. mdxviii.*

AALBORG

Aalborg bys segl, gengivet efter segl af rødt voks i ufarvet voksskaal, under brev af 1421 4. august. Seglbilledet viser en over bølger staaende, tindet mur, hvori tre rundbuede portaler, den midterste højest, og her indenfor et taarn med et slankt, rundbuet vindue, kugleprydet, riflet kuppel samt udgaaende tage, hvert bærende to lave søjler, den inderste med en kugleprydet kuppel, den yderste med en kugle. I feltet til højre en liggende, opadvendt halvmaane og til venstre en seksodded stjerne. Indskriften lyder: SIGILLVM VILLANORVN (!) IN ALEBVRVGH.

Kong Valdemar 4. Atterdag tager borgerne i Aalborg og Hasseris under sin beskyttelse og giver dem en række privilegier samt stadfæster de privilegier, de har faaet af tidligere konger.

⁵ A: tabt. — Aa: Univ. Bibl. AM. 8° 21 f. 118r (16. aarh.).

Tryk: Kolderup-Rosenvinge V 278; P. C. Knudsen, Aalborg bys historie I 27; P. Riismøller, Aalborg 45 (gengivelse i moderniseret dansk med dato 1340). — Reg.Dan. nr. 2228.

Datering: Kongens titel »hertug i Estland« viser, at brevet maa være før 1346, ¹⁰ da Valdemar dette aar solgte Estland til de tyske riddere. Aarstallet 1342 stemmer godt med, at Skanør marked nævnes i § 1, idet kongen paa det tidspunkt var i krig med kong Magnus og ikke anerkendte hans besiddelse af Skaane; jf. at han samme aar gav Hansestæderne rettigheder i Skanør (Hansische Urkundenb. II 307). Kongens usædvanlige titel greve af Holsten og Stormarn, som var de hol- ¹⁵ stenske grevers titel i 14. aarh., kan maaske paa lignende maade forklares ved, at Valdemar i 1342 ogsaa var i krig med greverne Henrik og Claus af Holsten og Stormarn og fra Lübeck med marsken Frederik v. Lochen havde ført krigen ind i deres eget land (Reinhardt, Valdemar Atterdag 114), med hvilket han alt- ²⁰ saa hævder at være forlenet (af grevernes lensherre). Angaaende stadsrettens forhold til Viborg stadsret se Hvidtfeldt i Viborg Købstads Historie I 27. At sproget i originalen har været latin, fremgaar af, at oversætteren ikke har forstaaet, at Sclauorum i kongens titel betød »de Venders«. Sproget i den bevarede tekst viser, at oversættelsen maa være fra tiden ca. 1450—1500. Om stadsrettens ægthed se C. A. Christensen i Hist. Tidsskrift 11. rk. IV.

²⁵ **W**ii Woldemar, *meth* gudtz naade Danmarckis oc Sclauorum konning, ^{118 r} hertog y Estlandt, greffue y Holdsten oc Stormarn, helsse them alle, som seer *thette* breff oc leserit, oc alle fogder og embitzmendt, som er skickit y wor riige, kierlig *meth* gudh och wor naade. Wiider att wy haffuer taghet oc anammet thisze breffuiisere, oss *elskelige* borgere oc bymendt ³⁰ aff Olborg oc Hadseriis, vnder wor beskiermelsze besønderliige atforsuare them till alle rette.

<1.> Och vndne wy them att were friie oc quith, huar the komme y wortt riige, for alle toldhtz betalinge, som kaldis bundgiald, tørigørtigh oc alle ander toldh och tøngzell, for vthen y wor Skonøers market.

26 Estlandt] Elstlandt Aa. 32 <1.>] Aa har i marg. en nummerering af artiklerne med andet blæk, men med samme hd. Nummereringen er fortløbende for de nærmest flg. privilegier i hs., hvorefter der følger et register. Nr. 1 betegnes primus articulus.

2. *Framdelis* vndne wy them aff wor sønderlig gunst och naade, at saa tiith och offthe som sandemendt y *samme* by bliiffuer loffligen feldt eller foruunden paa *theris* sandmendtz touff, tha schal huer aff them were oss aff rette plictig *iiii marc* pendinge oc ey meere.

3. Item huilcken aff ethers sandemendt, som er paa siin forhuerffuing ⁵ oc er ey y by til ting, naer som han schal giøre sith touff paa nogher lofflige ^{118 v} sagher, som skeer y *theris* || bøyfredtt, oc nogher vpstaer oc giør *hansz* loufflige forfaldt, tha schal then sandemandt for then sagh ey foruindis for siine boeslodh, *men thet* første han kommer till tings, tha schal han giøre sith touff paa saghen, som the andre sandmendt giordhe *theris* paa. ¹⁰

4. Item saa tiith och offte, som otte sandmendt wdi *szamme* by bliiffuer tilsagdt oc tillføldige atgiøre *theris* touff y nogher lofflige sagher, tha schulle the ey foruindis for *theris* boeslodh, foruthen the bliiffue vnder-sagde *meth* bispens oc nogher bymendtz dom oc breff, atthi haffuer giort wreth toff. ¹⁵

5. Item endog borgere y Olborge, som brydher *theris* fredt, at thy saarer oc suarlig t(u)tter nogher, them bør *meth* rette effter wor gamle louff atgiiffue osz *xl marc* oc byenn *xl marc*, dogh saa, om saa hender seg, att borger kiiffuis indbørdis, tha giøre wii *meth* them thenne serdelis naade, at huilcken borger y Olborg, som saarer siin metborgher oc by- ²⁰ mandt, tha schal han for een dobbelt saar were plictig atgiiffue wor lens-mandt paa wore weigne aldeeniste tre marck pendinge, vthen szaa skeor, ^{119 r} at hand bliiffuer foruunden *meth* heruerck eller sandmandtz || touff atgiiffue meere etc.

6. Item wille wy och skicke, at ingen bymandt eller borger y Olborg, ²⁵ enethen een eller andhen, fattige eller riige, mandh eller quinde, schal tage noghen riddermandtzmandt eller noghen mectige mandt paa landtzbyen til siin werye atuere y noghen maade.

7. Item wille wy oc skicke *meth thette* wortt obne breff, att alle giester, som komme til Olborge, duelindis ther om winteren, oc haffue *theris* ³⁰ kiøbmandschap ther, tha schulle the were plictige atbetale och wdgiiffue alle wor koninglige tønghzell oc help *meth* wore borgere (aarliigh aar), som the ther bliiffue, oc wille wy ey, att noghen aff *samme* giester schulle were vndentaghen for *samme* tønghzell oc vdgifft.

8. Item fforbyude wy, att noghen aff *samme* giester (*szom* ey er bymandt ³⁵ *sammestetz*) schall dierffuis till atsælie klede eller andhitt kiøbmandschap y alne tall eller y noghen parttlige tall vthen y marckitz daughe, som seduon er aff gammel tiidt, oc huo som bryder her emodh, han schal giøre fullisth ther fore effter byens rectt oc wilkoer.

9. Item huilcken borger oc bymandt, som festher || siin mettborgher ^{119 v} lough for gielddh eller andhre sagher, tha schal han giiffue then lough y samme by vdi skiellighe tiidtt, effter som han haffuer festh samme lough.

10. Och bliiffuer nogher steffndt eller paaminth eller titalit aff wore ⁵ fogder eller embitzmendt eller lensmandt for gielddh eller nogher andre sagher, som han bliiffuer wore borgher plictig, oc ganger han offuerhørig bortt oc ey wil pleye for seg minde eller rett, tha schal han were plictig till atgiiffue oss tre marck penninge och bundhen tre marck.

11. Item huilcken bymandt, som fester nogher aff Olborg borger lough, ¹⁰ encthen y byen eller vthen, tha schal han were plictug til atfuldkomme then lough y Olborg by.

12. Item huilcken borgher, som haffuer goutz paa landtzbyen, oc haffuer ther boindis therisz tiennere, tha schal han ey tilseigis aff wore fogder eller embitzmendt athaffue sanmendtz touff eller neffningis touff wdi ¹⁵ noghen maade.

13. Item forbyude wy strengligen, att nogher wore fogder eller embitzmendt schal fanghe eller griibe nogher wore borger y Olborgh for noghen sagh eller brødhe for hansz gierninger, om hansz goutz oc brofeel er || saa ^{120 r} møgitt, atth hand kandh for samme gierninge bødhe, eller om han kan ²⁰ fange noghen aff siin medborger, szom kandh giøre fuldt for hanom, atborghe for hanom, att hand schal giøre føldist for thet, som hand haffuer brodt.

14. Item ingen aff wore fogder, lensmandht eller embitzmandt schal platze, møye eller trenge wore borger vdi Olborg noghen wern atgiøre om ²⁵ szamme by eller til att giøre eller vprette graffue, plancke eller broer eller gader atligge eller atrensze meth laugdagh eller noghen andhen tinghdeele. Men naer som tiiden tilsiger, atsamme gierninge schal giøris, tha schal almoughen tilsigis aff borgermestere oc raadt, at the schulle giøre samme gierninge vnder thendh wiide oc piine, som therefore pleiger ³⁰ atuere tillagdt.

15. Item wille wy och, att the maa brugge theris feedrefft fry oc quith for huermandtz tiltale, som the bedst pleyger athaffue aff gammell tiidt.

16. Item naer som samme bymendt worder tilsagdt atgiøre oss noghen help eller tienste, † tha schal the thet giøre, som theris skyuldt oc vdgiift ³⁵ tilsiger, vnder tagit wor skyuldt oc wdgiift, liigeruiisz som samme borger || oc ^{120 v} bymendt giøre help oc tienste, naer wy thennom tilsiigher. †

17. Item wil wy och skiicke, att naer som nogher mandt haffuer nogher sager til samme bymendt oc borgher aff Olborg, heruerck, ran eller nogre andre sager, schal the ey forfølge szamme sagher encthen meth wore breffue

6 han (2)] hanom Aa. 34—36 †tha.. tilsiigher†] formodentlig forvansket ved overs. fra latin. Købstadlovgivning. II. 18

eller til landtzting eller till noghen herritzting, men til theris byting y Olborg schal samme sagher deel is meth rette wishedh, som thet segh bør.

18. Item inghen schal steffne szamme borghere aff theris by, vthen wy worder thennom tilsiigindis, ath the schal were y wore oc riigens tienste oc forfaldh. 5

19. Item hwo szom sagis meth wskiel y nogen maade oc fester loug for saghen, tha maa han tage til seg beskeene mendt oc werye meth syn høygeste lough, som thet segh bør.

20. Ther offuer wille wy, att samme borger och bymendt y Olborg och Hadzeriis schulle haffue, nyude oc beholdhe frii naade och skonzell, ¹⁰ friiheder, recter oc priuilegier oc gunster, huilcke som the aff hogborne ^{121 r} første oc koninger, wore forfeder, haffuer forhuerffuith || aff gamble tiidt, effter som theris breffue oc priuilegiir bedst oc fuldkommeligste indholder oc wduiiser, oc stadfesther wy alle szamme priuilegiir meth thette wort obne breff atbliiffue weth theris fuldkomlige machth. Forbyudindis streng- ¹⁵ lighen vnder wor høldist och naade, att nogher wore fogder eller embitzmendt eller noghen andhen schal platze, møyde eller giøre szamme bymendt oc borgher nogher forfang eller hinder paa noghen for^{ne} artickele, saa frampt som the wil nyudhe <wor naade> oc vndtgaa wor konninglige heffn oc wrede. Till Windnisburdt er wort indzeigle hengindis nedhen ²⁰ for thette wort breff. Screffuit y Olborg vnder gudtz aar mccc. oc paa thet andith.

2

1413. 2. november.

Aalborg.

Kong Erik 7. af Pommern stadfæster de privilegier, som er givet Aalborg af kong Valdemar, hvis brev han lader vedhæfte stadfæstelsen. 25

A: tabt. — Aa: Univ. Bibl. AM. 8° 21 (16. aarh.) f. 121r.

Tryk: Saml. til jydsk Hist. II 163. — Reg. Dan. nr. *4273; Rep. 1. rk. nr. 5301.

^{121 r} **W**ii Erick, meth gudtz naade Danmarcks, Wendis, Suerigis, Norrigis oc Gottis konning, hertog y Pomern, helsser alle mendt, thette breff seer eller høre lesze, kiarligen meth gudh oc wor nade och kundgiøre, att ³⁰ ^{121 v} wy aff wor nade oc sønderlige gunsth vndne oc stadfeste || wore bymendt oc borger y Olborgh alle the priuilegia, friiheder och naader, saasom wore forfader konning Waldemar them vdgiiffuit oc stadfest haffuer, y alle maade, efftherthy som theris breff vduiiser, huilckit som wy lader tilfeste thette wortt breff. Thy forbyude wy alle wore fogder oc embitzmendt oc alle ³⁵

19 <wor naade> mgl. Aa.; udfyldt saal. af Kolderup-Rosenvinge. 21 mccc] derefter aaben plads Aa.

andere, ehuo the heldst ere, for^{ne} wore borgere y Olborge athindere eller wforrette y noget maade emodh thenne wor naade oc willye wnder wore naade och koninglige heffn etc. Datum Olborg anno domini millesimo quadringentesimo tredecimo die commemorationis animarum nostro sub
5 secreto.

Aalborg.

1441. 14. juni.

3

*Kong Christoffer 3. af Bayern stadfæster alle de privilegier, som er givet Aalborg af de tidligere konger i Danmark, og giver yderligere forskellige bestemmelser: borgmestre og raad skal beskikke baade haandværksmestre og
10 oldermænd; ingen maa færdes i byen med spændt armbrøst; fremmede maa ikke gaa med armbrøst eller sværd længere, end til de kommer til deres herberge; opsætsighed mod borgmestre og raad forbydes.*

A: tabt. — Aa: Univ. Bibl. AM 8° 21 (16. aarh.) f. 121 v.

Tryk: Saml. t. jydsk Hist. II 163. — Reg. Dan. nr. *5309; Rep. 1. rk. nr. 7175.

15 **W**ii Christoffer, mett gudtz naade Dannemarecks, Wendis och Gottis 121 v
konning, palantz greffue paa Riin oc hertog y Beyern, helsze alle mendt, thette breff see eller høre lesze, kerlige meth gud oc wor naade oc kundgiøre, atth wy aff wor sønderligh gunst vnde oc stadfeste wore
20 wore forfederne, || konninger y Dannemareck, thennom vndht, giffuit oc 122 r
stadfesthe haffue, y alle maade, effter thy szom theris breffue wdhwiser.

(1.) Item wndne wy them aff wor sønderlig gunsth och naade, att burgermestre oc raadt y Olborg schulle haffue maeth attsette alle embmede effther skiellighet oc oldermantdt, som thy wille were bekiendt for gudh
25 oc osz.

(2.) Item schal eller maa ingen gaa eller riide daug eller nacht y for^{ne} wore kiøbstadt Olborg meth spentte armbrøster. Dierffuis thet noget atgiøre oc fanger ther skayde offuer, tha schal han fange ther skayde offuer wbøtte.

30 (3.) Item schal inghen gange meth armbrøst eller suerdt lenger, endt hand kommer y byen y sith herberge. Thy forbyude wy alle, ehuo thy heldst ere, oc serdelis wore fogder oc embmitzmendt for^{ne} burgermestere. borger oc menighet y Olborg modh thenne wor gunsth oc naade athinder eller hinder ladhe, møye, tøffue eller wforrette y noghen maade vnder wor
35 koninglige heffn oc wrede. ||

22 (1.) Aa har kapitelinndeling, men nummereringen er fortsat fra de foreg. privilegier, se note ad s. 271 l. 32.

122 v <4.) Item schal inghen giøre samenbindelsze emodt burgermestere och raadt y Olburge vndner siin hoffuitz lodht. Datum Olborg in profesto corporis Christi anno domini millesimo quadringentesimo primo, anno regni nostri Dacie secundo.

4

14(49). 12. juni.

Roskilde. 5

Kong Christian 1. giver borgerne i Aalborg en række privilegier om fremmede købmænd (gæster), krænkelser af kvinder, om byens forte og færdrift og adelens gaarde i byen.

A: tabt. — Aa: Univ. Bibl. AM. 8° 21 (16. aarh.) f. 122 v.

Tryk: Kolderup-Rosenvinge V 284 (dateret 1470 eller 1480). — Reg. Dan. nr. 10 4405 (med samme datering); Rep. 1. rk. nr. 7897; jf. 2. rk. IV 111.

Datering: Brevet er i Aa dateret 1490, men hvis kongens titel (uden Norge) er rigtig, maa brevet være fra 1449; jf. W. Christensen, Unionskongerne og Hansestæderne 427 anm.

122 v **W**ii Christiern, mett gudtz naadhe, Dannemarcks, Wendes oc Gottes 15
konning, greffue y Oldenburg oc Delmenhorst, giøre alle witter-
liigt, att for then stuore tro tieniste, som wore *elskelige* burghere oc menig-
hedt y Olborrig osz oc wortt riige Danmarck her til giordt haffue oc her-
effter trolighen giøre oc beuiise schulle oc maa, saa att, paa thet att for^{ne}
wor kiøbstet Olburg thesydtermere maa worde forbedrett oc bliiffue 20
wedh machth, tha haffue wii aff wor sønderlig gunsth och naade vndht
oc skickit, stadfest oc giffuit for^{ne} wore borgere oc menighet thisze effter-
screffne priuilegia, friiheder oc naader.

<1.) Fførsth atth alle wdlendske kiøbemendt, som til for^{ne} wore kiøb-
123 r stadt kommindis worder, schul||le haffue oc beholde theris kiøbmandt- 25
schap oc wore oc wore forfedris priuilegii lydelsze, stadtzens rectighet oc
gamble seduane, effter thy som aff arrildtz tiidt werith haffuer.

<2.) Och schulle alle kiøbmendt ligge til herborgs oc till kosth mett
borgerne oc ey haffue nogher hemelige handteringe eller kiøbmandskaff
mett nogher hansz herborgs husbundh wuiddindis; huo thet giøre, bøde 30
ther for vi marc konningen oc saa byen vi marc.

<3.) Item schulle the ey atskiellige eller widh smaa wecth sælie theris
waare vthen mett heltt skippunt oc halfft skippunt, kledhe y heelt støcke
och halfft støcke, lerith y heelt hundrit oc halfft hundrit oc reeb att
mindste, homble y heelt skippunt oc halfft skippunt eller oc y tremede 35
effter fuldh wecth oc mael, som thet sigh bør.

24 <1.) Aa har kapitelinddeling, men nummereringen er fortsat fra de foreg. privilegier, se note ad s. 271. l. 32.

〈4.〉 Och schal giest ey kiøbe *mett* andhen eller *mett* bwndhen, men *meth* borgherne, som y byen boer; huo ther giør emodt, bøde xl marc koninghen oc xl marc byen. ||

〈5.〉 Spidzserii oc kræmerii, som er brødh, løgh, eble, nødder, pattiner ^{123 v} och thisligist, huo som sodant fall haffuer, schal stande ther *mett* paa marekit tre daghe och sælie, huo som kiøbe will; bode karlle och quindere, hogher oc hogiskier maa ey kiøbe sodant støcker til møget forprang, indhen the tre daghe forgangen er.

〈6.〉 Ffremmede kræmere maa stande *mett* theris kram, som aff arrildtz ¹⁰ tiidt sedtuane werit haffuer.

〈7.〉 Och huo som tydstøll wil føre oc sælie, han schal *thet* vpfølge *mett* goth øll oc schal inghen kowentthe eller drincke beer lade ther vdi.

〈8.〉 Giester eller kiøbmendt schulle incthit sælie aff theris kiøbmandschap, førendt *thet* er vpskiibith y theris herborghe.

〈9.〉 Item ingen frembde kiøbmendt, giester eller kiøbsuenne schal ¹⁵ saltte noghen sildht før pasche vthen wore embmitzmentz, burghermesters oc raadts willige oc tilladelsze, och schal then sildht, som om fasten kommer, ligghe || widh broen, till klokken haffuer xii slagit om mittdaghen, ^{124 r} for almindelig kiøb oc almoughens tørff, ehuo then heldst fall haffuer, ²⁰ bymendt eller andere men; effter paschen maa kiøbmendt och giester kiøbe sildh aff borgerne altiidt, naer them løster.

〈10.〉 Item schulle giester kiøbe skindht y heelt hundrit oc halffth och deggher tall att mindsthe.

〈11.〉 Och schal inghen borger eller bymandt taghe giesters eller ²⁵ wd-komne mendtz *pendinge* eller goutz atkiøbe eller sæle *mett* giesterne till nøtt oc gaffn; worder ther nogher befundene *mett* y sandingen, tha schul *thet* goutz oc the penninge were forgiort, halfft til konninghen oc halfft til byen oc ther til bøde xl marc, som forscreffuit stander.

〈12.〉 Item schulle inghen giester eller wdtkomne kiøbmendt seigle ³⁰ offuermeere y Limfiourdt eller noghen handtering haffue wthen till Olborge, Wiiborg, Nygkiøpbing oc Limwiig, ther som || louglige hauffne ere, ^{124 v} vthen wore fogdis, tolners, burghermesters oc raadtz louff oc sambtøcke vdentaghen thenom, som som, saltt och wedht, koll oc temmer føre, oc maa friie mendt lade føre til theris garde, hues som them behouff giøris, ³⁵ til theris kosth och gaardtz nødtthe.

〈13.〉 Och schulle giester ey giøre noghen landkiøb *meth* bønder eller *mett* nogher ander forprangher.

〈14.〉 Hwo som locker nogher borgers hustrv, hanz datter eller fencke eller nogher iunckfrue, worder *thet* kierdt for burghermester oc raadt oc

lougligen beuuisdt, bøde xl *marc* kongen oc xl *marc* byen; giøre oc nogher forfang eller hindner ther wdi, ath mandt ey kandt fange rett aff them, som saghere ere, bøde saamøgit, som før er sagdt, oc deele hanom the aff *meth* landtz loug, om han wil sidde offuerhørig.

125 r <15.> Item huilcke for^{ne} artickle, som icke ere brøde sadtt for, bød^{is} 5
effter wore || embmitzmandtz, burghermesters oc rads sigelsze effter skiel-
lighedt.

<16.> Item schulle for^{de} wore borgher nyude, bruge och beholde then fortaa oc feedreffth, som theris priuilegium wdhwisere oc them aff rectte 10
bør.

<17.> Item om nogher ffriimendt eller frelsze, som gaarde oc iorde haffue y Olborg oc driiffue ther aff noghen kiøbmandtskaff eller sælie y liie, the giiffue oc giøre ther aff, effter som byens rectt vduiiser, oc seduane werit haffuer, wthen the them selffue besidde, och inghen handtering eller kiøbmandskaff bedriiffue, men bierge them aff theris rentte. 15

Thy forbyude wy alle, ehuo the heldst er eller were kundhe, serdelis wore fogder och embitzmendt, som nu er oc komminde worder, for^{ne} burghermestere, borgher oc menighedt y Olborg her emodt thisze for^{ne} artickle oc priuilegia athindre eller hindre ladhe, møyde, wmage eller wforrette vnder wor konninglige heffn oc wredhe. Datum Roeskildhen <die> cor- 20
poris Christi sub secreto anno domini mcdlxxxx.

5

1462. 13. februar.

Gottorp.

Kong Christian 1. forbyder købmænd og borgere fra andre byer at handle eller drive forprang i 4 miles omkreds omkring Aalborg.

A: tabt. — Aa: Univ. Bibl. AM 8° 21 (16. aarh.) f. 125 v. 25

Tryk: Kolderup-Rosenvinge V 283. — Reg.Dan. nr. 4140; Rep. 2. rk. nr. 1419.

125 v **W**ii Christiern, mett gudtz naadhe Danmarcks, Sueriigis, Norriigis, Wendis och Gottis konning, hertog wdi Sleswiig, greffue y Holdsten, Stormarn, Oldhenborg oc Delmenhorst, giøre alle witterligt, att wore borger y Olborgh haffuer ladit berette for oss, oc mange kiøbemendt oc borgher 30
aff andere kiøbsteder ther y Iutlandtth kiøbslaa oc giøre forprang y theris forstrug them oc theris by til stuor skaide oc forderffue, tha paa thet att for^{de} wor kiøbstedt Olborg maa thisz yttermere bøggis oc forbeiris, haffue wy wndht oc tilladet och mett thette wortt obne breff wndhe oc tillader, at for^{ne} wore borgher maa lade them deele til theris bytingh, szom kiøb- 35

slaa och forprang giøre paa fiire miile nær omkring theris by, som the pleige athaffue theris næringhe y; dog y szaa maade, att the skulle først ladhe *thette* wortt breff læsze oc forkyndis paa landtz tingh och siiden paa alle herritz ting paa 4 miile neger omkring for^{ne} Olborgh. Fforbyudindis
 5 alle wore fogdere oc embitzmendt || och alle andere, ehuo the heldsth er, ^{126 r}
 for^{de} wore borger y Olborge her vdhi athindere eller hindere ladhe, møide, wmage eller y noghen maade atth wforrette vnder wor konninglige heffn och wredhe. Datum in castro nostro Gottorp sabbato proximo ante dominicam septuagesime nostro sub secreto anno domini millesimo quadringentesimo sexagesimo secundo.
 10

Kalundborg.

1464. 16. januar.

6

Kong Christian 1. anviser en plads til hestestald i Aalborg og fastsætter boder for fremsættelse af ærekrænkende sigtelser.

A: tabt. — Aa: Univ. Bibl. AM. 8° 21 (16. aarh.) f. 126r.

¹⁵ Tryk: Saml. til jydsk Hist. II 164. — Reg. Dan. nr. *6451 (har opløst dagsangivelsen til 4. sept.); Rep. 2. rk. nr. 1693.

Wii Christiernn, mett gutz naade Danmarcks, Sueriigis, <Norriigis>, ^{126 r}
 Wendis och Gottis koning, hertog y Sleswiigh, greffue y Holdsten, Stormarn oc Dyttmersken, Oldenborg oc Delmenhorst, giøre alle witter-
 20 ligt, att wore burghermestere oc raadt y Olborge haffuer nu haffdt theris budt her hoss oss ladindis oss wnderstaa thendt stuore brøsth y Olborgh er om stalderum, naer wy oc wore gode mendt thiidt komme. Therfor haffue wy nu aff wor sønderlig gunsth oc nade vndht oc tilladit oc vndhe oc til-
 lade *meth* *thette* wortt obne breff, att wore burghermestere oc raadh y
 25 Olborgh maa indtage til stalderum wor oc || kroffnens iordtt østen om Wor ^{126 v}
 frue kiereke oc westen om Sancti Peders kiereke oc nourden paa saendett, till dyubett tagher, szaa seiglatzsen och wolden bliiffuer wskaidtt och Then helligandtz gaardt beholden nourden paa saenden til gordzens bøgninge och behoff saa bredt oc langh, som gordhen tilsiger, och Hans Iude, wore
 30 burghermeister y Olborg, beholde *thet*, som wy hannom bebreffuit haffue, dog y saa modhe, att huo som paa for^{de} iordt bøgge will, skulle *thet* giøre oc haffue *mett* wore burghermeisters och raadtz sambtøcke oc giøre ther aff till byens behouff effter skiellighet oc skulle *thet* foruare for bøgningh
 35 *mett* graffue eller y ander modhe, effter thi som behoff giøris, om *thet* icke kommer oss, krouffnen eller byen till skaide. Item haffue wy effter wortt

elskelige raadtz raadt vndt oc giiffuit oc vnde oc giiffue for^{de} wore burgermeistere, raadt oc menighet y Olborgh for friihedt oc priuiligiir, at war thet 127 r saa, att nogher y therisz || kiøbstadt fortalit then andhen paa ære eller røethe oc icki saa beuise kandt, tha schal then, som thett giøre, haffue forbrodtt xl marck till oss, xl marc till byen oc xl marc til saghewolderen 5 eller haffue thet wdi woris oc theris mindne oc willige. Thy forbyude wy alle wore fogder oc embitzmendt oc alle andere for^{de} wore burghermeistere oc raadt y Olborgh her emoedh att hindere eller hindere ladhe, møde, wmage eller wforrette vnder wore konninglige heffn och wredhe. Datum in castro nostro Kallingborgh die beati Marcelli pape et martyris nostro sub 10 secreto anno domini medlx quarto.

7

[1483—97].

Kong Hans forordner, at markedet i Nibe skal nedlægges og flyttes til Aalborg; købmænd maa kun opholde sig i Nibe og andre fiskelejer i fisketiden; haandværkere i Aalborg, som vil drive købmandsskab, skal skatte baade af 15 haandværket og købmandsskabet; borgere maa ikke paa bøndernes vegne købe i tyskernes boder; borgerne skal udrede deres pligtige told.

A: tabt. — Aa: Univ. Bibl. AM. 8° 21 (16. aarh.) f. 128r.

Tryk: Kolderup-Rosenvinge V 290. — Rep. 2. rk. nr. 12620.

Datering: Kongens titel henviser brevet til tiden 1483—97. 20

128 r **W**ii Hans, mett gudtz naade Danmarcks, Noriigis, Wendis oc Gottis 128 v konning, vdualdh konning til || Sueriigh, hertogh y Sleswiigh etc., giøre alle witterligt, att wy aff wor sønderlig gunsth och naade haffue vndt oc tilladit oc nu mett thette wort obne breff vndne oc tillade wore borgher y Olborgh, oc wille wy 25

<1.> At thet marckith, som her til vdi Niibe om andhen pintzedagh holdit er, schal her effter aldellis were nederlagdt oc ey ydttermeere ther holdis, men schal frambdelis her effter bliiffue holdit oc holdis her udi Olborg huer aarligh aars vdi tre sambfoldt dauge y pintz vgge, liige som thet her til aff arrildtz tiidt vdi Niibe holdit er. 30

<2.> Item schal och inghen borger eller kiøbmandt boe eller ligge vdi Niibe eller paa noghen andhen fiskeleyge her neruerindis omkring byen lengher, endt fiiskeriie paastander.

<3.> Item schal thisligist oc inghen sandmendt vdi Olborg steffnis her aff byen for biscop oc bymendt eller anderstedtz, men stande til rette || 35

26 <1.> Aa har kapitelinddeling, men nummereringen er fortsat fra de foreg. privilegier; se note ad s. 271 l. 32.

her vdi byen for saghen, som then skieidt er, och inghen andhen taghis ^{129 r}
 eller vpsteffnis for bymendt offuer them endt besiddende och iordheygne
 borgher her vdi byen.

⟨4.⟩ Thisliigiste wille wy, ath huilcke embitzmendt, borger her y Ol-
⁵ borg, som kiøbmandschap bruge wille, skulle skatte bode for theris em-
 bidde oc for theris kiøbmendskauff, eller om thy thet icke giøre will, tha
 schulle the encthen theris emmedhe eller kiøbmandschaff affgiiffue.

⟨5.⟩ Och ey helder nogher borger y Olborgh schal tage bundens pen-
 ninghe atgange ther mett vdi tydskens bode oc kiøbslaa bunden til guode
¹⁰ oc siin mettborger til skayde.

⟨6.⟩ Sambledis wille wy oc, att wore wndersodtte, borger her vdi
 Olborgh, och alle andere, ehuo the heldsth er eller were kunde, schulle her
 effther vdgiiffue oc giøre til wort slott || Olborgh sodane toldh, som the ^{129 v}
 mett rette plictig er oc aff arrildtz tidt vdgiiffuit haffue, och ey borgher
¹⁵ tage schal til seg bønders eller andre mendtz goutz ther mett att vndrøcke
 oss wore oc krouffnens toldh.

⟨7.⟩ Dierffuis noghen emodh noghen aff for^{ne} artickle atgiøre, tha schal
 handh for huer artickle, som han emodh giøre, haffue forbrodt xl marc
 pendinge emodh osz och krouffnen och saa tisligist xl marc till byenn.

20 Aarhus.

14(86). 17. el. 18. maj.

8

*Kong Hans giver borgerne i Aalborg privilegier vedrørende sammenrotning
 mod øvrigheden, civil arrest, raadsmændenes deltagelse i retsplejen samt om
 gejstliges pligt til at svare skat og tyngge af ejendomme i byen.*

A: tabt. — Aa: Univ. Bibl. AM. 8° 21 (16. aarh.) f. 127r.

²⁵ Tryk: Kolderup-Rosenvinge V 288. — Reg.Dan. 4712; Rep. 2. rk. nr. 12619.

Datering: Den titel, kongen fører i brevet, er den, han anvender 1483—1497.
 Da biskop Jep Friis af Børglum, som nævnes i brevet, omtales som død nov. 1486,
 kan brevet ikke være senere end 1486. Da kongen i 1483 og 1485 paa det paagældende
 tidspunkt var i København og 1484 paa Fyn, kan det ikke være fra disse Aar. 1486
³⁰ 16. maj var han ombord paa skibet Griffen, og i slutn. af Juni og i Juli i Norge.
 Han kan da have besøgt Aarhus paa vejen til Norge.

Wii Hans, mett gudtz naade Danmarcks, Norriigis, Wendis oc Gottis ^{127 r}
 konning, wdualdt til Suerriige, hertogh y Slesuiigh, Holdsten, Stor-
 marn oc Dythmersken, greffue y Oldenborg oc Delmenhorsth, giøre alle
³⁵ witterligt, att wy aff wore sønderlig gunst och naade haffue vndt oc ||
 giiffuit oc mett thette wortt obne breff nadellig vndner och giiffuer wore ^{127 v}
 kiere vndersadtte, borgermeister, radt oc menighedt y wor oc krouffnens

kiøbstedt Olborgh thisze effterscreffne naader, friiheder och priuilegia, effter som her effter følger.

⟨1.⟩ Fførsth atth om nogher borger y Olborg giøre vpresning, forsamb-
ling eller samelbunde thennom meth bondh eller party emodh wore bor-
ghermester oc raadt, tha schulle the sodant giøre haffue forbrodt theris
hals oc ther til theris hoffuitzlodh.

⟨2.⟩ Item worder och nogher lofflighen besadtt y Olborg for witterliigt
gieldh eller andere rechthferdige sager, och affare hand y besethninge oc ey
wil rette for sigh, tha maa the thet ladhe følge meth sandemendt mett
herwerck oc therfor bøde som y andere wore kiøbsteder oc bercka vdi
Nare Iutlandh er.

⟨3.⟩ Item alle raademendt y Olborge schulle komme oc møde paa
raadthusith huer retterdag om mandagh och ffredag oc sidde ther rett
128 r vnder fiire skillings brøde, om the || ere y byenn vdhen lauge forfaldd.

⟨4.⟩ Fframdbelis haffue wii effter wort *elskelige* raadtz raadt, szom er
werdige federe her Ieb y Burglom, her Niels y Wiiburg, biscope, herr
Erick Ottzen, herr Strange Nielssen, riddere, oc Mauritz Nielssen, fuldt-
burdt oc skicke, att prestemendt oc alle andere, som gaarde och iorde haffue
y Olborge (bøgde och ødhe) schulle giiffue skatth oc andhen wor byes
tønge, naer hon paakommer, som andere borger giøre aff theris gaarde oc
iorde, vndertaghen biscopens gaarde, sogneprestens gaardt oc presters
rentte..... oc holde huer thennom en boleg, som the selff paaboer, som
loughen wduiiser. In cuius rei testimonium secretum nostrum regale pre-
sentibus duximus appensum. Datum Arhusen mcd feria quarta proxima
post pentecostes.

25

9

[1513—23].

*Kong Christian 2. giver borgerne i Aalborg en række bestemmelser ved-
rørende de fremmede og udenlandske købmænds forhold m. m.*

A: tabt. — Aa: Univ. Bibl. AM. 8° 21 (16. aarh.) f. 129 v, brudstykke med over-
skrift: H(er) ff(ølger) k(ong) Christiern.

30

Tryk: Kolderup-Rosenvinge V 292.

129 v **H**affue wy aff wor sønderlig gunsth oc naade vndht wore kiere vnder-
sadtte, borger vdi Olborge, thisze effterscreffne naader oc priuilegia,

3 ⟨1.⟩ Aa har kapitelinddeling, men nummereringen er fortsat fra de foreg. privilegier; se
note ad s. 271 l. 32. 22 rentte] derefter aaben plads Aa. 24 quarta] Aa har q^{ta}, som ogsaa
kan læses quinta. 30 H(er).. k(ong)] H ff k Aa.

paa *thet* att the thisz ydtermeere maa them berge och behelpe oc wore kiøbstedh Olborgh forbedre.

〈1.〉 Førsth att inghen fremmede eller vdkommen || kiøbmandh, dansk ^{130r} eller tydsk, maa eller schulle bryude therisze buncke for Hals eller anderstedtz ther hosz, som wloglige hauffne er, emellom Hals oc Olborg, paa *thet* wore toldh och ceese oc andere wore oc kronens rettighet icke ther *mett* formindskis eller vnderslaes schall.

〈2.〉 Item wille wy, att tydske kiøbmendt, som for^{ne} wortt kiøbsted Olborgh pleye atsøge oc her effter besøgindis worder *meth* theris goutz och ¹⁰ kiøbmendtschap, maa oc schulle tiidh komme til paschen oc icke ther lenger attkiøbe oc sælie beliggindis bliiffue endt til gudtz legoms dag ther negst effter och tisliligist om *sancti* Mechels daug diidt komme och saa icke ther lenger athandhle, sæle oc kiøbe beliggindis bliiffue endt til *sancti* Andree apostoli dag negst effterkommindis (for iuffle), effther som ¹⁵ gamble seduane werit haffuer.

〈3.〉 Och wille wy, att inghen kiøbmendt, || kræmere eller andere, (som ^{130v} icke ther borgher er), schulle giøre landkiøb eller forprang paa øixene, hude, skindh eller andhen kiøbmandskaff paa fiire miile negst vp til Olborg.

〈4.〉 Sambledis schal och inghen wore vndersadtte vdi Olborg tage ²⁰ noghen fremmede mandtz goutz, (bønders eller ander theris) oc ther *mett* kiøbe, sælie, handle oc (for theris eyghit) fordectinge, saa att wore och kronens toldh, ziise oc andhen rettighedh, (som tiith tilforne skeidh er), ther *mett* vnderslaes oc fortrøckis; wordher ther noghen befunden *mett*, som emodt noghen for^{de} artickle giørindis worder, eller *thet* hannom vdoffuer ²⁵ skiellighen beuiis kandh, tha skal then samme haffue forbrodtt, hues handh haffuer *mett* atfare, oc halffdeelen komme till osz oc kroffnen oc halffdeelen til byenn.

〈5.〉 Item wille wii, att inghene || tydske eller wdlendinge skulle haffue ^{131r} ildh y therisze bodhe vdi Olborg, for skayde oc iildebrandh ther aff komme ³⁰ kandh.

〈6.〉 Thisliigist schulle och alle wore vndersadtte y Olborg theris skat, (naer then paaliggis), aarlighen oc til guode redhe vdgiiffue; huilken aff theris borger, som befindis segh *meth* samme skatt atfortrøcke, saa ath handh then indhen een maaneth (negst effter att thendt paalagdt er) til ³⁵ guode redhe ey vdgiiffue, tha schal then szamme haffue forbrodt sith borgheskap eller haffue *thet* y burghermesters och raadtz mindhne.

3 {1} Aa har kapitelinddeling, men nummereringen er fortsat fra de foreg. privilegier; jf. note ad s. 271 l. 32.

10

1516. 10. februar.

København.

Kong Christian 2. forbyder at salte sild andre steder i Limfjorden end i Aalborg og Løgstør samt at salte og udføre rusesild til steder uden for riget.

A: tabt. — B: RA. Danske Kancelli. Christian 2.s register f. 16v med overskr.: *Kopstademen vdi Sielandh, Skaane, Iutlandh, Fyen, Laalandh och Falster finge saadanth breff.* ⁵

Tryk: Suhm, Samlinger II 141. — Reg.Dan. nr. 6020.

^{16 v} **G**iøre alle vitherligh, ath vore køpstedemen aff Iutland, Sielandh, Loland, Falsther oc Skone haffue nw varit her hoss oss oc vort raadh oc giffuet oss tiill kendhe, hurledes then ene køpstedesman laa then ¹⁰ andhen tiill skadhe oc forderff i Lymfiordhen ath købe oc salte sildh. Tha paa thet ath sodan skade, forderff oc twedract skall her effther bliffue tiill bage, haffue the nw samdirectiligen ydmygeligen bedet oc begeret <oss> oc vort *elskelige* raad ther om ath giøre een skielligh skickelse, huilcken vii vdi saa maadhe giort haffue, ath inghen vore vndersotthe, Danmarcks ¹⁵ indbyggere, som viille ladhe salthe sildh vdhi Lymfiorden om voren eller om høsten, mwge eller skulle nogher anderstedes effther thenne dag ligghe ath salthe sildh vthii Lymfiordhen end vdi twenne stedher oc fiskelegere, som ^{17 r} ær Aaleborgh oc Lysterøre, och alle || andre ffiskelegere skulle være aldeles aflagde at salte vdii, som ære Nybe, Seberswnd, Gør, Klitthegaardh i ²⁰ Loghen eller noghen steds i Lymfiordhen offuen Aaleborgh. Sameledes ville vii, ath inghen rwse sildh skall salted oc vdføres tiill stederne vdhen riget ffor køpmandz goodz vndher gaadtzens mystelse. Datum Haffnis anno etc. mdxvi die Scolastice uirginis.

11

1516. 9. april.

Nykøbing. ²⁵

Kong Christian 2. forordner, at der i Aalborg og andre fiskelejer, hvor sild salted, skal være to opsynsmænd, som skal paase og med deres mærke angive, at den saltede sild er god købmandsvare, og at tønderne har det rette maal.

A: tabt. — B: RA. Danske Kancelli. Christian 2.s register f. 255v med overskr.: *Breff pa skiickelssze om sziise i Alleborg, Lymfiordz fiskeleyæ oc andrestedss.* ³⁰

Tryk: Suhm, Nye Samlinger III 161. — Reg.Dan. nr. 6039.

Cristiern, mett gudss nade etc., giøre alle wiitherligtt, att wii forfarett haffue, hwarledes her till haffuer warett stoer bryst pa then sild, som salted vdii Aleborg oc andre fiskeleyer pa Lymfiord oc andre stedze, swo

att tiitt oc offthe vdføres Lymfiordz sild till stederne oc selges oc forkopes fore skonesild, oc sammeledes, at then sild, som saa wdføres, ære the *tønner* icke lige føre oc icki wed ett maell, oc tiitt oc offthe er befundet, att samme sild er oc icki eller god *køpmandz* gotss oc ther fore wrages i stederne, 5 wore wndersotte till merkeligen skade oc ferderffue. Thii haffue wii ther om giortt swodan skickelsse alle wore kere wndersotte her i rigett till gode oc bestand, pa thet att then handelinge, som danske mend haffue nw haffd till Rige, Ræwell, Dansken oc Rytzzlandtt, ey skall nederlegges, oc simpell folck ey mett ssodan gotss skall bedraffues, oc wele, att her effter holles 10 skall, att vdii wor *køpstedtt Aleborg* oc sammeledes pa hwer andre fiskeleyæ, som sild salted, skall ware en *achtmand* pa wore wegne och then anden pa byens wegne, oc hwer aff them skall haffue sytt brendemercke, oc the skall ware, patage oc sette begge brende pa all then silld, som saltet er i *tønner* oc er gott *køpmandz* godss, oc ther fore skall giffues redeligen 15 penninge till kronen oc byen. Skulle oc alle *tønner*, som sild, *køpmandss* gotss i salted, wære lige store, rett sildeban offuer altt rigett. Oc skall oc altt thett gotss, som icke god findes fore *køpmands* gotss, haffue besynderligen tegen oc mercke. Oc wele wii, att enghen sild skall vdføres wden then, som retteligen tegnett oc merckedtt er fore gott *køpmandss* gotss vdii 20 the stederne, som swodanne mercke skiickedtt worde atstande; oc i samme steder skulle oc tilskiickes packere, forhøgere, wragere oc bandere. Oc huilcke som nogre sild salth wille till thieres egen kost oc behoff, tha giøres ey behoff, att swodan sild tegnes oc merckes, som for^{utt} stander. Thii bede wii oc bywde wore borgemestere, fogederne oc embedssmend, 25 atii her po waretage, att thette swo holles, som for^{utt} staer, wnder wor hillest oc nadæ. Datum pa Nyköping feria quarta proxima post festum sancti Ambrosii episcopi anno domini mdxvi.

19 gott] derefter overstr. gotss; jf. det flg. B.

HJØRRING

Hjørring bys segl, gengivet efter segl af ufarvet voks, under brev af 1469 5. april i Rigsarkivet. Seglbilledet viser den kronede (?) st. Catharina, staaende med et opadvendt sværd i højre, et hjul i venstre haand. Indskriften lyder: SIGIL[LVM] [HIØR]RING.

Skælskør.**1243. 31. marts.****1**

Kong Erik 4. Plovpenning giver indbyggerne i Hjørring ret til at bruge de samme bylove som borgerne i Viborg.

A: tabt. — Aa: Vidisse af 1459 28. februar, tabt. — Aa1: NLA. Hjørring købstads pergamentsbreve. Vidisse af Viborg landsting 1552 10. sept.

Tryk: Klitgaard, Hjørring 23 (i oversættelse).

E. dei gracia Danorum Slauorumque rex, omnibus hoc scriptum cernentibus in domino salutem. Nouerint uniuersi presentem paginam inspecturi, quod nos paupercule uille Hiøringh profectum <u>olentes
10 promouere concedimus e(i)usdem, ut in omnibus causis et impetitionibus se legibus forensibus defendant, quibus ciues Vibergenses se defendant. Ne igitur memorati ciues super legibus et institutionibus sibi stabiliter collatis ab aliquo in posterum impetantur uel grauentur, presentem paginam ipsis contulimus sigilli nostri munimine roboratam. Datum Skielskør
15 anno domini milesimo cc quadragesimo iiii pridie kalendas aprilis.

Aalborg.**1459. 28. februar.****2**

Kong Christian 1. tager borgerne i Hjørring under sin beskyttelse og stadfæster deres privilegier samt vidimerer det første af dem, Erik Plovpenning's privilegium af 1243 31. marts.

20 A: tabt. — Aa: NLA. Hjørring købstads pergamentsbreve. Vidisse af Viborg landsting 1552 10. sept. med oplysning, at brevet var sigillatorisk forbundet med nr. 3, og at seglet var mangelfuldt bevaret.

Tryk: Klitgaard, Hjørring 25 (moderniseret udtog); Rep. 2. rk. nr. 948 (udtog).

25 **W**y Christiern, medtt gudtz natthe Danmarecks, Sueriges, Norges, Wendes och Gotthes koningh, greffue y Oldenborigh och Delmenhorst, giøre wittherligtt alle men, som nw ere och komme skulle, att wy aff wor sønde(r)lige gunst och nathe haffwe tagett och vndfongitt och taghe och wndfaa med thette wortt obne breff wore elskelige borgemester,

7 E. = Ericus. 9 <u>olentes] nolentes Aa1. 10 e(i)usdem] eusdem Aa1. 11 quibus] q usikkert; muligvis skal der læses c Aa1. 14 munimine] munimiene (?) A1. 15 milesimo = millesimo. 27 sønde(r)lige] søndelige Aa1.

radmen och mene almwe y wor kiøbstedtt Hiøringhe y Vendesøszell
 legendis och alle theris tienere, hionn och gotz vdi vor kongelige fredtt
 hegen, vern och beskierminghe besønderlige att forsware och fordetinghe
 till retthe, och stadfeste wii och fuldbyrde alle thæ priuilegia, friheter
 och nather, som the tilfornn aff wore forfarne, koninghe y Danmarck, her 5
 till haffddt haffwe, efftherthi som the obne breffue vduisze, som the ther
 vpaa haffue, eblantt huilcke breffue thet førsthe liuder ordtt fran ordtt,
 som her effther følger: E., dei gracia Danorum Slauorumque rex (etc.=
 nr. 1). Thii forbiude wii alle, ehuo the helst ere eller vere kunde och
 serdelis wore fogitthe och embitzmendtt for^{ne} borgemester borgere och 10
 meninghedtt y Hiøringhe modtt thenne wor nathe y nogher madhe att
 hindre eller hindre ladhe, møthe, tøffue eller vforretthe y noger made
 vnder vor *koninglige* heffn och wrethe. Datum in uilla nostra Aaleborigh
 feria quarta proxima post dominicam Oculi in quadragesima nostro sub
 regali secreto presentibus appenso anno domini med quinquagesimo nono. 15

3

1484. 19. april.

Aalborg.

Kong Hans tager borgerne i Hjørring under sin beskyttelse og stadfæster de privilegier, de har faaet af kong Christian 1. og tidligere konger.

A: NLA. Hjørring købstads pergamentsbreve. Perg. 28 × 13,5 (plica 4). Seglsnit.
 — Aa: Smst. Vidisse af Viborg landsting 1552 10. sept. med oplysning, at brevet 20
 var sigillatorisk forbundet med nr. 1, og at seglet var bevaret.

Tryk: Rep. 2. rk. nr. 5444 (udtog).

Wii Hans, *meth* guds nade Danmarcks, Norges, Wendes oc Gothes
 koning, vdwald til Suerige, hertug i Sleswiig, oc i Holsten, Stormarn
 oc Dithmerschen hertug, greffue i Oldenborgh oc Delmenhorst, gøre alle 25
 witherlicht, at wii aff wor sønderlige gwnt oc nade haffue anammet oc
 vnfonget oc *meth* thette wort obne breff anamme oc vnfonge wore elskelige
 borgemestere, radh oc menighed vdi wor oc kronens købsted Høring oc
 alt theres gotz, hion oc thienere vdi wor *koninglige* frid, hegn, wern oc
 beskermingh besønderlige at forsware oc fordeitinge till rette. Oc stadfeste 30
 wii them alle the nader, friheder oc preuilegier, som wore forfædre, koninge
 i Danmarck, oc *sammeledes* wor kære fader *koning* Christiern them nade-
 lige vnt ock giffuit haffue oc thette wort breff wid hengt er, vid theres
 fulde macht bliffue *meth* alle theres ord oc article, som the breff, ther om
 oc vppa giorde ere, inneholde oc vdwise. Thi forbiwde wii alle, ehwo the 35
 helst ere eller wære kunde, oc serdeles wore fogede oc embitzmen oc alle

andre them her emod thenne wor beskerming oc stadfestelse athindre eller hindre lade, møde, platze eller i nogre made vforrette vnder vor kongslige heffnd oc wrede. Datum in castro nostro Aleborgh feria secunda pasche anno domini millesimo quadringentesimo octuagesimo quarto
 5 nostro sub secreto presentibus appenso.

Ad mandatum domini regis
 per dominum Andream Nicolai
 militum de Aassdall.

Randers.**1505. 30. oktober.****4**

10 *Kong Hans giver borgerne i Hjørring samme privilegier som borgerne i Viborg.*

A: tabt. — Aa: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 1r.

Tryk: Hjørring Amtstidende 1885 24. marts nr. 71; Klitgaard, Hjørring 26 (moderniseret gengivelse). — Rep. 2. rk. nr. 10465.

15 **W**ii Hansz, med gudtz naade Danmarckisz, Suerigs, Norgisz, Vendisz 1r
 och Gottisz konning, hertug vdi Sledtzviig, Holstenn, Stormarn och Dytmersken, greffue i Oldenborg och Delmenhorst, giøre alle vitterligt, att vii aff vor sønderlige gunst och naade haffue vndt och giffuit och med dette vort obne breff vnde och giffue vorre borger och kierre vndersotte
 20 vdi Hjøring disse effterskrefne naader, friheder och priuilegia, som her nu effterskrefne stander, som vor kierre vndersotte vdi Viborg haffue, att haffue, nyde och bruge till æuig thid,

(1.) som er først, att huilckenn vdkommen mand, som slaar, beriger eller ihieslaar nogen mand indenn dierisz byefred, skall haffue forbrutt
 25 xl marck till osz paa cronensz vegne och xl mark till byenn.

(2.) Item ingen sandemend skall gielde mere for sinn boisloed end vi marck.

(3.) Item om nogenn sandemend kommer aff byenn, och i hansz bortverelse nogen sag paa byensz vegne vorde handteritt, der sandemend bør
 30 om att suerge eller att skillie, om hansz aarsage vorder loulig giort med thoe borger, saa snart som hand igien kommer till byenn, da skulle di skillie om dend sag och bliffue saa aarsagit.

(4.) Item sandemend der i byenn skulle paa dierisz byting skillie om vold, mandrab, saar, affhug och om marckeskeel mellom dierisz byemarck
 35 och andre marck, och ey andre sandemend skulle der om suerge.

(5.) Item for^{ne} sandemend skulle ey falde for dierisz boiszloed, vdenn dett ryggisz aff biscop och dierisz egne byemend.

〈6.〉 Item ville vi, att nogenn mand eller quinde der i byen ey skall tage nogenn mand vden byisz till forsuar.

〈7.〉 Item ingen borger eller dierisz hion der i byen skall steffnisz vdaff byenn aff biscop eller aff prousten och ey i byen vden fore biscos sag. 5

〈8.〉 Item ingenn landtzmand skall giøre forprang aff sig endten med øxenn eller med andre kiøbmandskab paa thoe mile ner dierisz bye dem till forfang i nogenn maade. Huo der imod giør, hanzz skall dielisz till dierisz byeting.

〈9.〉 Item vorder nogenn fredløs giort vdi dierisz bye, da skall hand 10 bødde xl marck kongen och xl marck till byenn, om hand vill haffue sinn fred igienn.

〈10.〉 Item huo som der i byenn barnføed er, er ey skyldig att gielde arffuekiøb der i byen.

〈11.〉 Item huo som ville vere quitt for arffuekiøb, betale en thid paa 15 byting viii penning i sinn velmacht eller paa sin siugeseng med xx skelling penning; hanzz arffuinge tager hanzz godtz vdenn ydermere arffuekiøb och ey fogdenn.

〈12.〉 Item huo som kommer till Hiørings bye med nogenn kiøbmandskab, er ey skyldig att gielde tørfue ørtt vden en thid om aaritt. 20

〈13.〉 Item ingenn borger eller borger suenne er skyldig for nogen saar 1v eller slett att gielde vden trei marck fogeden paa vorisz vegne || och byenn trei marck.

〈14.〉 Item om nogen borger eller borger suenne der i byenn eller landtzmand bryder medt slett eller saar, di skulle ey fangisz, om di haffue for- 25 varing for dem.

〈15.〉 Item vorder nogenn landtzmand besøgte med fogdenn eller med hanzz bud paa nogenn borgersz vegne, att hand skall gielde sinn gield, och aarsager sig icke retteligenn, før hand bortfarer fortrødenn, da skall hand gielde kongen trei marck och till byenn trei marck. 30

〈16.〉 Item ingen vdkommendisz gester maa kiøbe eller selge aff nogenn anden gieste klede eller lerrit eller andenn kiøbmandschab vdenn almindelig marckett, huilckenn her imod giør, hand skall gifue xl marck till kongen och xl marck till byenn.

〈17.〉 Item ingenn vdkommendisz giest maa kiøbe mindre aff borgerne 35 der i byenn end halff degger huder, halff tønede smør, halff tønede talle, halff skip pund flesk, halff hundret skind. Huilcke der imod giør, skulle haffue forbrut trei marck till kongen och trei marck till byenn.

〈18.〉 Item for^{ne} vor borger i Hiøring och borgersuenne medt dierisz kiøbmanskab skulle vere fri for told, bundegield och thørfførtt saa viitt, 40

som vort rige Danmarck er, vden Skanøer, thi att ind for dierisz bye er ey indseigling.

5 <19.> Item ville vi och, att huo som for^{ne} vor borger i Hiøring ville diele for nogenn sagger heruerck, roff och andenn saadanne sagger, hand skall dem ey forvindne till landtzting eller till herritzting, men skall forfølge samme sag till dierisz byting, om det skeer indenn dierisz byisz fred.

10 <20.> Item ville vi, att huilcken borger der i byenn vill diele andenn for giæld eller for andre sag, som dit bør att forhandlisz, hand skall steffne hannem trei sinde thill tinge, och trei sinde skall hand søge hansz husz med hansz høring, och siden maae hand hannem forvinde med di samme thinghøring.

<21.> Item huo som nogenn borger sichtisz for nogenn sag, for huilcken sag hand bør at verie sig med sinn frendersz æd, hand skall verige sig med sanchte Knudtz gildbrødre medt loffuenn.

15 <22.> Item naar nogen borgersz husz brendisz till vade aff hansz egenn ild, da skal hand giælde hannem, som eger er till huszitt, trei marck och byenn saa megitt.

<23.> Item ingenn borger skall giøre enn andenn forkiøb vnder trei marck bødder.

20 <24.> Item huo som leyer gaarde anden borger till forfang och gifue der flere penninge fore, hand skall bødde trei marck.

<25.> Item er nogenn giest rede att faare aff byenn, huilcke borger hannem giæld skyldig er, hansz husz skall fogdenn søge trei samfelde dage, førend solen ganger neder, och skicke hannem hansz giæld eller fuld pandt 25 med thoe borger.

<26.> Item huilcke gieste, der kommer till byenn och blifuer der heell vindter offuer och brugge der dierisz kiøbmanschab, di skulle plichtig vere att giffue skatt och hielp i bysensz tyngde huer aar, di der legge.

<27.> Item ingen vdkommen kremmer skall lenger end trei dage vdslaae 30 sinn kram der i byen, giør sig nogenn || imod vden fogedenn och borgerens 21 loff, da skall hand bøde trei marck till kongenn och trei marck till byenn.

<28.> Item dør vdlendisk mand der i byenn, som ingen arfuinger haffue, och er giæld skyldig, da skall hansz giæld først betalisz aff hansz godtz, och huad der offuer er, dett faae konningen, om hansz arfuinge ey 35 kommer indenn aar och dag.

<29.> Item ingenn vor ombidtzmand skall for nogen vilkor, som di haffue med dem sielff indenbyrdtz, och ald byen haffue ved tagitt, skall diele dend till byting, men dit skall borgemester och raad och di beste

borger der i byenn skicke dett om, naar behoff giørisz, vnder dierisz vinde, som ligger imellom dem sielffue, och gammell sedvane er.

〈30.〉 Item ville vi, att nogen di lensmend, som for^{ne} vor kiøbsted Hiøring i forlening hafue, skulle ey tuinge vor borger der i byenn med nogenn tyngte eller nogen dagsgierning, end som gammell sedvane verritt 5 haffuer.

〈31.〉 Item ingen vor lensmend skall sette der i byenn borgemester, vden borgerne och raad der i byenn vdueller.

〈32.〉 Item her offuer vnde vi och for^{ne} vor vndersotter att nyde dierisz byefred om dierisz bye och marck øster till aaen, sønder, till Bagtrups marck 10 vedtager, och sønder och vester om sanchte Knudtz hellig korsz capelle, vester fra byenn, till Krustrup vad vedtager, nør fra byenn, till Vellinghøff beck vedtager, efftersom verrit haffuer aff gammell sedvane, haffuendisz och behollendisz dog dend macht hosz osz sielffuer att formeere och formindske disse for^{ne} artickle, efftersom behoff giørisz, och forbiuden- 15 disz alle andre, huo di heldst er eller vere kunde, och serdielisz vor fogeder och embidtmend for^{ne} vore kierre borger och vndersotte i Hiøring her imod disse for^{ne} vor naader och priuilegia att hindre, hindre lade, møde, diele, pladtze, vmage eller i nogenn maade att vforrette vnder vor kongelige hefn och vrede. Giffuit vdi vor kiøbsted Randersz sanchte Teogare confes- 20 soris dag aar effter gudtz biurd 1505 vnder vort secrett.

5

1514. 23. september.

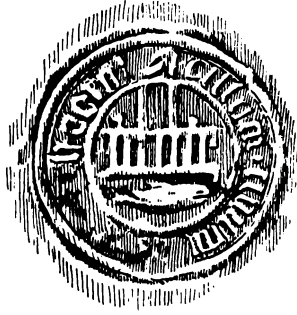
Kalundborg.

Kong Christian 2. tager borgerne i Hjørring under sin beskyttelse og stadfæster deres privilegier, som er givet dem af kong Hans.

A: RA. Dansk Kancelli. Christian 2.s register f. 115r (udtog). 25

Tryk: Suhms Nye Samlinger I 69. — Reg.Dan. nr. 5803.

Borgemester, raadh och menighed i Hiøring ffinge først protectorium in generali forma oc swo stadfestelse poæ theres priuilegier, som koning Hanns them giffuit haffuer, wederhengt cum clausulis consuetis. Datum Kallundeborg sabbato post Mathei apostoli dag anno mdxiiii. 30

SKAGEN

Skagen bys segl, gengivet efter segl, papir over voks, paa Hyld. 18,3 1535 18. februar i Rigsarkivet. Seglbilledet viser en nedadvendt rist, hvorunder en venstrevendt fisk. Indskriften lyder: *ſigillum civium [de ſc]hagen*.

Lødøse.**1413. 22. januar.****1**

Kong Erik 7. af Pommern giver byen Skagen samme privilegier og friheder, som købstæderne i Danmark har, og tager byen og bymændene under sin beskyttelse.

⁵ A: RA. Skagen by. Perg. 21 × 12 (plica 3). Kongens segl i rødt voks i ufarvet, omskriften delvis afstødt, DKS. nr. 62, i perg. rem.

Tryk: Rep. 1. rk. nr. 5240 (i udtog).

Wy Erik, meth gudhs nadhe Danmarks, Sweriges, Norges, Wendes oc Gotis koning oc hertughe i Pomern, helsæ alle men, thettæ breff see
¹⁰ æller høræ læsit, kærlikæ meth gudh oc wor nadhe oc kungøre thet alle men, at wi hafwe giuet oc vnt byen Skaghen oc alle bymen oc almwe, ther wti bo, alle swodanæ priuilegia, friheet, frelsæ oc nadhæ, swosom andræ køpstædher hauæ oc nydæ i wort righe Danmark, swo lenge wor nadhe tilsigher. Oc taghe wi for^{de} wor by oc bymen vnder wor fridh oc wærn
¹⁵ thøm serdeles atwernæ, heghnæ oc beskirmæ. Oc forbywdhæ wi alle men, foghede oc æmbesmen oc alle andre, ee hwo the hælst ære, for^{de} wor by æller bymen athindræ æller vforrætte omod thessæ wor nadhe oc wiliæ vnder wor wredhe oc hefnd. Datum Lødhesse anno domini m^o cd^o tredecimo ipso die beati Vincencii martiris nostro sub secreto presentibus appenso.

²⁰ Baahus.**1442. 15. juni.****2**

Kong Christoffer 3. af Bayern giver byen Skagen samme privilegier og friheder, som købstæderne i Danmark har, og tager byen og bymændene under sin beskyttelse.

A: RA. Skagen by. Perg. 24 × 11 (plica 3,5). Kongens segl i rødt voks i ufarvet, ²⁵ brudstykke, DKS. nr. 66, i perg. rem.

Tryk: Danske Atlas V 213 (udtog); Rep. 1. rk. nr. 7249 (udtog).

Wy Cristoffer, meth gudhs nadh Danmarcs, Swerigis, Norgis, Wendis och Gøta konung, palantzgreue paa Rin och hertigh i Beyern, helsse alle mæn, thettæ breff see eller høræ læsit, kerlighæ meth gudh och wor
³⁰ nadh och kundgøræ thet alle mæn, at wy haua giuet och vntt byen Schaghen och alle by mæn och almwe, ther vti boo, alle swaadane priuilegia,

friihett, frelssæ och nadhæ, swaasom andre køpstædher hauæ och nydhæ i wort righe Danmarck, swaa lengæ wor nadhæ tillsigher. Och taghe wy for^{dæ} wor by och bymæn vnder wor friidh och wern thøm serdelis at wernæ, heghnæ och beschirmæ. Och forbiwthæ wy allæ mæn, foghede och æmbitzmæn och allæ andræ, æ hwaa the helst æræ, for^{dæ} wor by eller bymæn 5 athindræ eller vforrettæ omodh thessæ wor nadhæ och wiliæ vnder wor vredhæ och hæffnd. Datum castro nostro Bawæhws anno domini millesimo quadringentesimo quadragesimo secundo die beatorum Viti et Modesti martirum nostro sub secreto presentibus appenso.

3

1451.

Kalundborg. 10

Kong Christian 1. tager borgerne i Skagen under sin beskyttelse og giver dem samme privilegier, som andre købstæder i Danmark har.

A: tabt. — Aa: Kgl. Bibl. Langebeks ekscerpter 4° 56, Skagen, udtog meddelte 20. december 1766 af præsten i Skagen S. Lodberg med oplysning, at brevet var af pergament og fandtes i raadstuekisten. 15

Tryk: Danske Atlas V 213. — Rep. 2. rk. nr. 106.

Kong Christian den 1.stes stadfæstelses brev, blandt andet saa lydende, at vi af vor sønderlich gunst oc nahde haffve taggit oc untfanget oc tage oc untfaae med thette vort opnebrev vort borgenskap oc meenighet i vor kiøpstædt Schavend oc alt thers gods udi vor kongelig wærn oc beschiærmelse besonderlich at forsvare oc fordathinghe til rætte oc unne oc giffve them saadanne privilegia, friehet, frelse oc nahde, som andre vore køpstæder haffue oc nyde i vort righe Danmark, saa længe vor nahde tilsiget etc. Datum in castro nostro Calundborgh 1451.

4

1456.

25

Kong Christian 1. giver borgerne i Skagen ret til at græsse deres kvæg i marken efter deres sædvane og til frit at skære lyng, tjørn og tørv, hvor de vil.

A: tabt. — Aa: Kgl. Bibl. Uldall fol. 186 (Resens atlas) VI 37, udtog paa latin. Tryk: Rep. 2. rk. nr. 674.

Christianus primus anno mcccclvi concessit civibus, ut pecudes more solito pascerent in agris, item ut ericeta, dumos et cespites secarent, ubi liberet cunque. 30

[1488—1513].

5

Kong Hans stadfæster de friheder, Skagen har faaet af hans fader.

A: tabt. — Aa: Kgl. Bibl. Langebeks ekscerpter 4° 56, Skagen, udtog meddelt 20. december 1766 af præsten i Skagen S. Lodberg med oplysning, at brevet var af perg. og fandtes i raadstuekisten i Skagen.

Tryk: Danske Atlas V 214; Rep. 2. rk. nr. 12622.

Kong Hanses stadfæstelses brev paa samme friheder, som dem af hands salig her fader undte og givne vare. Datum ulæselig.

Aalborg.

1507. 10. november.

6

10 *Kong Hans giver borgerne i Skagen en stadsret.*

A: tabt. — Aa: Univ. Bibl. AM. 8° 15 (beg. af 16. aarh.) f. 92v. — Aa1: RA. Danske Kancelli. Privilegier inds. 1648 f. 2r.

Tryk: Kolderup-Rosenvinge V 294; Klitgaard, Skagen Bys Hist. 17 (moderniseret gengivelse). — Reg. Dan. nr. 5358; Rep. 2. rk. nr. 10883.

15 **U**ii Hans, meth gutz naadhe etc., gyøre wetherligt for alle, som nw ære 92v
oc komende worde, ath wi effther wor ælskeligh raads raadh haffue
wnth oc giffuet oc wnde oc giffue wore ælskeligh borgemesther, scriffuere,
|| borgere oc menighed i wor oc kronens k psth Skaffn ath haffue, nyde 93r
oc brwge til theris besk(r)effne stadz r th tisse  fftherscreffne artickele,
20 prewileger oc fryhed, meth hwilke for^{de} wor k psth ma forbedres oc i
gode maade holdis oc regeris oc wore oc krones sagfaldh, toold oc annet
r ttughed, hwess ther faller til land eller til watn, som vor ombotz man oc
scriffuer s rdeless haffuer ther i befalingh op ath b re, skal oss oc wore
efftherkomere koningher i Danmarc tess bether oc troligher gi res oc
25 f(r)m skickess.

I. Vm giller oc kompanye.

Tha skal thet first saa holdes om gillde oc kompanie, ath thi, som br dre
 re, skulle ki se oc haffue danske aller men effther wor ombotz mantz oc
scriffuer oc borgemesthers oc radzs fwlbwrth. Anamer thet noger man wthen
30 meth theris villi oc samticke, han giffuer konigh oc byen xl marck oc
bliffue togh aff sath. Och thi, som seg saa aller men tage them amod, giwe
hwer there iii [marck] oc koningh oc byen saa meget. ||

II. Vm  ll ath t ppe.

93v

Hwilken man som  l t pper, han skal t ppe meth by stob oc fwl maadhe.

19 besk(r)effne] beskeffne Aa. 25 f(r)m] farm Aa.

Hvo *thet* icke gjør oc kan bewises, han mysther *thet* faad eller tynde, som han tapper, halfft koningh oc halfft raadh.

III. Om kiøp|mæntz gotz.

Koomer nogen gesth eller fræmmeth kyøpman til byen *meth* kyøpingh|skap, thi skulle skibe theris gotz vp *meth* sadant skeell, ath thi theris 5 marketh ther skulle giøre oc ey wdføre theris gotz igen til skibs borth, føre thi haffue hafft *thet* falth. Tolle sithen theres taaldh oc føre siden theriss gotz til søss hort them lyster. Men komer nogen fræmmeth, som wil faare *meth* sith gotz i landet *meth* wogne, han giffue sin tooldh oc fare i fredh, nar hanom lysther. 10

IIII. Om tyst øll.

Ho som tyst øll fører in till byen ath selle, han skal *thet meth* goth øll oc icke *meth* drincke opfylle. Hoo som her i mod gjør, han bøthe iii marc konig oc byen saa meget.

<V.> Gest ma ey *meth* gesth kyøpe.

94r Enghen gest kyøpæ *meth* gest; hoo *thet* || gjør, tha skal sadant gotz apaa begges there skaade, saa wel then som sæll, som then som kyøp, til konigh oc byen. 15

<VI.> Vm geste skwd.

Gesther, som kommæ til byen oc kyøbe oc sælle, giffue viii β til geste 20 skwdh en tiid om aareth til byen wnder iii marcs brøde.

Ho som bliffuer winther offuer och brwgher sin kiøbingh skap, han giffuer winter lagh xii β. Item skal engen gest sællie sith gotz wdi skib, men han skal skibet op i byen oc sælle *thet* ther wnder taghen korn, kwl, tymmer oc fisk; ho *thet* ey gjør, bøthe konigh oc by sex marck. 25

<VII.> Um salt, homle, iærn oc talig.

Salth, homle, iærn, smør, talig oc andre slig ware skulle sælles oc kiøpes i byy wedh wect; hoo *thet* ey gjør, haffue forbrøt *thet*, han sæll, oc pæninghen, som kyøper, til konigh oc til byen.

<VIII.> Om falst kiøpynskap.

Ho som fører falst købyngskab til byen, *thet* gotz skal wære forbrøth oc ther til bøde ix marck koningh oc byen. 30

<IX.> At borger ma ey kyøbe *meth* gests penig. ||

94v Enghen borger eller byæ man skal kiøbe nogen tingh *meth* kyøbinskap

4 Koomer] K rett. in scrib. fra H og m paa rasur (rett. fra s?); jf. beg. af flg. kap. Aa.
15 <V.>] herfra er kap.tallene senere tilf. m. arabertal Aa. 28 wect] wectk Aa.

wdi byen eller wthen byss *meth* geste pænninge til gestens behoff. Hoo som sadant swigh giør, haffue forbrot thi pennige, som han hawer kiøbet *meth*, halffue konigh oc halffue byen, togh then wten skade, som sæl, thi han wiste icke, hwess pænig thet war.

5 <X.> Om man kiøber oc haffuer ey witne til.

Hwilken man som noget kiøper oc haffuer ey vitne til sadant kiøb, wthen thet man weed, hans rætthe torigh kiøb war, thet rættes effther logen.

<XI.> Om giald.

10 Ho som annen er giald skillug, hanom skal legges lagdage fore ath betale *meth* redæ pænninge. Ære thi enghen lwnde til, tha betale *meth* gode ware, ther fult giør *meth*. Forsiddher han lagh dage oc bywder ey skelig ware fram at betale *meth* effther hans æffne, tha skal vor ombotz man oc scriffuer, borgemester oc raad oc foget sætthe twynde wirdings-
 15 mæn, som aff hans gotz wdworde skulle saa meget, som han er giæld skillug, oc then haffuer fullest i, som paa kiærer. Er han borgher, bôte inden femtan dage, er han || giæst, betale innen trigi solmerki. Hwilken ^{95 r} som seges til *meth* fogden wyrdings man ath wære oc er wlydigh, han bøthe iii marc mod koningh oc iii mod byen saa tith, som han wlydigh ær.
 20 Item findis oc nogen, som icke kan gialle sin gialdh, hwerken *meth* gotz eller *meth* pænninge, tha skal han antwordes hannem i hender, som han er giald skillugh, nar lagidag forfulth er, paa thet han skal icke kiære sægh rettes læss, oc then skal saa forwares, ath hanss lyff oc swndhed icke forderwes.

25 <XII.> Ho borger maa worde.

Engen man vorde byman eller borgher, før han hawer loffuet oc sworeth konningh aff Danmark oc hans ombotz men hwlskap oc troskab oc vil wære borgemester oc raad hørigh oc lydugh oc bewisningh haffue, ath han er skild *meth* mynæ fra syn hosbwnd, som han tilforne til then dagh
 30 thent haffde.

<XIII.> Vm biss gerni(n)g.

Ho som ey wil helpe til ath giøre wæie eller andhen tingh til landh eller watn til bysens nytthe, som || wor ombotz man oc scriffuer, borge- ^{95 v} mester oc raad oc foget til sege, han bõtæ førsthe tiid iii marc, annet tid
 35 sex marc, tridi tiid xl marc, halfft koningh oc halfft byen.

<XIIII.> Vm weriæ.

Enghen, som hiem haffuer i byen, mo taghe segh wærie eller forswar

ath haffue wti syne sage eller ærinde wthen then, som er indbyss man, wthen *thet* skier *meth* konings arlogh, wndtagne alle andelige sager. En father løsse oc motherløsæ børn, som enghen rætte wærie haffue boendes i byen, thi skulle seg enghen fræmeth man wthen byss til wærie kese, men borgemester oc radh skulle sætte them wærie i byen. Men theris retthe ⁵ wærie effther logen, som wthen byss man er, skal wide theris gotz oc ey macth haffue aff byen ath føre bort, [førend de haffuer satt viszen och louen der for], ath sa dane børne|gotz bliffuer wist til theris hand forwaret, saa lengi thi worde myndiige. Hoo som her i mod giør, bøthe modh konigh oc byen ix marc. 10

⟨XV.⟩ Om man tilsegas om konings gierningh. ||

^{96 r} Skyær *thet* sa, ath wor ombotz man oc scriffuer behewer help til wort nytte, tha skal han tilsege wore borgemester oc raad oc foget, ath thi skulle skicke hanom arbeds men, thi, ther willighe ære ath giøre *thet*, ther han forwisses, och han giffuer them skeligæ løn for theris arbeith. ¹⁵ Hoo som wlydigh er, han bõtæ ix marck oc giøre tho, hwess han tilskicket er.

⟨XVI.⟩ Om rad|man openbarer *thet*, som hiemligt er i radet.

Hwilken radman, som openbarer radsens hyemligh ærende, koningh oc staden til skade, oc kan bewises, han haffue forbrøt sin howeth loth modh ²⁰ koningh oc byen.

⟨XVII.⟩ Om wabn.

Enghen borger skal bære wabn i byen oc ey wthen byss man lenger, en han komer i sith herborigh, hoo her i mod giør, miste sinæ werie, ther han bar. Drages han ther wdi oc sætther segh til slags, fonger han ther tha ²⁵ skade ther offuer, hawe hyæmgældh.

⟨XVIII.⟩ Hwat giffues skal for æmbet.

Ho som fød er i byen oc kan noget embedet ath biærge seg *meth*, tha skal ^{96 v} han giffue || iii β til indgang at fæste seg i æmbet *meth*, men then, som vthen byss fodder er, giffue sa meget til indgangh i embedet, som han ³⁰ giffuer til hans borge skab.

1 ærinde] i st. f. i har skr. først beg. at skrive o Aa. 7—8 førend.. for] den opr. text er her bortraderet, og sætningen er tilf. nederst paa siden m. hd. fra c. 1600 Aa. 8 sa dane] læsningen er twivlsom, da øverste del af ordet er bortraderet paa grund af rasuren i linien ovenover (jf. foreg. note) Aa.

⟨XIX.⟩ Om byy skat.

Legges nogen tyngy paa bien aff koning eller aff borgemester oc raad, ther wdi skall huer giffue oc giøre, som han haffuer gotz til, oc ey mere.

⟨XX.⟩ Om offuer wnden man.

5 Hwilken borgemesther eller radman, som retteligh offuerwunden worter, ath han tager pænnige eller gaffue oc sægher wretthe for ræt eller for will skil, han skal wære wgil man oc alle thi, ther meth hanom holle i then sagh, oc settes ther fore aff raadet.

⟨XXI.⟩ Om forkiøb.

10 Hoo som anden giør forkiøb i byen, han giffue then, som han giorde forkiøb, iiii marc oc konigh oc staden saa meget.

⟨XXII.⟩ Om radman.

Ho som holler seg for radman i byen oc icke er tilskicket aff borgemester oc raadh, som hanom byr, han haffuer forbrøt sin howeth|loth i konings
15 wære.

⟨XXIII.⟩ Om sager, som affret vorder.

Hwat sag som affrettes oc begindes i byen aff wor ombotz man oc scriffuere, borgemester oc raadh oc foget effther byss || rætthen oc stads- 97 r boghen eller effter loghen, thet skal stadug oc fast bliffue oc ther i mod ath
20 seghe. Oc hoo som ther tha wil i mod sege, han skiffde seg paa sith faldz mall; taber han sagen, saa ath han haffuer straffet dommeren wretteligh, som hannem war affsagdher, han bøde modh dommeren xl marck oc konigh saa meget. Windher han oc sagen, haffue aff them thi same bøther. Hwat wor ombotz man, scriffuer oc borgemesther paa legge til bysens oc konings
25 tarff oc nytthe, th⟨et⟩ bliffue stadug oc fast; hoo ther i mod giør, bøthe konig oc byen xl marc.

⟨XXIII.⟩ Om man steffnes til ting.

Ho som steffnes til tingh, han skal steffnes meth byswæne, oc thi skulle sege hans nabo til a paa bode sydher boendes, oc thet skal skæ en dagh eller
30 two, før en ting holles. Kommer han ey til tings, eller om han kommer oc wil ey stande til retthe, han bøthe firsthe tiid ix β, anden tiid xviii β, tridi tidh iiii marck, fffierde tiid xl marck. Sidder han || lenger ower hørugh, 97 v
tha gaar thet paa hans fred oc hanss howeth loth i konigh oc bysens ware.

19—20 oc. . seghe] *formodentlig en opr. overskrift.* 23 Hwat] *i marg. herudfor med rødt: nota (gentaget i den indre marg. m. sen. hd.) Aa.* 25 th⟨et⟩] *thā Aa.* 27 man] *tilf. o. lin. af skr. Aa.* 31 han] *gentaget (ved linieskifte) Aa.*

⟨XXV.⟩ Vm færðelse.

Hwilke⟨n⟩ man som wil færðis langh wegh sinæ ærende, han segæ borge-
mesther oc raad til, thi giffue *hannem* tha logh; hoo teess ey giør, bøthe
iii marc konigh oc byen.

⟨XXVI.⟩ Vm man brider byss iern.

5

Ho som brider bysens laase oc stock eller fange hwss eller *tager* nogen
fange wth oc bort sky⟨u⟩der aff rætten, han bøde sin halss och hanss
howeth loth i konings oc bysens wære.

⟨XXVII.⟩ Vm wærie for encki.

Hwilken *quinnæ*, hwess hosbwnde dødh er, hwn skal kæse seg en ¹⁰
wærie i byen inden xv dage, effther hendes hosbund døt er, om hyn-
der til seges aff borgemester oc raad. Giør hun *thet* icke, bøte iii marc
konig oc byen. Haffuer hun och børn effther sin hosbwnd, tha skal konings
ombotz man oc borgemester oc radh wide børns fetherne oc lathe hender
giøre *thet* til visth, ath theris arff bliffuer them til hende effther skelighet ¹⁵
^{98 r} wfortæreth. Then same for||waring skal oc bwnden giøre, ther hosrwen
er f⟨ra⟩ døth, saa ath borgemester oc rad wide hans børns metherne.
Ingen skal tilhøre ath kraffue sin howeth loth, then stw⟨n⟩d father oc moter
læffue, wthen han ellers *meth* willi kan fange aff them.

⟨XXVIII.⟩ Vm hoor.

20

Ho som ligger i ⟨h⟩oor i byen, man eller *quinnæ*, oc vorde fordelth *meth*
kirki rætthen, saa ath thi bliffue kommen i bande oc icki tage screfft oc
both, men bliffue syddendes dagh oc aar oc komme i madbandh, sithen
skal konigs swerd offuer them rætthe, mannen fra howeth oc *quinnen*
lewendes i iort oc begges theris botzloth i konings oc bysens wære. Then ²⁵
same log er oc om iomfrve krencker oc alle ander andelig sagher, ther
lather segh fordiele wthi madbandh, som for er rørth.

⟨XXIX.⟩ Vm waade ildh.

Hwilken mantz hwss eller tagh, som nether worder brøden, nar wode
ildh er løss, tha skulle alle thi, som for elden boo, giøre *hannem* skade løss, ³⁰
som borge|mester, raad, foget ticker skelieth kan wære.

⟨XXX.⟩ Vm borre skap. ||

^{98 v} Ho som sidder wdi byen sex wger oc æy fæsther borgeskab, bøthe konig
oc byen iii marc, wthen han haffuer borgemesthers oc raadz loff.

2 Hwilke⟨n⟩] Hwilkem *Aa*. 7 sky⟨u⟩der] skynder *Aa*. 15 ath] *derefter overstr.* hen-
des *Aa*. 17 f⟨ra⟩] far *Aa*. 18 stw⟨n⟩d] stwd *Aa*. 21 ⟨h⟩oor] koor *Aa*.

Hwilken som wdfar aff byen *meth* hos|frwæ oc gotz oc er borte dag oc aar, han feste borgeskab aa ny.

⟨XXXI.⟩ Vm wragh.

Vorder nogen wrag, bodh eller skib drywendes, ther ey er folck wdi,
 5 oc hører *thet* nogen by man til i Skaffn, *thet* skal ey hollis for wragh, men
 hoo som *thet* indfører til byen eller ander *steth*, han lathe *thet* fyrst føre til
 wor scriffuer oc ombotz man, oc then, som *thet* til hører, fange tha sith
egēt i gen oc giffue then syn berge løn, som *thet* indførde.

⟨XXXII.⟩ Vm wrag.

10 Komer oc noget wragh landfæsth eller drywendes for Skaffn, ther ey
 hører wore borgere eller bymen til, tha skulle borgemester oc raadh strax
 wor scriffuer oc ombotz man til segæ lade oc skicke nogne borgere, som *thet*
 bierge oc indføre skulle til for^{de} wor scriffuers hand paa wore wegne, oc
 thi skulle fly them byssens reskab, hwess thi skulle paa||holde, oc scriffue- 99 r
 15 ren giffue them særlig berge løn, effther thi som *theris* arbeckt er; saa skal
 oc alth wrag, som ther kommer til Skaffn, ey ma opfør is ander*steth* en til
 wor scriffwers hand. Gyør her nogen i modh heller sidder offuer hørugh ath
 indføre saadant gotz oc wrag effter borgemesters oc raadz bwd, han bøthe
 syn halss.

20 ⟨XXXIII.⟩ Hwem som wdlænding skal rette.

Skal wor scriffuer oc ombotzman høre oc skicke alle sager oc trætte,
 hwess fræmmede kyøpmen hawe seg e mellom, ath skille oc opbære wort
 sagfaal aff them oc giøre oss ther aff gode rede oc regenskab.

⟨XXXIII.⟩ Om spydelske sot.

25 Ho som spydelske soth fangher i byen, han skal nødes wth at faare inden
 then tiid, som borgemester och raad hanom forlegge. Gyør han *thet* icke,
 tha mwæ thi føre hanss gotz til *sancti Iørgens* ospitale a paa hanss kaast
 oc tæringh.

(XXXV.) Vm konings iorth.

30 Ho som boor i byen paa konings iorth, han skal ey aff trenges, ee methen
 han giør ther fylleste aff, som ther pleger aff ath giffues, men ko||ninghs 99 v
 øde iorth skal engen wnder seg aname eller paa bygge wthen *meth* konings
 arlogh.

4 wragh, bodh] wraghbodh (adskilt ved lodret streg) Aa. 9 ⟨XXXII.⟩] kap. nr. i den nye nummerering (jf. note ad s. 300 l. 15) er her overstr. i Aa, og næste kap. fortsætter som nr. 32, hvorfor de flg. kapp. er et nummer lavere i Aa end i udgaven.

〈XXXVI.〉 Om man *bander* eller skender borgemester.

Ho som vor ombotz *man*, scriffuer, borgemester eller *radman* offuer løbber eller obenbarligh skender *meth* lasteligh ord, han bøde *hannem*, som han offuer løbber, xl marc oc konig oc staden saa meget. Vorder paa nogen for^{de} saar eller slagh, giælde hals. Then same ræth skal oc wære, ⁵ hoo by|swæne slar eller sargiør, nar thi ære i konings oc bysens ærinde.

〈XXXVII.〉 Vm letingh.

Ho som vorder tilsagt ath wtfare i konings eller bysens tæneste och ærende, *hannem* skal skickes sin nøterth til kost oc spisningh paa then resse af byen. Bliffuer *han* hyemme oc giør segh fortrøden, han bøde koning ¹⁰ oc staden xl marck, vthen han kan *thet* haffue *meth* wor scriffwers oc borgemesters oc raadis villy, ath thi skicke en anden wd i hans sted.

〈XXXVIII.〉 Vm høskeh.

^{100r} Engen haffue sith || *hyæmmels* hwss nærmere by strade en ii alne oc ladet iorthgraffues, saa ath *encthet* wtfwld komer paa gaden oc ey *nermere* ¹⁵ syn nabo, en som nw er sagt, wnder syn trii marck konigh oc byen saa meget oc naboen, som kiær, iii marck oc bryde tog op then bygh|ningh, som *han* nærmere bygt haffuer.

〈XXXIX.〉 Vm besetning.

Foget, borgemester oc raadh haffue fwl macht ath besætte oc hendhre ²⁰ wd byss mentz gotz, thi, som them eller theriss byssmend skildug ære, saa lenghi thi fange theris betalingh eller fwl forwaring.

〈XL.〉 Vm frihet for tooll.

Skulle wore borgere paa Skaffn, i hwort thi komme i vort rigy Danmarck, fry wære for tooll wth ath giffue wthen paa Skanør, Falsterboo, Malmøgh, ²⁵ Dragør oc paa alle andre fiske læye, ther skulle thi giffwe tool fra sancti Bartholomei dag oc in til sancti Dyonisi dag, men effther sancti Dionisii dag bliffue fri.

〈XLI.〉 Om marc, riis hwg, tørre grefft, fægang.

^{100v} Framledis || skulle thi nyde *her* effter, som thi tilforne nogen tid friest ³⁰ hafft oc nøth haffue theris byss marck, fædrefft, tørregrefft, rysshgh oc alle anden theris byss rætte tylleggelse wforhendret i nogen maade.

〈XLII.〉 Vm læyde.

Skal engen giffues læyde wdi byen wthen *meth* wor ombotzmantz och

scriffuers oc borgemesters oc raadz endrecthelig samticke; koningens læyde gaa offuer alth.

⟨XLIII.⟩ Vm frydløss.

Ho som fridløss er giort i Danmarck, han skal være frydløss paa Skaffn,
5 wten han haffuer fred oc læyde aff koningen.

⟨XLIIII.⟩ Vm w(ro)ngħ alne eller skippæ.

Ho som worder fwnden *meth* wrang alne, wecth, skippe, pwnder, besmer eller noget andet slieth, han giffue fyrste tiid iii marck konig oc byen, annen tiid sex marck, tridi tidh xx marck, fierde tiid xl marck oc rymme
10 byen.

⟨XLV.⟩ Vm biissens hwss.

Skulle borgemesther || oc raad haffue eth hwss, som thi skulle haffue 101 r
theris pwnder oc skale wecth wdi, oc gyøre ther hwer man skeligt *meth*,
oc hwat *thet* rænter, skal høre borgemester oc raad til.

15 ⟨XLVI.⟩ Om man haffuer icke arwyng.

Døør nogen man i byen eller swen eller *quinnæ*, som icke haffuer arwyng
wdi byen eller i landet, tha skal raadet tage hanss gotz i *gyømme* wdi fog-
dens asyn, saalengi til rætte arwinge kome *meth* skælig bewisningh inden
dagh oc aar, tha skal them antwordiss *theris* arff oc gotz frith oc whendret
20 wdi fogdens aasywn, oc thi giffwe iii marck, vm arwinge ære besiddende
i *riget*, ære thi oc besiddende wthen *riget*, tha giffue thi koning iii marck,
som for er rørdh, oc raadet hwer tyende pennigh. Komer oc engen arff-
winge engen dagh oc aar, tha er koningh hanss arwyng, oc *thet* gotz
skal antwordis vor ombotzman oc scriffuer, tog hwer tyende pennigh ||
25 til radet, som før star screffuet.

101 v

⟨XLVII.⟩ Vm bordage.

⟨W⟩order nogen man i byen, i hoo som helst være kan, wden bywss man
eller innen, nogen sted slagen, *tøttet* eller dragen amod rætte, tha skulle
thi, ther næst boo, være seg dag eller nath, hwat heller klokken gaar eller
30 ey, løbe strax ther til oc rædde then, som wreth oc wold skier. Findis
then, som *thet* wed oc icke redder, han bøte ix marc koning oc staden.

⟨XLVIII.⟩ Vm bodh.

Ho som faller for nogen brøde, han skal first bøde mod then, som skaden
sker, oc ther nest modh koningh oc byen, effther thi som sagen er stor
35 eller liden till.

⟨IL.⟩ Vm wndsegelse.

Ho som nogen borger trwger, høder eller wndseger oc vil ey lade seg nøghe *meth* rætte, then skal borgen sætte, at han then anden ey skade vil oc engen skade paa skyude. Vil han ey borgen sætthe, tha skal han sættis i bysens hæcthæ, saa lengi han vorder til synde, ath han wil tale segh til rætte, som til bør. ||

^{102 r} Ho som forbrider seg i byen oc wndkommer, kan han befindis nogen tid siden i byen i gen, ta ma han gribes oc pynes, effther thi som hans brøde er stor eller liden

⟨L.⟩ Vm testamenth.

10

Inthet testamente skal fwll dryges, før en then dødis gial er giallen them, som i byen boo, oc bewislig giald er.

Findis oc nogen dare, som brider oc icke haffuer ath bøde *meth*, han skal pynes oc plicthes aff borgemesther oc raad oc *fogeth* effter sin brøde, ath en anden seer wedh.

15

⟨LI.⟩ Vm dobell.

Ho som fanger pwst eller hwg i doobelspil aff then, som dobler, lyde ther inthet fore, men modh konigh oc byen bøte effter syn brøde. Slass nogen i hiell i dobelspil, han skal iordis wnder galien, och then, som hanom i hiel sloo, giffe lifff for lyff.

20

⟨LII.⟩ Hoo som gryber wgiærnigs man.

Ho som griber nogen wgiærnigs man, ther han flyer oc wndkome wil, ^{102 v} och antworder han sadan || man fogden i hand, han skal hawe i diell aff hans betringh, effter som wor ombotzman oc *scriffuer*, borgemester oc raad oc *foghet* ticker skeligt kan være.

25

⟨LIII.⟩ Vm torge fredh.

Hwilken som bryder torge fred i byen eller saa lancth, som byss marck rækker, then dag, som torge dag er, han bødhe xl marck oc konigh oc staden sa *meget*, oc then fred skal sta, fra sool op gaar, oc til sool er neder gangen om affthen.

30

Ho som anden skyder i stranden *meth* wred hwgh, bøthe sex marck och koningh oc byen hwer saa *meget*.

⟨LIIII.⟩ Vm wæther finder nogen om natten.

Finder wætherne nogen wandrendis paa gaden om natte tiid, tha skal han ledes til sith herborigh. Haffuer han icke herborigh, tha skal han

35

sætte borgen eller sættis i fogdens gyømme, til dag kommer, oc giøre tha skel for segh, hwar effther han gick saa om natte tidhe.

⟨LV.⟩ Vm voltagelse.

Hwilken || swend eller man, som *quinne* eller mø voltager, han bøde sin ^{103 r}
⁵ halss. Hwil(k)en anden kaller skalc eller *andet* tisligeste, bøthe hanom iii
 marck oc koningh oc byen saa meget.

⟨LVI.⟩ Hoo anden kaller wqwem naffn.

Kallis oc nogen daneman, swend, *quinnæ* eller mø, thi, som wbrødeligh
 ære, tyff, forræder eller *noget andet*, som ære gialldher, oc kan icke bewises,
¹⁰ han bøde hanom, som han kallede, xl marck oc danmantz bøn oc konigh
 oc staden saa meghet. Kan han *thet* icke wdgiffue, han slass til kagen
 eller løse seg fra borgemester oc raad oc foget, som *han meth* them kan til
 enss worde. Giffues och nogen man eller *quinnæ* lasteligh sag, thi, som
 openbare berycth ære, och kan togh sadan sagt ey bewise, han bøde
¹⁵ sadanth bericthet falck iii marck oc koning oc staden saa meget, men nar
 som sadant berecthet falck hawer loglig lagt || segh sadan sag fra, ther ^{103 v}
 effter skal bødis, som før er rørth. Item findis oc nogen wndh *quinne*, som
 wbeqwemeligh taler paa nogen daneman, *quinnæ* eller swend, *thet* som
 engenlwnde bewises kandh, hwn skal settis paa kagen oc drage stien aff
²⁰ byen, oc hendess gotz tage konigh oc byen.

⟨LVII.⟩ Vm sandmend.

Engen sandeman i byen boendiss skal gialde mere for sin botzlohdh en
 sex marck. Om nogen sandman er bort sith ærende wdaff byen, i hanss
 forhwærilse komer nogen sagh apaa, ther han skal om ath skillie, tha skal
²⁵ then sagh opstaa, til han komer til stede i gen, oc tha gyøre sith togh fwlt
 oc bliffue arsagh, for *thet han* borthe war. Oc skal engen radman gyøre
 sandmantz togh. Item skulle sandmen wdi for^{de} vor by Skaffn ey om-
 skille paa theris by tingh || wden om tisse effterscreffne sager, som ære ^{104 r}
 wold, mandrab, saar och affhwgh.

⟨LVIII.⟩ Vm fiskelæye.

³⁰ Skal engen ligge *andersteth* ath fiske en *weth* Skaffn och ey fiske *meth*
 ander redskab, en som gamle sedh haffuer wæreth, hoo som *her* ymodh
 gjør, haffue forbrøth saadant reskab och bøde ix marck konig och byen
 saa meghet.

³⁵ Skal engen bygge paa kronens grwnd wthen *meth* koninghs eller vor

ombotz|mantz oc scriffuers, borgemesters oc radz tilladelse oc ey legge nogen strand wey i gen, ho her i mod giør, bride aff, *thet han* bigth haffuer, oc bøde ix marck koning oc staden.

⟨LIX.⟩ Hwar gest skal sælle.

Engen giest eller *fræmmeth* liggere mo sæle malth eller korn i skieppe 5 taal eller øll i kande taal. Hwat som saa sælles eller kjøbes, skal være forbrot til koningh oc staden.

Item skulle engen kjøpmen eller andre ligge paa reffuet eller ander 104 v *steth weth* Skaffn ath bedriffue *theris* kiø||byngskab, men skulle ligge i byen oc ther kjøbe oc sælle. Hoo her i modh giør, haue forbrøt, hwess han 10 haffuer *meth* ath fare.

Skal engen, som til Skaffn søgendis worder for fiskeri skild, wdfare at fiske *meth* nogen redskab, før en han haffuer wæret til wor scriffuere oc ladet seg scriffue *meth* sith sælskab oc taget tegn. Hoo som dierwes her i mod at giøre, han haffuer forbrodet, hwess han haffuer *meth* ath fare. 15 Item hoo som hwser eller hæler eller wmgar *meth* bysens forderff, byen ath forrade eller brende, oc wedh *thet meth* hanom oc fortiger *thet*, han lyde then same dom oc pinæ, som then gierningen giør.

⟨LX.⟩ Om man rømmer *meth* tol.

Dierwes nogen man bort ath fare *meth* wor tol oc rættighed, tha haffuer 20 vor ombotz|man ath forlegge hanom *meth* woldh oc tyffuende ther effther, 105 r i hwar han || findis kan, tha skal rættes offuer hanom, som ther til byr.

⟨LXI.⟩ Hoo hin anden saarer.

Ho som then anden giør saar *meth* swerd eller *meth* k(n)iff eller *meth* andre wabn *meth* wred handh, bøde ther fore, som i logen star screffuet. 25

Tisse forscreffne artickel haffue wi wnth oc giffuet wor ombotz man oc scriffwere, borgemester oc raad, foget oc menighed i Skaffn, effther hwilke artickele oc ærende, som thi haffue wdi theriss stadz bogh, thi effther rætte skwlle, paa *thet* ath for^{de} vor kiøbsteth ther aff forbedress ma. Togh wille wi haffue fwldh mactk them ath forbedre och til oc aff- 30 sætte, hwat oss ticker nytteligt være. Thi forbywde wi alle, i hoo som helst thi ære, oc særdeles wore fogder oc ombøtzmen for^{de} wor ombotz man oc 105 v scriffuere, || borgemester oc raad, foget oc menighet i forneffnde wor kyøpsteth Skaffn eller noget aff them oc modh thenne wor gwnst ath hynder eller hendre lade, møde, wmaghe eller wforrette wnder vor koning- 35

16 eller (2)] *i marg. Aa.* — wmgar] *i st. f. m har hs. n (eller u) med nasalstreg Aa.* 22 kan] *rett. fra kam Aa.* 24 k(n)iff] *kif Aa.*

ligh heffnd oc wræde. Giffueth i wor kyobsteth Alborgh in profesto sancti Martini episcopi sub anno domini md 7° wnder worth secrete.

København.

1519. 26. august.

7

Kong Christian 2. giver borgerne i Skagen birkeret, saa langt Skagen sogn rækker, inden for hvilket de maa bruge deres rette birkeret.

A: tabt. — Aa: NLA. Skagen bys tingbog 1669—71 f. 85v med oplysning, at brevet blev fremlagt i byretten og læst og paaskrevet 1671 17. april. — B: RA. Danske Kancelli. Christian 2.s register f. 161r (udtog efter koncepten til A).

Tryk: Suhm, Nye Samlinger I 354 (efter B); Klitgaard, Skagen 24 (moderniseret gengivelse efter Aa). — Reg.Dan. nr. 6584.

Wi Christian, med gudtz naade Danmarchis, Norgis, Wendis och Gottis koning, wdvalde koning til Sverig, hertug wdi Sleszvig, Holsten, Stormarn och Dytmerschen, greffue i Oldenborg och Delmenhorst, gjør alle witterligt, at wi aff wor synderlig gunst och naade saa och wor kiere wndersotter, borgemester, raadmend och menige borger i Skauffn til goede och bistand haffuer wndt och tillat och med dette wort obne breff wnder och tillader, at de her effter mue schulle haffue, niude och beholde til euig tid dieris fri birck och birckeret saa langt och saa wiit, som Schauff sogn recker, och der for inden bruge dieris rette bircheret i alle maade. Thi forbiude wi alle, ihuo de helst ere eller were kunde, seerdeelis wor fogeder och embedzmend forskreffne wor kiere wndersotter wdi Schauffn dennem at hindre, hindre lade, mode, deele, pladtze, wmage eller i nogen maade at wforrete wnder wor kongelige heffn och wrede. Giffuet paa wor sloth Kiøbenhaffn fredagen nest effter sancti Bartholomei apostoli dag anno domini mdxix vnder vor zignet.

1522.

8

Kong Christian 2. forordner, at købmænd, som ligger i Skagen om sommeren efter st. Hans eller om vinteren efter kyndelmisse, skal deltage i byskatten og anden tynge, og giver borgmestrene ret til at udpante dem derfor.

A: tabt. — Aa: Univ. Bibl. AM. 8° 15 f. 105v, omtrent samtidig afskr. uden dato med overskr.: Constitucio regis Christiarni. — Aa1: RA. Danske Kancelli, Privilegier inds. 1648 f. 18v. — Ab: Danske Atlas V 214, udtog dat. 1522.

Tryk: Danske Atlas 1.1.

Ui Cresthiern, meth gwtz nade etc., gyøre alle wetherligt, ath wore borgemesther och raadh i Skaffn hawe bereth for oss, ath ther paa

Skaffn *meth* them ligghe manghe fræmede kyøbmæn oc kyøb|swæne bode
 106 r winther oc sommer, som ther hanterer theres gotz oc kiø||bingh skab them
 oc theres menigh borgere til forfangh oc ey tog wille giøre *meth* them
 nogen hielp til byskat eller bystynge. Thi haffue wi nw for^{de} wore borgerss
 i Skaffns beste oc bystan skil, oc a paa *thet* ath thi mowe tiss retteliger 5
 wdgyøre oc giffue vor byskat oc annen tywnge, som them paa kommer,
 vnth oc tilladet oc *meth* wort obne breff wnde oc tillade, ath hwilke kiøb-
 men eller kiøbswæne, som ther hoss them ligge om sommeren effther
 sancti Iohannis baptiste dag mydsommer eller om wynteren effther kynder-
 misse, oc ther theriss gotz oc kiøbyngskab hanterer, ath thi skulle giffue 10
 them til hielp wdi byskath oc annen tynge hwer effther syn hanteringh
 106 v oc formowe. Thi bede wi och bywde edher for^{de} kyøbmen oc || kiøbswæne,
 som hoss them i saa made ligge *meth* eterss gotz oc kiøbynskab, ath i hwer
 æffther sin hanteringh vtgiffue oc hielpe til theriss byskat oc byss tywnge
meth them oc ladher *thet* engen lwnde. Dierwess oc nogen aff ether her i 15
 modh at giøre, tha haffue wi befalet och fwld machth giffuet for^{de} wore bor-
 gemestere ath lade them vtpante, som *thet* segh byr. In cuius rei testi-
 monium etc.

17 vtpante] *foran ordet overstr. op Aa.*

FÆLLESPRIVILEGIER

Kong Christian 2. giver borgerne i de nørrejyske købstæder en række privilegier vedrørende handelen i Nørrejylland.

A: tabt. — B: Danske Kancelli. Christian 2.s register f. 127 v.

⁵ Tryk: Suhm, Nye Samlinger I 95.

Wii Christern etc. giøre alle witterligt, at wore kære wndersattæ, mene ^{127 v}
 køpstedtmen her vdi Nør Iudland, haffuer weret for oss, beret och
 bekert, ath theres handeligh och køpmenskab saare nedderleges, besønderlig
 i thet, ath mangæ brugæ nw her i Nøræiudland handeligh och køpmenskab
¹⁰ meth askelig wore, som her i landet ffallen, och ther mett fforkortes och
 formynskes oc kronens retthedt oss och kronen tiill stoer skadæ oc for-
 fangh. Thiï haffuæ wii nw meth wort ellskelige raad offuerwe(i)th saadan
 merkeligh brysth och leylighet oc for^{ne} wore kære wndersattæ men(i)ge
 borgher och køpstemen her i Nøræiudland tiill godæ och bestand giort
¹⁵ therom saadan skickellsæ, saadan nader och priuilegia, aff vor synderlig
 gunst och naadæ wndt och giffuit, som her effther screffuet, fførst ath
 abbeter och priores, prouesther, canicker eller prester, ffogeder oc bønder
 skullæ ickæ her effter købæ øxen, aall, silld, korn, smør, hestæ, huder,
 skind, talligæ eller andre kiøpmandtz waare ath sellighæ oc driffuæ kiøp-
²⁰ mandtzskab met, som hertiill skett er, oss oc kronen och wore køpstedernæ
 tiill stoer skadæ och forfangh. Sameledes villæ wii, ath inghen borgher
 och køpstemen wdi wore køpstederne her i Nøræiudland skall driffuæ eller
 driffuæ lade nogher sommer driift vden all eneste tiill Ribe oc Koldingh.
 Skullæ och wore køpste|men ey helder driffue eller driffuæ lade huerdt
²⁵ aar fflære øxen en huer køpman eth hundræ øxen tiill huert aff thessæ iii
 markede, som er annunciationis, natiuitatis Marie i Ribæ o(c) sancti Fran-
 cisci vdi Koldingh, oc skall huer køpmand ey haffuæ fflære wedelig swenæ
 end en; then wedelig swend maa driffuæ j^c tiill for^{ne} markede, oc findes
 thet saa, ath nogen wore køpstemen her i Nøræiudland eller theres wedæ-
³⁰ lagæ swenæ driffue eller driffuæ ladæ fflære øxen om aarett eller tiill andre
 markede nw, som for^{ne} stoer, thaa skall then, ther emodt gøre, haffue for-
 brudt tiill oss so mangæ øxen, som hand mod thette wort forbudt driffuer.

12 offuerwe(i)th] offuerwerth B. 13 men(i)ge] menge B. 26 som er] o. lin. B. —
 o(c)] o B. 32 so] som B.

Dog wndæ wii oc tilladæ, at huess øxen, the aff ffor^{ne} thall ickæ kwnde selligæ tiill ffor^{ne} markede, at the thennem driffue mwe tiill Landehollsten
 128 r ther paa Ellffwen || oc lade selligæ oc forkiøpæ. Fremdelis willæ wii, at in-
 ghen wore godæmend, abbeter, priores, prouesther, presther, ffogeder eller
 bønder skullæ her effther tagæ nogher waare kiøpstemendtz eller vdlendtz 5
 kiøpstemendtz pendinge ath kiøbe nogen for^{ne} waare met maad thenne wor
 skikellsæ; hwo her omodt giøræ, thaa skullæ saadannæ pendinge, som hand
 saa tagher, waare fforffallden tiill oss oc kronen. Item ffindes her effther
 nogher abbeter och prior, prouesther och presther, fogeder eller bønder,
 som dierffuis och dristes tiill nogen handeligh kiøpstemandskab modt 10
 thenne wor skikellsæ, som ffor^{ne} stoor, atbedriffue, thaa skullæ the ffor
 brudt haffuæ saadan wore och goedtz, som the her emodt kiøbæ eller
 selligæ. Item willæ wii oc, ath ingen embitzmend i kiøpstedernæ skullæ
 brugæ køpmenskab, vden thii wiillæ theres embedæ øffuer giffuæ. Thii
 bedæ wii oc byudæ allæ wore ffogeder och embitzmen, som nw ære eller 15
 her effter kommendes wordæ her i Nøræiudland, at huer wdi syt land
 grandgiffueligen woræ paa taghen, at thenne vor skikellsæ fast oc wbrøde-
 lig holddes, saa fremth the ey willæ standæ ther foræ tiill rettæ. Giffuit vdi
 wor stadt Wiborgh sancti Seuerini dag aar etc. mdxv^o wnder vort signete.

2

1521. 27. december.

Odense. 20

Christian 2. forordner, at købmændene i Ribe, Varde og andre byer i Jylland maa drive deres øksne til marked i Ribe, og hvis de ikke bliver solgt der, drive dem til Elben og ikke længere, de maa indkræve deres gæld hos ridderskabet, bønder og andre og handle med ridderskabet, der bor omkring dem, om øksne og andet.

25

A: tabt. — B: RA. Danske Kancelli. Chr. 2.s Register f. 170 r med overskr.: *Thii burger aff Riibe fick eth breff soo lyendes och alle thi, som øxen driffue.*

Tryk: Suhms Nye Samlinger I 372 (efter B). — Reg. Dan. nr. 6928.

Wii Cristhiern etc. giøre alle vittherligtt, at vii aff wor søndherlig
 gunst och nade haffue vndt och tilladett och met thette wortt 30
 obne breff vnde och tiillade, at vore borger vti Riibe, Varde och andree
 vore kiøpstedher ther vti Jutland, som pleige at haffue theres kiøp-
 manskab met øxene, mwge nw paa thenne thiidt tiill rett marcknets
 dag, som er wor frwe dag vti faste nestkomendes, driffue tiill Riiber stadt
 alle thi øxne, the haffue at selige, och thennwm ther selige fremede kiøp- 35
 mend, som thennwm kiøbe vill, om ther nogle komme tiil marckinde for
 guld, sølleff och klede, och nar samme marckiiddt sledett, gangett och

endett er, och ther ey haffuer veret nogle fremede kiøpmend, som for^{ne}
vore borgere theres øxene aff kiøbe vele, thaa mwe thi driffue thennwm
ther fran Riibe och ind tiil Elleffwern och icke lenger och thennem ther
selige rede om rede for slig ett verd, som forschreffuitt staar, dog at thi
5 giffue oss ther sleg thold och rettehiedt aff, som vii ther paa satt haffue.
Sameledes haffue vii aff samme gunst och nade vndt och tilladet, at for^{ne}
vore borgere mwge indkreffue aff wore vndhersatte, ridderskabitt, bønder
och andre, huis gielt thennwm aff rette tiil staar, hwos thennem, och mw
thi och saa paa thenne thiidt kiøpsla och handle met ridderskabitt om
10 kring thennem boendes om øxen och anden dell, huis thi behoff haffue.
Cum inhibitione solita. Datum Otthense ipso die Ioannis ewangeliste
anno domini mdxxi.

Relator dominus rex per se.

Segltegningerne udført af
tegneren AAGE WULFF

Reproduktionerne ved
WENDT & JENSEN